YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL-BOĞAZİÇİ KORULARININ GÜNCEL ALAN KULLANIMI AÇISINDAN İRDELENMESİ

Peyzaj Mimarı Mine EYÜPREİSOĞLU

Şehir ve Bölge Planlama Anabilimdalı Peyzaj Planlama Programında

Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Semra ATABAY

İSTANBUL, 2007

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KISALTMA LİSTESİ v

ŞEKİL LİSTESİ vi

ÇİZELGE LİSTESİ xiii

HARİTA LİSTESİ xiv

ÖNSÖZ xv

ÖZET xvi

ABSTRACT xvii

1. GİRİŞ 1

1.1 Araştırmanın Amacı 1
1.2 Araştırmanın Kapsamı 1
1.3 Araştırmada Kullanılan Materyal ve Yöntem 2

2. İSTANBUL BOĞAZİÇİ'NİN DOĞAL VE TARİHİ YAPISI 3

2.1 İstanbul-Boğaziçi'nin Fiziksel Yapısı 3
2.1.1 Coğrafi Konum 3
2.1.2 Jeomorfolojik Yapı 4
2.1.3 Jeolojik Yapı 9
2.1.4 Hidrolojik Yapı 12
2.1.5 Klimatik Yapı 12
2.1.6 Bitki Örtüsü 15
2.2 İstanbul-Boğaziçi'nin Kültürel Yapısı 18
2.2.1 Boğaziçi'nin Tarihi Yapısı 18

3. KORU TANIMI VE BOĞAZİÇİ KORULARININ FONKSİYONLARI 56

3.1 Koru 56
3.2 Boğaziçi Korularının Kent Ekosistemleri İçinde Üstlendikleri İşlevler 59
3.2.1 Koruların Kent İklimi Üzerindeki Etkileri 59
3.2.1.1 Koruların Oksijen Üretmeleri 64
3.2.1.2 Koruların Karbon Birikimi ve Sera Etkisinin Azaltılmasına Katkıları 65
3.2.1.3 Koruların Hava Sirkülasyonu Üzerinde Etkileri 66
3.2.1.4 Koruların Nem Üzerinde Etkileri 67
3.2.1.5 Koruların Işıma Üzerinde Etkileri 67
3.2.1.6 Koruların Sıcaklık Üzerinde Etkileri 67
3.2.1.7 Koruların Toz Tutma Kapasiteleri 68
3.2.2 Koruların Gürültü Kirliliğini Önleyici Etkileri 69

3.2.3 Koruların Suyu ve Toprağı Koruma İşlevleri 69
3.2.4 Koruların Biyolojik Çeşitliliğin Devamı Üzerindeki Etkileri 70
3.2.5 Koruların Fonksiyonları Ayırıcı ve Bağlayıcı Özellikleri 70
3.2.6 Koruların Rekreatif Fonksiyonları 71
3.2.7 Koruların İnsan Psikolojisi Üzerindeki Olumlu Etkileri 71
3.2.8 Koruların Kasır ve Köşk Gibi Tarihi Yapılarla Bütünleşmeleri 72
3.2.9 Koruların Boğaziçi Peyzajı'ndaki Estetik Değerleri 72

4. BOĞAZİÇİ MEKANI İÇİN DÜZENLENMİŞ KANUNLAR VE İMAR PLANLARI 74

5. BOĞAZİÇİ ÖNGÖRÜNÜM ALANI İÇERİSİNDE YER ALAN KORULAR . 86

5.1 Boğaziçi Mekanının Avrupa Yakasında Yer Alan Korular 88
5.1.1 Naile Sultan Korusu 88
5.1.2 Naciye Sultan Korusu (Enver Paşa Korusu) 91
5.1.3 Halide Hanım Korusu 92
5.1.4 Vakıf Korusu (Prens Sabahattin Korusu) 94
5.1.5 Emin Erkayınlar Korusu (Şeyhülislam Korusu) 95
5.1.6 Arnavutköy Robert Kolej Korusu 100
5.1.7 İpar-Kortel Korusu 103
5.1.8 Ayşe Sultan Korusu 106
5.1.9 Arifi Paşa Korusu 110
5.1.10 Boğaziçi Üniversitesi Korusu 111
5.1.11 Baltalimanı korusu 120
5.1.12 Emirgan korusu 126
5.1.13 Misbah Korusu 139
5.1.14 Said Halim Paşa Korusu (Yapı Kredi Bankası Korusu-Yeniköy Korusu) 141
5.1.15 Avusturya Elçiliği Korusu 144
5.1.16 Huber Korusu (Cumhurbaşkanlığı Yazlık Köşk Korusu) 148
5.1.17 Alman Elçilik Korusu 152
5.1.18 Fransız Elçilik Korusu 155
5.1.19 İngiliz Elçilik Korusu 158
5.1.20 İspanyol Elçiliği Korusu 159
5.1.21 Rus Elçiliği Korusu 162
5.2 Boğaziçi Mekanının Anadolu Yakasında Yeralan Korular 164
5.2.1 Beykoz Kasrı Korusu 164
5.2.2 Abraham Paşa Korusu 166
5.2.3 Hidiv İsmail Paşa Korusu (Çubuklu Korusu) 174
5.2.4 Mihrabad Korusu 185
5.2.5 Amcazade Hüseyin Paşa Korusu 187
5.2.6 Cemil Filaber Korusu (Cemile Sultan Korusu) 189
5.2.7 Vaniköy Rasathane Korusu 195
5.2.8 Vaniköy Korusu (Eski Papaz Korusu) 197
5.2.9 Vahdettin Korusu 198
5.2.10 Üryanizade Cemil Molla Korusu 204
5.2.11 Fethi Paşa Korusu 204
5.2.12 Demirağ Korusu 218
5.2.13 Hüseyin Avni Paşa Korusu 218
5.3 Değerlendirme 220

6. SONUÇ 231

KAYNAKLAR 240

İNTERNET KAYNAKLARI 245

EKLER 246

Ek 1 Venedik Tüzüğü 247
Ek 2 Floransa Tüzüğü 250

ÖZGEÇMİŞ 258

KISALTMA LİSTESİ

ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
GEEAYK	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2. 1 Boğaziçi akış havzaları 7
Şekil 2.2 Denizaltı topografyası 9
Şekil 2.3 İstanbul Jeoloji Haritası) 10
Şekil 2.4 İstanbul İklim Haritası 14
Şekil 2.5 Bizans döneminde İstanbul'a ait gravür. 19
Şekil 2.6 Thomas Allom tarafından yapılmış, Boğaziçi evlerinden bir gravür örneği 20
Şekil 2.7 Geçmişte Boğaziçi'ne ait gravür. 23
Şekil 2.9 Eski dönemlerde Beşiktaş'a ait bir gravür. 24
Şekil 2.10 Fauvel gravüründe, Defterdarburnu ile Kuruçeşme arasında bir köşk 25
Şekil 2.11 Melling'e ait Hatice Sultan sahil sarayı gravürü 25
Şekil 2.12. Fauvel'in gravüründe, Kuruçeşme'de Bostancıbaşı köşkü 26
Şekil 2.13 Arnavutköy'e ait bir gravür 27
Şekil 2.14 T Allom gravüründe Bebek 28
Şekil 2.15. Melling bebek köşkü ve koruluğu. 29
Şekil 2.16 Rumeli Hisarına ait gravür 30
Şekil 2.17 1839 yılına ait graravürde Boğaz'ın ve Rumeli Hisarının görünüşü 31
Şekil 2.18 Geçmiş dönemlerde Emirgan'ın resmedildiği fotoğraf 32
Şekil 2.19 Bartlett, Emirgan Çeşmesi 32
Şekil 2.20 Fotoğraf İstinye'den bir görünüş 33
Şekil 2.21 Gravür gravürlerle ist yeniköy yakınında rum papazın evi T allom. 34
Şekil 2.22 Tarabyadan bir gravür 35
Şekil 2.23 Lady A. Blackwood dev dağından Tarabya 35
Şekil 2.24 Gravür Bussıerre, Tarabyadaki Fransız elçiliği 36
Şekil 2.25 Tarabya'ya ait bir gravür. 36
Şekil 2.26 Gravür Melling Büyükdere'de Baron de Hübsch yalısı 37
Şekil 2.27. Eski dönemlerde Büyükdereye ait bir fotoğraf 38
Şekil 2.28 Gravür Bartlett Büyükdere 38
Şekil 2.29 Gravür Büyükdere'de Rus Elçiliği 39
Şekil 2.30 Beykozdan Boğaziçi görünümü 40
Şekil 2.31 Yuşa Tepesinden Boğaziçi Colville Frankland 41
Şekil 2.32 T Allom'un gravüründen, Hünkar İskelesi 42
Şekil 2.33 Eugene Flandin'in gravüründen Anadolu Hisarı 44
Şekil 2.34 Preault'a ait gravür, Göksu kasrı 45

Şekil 2.35 T.Allom'un çizimiyle Anadolu Hisarı ve Kandilli sırtları ……46
Şekil 2.36 Kuleli Askeri Lisesi 46
Şekil 2.37 Gravür Bartlett Beylerbeyi Sarayı 48
Şekil 2.38 Beylerbeyi Köşkü, Fauvel 49
Şekil 4.1. 17.yüzyıl'da İstanbul ve Boğaziçi 75
Şekil 4.2 Beyoğlu Nazım Planı Prof.Henri Prost,1939 76
Şekil 5.1. Naile Sultan Korusunu sahil kısmında çevreleyen duvar ve sahil girişi 88
Şekil 5.2 Naile Sultan Korusunu çevreleyen duvar ve korunun girişi 89
Şekil 5.3. Korunun, Muallim Naci Caddesi'nden görünüşü 89
Şekil 5.4 Enver Paşa Korusu'nun girişi 91
Şekil 5.5 Site girişinde yer alan otopark ve güvenlik birimi 92
Şekil 5.6 Halide Hanım Korusu'nun Arnavutköy-Kuruçeşme caddesinde yer alan girişi 92
Şekil 5.7. Halide Hanım Korusu'nun Ulus TRT binasından görünüşü 93
Şekil 5.8 Vakıf Korusunun Arnavutköy-Kuruçeşme sahil yolundan girişi 94
Şekil 5.9 Vakıf Korusunun Arnavutköy-Kuruçeşme sahil yolundan görünüşü 95
Şekil 5.10 Korunu koruda yer alan ve sonradan eve dönüştürülen tarihi sarnıç 96
Şekil 5.11 Koru sınırları içerisinde yer alan otopark ve konut olarak kullanılan yapılar. 96
Şekil 5.12 Koru içerisinde bulunan yapısal elemanlar..... 97
Şekil 5.13 a-ahşap köşk kalıntısı,b- köşkün bahçesindeki havuz 97
Şekil 5.14 Korunun Arnavutköy-Kuruçeşme yolundan görünüşü 98
Şekil 5.15 Arnavutköy Robert koleji'nin ve ana binalarının görünüşü 100
Şekil 5.16 a- Gould Hall binası, b-tiyatro, sinema gibi sosyal aktivitelerin yapılığı bina 101
Şekil 5.17 Gould Hall binasına ulaşan formel düzenlenmiş yol 101
Şekil 5.18 Robert Kolej korusu vaziyet planı 102
Şekil 5.19 İpar-Kortel Korularının girişi 104
Şekil 5.20 İpar-Kortel Korularında sınır elemanı ve yol döşemesi 104
Şekil 5.21 Koru içerisinde yer alan bitkisel doku 104
Şekil 5.22 İpar-Kortel Korusunun Boğaziçinden görünüşü 106
Şekil 5. 23. Bebek Köşk ve Korusu 107
Şekil 5.24 Ayşe Sultan Korusunun girişi ve güvenlik birimleri..... 108
Şekil 5.25 Arifi Paşa Korusunun girişi 110
Şekil 5.26 a- Anderson Hall b- Theodorus binaları 111
Şekil 5.27 c- Hamlin Hall d- Albert Long Hall 112
Şekil 5.28 Boğaziçi Üniversitesi Güney kampusü Yerleşkesi 113

Şekil 5.29 Boğaziçi Üniversitesi meydanı; a- Fen Edebiyat Fakültesi……..113
Şekil 5.30 Şekil Güney Kampüs'te yer alan manzara noktasından Boğaziçi görünümü..... 114
Şekil 5.31 Güney Kampüs'ten koruluğun devamı ve Boğaz görülmektedir 115
Şekil 5.32 Güney kampustan oturma mekanı ve seyir terası. 115
Şekil 5.33 Boğaziçi Üniversitesi Güney Kampüs otopark alanı. 116
Şekil 5.34 Kampüs içi ana yolları oluşturan asfalt döşeme ve kaldırım detayı..... 116
Şekil 5.35 Güney Kampüs giriş kapısı..... 117
Şekil 5.36 Yol kenarlarında kullanılan sınır elemanları 117
Şekil 5.37 Boğaziçi Üniversitesi'nden görünüşler 118
Şekil 5.38 Koru içerisinde yer alan iğne yapraklı ve yapraklı türler. 118
Şekil 5.39 Koru içerisinde yer alan bitkisel doku..... 118
Şekil 5.40 Yol buyunca alle şeklinde kullanılan at kestaneleri. 119
Şekil 5.41 Koru içerisinde yer alan bitkisel doku..... 119
Şekil 5.42 Boğaziçi Üniversitesi Korusunda doğal vejetasyon..... 120
Şekil 5. 43. Baltalimanı Sarayı ve bahçesinin 1865 yılındaki durumu..... 121
Şekil 5.44 Baltalimanı Korusunda bulunan tarihi yapı..... 122
Şekil 5.45 Baltalimanı Korusunda bulunan tarihi yapı..... 123
Şekil 5.46 Koru içerisinde yer alan Tarihi hamam..... 123
Şekil 5.47 Koru içerisindeki sarnıçların görünüşü 124
Şekil 5.48 Koruyu sınırlayan duvarlar..... 124
Şekil 5.49 Korunun sahilden girişi ve otopark olarak kullanılan açık alan 124
Şekil 5.50 Koru içerisindeki yapılar..... 125
Şekil 5.51 Baltalimanı Korusunda doğal vejetasyon..... 125
Şekil 5.52 Baltalimanı Korusunda yer alan bitki örtüsünden görüntüler 125
Şekil 5.53. Koru içerisinde bulunan a- Pembe Köşk b- Beyaz Köşk c- Sarı Köşk 127
Şekil 5.54 Emirgan korusunun Boğaziçi'nden görünüşü 128
Şekil 5.55 Beyaz köşk ve çevresi 130
Şekil 5.56 Beyaz Köşk bhçesindeki teraslardan başlayan informel havuz 130
Şekil 5.57 Sarı köşk ve bahçesinde bulunan çiçek tarhları ve gölet 131
Şekil 5.58 Emirgan korusunda yer alan çiçek tarhları..... 132
Şekil 5.59 Emirgan Korusu yol aksları..... 132
Şekil 5.60 Koru içerisinde görülen yol tipleri..... 133
Şekil 5.61 Koru içerisinde kullanılan donatı elemanları..... 134
Şekil 5.62 Rustik görünümlü donatı elemanı..... 135

Şekil 5.62 Koru içerisinde bulunan satış birimleri……..135
Şekil 5.63 Emirgan Korusundan yol detayları 136
Şekil 5.64 Koruda bulunan süs havuzu ve koruyu çevreleyen duvar 136
Şekil 5.65 Emirgan Korusunda yer alan bitki örtüsü..... 136
Şekil 5.66 Emirgan Korusunda yer alan bitki örtüsü..... 138
Şekil 5.67 Koru içerisinde açık alanlara dönüşmüş araziler 139
Şekil 5.68 Koru içerisindeki doğal vejetasyon 141
Şekil 5.69 Koru içerisinde bulunan izinsiz yapı..... 141
Şekil 5.70 Koru içerisinde yer alan tarihi yapı..... 142
Şekil 5.71 Koru içerisinde yer alan tarihi yapı ve çevresi 142
Şekil 5.72 Yeniköy Korusunun giriş kapısı 143
Şekil 5.73 Koruyu çevreleyen sınır elemanları 143
Şekil 5.74 Yeniköy Korusu bitkiörtüsü 144
Şekil 5.75 Avusturya Elçiliği Yazlık Köşk Korusu 145
Şekil 5.76 Avusturya Elçiliği Köşkü giriş kapısı 145
Şekil 5.77 Avusturya Elçiliği yazlığı bahçesi..... 146
Şekil 5.78 Avusturya Konsolosluğu Bahçesi vaziyet planı..... 147
Şekil 5.79. Huber korusunun Boğaziçinden görünüşü..... 148
Şekil 5.80 Huber Köşkünün Boğaziçinden görünüşü..... 148
Şekil 5.81 Huber Köşkü ve Korusunun Boğaziçi siluetindeki görünüşü 149
Şekil 5.82. Huber Korusunun sahil yolundan görünüşü 149
Şekil 5.83 Huber Korusu vaziyet planı. 150
Şekil 5.84 Tarabya kasrı bahçesi (Alman Sefareti) 152
Şekil 5.85 Alman Elçilik Köşkünün Boğaziçinden görünüşü..... 153
Şekil 5.86 Alman Elçilik Köşkü ve Korusunun Boğaziçi siluetindeki görünüşü..... 153
Şekil 5.87 Alman Elçilik Köşkü sahilyolundan görünüşü 154
Şekil 5. 88. Tarabya'daki Fransız ve İngiliz Elçilik Korularının 19.yy'a ait haritası:..... 155
Şekil 5.89 Fransız Elçilik Korusu sahilyolundan görünüşü. 156
Şekil 5.90 Fransız Elçilik Korusu sahilyolundan görünüşü. 156
Şekil 5.91 Fransız Konsolosluğu Bahçesi vaziyet planı 157
Şekil 5.92 İngiliz Elçilik Korusunun giriş kapısı ve sahil yolundan görünüşü 158
Şekil 5.93 İngiliz Elçilik Korusu bitkisel yapı 159
Şekil 5.94 İspanyol Elçiliği Köşkünün sahil yolundan görünüşü..... 160
Şekil 5.95 İspanyol Elçilik Korusunu çevreleyen duvarlar..... 160

Şekil 5.96 Rus Elçilik Köşkünün ve Korusunun Boğaziinden görünüşü…….162
Şekil 5.97 Rus Elçilik Köşkünün ön bahçesinin görünümü..... 163
Şekil 5.98 Rus Elçilik Korusunu çevreleyen yüksek duvarlar 163
Şekil 5. 99 Beykoz kasrı ve bahçesi; A.köşk, b.Grot şeklinde yer altı hamamı..... 164
Şekil 5.100 Beykoz Kasrı Korusunun Boğaziçinden görünümü..... 165
Şekil 5.101 Korunun Karacaburun Caddesinden girişi..... 167
Şekil 5.102. Koruda yer alan kontrolsüz girişler..... 167
Şekil 5.103 Tiyatro binasının yerine inşa edilen yapı ve çevresi 168
Şekil 5.104 Koru içerisinde kullanılan donatı elemanları..... 169
Şekil 5.105 Abraham Paşa Korusunda yer alan çocuk oyun alanı 170
Şekil 5.106 Yapısal ve bitkisel elemanlar..... 170
Şekil 5.107 Koru içerisindeki piknik alanları..... 170
Şekil 5.108. Abraham Paşa Korusunda yapısal ve bitkisel düzenlemeler 171
Şekil 5.109. Abraham Paşa korusunda bitki örtüsü yok edilerek oluşturulmuş futbol sahası 171
Şekil 5.110 Abraham Paşa Korusu bitkisel doku 172
Şekil 5.111 Hıdiv Kasrından bir görünüş..... 176
Şekil 5.112 Hidiv kasrı bahçesinin yakın çevresinin görünüşü..... 177
Şekil 5.113 Hidiv Kasrı ve bahçesinde yer alan havuzun görünüşü..... 177
Şekil 5.114 Çubuklu Korusunun girişi ve güvenlik ünitesi 178
Şekil 5.115 Koru içerisinde yer alan oturma mekanı..... 178
Şekil 5.116 Hidiv Kasrı Korusu içerisinde bulunan oturma terası..... 179
Şekil 5.117 Koru içerisindeki yollar ve yol aksını takip eden ağaç sırası 179
Şekil 5.118 Hidiv Kasrı bahçesin 180
Şekil 5.119 Koru içerisinde yer alan döşeme tipleri..... 180
Şekil 5.120 Koruda kullanılan aydınlatma elemanları 181
Şekil 5.121 Hidiv Kasrı Korusunda mevsimlik çiçek tarhları..... 182
Şekil 5.122 Koruda kaybolmaya yüz tutmuş toprak üstü örtü 182
Şekil 5.123. Hidiv Kasrı Korusunda doğal vejetasyon..... 182
Şekil 5.124 Çubuklu Korusu doğal vejetasyon 184
Şekil 5. 125. Kanlıca veya Bahai Körfezinin 1864 yıllarına ait durumu..... 185
Şekil 5.126. Mihrabad Korusunun girişleri ve otopark alanı 186
Şekil 5.127 Mihrabat Korusu doğal vejetasyon..... 187
Şekil 5.128 “Köprülü Hüseyin Paşa Yalısının eski durumunu gösterir restitüsyon planı 188
Şekil 5.129 Amcazade Hüseyin Paşa Köşkü ve arkasında yükselen koru 188

Şekil 5.130. Cemile Sultan Korusununn girişleri ……..189
Şekil 5.131 Cemile Sultan Korusunda yer alan Cemile Sultan köşkü 190
Şekil 5.132 Cemile Sultan Korusunda yer alan sosyal tesisler 190
Şekil 5.133 Koruda bulunan seyir terasından Boğaziçi görünümü 191
Şekil 5.134 Koruda bulunan fıskiyeli süs havuzu 191
Şekil 5.135 Cemile Sultan korusunun üst kısmında bulunan yer alan bitki örtüsü 192
Şekil 5.136 Cemile Sultan Korusu bitki örtüsü 192
Şekil 5.137 Kandilli Kız Lisesi Eğitim yapıları 194
Şekil 5.139 Kandilli Kız Lisesi Korusu bitkisel yapı 195
Şekil 5.140 Kandilli Kız Lisesi Korusu bitkisel yapı 195
Şekil 5.141 Vaniköy Rasathane korusunun sahilden görünüşü..... 196
Şekil 5.142 Vaniköy Rasathane Korusu 196
Şekil 5.143 Vaniköy Korusunun girişi..... 197
Şekil 5.144 Vahdettin Korusunun girişleri..... 198
Şekil 5.145 Vahdettin Korusunun girişleri..... 198
Şekil 5.146 Vahdettin Korusununa ulaşan yollar ve koruyu sınırlayan duvarlar..... 199
Şekil 5.147 Koru içerisindeki tarihi köşklerden biri..... 200
Şekil 5.148 Vahdettin Korusu içerisindeki Tarihi Köşkler..... 200
Şekil 5.149 Vahdettin Köşkü ve bahçesinde yer alan havuz..... 201
Şekil 5.150 Vahdettin Korusu köşkleri görünümü 201
Şekil 5.151 Vahdettin Korusu bahçeyi ikiye ayıran duvar ve duvara bitişik tarihi yapı 202
Şekil 5.152 Koruyu çevreleyen duvarlar..... 202
Şekil 5.153 Vahdettin Köşkü Korusunda yer alan rustik yapıdaki donatı elemanları..... 203
Şekil 5.154 Korunun doğal bitki örtüsü..... 203
Şekil 5.155 Üryanizade Cemil Molla Korusunun Boğaziçinden görünüşü 204
Şekil 5.156 Fethi paşa korusunun Boğziçi'nden görünüşü..... 206
Şekil 5.157 Kafeterya olarak kullanılan ahşap bina 207
Şekil 5.158 Kafeteryanın giriş kısmı 207
Şekil 5.159 Fethipaşa Korusunda bulunan ve restorant olarak kullanılan yapı 208
Şekil 5.160 Koru içerisinde bulunan sosyal tesislere ait otoparklar..... 209
Şekil 5.161 Koru içerisinde bulunan tarihi sarnıç ve çay bahçesi..... 209
Şekil 5.162 Sarnıcın bulunduğu bahçenin girişi..... 210
Şekil 5.163 Şelaleli bahçede bulunan çocuk oyun kompleksi..... 211
Şekil 5.164 Şelaleli bahçe yakınanda yer alan seyir terası ve bahçe içerisindeki Kiosk ... 211

Şekil 5.165 Yapay şelalenin gölet kısmı ve önden görünüşü…….212
Şekil 5.166 Dilruba bahçesi, havuzu ve etrafındaki anıtsal boylara ulaşmış ağaçlar 212
Şekil 5.167 Korunun yamacında ki seyir teraslarını görünüşü..... 213
Şekil 5.168 Koru içerisindeki doğal vejetasyon 213
Şekil 5.169 Koru içerisinde yer alan ve anıtsal boylara ulaşmış ağaçlar..... 214
Şekil 5.170 Koru içerisindeki doğal vejetasyon 214
Şekil 5.171 Fethi Paşa korusunun sınırında yer alan izinsiz yapılaşma 216
Şekil 5.172 Demirağ Korusu'nun sahil yolundan görünüşü 218
Şekil 5.173 Hüseyin Avni Paşa Korusunun Paşalimanı caddesinden görünüşü 219

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1. Geçmişte Boğaziçi'nde yer alan bahçeler ve yapıldıkları dönem 53
Çizelge 3.2 Kent iklimini olumsuz etkileyen faktörler 61
Çizelge 3.3. Boğaziçi Korularında Oksijen Üretimi 64
Çizelge 3.4. Boğaziçi Korularının Karbon Birikimi 65
Çizelge 5. 1 Boğaziçi Öngörünüm Sınırında yer alan korular ve mevcut durumları 222
Çizelge 5. 2 Boğaziçi Korularının kent içerisinde üstlendikleri fonksiyonlar 229

HARİTA LİSTESİ

Harita 2. 1 Boğaziçi'nde önemli tarihi yapılar ve yalılar 22
Harita 2. 2 Boğaziçi'nin 1900'lü yıllarda Nedjip Bey tarafından çizilen haritası 50
Harita 4. 1 2960 sayılı yasanın 18.11.1983 tarihinden yürürlüğe girmesinden günümüze Boğaziçi öngörünüm alanında yaşanan geğişim süreci 83
Harita 5. 1. Boğaziçi mekanında yer alan korular 87
Harita 5. 2 Naile Sultan, Naciye Sultan ve Halide Hanım Korularının henüz yerleşime açılmadan önceki rumları 90
Harita 5. 3 Vakıf ve Şeyhülislam korularının 1918 yılına ait haritaları 99
Harita 5. 4 İpar-Kortel Korularının 1918 yılına ait haritası 105
Harita 5. 5 Ayşe Sultan ve Arifi Paşa korularının bitki örtüsünün tahrip edilmesinden önceki durumunu gösteren harita 109
Harita 2. 6 Emirgan Korusu Analiz Paftası 137
Harita 5. 7 Misbah korusunun bitkisel dokusunu yitirmeden önceki durumu 140
Harita 5. 8 Cumhurbaşkanlığı Yazlık Köşk ve Alman Elçilik korularının 1918 yılına ait haritası 151
Harita 5. 9 İspanya ve Rus Sefareti korularının 1918 yılına ait haritaları 161
Harita 5. 9 İspanya ve Rus Sefareti korularının 1918 yılına ait haritaları 161
Harita 5. 10 Abraham Paşa Korusu Analiz Paftası 173
Harita 5. 12 Nedjib Bey tarafından çizilen Cemile Sultan ve Kandilli Kız Lisesi Koruları .. 193
Harita 5. 13 Fethi Paşa Korusu Analiz Paftası 215
Harita 5. 14 Pervititch tarafından çizilen haritada Fethi Paşa, Demirağ, Hüseyin Avni Paşa Koruları 217

ÖNSÖZ

"İstanbul-Boğaziçi Korularının Güncel Alan Kullanımı Açısından İrdelenmesi" konulu bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Peyzaj Planlama Programı'nda Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez çalışmamın her aşamasında bilgisini ve desteğini benden esirgemeyerek değerli fikirleriyle beni yönlendiren Sayın Hocam Prof. Dr. Semra ATABAY'a, bilgi birikimleri ve fikirleriyle bana yol gösteren Sayın Hocalarım Prof. Dr. Emre Aysu ve Prof. Dr. Ali Kılınçaslan' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tez çalışmam süresince bana destek olan arkadaşlarıma ve yalnız bu çalışma boyunca değil, hayatımın her döneminde maddi ve manevi desteğini esirgemeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Ocak, 2007 Mine EYÜPREİSOĞLU

ÖZET

Boğaziçi, tarih boyunca hemen her dönem önemini koruyan bir mekan olmuştur. Coğrafi, stratejik, morfolojik, hidrolojik, kilimatik ve kültürel açıdan özellikli bir mekan olan Boğaziçi, İstanbul metropolü içerisinde de önemli işlevler üstlenmiştir. Fakat Boğaziçi, nüfus artışı, hızlı kentleşme, sanayileşme, iç göçler gibi faktörlerin baskısına maruz kalarak olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu mekanın tarihsel ve kültürel özelliklerini kısmen günümüze taşıyan Boğaziçi koruları, Boğaziçi siluetinin de belirleyicilerindendir. Ayrıca, ekolojik, tarihsel ve kültürel, rekreatif, sosyolojik, psikolojik ve ekonomik açıdan kent içerisinde önemli fonksiyonlar üstlenmektedirler.

"İstanbul-Boğaziçi Korularının Güncel Alan Kullanımı Açısından İrdelenmesi" adlı çalışmada bu önemli ve özellikli koruların geçmiş durumları, günümüze ulaşırken geçirdikleri süreç, kent içerisinde üstlendikleri işlevler incelenmiştir. Mevcut durumları analiz edilen koruların, tarihi ve doğal yapılarıyla sürdürülebilir koruması ve kullanımı gerekliliği vurgulanarak, tedbirler ve öneriler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler ; Boğaziçi, koru,Boğaziçi koruları, koruların fonksiyonları, koruların kullanımları.

ABSTRACT

Bosphorus is the place which protects its importance such as geography, strategic, morphologic, hydrologic, climatic and culturel from ages and it also undertakes very important function in Istanbul metroplitan environment but Bosphorus has been affected negatively by the factors like population increase, fast urbanization, industrialization and internal migration. Bosphorus wood are the most outstanding property of Bosphorus which shows partially historical and cultural characteristics of Bosphorus. In addition it undertakes important functions as ecolological, historical and cultural, sociology, psychology and economic in the city.

The functions and positions, past characteristics from ages up to present time and past situations of wood in city have been investigated in the paper called "Considering the Actual Usage of İstanbul-Bosphorus Wood" and present situations have been analyzied by pointing out of protecting of its historical and natural structures and also stressed out of its important usage requirement and precautions and suggestions have been tried to emphasize.

Key words: Bosphorus, wood, Bosphorus wood, the functions of wood, usage of wood.

1. GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Amacı

Boğaziçi alanı, stratejik, coğrafi, morfolojik açıdan özel bir mekandır. İki kıtayı birbirinden ayıran, koyların karşısında burunların yer aldığı paralellikte devam eden sıra dışı suyolunun oluşturduğu eşsiz topografya, Boğaziçi'nde, kendine özgü bir yerleşim yapısının oluşmasına neden olmuştur. Fiziki yapıyla uyumlu bu yerleşme, dar kıyılarda yalılar, vadilerde köyler ve bütün sırt ve yamaçlarda yeşil alanlarıyla kendine özgü bir Boğaziçi peyzajı oluşturmuştur. 20.yy'ın ortalarından itibaren hızlı kentleşme, nüfusun artması, içgöçler, yasal boşluklar, ekonomik ve sosyo-ekonomik yapıların etkileri Boğaziçi mekanı üzerinde oluşturduğu baskılar sonucu Boğaziçi özgün yapısını koruyamamıştır. Fakat Boğaziçi Koruları, barındırdıkları tarihi yapılarla, bitki örtüsüyle Boğaziçi alanının doğal ve tarihi yapısını kısmende olsa günümüze yansıtan alanlardır ve bu nedenle de geçmiş dönem özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Tarihsel ve doğal değerlerinin yanı sıra ekolojik olarak ta bir çok fonksiyon üstlenen Boğaziçi Korularının, Boğaziçi mekanı içerisindeki işlevleri irdelendiğinde, tarihi ve doğal yapılarının Boğaziçi peyzajındaki önemini ortaya koymaktadır.

"İstanbul-Boğaziçi Korularının Güncel Alan Kullanımı Açısından İrdelenmesi" konulu çalışmanın ana hedefi; hızlı kentleşme ve nüfus baskılarına maruz kalan Boğaziçi mekanının doğal kimliğini ve peyzajını ortaya koyan koruların tarihsel özellikleriyle sürdürülebilir korunması ve kullanılması bağlamında planlama kriterlerinin ortaya konulması amacını taşımaktadır.

1.2 Araştırmanın Kapsamı

Araştırma alanı Boğaziçi panoramasında etkili olan Boğaziçi Öngörünüm alanı ile sınırlandırılarak, bu alanda mevcut olan özel ve kamuya ait korular ele alınmıştır.

Çalışma altı ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın amacı, kapsamı ve yönteminin belirtildiği, giriş bölümü yer almaktadır.

İkinci bölümde, araştırma alanı olan Boğaziçi alanının, doğal ve tarihi yapısı ortaya konmuştur. Boğaziçi siluetinde etkili olan Öngörünüm alanının, tarihsel süreci incelenmiş ve bu süreç içerisinde koruların değişimi saptanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde taşıdıkları tarihsel kimlikleri nedeniyle kültür mirası olan koruların estetik ve kültürel önemlerinin yanısıra ekolojik değerleri nedeniyle Boğaziçi mevcut yeşil alan

sistemi içerisinde kent ekosistemi üzerinde olumlu yönde üstlendikleri işlevler irdelenmeye çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde ise Boğaziçi mekânının gelişimini etkileyen yasalar, yönetmelikler ve mevzuatlar incelenip, Boğaziçi ile ilgili planlama çalışmalarının olumlu ve olumsuz etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Beşinci bölümde, Boğaziçi Öngörünüm alanında yer alan korular belirlenerek, mevcut durumları ve kullanımları saptanmış, tarihsel özellikleri ortaya konmuş ve peyzaj mimarisi açısından değerlendirilmiştir.

Çalışmanın altıncı ve son bölümünde ise bütün çalışma boyunca elde edilen veriler ışığında Boğaziçi silüetinde koruların önemine ve bu koruların, doğal ve tarihsel yapılarına uygun olarak kullanımına yönelik sürdürlebilir koruma ve kullanma açısından alınması gereken tedbirlere ilişkin öneriler ortaya konmuş ve mevcut yasaların koruların korunmasındaki eksikliklerine değinilmiştir.

1.3 Araştırmada Kullanılan Materyal ve Yöntem

Araştırmada kullanılan materyaller; tarihi yazılı belgeler, seyahatnameler, dokümanlar, koruların planları, geçmiş döneme ait gravür ve resimler, haritalar, uydu fotoğrafları ve günümüze ait fotoğraflar kullanılarak irdelemeler yapılmıştır.

Çalışmanın yönteminde, Boğaziçi mekânının fiziksel ve kültürel yapısı araştırılmış ve Koruların bu yapı içerisindeki tarihsel süreci ve değerleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun için koruların geçmişte sahip oldukları yapısal ve bitkisel doku araştırılmış, alansal büyüklüklerine ulaşabilmek için geçmiş döneme ait haritalar Autocad ortamına aktarılarak koruların sınırları kaynaklardan faydalanılarak işlenmiştir. Ayrıca koruların tarihsel değerlerinin yanı sıra doğal yapılarıyla kent ekolojisine katkıları incelenmiştir. Boğaziçi siluetinin ve koruların gelişiminin, daha iyi anlaşılabilmesi için Boğaziçi mekânı üzerinde etkili olan yasa ve planlamalar araştırılmış tarihi haritalar ve gravürler incelenmiştir. Boğaziçi koruları tek tek ele alınmış, alansal çalışmalarda mevcut kullanımları tespit ve analiz edilerek mekansal tasarım kriterleriyle değerlendirilmiştir. Çalışmanın değerlendirme kısmında yapılan tespitler ve analizler tablolaştırılmış, ayrıca koruların ekolojik fonksiyonları çevre etki değerlendirme yöntemiyle yorumlanmıştır.

Boğaziçi Koruları çalışma boyunca elde edilen veriler ışığında, peyzaj planlama ve mekansal tasarım kriterleriyle makro ve mikro ölçekte irdelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2. İSTANBUL BOĞAZİÇİ'NİN DOĞAL VE TARİHİ YAPISI

2.1 İstanbul-Boğaziçi'nin Fiziksel Yapısı

2.1.1 Coğrafi Konum

Boğaziçi mekânı coğrafi bakımından Türkiye'nin Marmara bölgesinde, İstanbul Metropoliten alanı içinde yer alır. Bu bölge çeşitli kıtalar, denizler, iklimler arasında bir geçiş bölgesidir. İstanbul'u, Anadolu ve Rumeli yakası olmak üzere, ikiye ayıran bir geçit görünümündedir.

"Türkiye topraklarının % 9,7'sini kaplayan İstanbul ili; 28^0 01' ve 29^0 55' doğu boylamlarıyla, 41^0 33' ve 40^0 28' kuzey enlemleri arasında kalmakta ve il toprakları toplam 5.512 km^2'lik bir alanı kaplamaktadır. İli kuzeyde Karadeniz, doğuda Kocaeli Sıradağları'nın yüksek tepeleri, güneyde Marmara Denizi ve batıda ise Ergene Havzası'nın su ayrım çizgisi sınırlamaktadır. İstanbul Boğazı, Karadeniz'i, Marmara Denizi'yle birleştirirken; Asya Kıtası'yla Avrupa Kıtası'nı birbirinden ayırmakta ve İstanbul kentini de ikiye bölmektedir" [1].

İl alanı, idari bakımdan doğu ve güneydoğudan Kocaeli'nin Karamürsel, Gebze, Merkez ve Kandıra ilçeleriyle, güneyden Bursa'nın Gemlik ve Orhangazi ilçeleriyle, batı ve kuzeybatıdan Tekirdağ'ın Çorlu, Çerkezköy ve Saray ilçelerinin yanı sıra, Kırklareli'nin de Vize İlçesi topraklarıyla çevrilidir.

İstanbul ili sınırları içerisinde 27 ilçe bulunmaktadır. Bunlar; batıda; Avcılar, Küçükçekmece, Bakırköy, Bahçelievler, Bağcılar, Güngören, Esenler, Bayrampaşa, Zeytinburnu, Fatih, Eminönü, Beyoğlu, Beşiktaş, Şişli, Kağıthane, Sarıyer, Gaziosmanpaşa, Eyüp, doğuda ise; Üsküdar, Beykoz, Kadıköy, Kartal, Pendik, Tuzla, Ümraniye, Adalar, Maltepe bulunmaktadır. Bağımsız belediyeler ise Büyükçekmece, Çatalca, Silivri, Şile, Yalova ve Sultanbeyli ilçeleridir.

Boğaziçi alan sınırı, batıda Terkos Gölü'nden, doğuda Alemdağı ve Kayışdağı'na kadar uzanır. Bu alan, fiziki faktörlere göre III. Jeolojik Zaman'da oluşan büyük bir akarsu olması nedeniyle, akarsu kollarının oluşturduğu doğal bir su havza alanı olarak da tanımlanır. Bu sınırlar batıda yaklaşık 88km², doğuda ise 197km² ve toplam olarak 285km²'ye yayılan Boğaziçi alanını oluşturur (Çubuk, 1994).

Boğaziçi, Karadeniz ile Marmara Denizi'ni bağlayan, Kuzeydoğu-Güneybatı yönünde uzanan dar bir su yoludur. Kocaeli ve Trakya peneplenlerinin bitimleri olan Kocaeli ve Trakya yarımadalarını da belirleyen Boğaziçi su oluğu, 31 km uzunluktadır. Orta aks boyunca Kız Kulesi'nden fenerlere kadar bu uzunluk 55km'dir. Genişliği ise Karadeniz'e açılan yerde 3.600 m., Marmara'da 1.675m'dir. Boğaz'ın en dar yeri 698m ile Rumeli ve Anadolu hisarları arasıdır. Kıyılar birbirine paralel olup bu paralellik Karadeniz girişinde kaybolur. Her burun ve dil karşısında bir körfez yada bir koy vardır. Her iki yakada kara kısmı vadilerle yarılmıştır. Boğaz akışı yönü, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunu izler, güneyde bir süre kuzey-güney doğrultusunda devam eder, Salacak önlerinde hafifçe kuzeybatıya döner ve tekrar kuzey-güney doğrultusunu alır. Paşabahçe-Yeniköy hattından sonra da kuzeybatıya yönelir. Hafif bir dirsekle kuzeydoğuya, daha sonra da güneybatıya ve batıya doğrulur (Çubuk, 1994).

İstanbul Boğazı'nın Karadeniz ve Akdeniz'i birleştiren tek deniz yolu olması ve ayrıca Asya ve Avrupa'yı bağlayan kara yollarının Boğaza doğru yaklaşarak burada birlerine bağlanmaları, İstanbul'un tarih boyunca gelişmesini etkileyen ve Boğaz yöresini diğer sahalardan farklılaştırarak ona müstesna bir şahsiyet veren başlıca faktördür. Bu nedenledir ki ilk çağlarda büyük ölçüde şehirleşmiş ve İstanbul, büyük bir endüstri, ticaret ve kültür merkezi olarak gelişmiştir (Erinç, 1973).

Boğaziçi mekânı iki kıtayı ayıran su yolu etrafında birbirine paralel koylarıyla, burunlarıyla farklı bakıların bulunduğu topoğrafyasıyla beraber farklı iklim karakterleri arasında olması nedeniyle oluşan bitki örtüsüyle, tarihin her döneminde ilgi görmüş bir mekandır. Bu farklı coğrafya farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması ve farklı morfolojisi nedeniyle kendine özgü yerleşim ve kültürel yapı gelişmiştir.

2.1.2 Jeomorfolojik Yapı

Marmara Havzası'nın Trakya kesimi, dalgalı arazilerden meydana gelmektedir. Trakya'nın kuzeydoğusunu kaplayan Istıranca Dağları'nın yüksekliği bazı yerlerde 1000m'yi geçmekte, doğuya doğru gidildikçe azalmakta, İstanbul'a yakın kısımlarda küçük tepecikler halini almaktadır. Marmara Denizi'nin kuzey kıyısına yakın kısımlarda bu şekilde devam etmekte olan tepecikler, Tekirdağ'ın güneybatısına gidildikçe yeniden yükselmektedir.

İstanbul ili, Marmara Havzası'nın Doğu Marmara bölümünde yer alan iki ana peneplen arasına sıkışmış, boğaz ve akarsu vadileriyle parçalanmış bir platolar topluluğudur. Platoyu yaran vadilerin en önemlisi, yöreyi ortadan ikiye bölen İstanbul Boğazı'dır. Plato üzerindeki diğer vadiler ve tepeler Boğaz oluğu vadisine açılırlar. Bu yarılma sonucu Boğaziçi topografik parçalanma ve kuvvetli eğimlere sahip olmuştur. Bununla beraber Boğaz'ın tabanı -110 m'ye kadar indiği gibi, birçok vadilerin tabanlarında da alüvyal dolgu kalınlığı 20-30 m.'yi aşar. Bu yarılma sonucu vadi, deniz tarafından doldurulmuş ve birçok vadilerin ağzında da koylar meydana gelmiştir (Erinç, 1973).

İstanbul, iki yarımada üzerinde kurulmuş olup Boğaziçi oluğu bu yarımadaları ikiye bölmektedir. Yarımadalar Kocaeli-Trakya penepleninin bitimleridir. Anadolu yakasında Üsküdar civarında yer alan Çamlıca Tepesi'nden İstanbul, Boğaziçi ve Anadolu yakasının görünümü, ortalama olarak yükseltisi 120-130m. olan "peneplen" haline gelmiş bir düzlem şeklindedir. Bu düzlem batı yakasında kuzeye doğru, Beyoğlu ve Marmara sahillerinden itibaren yavaş yavaş yükselir. Belgrat ormanları civarında 200m'yi bulur. Sonra dik bir yamaçla Karadeniz'e bağlanır. Anadolu yakasında ise bu peneplen biraz daha engebeli bir görünüm arz eder (Aysu, 1973).

İstanbul il alanında, vadi oluşumu son derece önemli olmakla birlikte il topraklarının %75'i vadilerle parçalanmış platolarla kaplıdır. Bu vadiler, İstanbul ilinin üzerine oturduğu doğal yapıyı oluşturmaktadır. Avrupa yakasında güneye çarpılma nedeniyle su bölüm çizgisi Karadeniz'e çok yakın bir noktadan geçmekte ve bu nedenle de vadi gelişimleri Marmara'ya doğru olmaktadır. Boğazda olduğu gibi her iki taraftan bir dizi vadi açılmaktadır.

İstanbul Boğazı ve çevresinin bugünkü topografik ve jeomorfolojik yapısı çok uzun ve o nispette karışık bir evrimin eseridir. İstanbul Boğazı ve çevresinde topografyanın esas unsuru, yükseltisi 100-200m arasında oynayan alçak platodur ve Marmara Denizi ile Karadeniz'in derin çukurlarını bir eşik gibi ayıran bu plato, yükselti basamaklarının ve arızalarının dağılışı bakımından Boğaz'ın her iki yakasında asimetrik durum gösterir. Batıda en yüksek kısımlar Karadeniz kıyılarında (Kocataş ve Belgrad Ormanı çevreleri 200-230m.); doğuda ise Marmaraya (Çamlıca 262m, Kayışdağ 438m, Aydos 537m) çok daha yakındır. Bu durum kısmen deformasyonların, kısmen de litolojik farkların sonucudur (Erinç, 1973).

Boğaziçi'nde vadiler, koylar, burunlar ve tepelerle topografya yönünden oldukça hareketli bir yapıdadır. Kıyı çizgisi birbirine paralel olarak ilerler. Her çıkıntının karşısında bir girinti

uzanmaktadır. Günümüze kadar birçok değişikliğe uğramasına rağmen bu özelliği bozulmamıştır. Örneğin; Dolmabahçe koyu karşısında Üsküdar burnu, Çengelköy koyu karşısında Ortaköy burnu, Bebek koyu karşısında Kandilli burnu, Paşabahçe Koyu karşısında Yeniköy burnu yer almaktadır. Paralellik Karadeniz'e yaklaştıkça bozulmaya başlar. Kıyının birbirine en çok yaklaştığı yer 698 mille Anadolu-Rumeli hisarlarıdır. En uzak nokta ise Büyükdere-Umuryeri'dir (3550 m.). İki fener arası 3600 m.dir (Yazıcıoğlu, 1980).

"Boğaziçi'nde kıyı şeridi çok dardır, ancak vadilerde dar ve uzun bir düzlük olarak içerilere kadar sokulur. Sahilden sonraki kısımlarda eğim % 10'dan fazladır. Yer yer % 30'u aşar. Doğu yakasında bu eğim % 15'ten başlayarak kuzeye doğru artış gösterir. Eğim akarsu ağızlarında da % 5 civarındadır" (Aysu, 1973). "Çok dar bir sahil şeridine sahip olan kıyıların ardında yer yer 150-200m'ye kadar yükselen yamaçlar yeralır. Asya yakasındaki en belirgin tepeler Büyük Çamlıca (262m) ve Yuşa tepesi (200m)dir. Çok yüksek olmayan bu tepelerin etkili olmasının sebebi denize dik bir şekilde ulaşmalarıdır. Avrupa yakasında ise Rumelihisarı ve Sarıyer kısmında en yüksek tepeler yer alır" (Yazıcıoğlu, 1980).

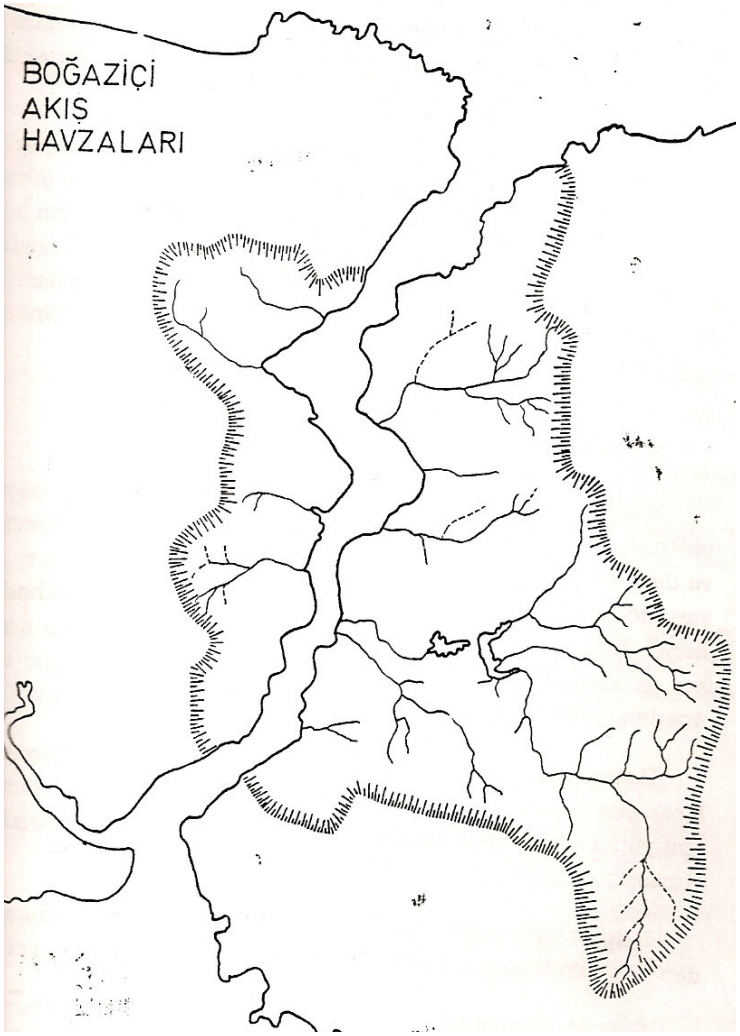

Şekil 2. 1 Boğaziçi akış havzaları (Aysu, 1973)

Boğaz platosu bir aşınım yüzeyidir. Plato üzerinde yoğun bir vadi şebekesinin mevcudiyeti, vadi yoğunluğunun Paleozoik üzerinde çok daha fazla olduğu ve bütün vadilerin plato içine derin bir şekilde gömülerek onu parçaladıkları dikkati çeker. (Erinç, 1973) Vadiler her iki yakada genellikle kuzey-batı, güney-doğu yönünde birbirine paraleldir. Birbirlerinden 100-200m yükseklikteki sırtlarla ayrılmışlardır (Aysu, 1973).

Boğaz'ın Oluşumu

Boğaz oluşumuna ilişkin ortaya atılan çok sayıda görüşü dört gurupta toplamak mümkündür: birinci görüş, Boğaz'ın Karadeniz'in taşması sonucu, aşınma ile ortaya çıkmasıdır. İkinci görüş. Boğaz'ın bir volkanik patlama sonucu oluşmasıdır. Üçüncü görüş: Boğaz'ın tektonik hareketler sonucu, çökmeden ötürü ve patlama olmadan kırılma ile ortaya çıkmasıdır. Dördüncü görüş: III. Zaman sonucunda bugünkünden daha düşük seviyede olan Karadeniz'in,

IV. Zaman ortalarına doğru nehir yataklarını istilası sonucu oluğun genişlemesidir. Üzerinde birleşilen görüş de budur. Buna göre, yerkabuğunun Jeolojik gelişme tablosu içinde Miosen Devri (III.Zaman) sonunda, bugünkü Marmara Denizi ile Boğazlar'ın yerinde dağlık kara parçaları bulunmaktaydı ve Macaristan'dan Aral Gölü'ne kadar yayılan, Terkos-Kilyos kıyılarından güneye uzanan bir körfezi de oluşturan Sarmat Denizi vardı.

III.Zaman sonu Pliosen Devri Başlangıcında bu iç denizin çekilmesiyle karalar ortaya çıkmıştır. Akarsular ile uzun bir erozyon devri sonucunda yükseltiler kaybolmuş, sert oluşumlar, kuvarsit tepeler halinde kalmıştır. Bu aşınım devri sırasında arazi hareketleri ile peneplenlerin kuzey tarafı kabarmış, güneye doğru eğimli bir arazi oluşmuş ve bu eğim akarsuların hızını artırmıştır. Akarsuların aşındırmaları ile eski akarsu yatakları yamaçlarda teraslar halinde kalmıştır (Aysu, 1973).

IV. Zaman'da da Trakya-Kocaeli penepleninin güney kısmının çökmesi ile de peneplenin akarsu vadileri, akarsu kolları, dereler ve bütün girinti ve çıkıntılar deniz sularının altında kalmış, böylece Boğaziçi su oluğu ortaya çıkmıştır (Çubuk, 1994).

Denizaltı Topografyası

İstanbul Boğazı'nın tabanında birçok çukur ve tümsek vardır ve taban güney-kuzey doğrultusunda 0,001 derece eğimlidir. Boğaz'ı baştanbaşa kat eden Boğaz oluğu derinliği, 50-70m olup, güneyde Beşiktaş ile Üsküdar ve Kuzguncuk arasında kendi ekseni boyunca uzanan 25-30m seviyesindeki bir sırt ve iki yan oluğa ayrılır. Karadeniz ile Marmara Denizi arasındaki su değişimi Boğaz yolu ile olur. Havzaların farklı hidrolojik özellikleri nedeniyle Boğaz'da ilginç bir akıntı sistemi vardır. Sistem, Karadeniz'den Marmara'ya yönelen üst akıntı ve Marmara'dan Karadeniz'e doğru olan bir alt akıntıdan oluşur. İki akıntı birbirinden ısı, tuzluluk ve yoğunluk bakımından farklı iki su kitlesi taşır. Üst akıntının taşıdığı su kitlesi 360 km³, Karadeniz'e su kitlesi taşıyan alt akıntı ise 185 km³ civarındadır. Üst akıntının ortalama hızı saniyede 150 cm' den fazladır (Çubuk, 1994).

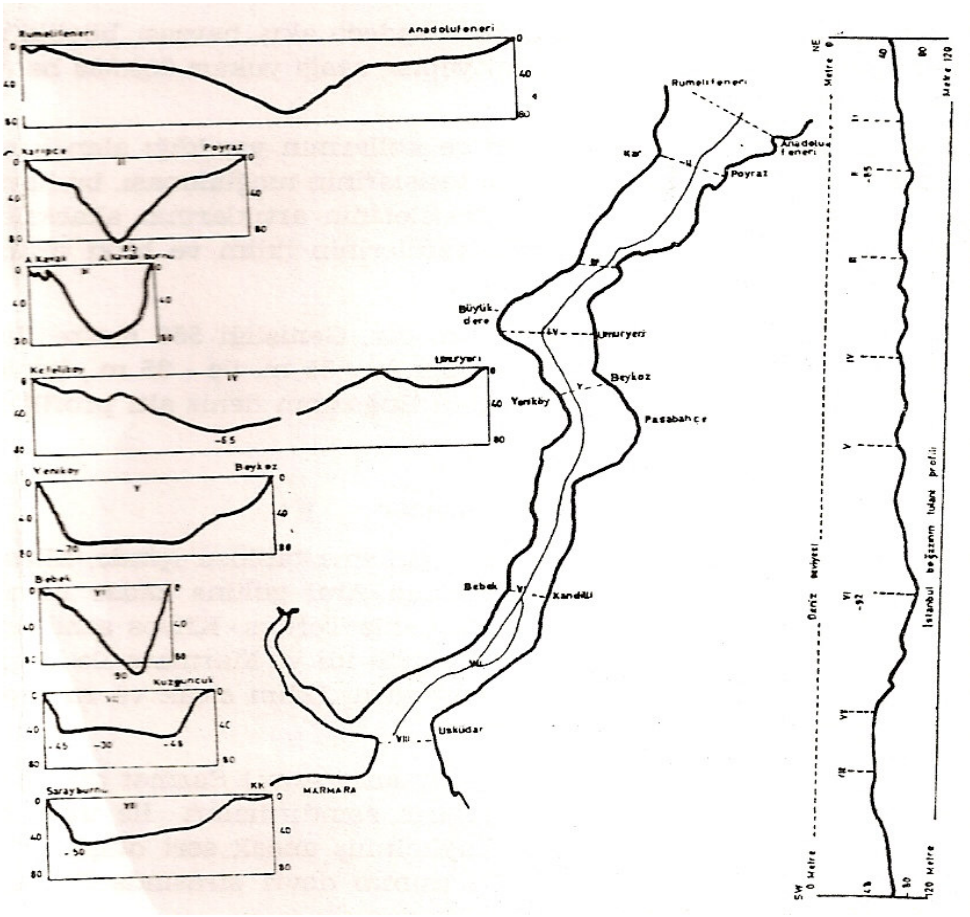

Şekil 2.1 Denizaltı topografyası (Aysu, 1973)

2.1.3 Jeolojik Yapı

"İstanbul, jeolojik formasyonlar ile litolojik özellikleri bakımından çeşitlilik gösteren bir yöredir. Yörede, paleozoikten (günümüzden 600-230 milyon yıl öncesi) neojenin (günümüzden 26-2.5 milyon yıl öncesi) çeşitli serilerine ve pieistosen (günümüzden 2.5 milyon ile 20bin yıl öncesi) depolarına kadar birçok formasyon görülmekte bunun yanında grovaklardan killi şistlere ve radyoritlere, değişik nitelik ve yaşta kalkerlere ve gevşek yapıların farklı türlerine kadar, çok çeşitli kayaç ve depolar yer alır. Fakat bu çeşitlilik mekânda bir düzensizlik şeklinde görülmez. Aksine, sözü geçen çeşitli unsurlar belli yaştaki formasyonlara ve bunların yayılış alanlarına bağlı olmak üzere belirli bir düzen arz ederler. İstanbul Boğazı çevresinin jeolojik yapısını yaş ve litoloji bakımından farklı iki esas unsura ayırarak özetlemek mümkündür. Bunlardan biri temel ikincisi ise örtü formasyonlarıdır" (Erinç, 1973).

Yörenin temeli Silur, Devon ve Haliç'in kuzeybatısında yer alan bir şerit boyunca Karbon'dan

oluşmuştur. Boğaz'ın doğusunda temel çok daha geniş bir saha kaplayarak yüzeye çıkmıştır. Burada killi şistler, gravaklar, çeşitli kalkerler, arkozlar ve belli seviyelerde esas kısmı Silur'a ait olan kuvarsitler yer almaktadır. Saha Paleozoik Orojenez safhaları esnasında kuvvetle disloke olmuş, genellikle kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan kıvrımlara uğramış, fakat aradan geçen milyonlarca yıl boyunca bu kıvrımlar aşınarak peneplenleşmiştir. Bugünkü topografyası yapıdan ziyade litolojik karakterlere bağlı olan bu aşınım yüzeyi üzerinde başlıca kabartıları, özellikle Boğaz'ın doğusunda yaygın olan dirençli kuvarsit tepeler (Ayos, Kayışdağ, Alemdağ, Göztepe, Adalar, Karlıdağ, ve Boğaz'ın batısında Kocataş) meydana getirir. Bu eski kıvrılmalar sırasında plütonik intrüzyonlar da meydana gelmiş, bu arada Göztepe ile Alemdağ arsındaki graodiorit Plüton oluşmuştur. Boğazın doğu yakasında temelin daha fazla yükselmesi ve aşınmanın temelin daha derin kısımlarına kadar inmesi sonucunda bugün bu Plüton da yüzeyde görünür hale gelmiştir (Erinç, 1973).

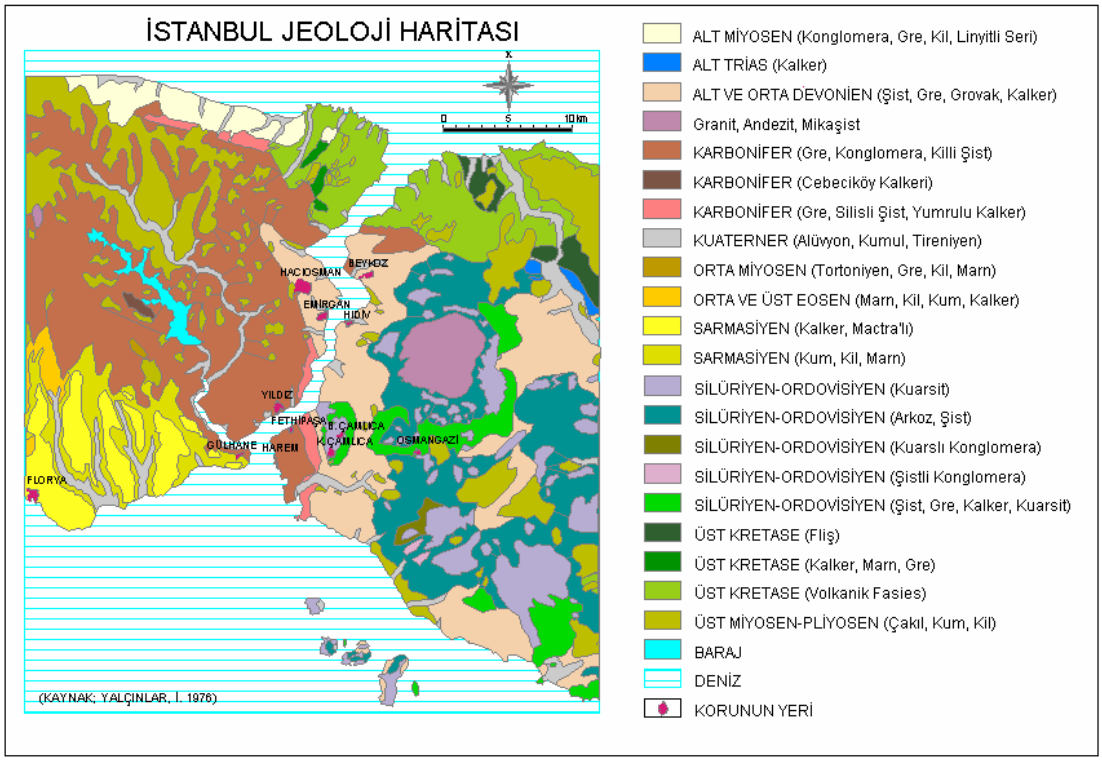

Şekil 2.2 İstanbul Jeoloji Haritası (Yalçınlar, 1976; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü Fethipaşa Korusu İşletme Şefliği Amenajman-Silvikültür Planı, 2002)

"Paleozoik temel daha sonraki devirlerde de diskolasyonlara bağlı kalmıştır. Bu kabuk hareketleri sonucunda temelin fosil aşınım yüzeyi genellikle batıya, özellikle güneybatıya doğru meyillenerek alçalmıştır. Böylece bu yönde gidildikçe yüzeyde Paleozoik'in daha unsurları ile karşılaşılır ve temel, özellikle güneybatıda tersiyer örtü tabakalarının altında

kaybolur. Buna karşılık kuzeyde Paleozoik temel önemli bir diskolasyon hattı ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırın ötesinde Karadeniz kıyıları boyunca her iki yakada Krestase tortulları ve bunlarla aynı yaşta olan andezitik ve dasitik lav, tüf ve aglomeralar yayılmış bulunur. Aynın kimyasal bileşimdeki intrüzyonlar Boğazın her iki yakasında da küçük lekeler halinde çok yaygındır" (Erinç, 1973).

"İstanbul'un ve çevresinin yapısal bakımdan ikinci jeolojik unsurunu "genç örtü" diye nitelenebilecek olan tersiyer formasyonları meydana getirir. Bunlar da farklı yaş ve litolojideki elemanlardan meydana gelirler. Fakat bunların, kayaç karakteri ve aynı zamanda topografyadaki çok daha değişik rolleriyle temelden tamamen farklıdırlar. Özellikle boğazın batısında Neojen kum, kil ve çakılların bir örtü halinde temelin eski topografya yüzeyini maskelemiş olduğu tespit edilir. Boğazın doğusunda da neojen örtü tabakaları mevcuttur. Fakat bunlar temelin daha fazla yükseldiği ve daha fazla aşındığı bu kısımda batı yakasındaki kadar yaygın değildirler" (Erinç, 1973).

"Boğaziçi'nin kuzeyi, Karadeniz kıyılarından başlamak üzere Anadolu yakasında Anadolu Kavağı ve Avrupa yakasında ise Yenimahalle'ye kadar ikinci jeolojik zaman sonu volkanik arazidir. Diğer kısımlar birinci zaman ortalarında meydana gelmiş devoniyendir." (Aslan, 1989) Bazı kesimlerde Silüreni örtmekte olan Devonien, İstanbul Boğazı'nın iki yakasında da bulunmaktadır. Devon arazileri kalker, grovak, şist ve marnlardan oluşmuştur. Şistler silisli, killi ve grovaklıdır. Rumeli yakasında bu devre ait konglomeralar da bulunmaktadır. Karbonifer ve Permien yaşlı formasyonlar, küçük parçalar halinde Boğaz'ın Rumeli yakasında bulunmakta olup, bol fosilli kalker, killi şist ve grovaklardan meydana gelmiştir"(Aysu, 1973).

Boğaziçi'nin doğu yakasında ise genellikle paleozoik'e (1.zamana) ait, yer yer metamorfoze olmuş ve genellikle geçirimsiz olan formasyonlar görülür. En karakteristikleri yumrulu kalker, radiolarit, killi şist, grovak ve kalkerdir. Kıyıya yakın yerlerde kalkerler, kıyıdan uzaklaştıkça şistler hakimdir (Aysu, 1973).

İstanbul ve civarının en yaygın serileri, temeli teşkil eden kıvrımlı paleozoik formasyonlardır. Temel üzerinde tersier (3. zaman) serileri ve depoları yer almış bulunurlar. Bunlar daha az kıvrımklı ve kırıklı bir yapı gösterirler. Paleozoik'e (1. zamana) ait şistler, kuvarsitler ve kalkerler farklı aşınıma maruz kalmışlardır. Şistler kolayca aşınmış, kalker ve kuvarsitler çok sert oldukları için fazla aşınmamış ve özellikle Anadolu yakasında Çamlıca ve diğer tepeler ortaya çıkmıştır (Aysu, 1973).

2.1.4 Hidrolojik Yapı

"Su görünümleri, Boğaziçi peyzajında ilginç bir yere sahiptir. Deniz altı topografyasının özelliklerinden dolayı Boğaziçi'nde bir nehir akıntısı görünümü izlenir. Boğaz suyu derinliği orta kısımlarda 36 m. ile 95 m. kıyılarda 2 m. ile 70 m. arasındadır. Su sıcaklığı Ağustos ayında 23°C, tuzluluk oranı ise 19 gr/lt'dir" (Erinç, 1973).

Boğaza akan dereler sürekli akış halinde olan dereler değil, yağış anında oluşan sel akıntılarıdır. Yağışsız zamanlarda bazılarında sızıntı şeklinde akıntılar bulunmakta olup diğerleri tamamen kurudur.

Yörenin jeolojik yapısı ve litolojisi hidrolojik kaynaklarını da etkilemiştir. Paleozoik temelin güneybatıya doğru alçalması ve bunu örten kil seviyeleri ile münavebeli Neojen kum ve çakıl depolarının yapı bakımından bir çanak meydana getirmeleri, yörenin batı kısmında oldukça zengin artezyen aktiflerinin oluşumuna yol açarak çok olumlu bir etki yapmıştır. Belgrat Ormanları batısında geçirimli Neojen çakıl ve kumlarında toplanan ve süzülen sular, geçirimsiz temelin meydana çıktığı yerde bir çok kaynakların oluşumuna yol açtığı gibi, sıyrılma sınırı civarında temele gömük vadilerin setlenmesi çok eski devirlerden beri buralardan şehre su sağlanmasına imkan vermiştir[*] (Erinç, 1973).

2.1.5 Klimatik Yapı

Marmara havzasında topoğrafya farklılığından dolayı Akdeniz iklimi, Karadeniz iklimi, denizden uzak iç kısımlarda ise yarı karasal iklim görülür. Marmara denizinin kuzey-kuzeydoğusunda özellikle Karadeniz'e bakan kısımlarda yazları ve kışları serin, hemen hemen her mevsim yağışlı olan Karadeniz iklimi hakimdir. Marmara havzasının güney-güneybatısında ve Marmara denizinin kıyı kısımlarında yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı olan Akdeniz iklimi görülür. Havzanın iç kısımlarında görülen yarı karasal iklimde ise yazları sıcak ve kurak , kışları sert ve düzensiz yağışlıdır.

İstanbul Boğazı ve çevresi genelde bölgesel iklim tipi hakimiyeti altında olmakla beraber, topografya yükselti, bakı ve vejetasyon gibi faktörlerin karakterlerindeki değişikliklerden dolayı bazı alanlarda yerel iklim tipleri de arz eder. Genel olarak Akdeniz ikliminin etkisi altında olan Boğaziçi ve çevresinde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır (Erinç,

---

[*] "Diaklazlı kuvarsitlerde toplanan yer altı sularının, bunların geçirimsiz temelle temas ettikleri yerlerde bazen fay, bazen de normal yamaç kaynakları halinde, fakat daima belli hatlar boyunca meydana çıkarak İstanbul yöresine hafif, lezzetli içme suları sağlamıştır".

1973). Hazirandan Ağustos sonlarına kadar yarı kurak şartlar etkilidir. Yaz sıcaklıkları genellikle yüksektir. En sıcak ay ortalamaları 23-35 derece, mutlak maksimum sıcaklık 36-41 derece arasındadır. Kışlar genelde ılımandır. En soğuk ay ortalamaları 5-7 derece arasındadır. Kuzeyden gelen kutbi hava kütlelerine bağlı olarak donlu ve karlı günler görülebilir. Boğazda kış döneminde toprak ısısı yüzeyde 5 dereceye kadar düşer ve bu sırada toprakta ısı terlemesi meydana gelir .

Boğaziçi'nde genelde termik açıdan elverişli bir ortam oluşmaktadır. Akdeniz iklimi ve Orta Anadolu karasal iklim bölgeleri arasında yer alan Boğaziçi, yılda dört devre yaşar.Aralık-Mart ayları arasındaki 'Soğuk Devre'; karlı, yağmurlu, donlu günler sayısının artışı, radyasyon düşüklüğü, nem fazlalığı, kuzey rüzgarlarının şiddet kazanması bu devrenin karakteristik özelliğidir. Nisan-Aralık ayları arasındaki 'Geçiş Devresi'; bu devrede kuzey rüzgarları etkilidir. Soğuktan sıcağa doğru bir geçiş söz konusudur.Temmuz-Ekim sonu arasındaki 'Sıcak Devre'; bu devrede sakin hava tipleri ile birlikte aşırı sıcaklar gözlenir, Eylül ayı ile birlikte yağmurlu günlerin sayısı artar. Kasım ayının belirlediği 'Kısa Geçiş Devresi'; bu aylarda yağışlar artar, serin yağmurlu ve soğuk kar yağışlı hava tipleri gözlenir.

Yağış

İklime paralel olarak ortaya çıkan yağışlar en çok Kasım, Aralık, Ocak ve Şubat aylarında görülür. Eylül, Ekim, Mart, Nisan, Mayıs orta yağışlı, Haziran, Temmuz, Ağustos az yağışlıdır. Kuzeye doğru çıkıldıkça bölgesel farklılıklardan dolayı yağış artar. Güneyde ise daha az görülür (Yazıcıoğlu, 1980).

Yaz aylarında 20 mm/km²'den az yağmur alan Boğaziçi'nde en etkili yağışlara Temmuz-Ağustos aylarında rastlanır. Sonbahar, tüm İstanbul genelinde olduğu gibi, Orman kütlelerinin de etkisi ile kuzeyden güneye doğru azalan yağışları ile en çok yağış getiren aydır. Marmara kıyılarında 650 mm kadar olan yıllık yağış (Göztepe'de 673,4 mm, Kartal 680.3 mm, Yeşilköy 691.4 mm ve Florya'da 649,1 mm), kuzey kıyılarda 750 mm dolayındadır (Kilyos 717,3 mm, Kireçburnu 752,5 mm ve Şile'de 747,1 mm). Yörenin 200 m'den daha yüksek kısımlarında ise bu miktar 1000 mm'ye yaklaşır veya geçer (Bahçeköy 1074,4 mm).

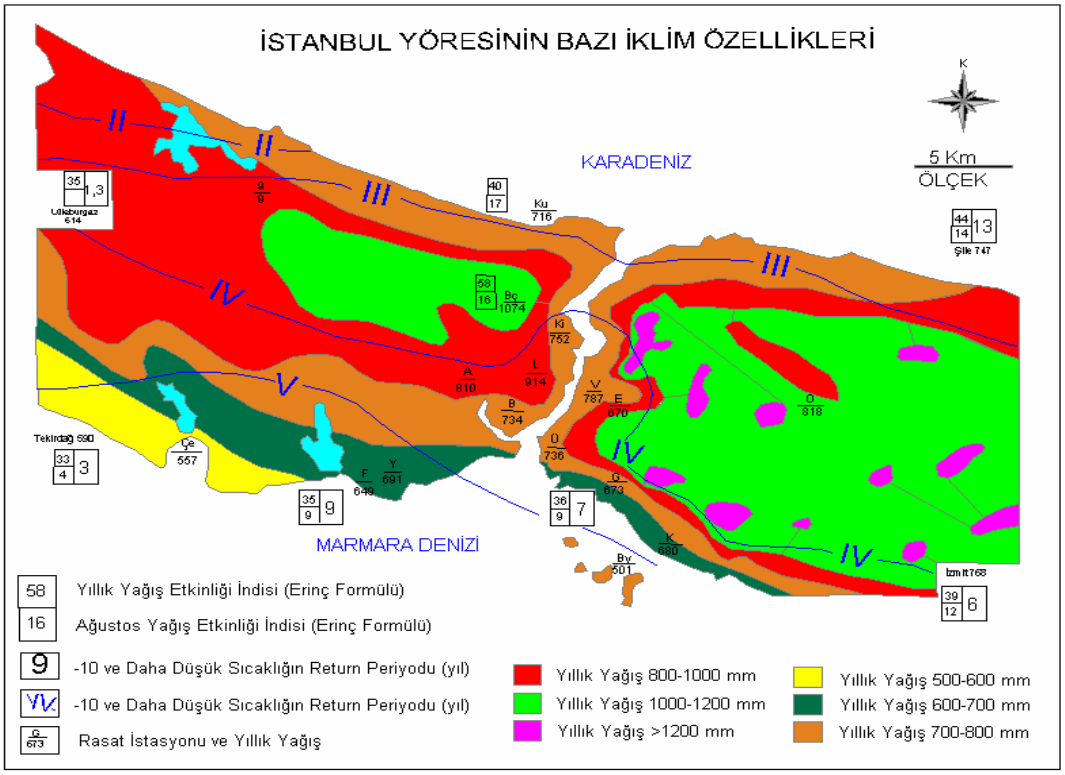

Şekil 2.3 İstanbul İklim Haritası (Erinç, 1978; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü Fethipaşa Korusu İşletme Şefliği Amenajman-Silvikültür Planı, 2002)

Rüzgar

Istanbul Boğaz'ı, morfolojik olarak rüzgârları yönelten bir oluk görevi görür ve rüzgârsız geçen gün sayısı çok azdır. Bu rüzgârlar boğaz oluğuna uygun olarak kuzey-kuzeydoğudan veya güney-güneybatıdan eser. Yaz ve kış aylarında hâkim rüzgâr kuzeydoğudandır. Karadeniz üzerinden gelen bu rüzgârlar Boğaz oluğu sayesinde tarihi yarımadaya kadar etkisini sürdürür. "Topografyanın da derin vadilere yayılmış ve genellikle konveks bir karakter göstermesinin kirli hava birikimini önlemesi açısından önemli etkisi vardır " (Yazıcıoğlu, 1980).

"Boğaziçi bölgesi sirkülasyon bakımından çok hareketli, hakim hava hareketleri kuzey-batı, güneydoğu doğrultusunda yani İstanbul Boğazı ekseni boyunca erişir. Bunun dışında topografya sirkülâsyonu yön ve şiddet bakımından etkilemektedir ve özellikle vadilere doğru sapmaların meydana geldiği tespit edilmiştir. Ayrıca hakim rüzgar kışın ve yazın kuzey (Ocakta kuzey 36ºE yönlü rüzgarın frekansı %61; Temmuzda N 40º W yönlü rüzgarın frekansı %84) kadranından esmekte ve özellikle yaz aylarında bu kadrandan gelen rüzgarlara ait frekans daha da kuvvetlenmektedir" (Erinç, 1973).

Isı-Sıcaklık

Boğaziçi yüksek ve soğuk bölgelerin alçak basınçlı etkisindedir. Yazın Akdeniz iklimi etkisinde kuzeyden Marmara'ya inen serin hava etkisi katılır. Böylece yaz aylarında özellikle Temmuz da hava yumuşaması gözlenir. Kışın ise Avrupa basınç ve karasal iklim koşulları etkisini, soğuk ve yağışlı kütle ile gösterir. Yılın en serin ayları Ocak ve Şubat, en sıcak ayları ise Temmuz, Ağustos'dur.

Nem

İstanbul Boğazı ve çevresinin subtropikal etkili kışı yağışlı makro kliması ve nedeni ile nemlilik ortalaması çok yüksektir. Bunda doğal vejetasyonunda etkisi vardır. Bütün yıl için bağıl nem % 74, aylık ortalamalar ise % 71-80 arasında değişkenlik göstermektedir.

Güneşlenme

Güneşlenme süresi açısından da Boğaziçi elverişli bir mekândır. Mikroklima özellikleri ve coğrafi konumu nedeniyle Boğaziçi'nde sürekli bir don tehlikesi yoktur. Özellikle ulaşım açısından önemli bir olgu olan sis ise genellikle Ekim-Kasım ayları arasında etkili olmaktadır (Aslan, 1989).

2.1.6 Bitki Örtüsü

İstanbul'un florası, sahip olduğu yaklaşık 2000 doğal tür ile Türkiye vejtasyonu içinde önemli bir yere sahiptir. Bölge, bu zengin florasını coğrafik pozisyonuna, iklimine ve jeolojisine borçludur. İstanbul florasının bir diğer önemi ise, hem yurdumuz ve hem de dünya için nadir olan türler bakımından zengin olmasıdır.

"Toprak şartları bakımından çok büyük farklılıkların görülmediği İstanbul kentinin, Avrupa ve Asya yakalarında Doğal Bitki Örtüsü iklimi aksettirecek karakterdedir. Yörede görülen geçiş iklimi nedeniyle kuzey kesimlerde nemli ormanlar gelişirken, güney kesiminde farklı bir orman formasyonu olan Kuru Ormanlar gelişmiştir. Bu iki formasyon arasındaki sınır kabaca, Karadeniz'e dökülen akarsular ile Marmara denizine dökülen akarsular arasındaki su bölümü hattına denk gelir. Nemli hava akarsu vadileriyle, vadi boyunca içerilere ilerleyerek Karadeniz bölgesine özgü nemcil bitki türlerinin güneye sokulmalarını sağlamıştır" (Yaltırık vd., 1997).

"Güneyde bulunan Kuru ormanlar yeknesak yapıdadır. Kurakçıl Meşe türlerinin (*Quercus cerris, Q. İnfectoria, Q. Frainetto*) yayılış alanıdır. İnsan müdahaleleri ile gerçek karakterini kaybeden bu alanlarda Meşe toplulukları dışında bitki örtüsüne Akdeniz etkisini yansıtan

maki elemanları katılmaktadır. Bu formasyonda *Prunus spinosa, Mespilus germenica, Cornus sanguinea, Crataegus monogyna, Paliurus spina-christi, Arbutus unedo, Erica arborea, Phillyrea latifolia ve Fraxinus ornus* gibi iştirakçi türler katılmaktadır" (Yaltırık vd., 1997).

"Boğaz'ın her iki yakasında ki her iki yarımadanın kuzeyindeki platolarda, Karadeniz etkisi altına giren kesiminde, fizyonomik-ekolojik karakteri bakımından "Nemli Orman" formasyonu ile karşılaşılır" (Yaltırık vd., 1997).

Boğazın iki ayrı yakasında birbirinin devamı olması gereken iki ayrı orman parçasından biri Boğaz'ın Avrupa yakasındaki Belgrad Ormanı diğeri ise Anadolu yakasında Alemdağ Ormanı nemli ormanlardır. Bu ormanlarda hâkim ağaç türü meşelerdir (*Quercus robur, Q. Fainetto, Q. Petrea*). Ancak rutubet isteği yüksek olan Doğu Kayını (*Fagus oientalis*), Adi gürgen (*Carpinus betulus*), Anadolu Kestanesi (*Castanea savita*), Titrek Kavak (*Populus tremula*), Adi fındık (*Corylus avellana*), Akçaağaç türleri (*Acer campestre*, *A. Trautvetteri*), Ova karaağacı (*Ulmus minor*), Gümüşi Ihlamur (*Tilia argentea*), Kızılağaç (*Alnus gllutinosa*) , Keçi söğüdü (*Salix caprea*), Boz söğüt (*Salix cinerea*) gibi nem isteği yüksek olan türler karışıma girer. Ayrıca bu nemli orman formasyonlarının orman altı daha sık, mekân daha dolu, tür sayısı daha fazla, florostik bileşim daha zengindir. Hedera helix, Smilax excelsa, Clematis vitalba gibi sarmaşık ve sarılıcılar ormanı geçilmez kılar. Dere içlerinde Karadeniz Bölgesinin tipik bitkilerinden *Laurocerasus officinalis, İlex colchica ile Euonymus europaeus* bitkileri görülür (Yaltırık vd., 1997).

"Orman formasyonunun dışında maki ve pseudomaki (yalancı maki) toplulukları ile kıyı bitkileri yer alır. Orman örtüsünün tahribi sonucu meydana gelen maki (yörenin güneyinde yaygın) ve pseudomaki (yörenin kuzeyinde yaygın) çoğu yerde ormanla yan yana ve iç içe bulunur. Kentin karadeniz kıyılarında yayılış gösteren nemli ormanların tahrip edildiği yerlerde maki elemanları daha az, fakat nemli Karadeniz etkisiyle daha gürdür. Bir çok yerde Kocayemiş, Defne ve Akçakesme gibi maki elemanlarının boylu fertleri alanı kaplamıştır. Nemli orman alanlarında maki elemanları yanında Sarı çiçekli kızılcık, Adi fındık, Geyik Dikeni, Muşmula, Çakal eriği, Adi böğürtlen, Kurtbağrı ve Ayı üzümü gibi kışın yaprağını döken bitkiler geniş yer tutar (pseodomaki). Bu bitki topluluğu kentin Avrupa yakasının kuzey kıyıları boyunca Batıya doğru dar bir şerit şeklinde devam eder. Bu şeridin doğu kesiminde bu bitki topluluğu içinde maki elemanlarının oranı artmaktadır. Karadeniz kıyılarından iç kesimlere doğru gidildikçe yavaş yavaş ortadan kalkar" (Yaltırık vd., 1997).

Nemli ormanların yayılış gösterdiği yerlerde kıyının hemen gerisinde başlayan pseodomaki topluluğu Anadolu yakasının bütün Karadeniz kıyı boyunca uzanır. Bu bitki topluluğu elemanları daha gerideki ormanlık alanlara sokuldukları gibi, orman açılmış orman alanlarını da kaplar. Bu durumun bir örneğini Polonezköy ile Ömerli Barajı arasındaki alanlarda görmek mümkündür. Meşe ve Kestane ormanlarının tahribi sonucu bu alanları pseodomaki toplulukları kaplamıştır (Yaltırık vd., 1997).

Vejetasyon toplulukları bakımından Boğazın sığ topraklı yamaç ve sırtlarında Akdeniz bitki toplumunu karakterize eden Maki elemanları görülür. Bu bitkiler fazla tahrip görmemiş alanlarda boylu ve sık bir örtü oluşturur. Bu maki elemanları içinde dominant olan türler şunlardır ; Kocayemiş (*Arbutus unedo*), Funda çalıları (*Erica arborea* ve *E.manipuliflora*), Kermes Meşesi (*Quercus coccifera*), Akçakesme (*Phillyrea latifolia*), Menengiç (*Pistacia terebinthus*), Ladenler (*Cistus salvifolius, C. Creticus*), Katran Ardıcı (*Juniperus oxycedrus*), Abdest bozan (*Sarcopoterium spinosum*), Ateş Dikeni (*Pyracantha coccinea*), katırtırnağı (*Spartium junceum*), Karabaş (*Lavandulla stoechas*), Defne (*Laurus nobilis*), Keçiboğan (*Calycotome villosa*) (Yaltırık vd., 1997).

Boğaziçi'nin bitki örtüsünü, doğal vejetasyonun ve insan müdahaleleri ile oluşmuş olan koru, park ve konut bahçeleri oluşturmaktadır. Orman ve Maki örtüsünü oluşturan bu doğal türler arasına yüzlerce yıldan beri Boğaziçi ve çevresine dışarıdan getirilmiş aşağıdaki yerli ve yabancı türleri katmak gerekir. Bunlar yetişme yerine büyük bir uyum sağlayarak doğal türlerden fark edilemez olmuşlardır. Erguvan (Cercis siliquastrum), Çınar (*Platanus occidentalis*), Karakavak (*Populus nigra*), Selvi Kavağı (*P. nigra var. pyramidalis*), At Kestanesi (*Aesculus hippocastanum*), Yalancı akasya (*Robinia pseudoacacia*), Kokar ağaç (*Ailanthus altidissima*), salkım Söğüt (*Salix babylonica*), iğne yapraklı tür olarak dallı Servi (*Cupressus sempervirens*), Ehrami Servi (*C. sempervirens var. pyramidalis*) ve Fıstıkçamı (*Pinus pinea*) gibi türler sayılabilir. Bu türler koru, park ve konut bahçelerinde toplanmıştır.

"Boğazda yeşil derken ilk olarak akla Boğaz'ın anıtlaşmış koru ve parkları gelir. Dünyada bütün büyük kentlerin park ve yeşil alanlarının kendine özgü tarihi geleneği ve bir anısı vardır. Fakat Boğazın bu tarihi koruları kadar renkli ve tarihle doğayı ve kenti simgeleyen yeşil anıtlar dizisi az bulunur" (Yaltırık ve Uluocak, 1973)

Korularda doğal vejetasyon örtüsünün yanı sıra ; *Quercus pedunculiflora, Q. Cercis, Platanus orientalis, Pistacia terebinthus, Phillyrea latifolius, Acer campastre* gibi insan emeğiyle yetiştirilmiş egzotik türler vardır. Bunlardan hemen her koruda rastlananlar; *Taxus baccata,*

Abies pinsapo, Picea abiyes, Picea pungens, Cedrus atlantica, Cedrus libani, Cedrus deodora, Pinus pinea, P. halepensis, Cryptomeria japonica, Thuja orientalis, Cupressus sempervirens, C. arizonica, Magnolia grandiflora, Eriobotria japonica, Sophora japonica, Platanus occidentalis, Robinia pseudoacacia, Acer platanoides, A. pseudoplatanus, Aesculus hipocastaneum, Tillia tomentosa, Fraxinus oxycarpa, Salix babylonica, Laurus nobilis, Syringa vulgaris, Prunus laurocerasus v.b. dir (Yaltırık ve Uluocak, 1973) .

2.2 İstanbul-Boğaziçi'nin Kültürel Yapısı

Boğaziçi, birbirine paralel bir şekilde ilerleyen ve yer yer koylar yer yer çıkıntılar oluşturan kıyı şeridinin ardında akarsu havzalarının parçaladığı dağlar ve platolardan oluşmaktadır. Bu yapı dünyada örneği olmayan Boğaziçi mekânının, doğal ve kültürel yapısını yönlendirerek şekillendirmiş, ilk yıllarda bu doğal yapıya uyumlu yerleşimler gelişmiş ve Boğaziçi kendine özgü bir kimlik kazanmıştır.

2.2.1 Boğaziçi'nin Tarihi Yapısı

Karadeniz ile Marmara denizini birbirine bağlayan Boğaz, Bizans devrinde Stenon diye bilinmiş; Osmanlı kaynaklarında "Halic-i Bahr-i Rûm", "Halic-i Bahr-i Siyah", "Halic-i Konstantiniye", "İstanbul Boğazı" ve "Boğaz" isimleriyle anılmıştır (Çubuk, 1994).

Geniş düzlüklerin azlığı ve kuvvetli eğimler yerleşme yerlerinin seçimini, bunların gelişme tarzını ve yol şebekesini etkilemiştir. Boğaz boyunca yerleşme yerleri daha antik çağlarda daima vadi ağızlarındaki küçük düzlüklerde, birikinti konileri üzerinde kurulmuş ve birbirinden arızalı kısımlarla ayrılan bu eski yerleşme çekirdekleri uzun bir süre kuvvetli şekilde bağlanamamıştır. Topografyanın etkisi İstanbul'un gelişmesi ve yol şebekesi üzerinde açıkça görülmektedir. Bizans, septimus Severus, Konstantin ve Teodosyus surlarının yeri daima vadi sisteminin ve topografyanın tayin ettiği esaslara bağlı kalmıştır (Erinç, 1973).

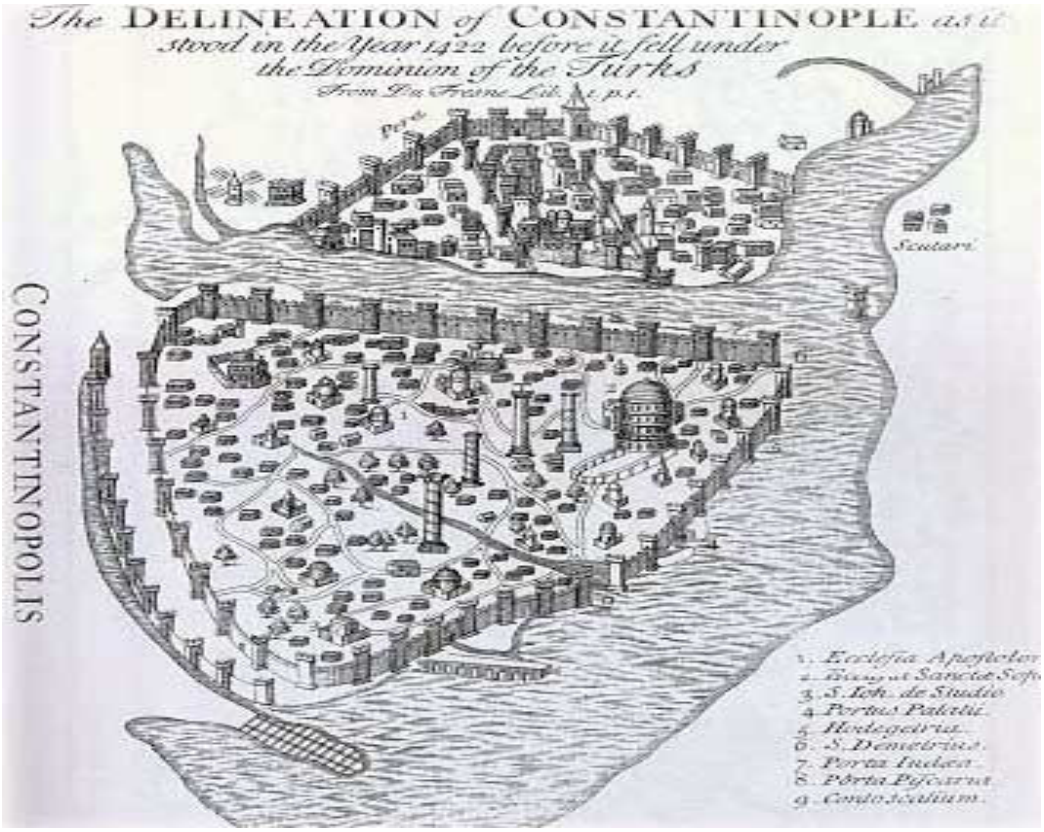

Şekil 2.5 Bizans döneminde İstanbul'a ait gravür (Arslan, 1992).

Eski Devirlerde Boğaziçi

Boğaziçi hakkındaki en eski eser, Bizantionlu Dionisios tarafından 2. yy'ın sonlarına doğru yazılmış olan Anaplus Bospori'dir. Bu eserde Boğaz sahillerinde birkaç köy ve çok sayıda sunak bulunduğu kaydedilmiştir (Ağat , 1963; Berger, 1998). Antik dönemde, Boğaz'ın her iki yakasında uzanan kıyı şeridi sık ormanlarla kaplı olup, ulaşım kayıklarla ve sallarla yapılmıştır (Berger, 1998).

Ağat (1963)'e göre, ticaret ve gemicilikle uğraşan ve Karadeniz sahillerinde muhtelif ticaret kolonileri kuran eski Yunanlılar, kendilerine korku veren Karadeniz'e çıkmadan önce geçit yerleri olan Boğaziçi'nde adaklarda bulunabilmek için onlara göre kutsal olan birçok adak yerleri ve mabetler inşa etmişlerdir.

Bizans Devrinde Boğaziçi

İncelenmiş olan tarihi dökümanlara göre, Bizans döneminde (4.yy-15.yy) Boğaziçi geniş ölçüde iskan edilmemiştir. Bizanslılar daima hücum tehlikesi altında yaşadıkları için şehir surlarının dışında yerleşmemişlerdir (Şekil2.5). Bu nedenle bu dönemde Boğaziçi'nde tam bir

yerleşme olmamıştır. “Eski Yunan adak yerlerinde kiliseler, birkaç manastır ve donanmaları ile korunabilecek bazı koylarda imparatorluk yazlık sarayları inşa edilmiştir. Bunların dışında Boğaziçi’nde yerleşen, balıkçılıkla ve ziraatla geçinen bazı köy ahalisi olmuştur. Boğaziçi’nde Bizans’a ait birkaç kiliseden ve manastır harabelerinden başka iz kalmamıştır” (Ağat, 1963).

Osmanlı devrinde Boğaziçi:

Osmanlılar döneminde, Boğaziçi’nde ilk yerleşmeler I.Beyazıd zamanında başlamıştır. I.Beyazıd, İstanbul henüz fethedilmediği dönemde Bizans İmparatorluğuna karşı Boğaziçi mekanının kontrol edilebilmesi amacıyla straejik önemi olan Anadolu Hisarı’nı yaptırarak çevresinin yerleşime açılmasını sağlamıştır. “İstanbul’un feth edilişinden (1453) sonra ise Osmanlılar Rumeli yakasını da yerleşime açmışlardır (Artan, 1963).

Bizans döneminde Boğaziçi, kentle ilişkisi olmayan küçük köyler, manastır ve kiliseler ve imparator ve saray mensuplarının yaptırdıkları saray veya konutlarına sahip iken, Türk çağında ise Bizans’lılardan farklı olarak Boğaziçi 16.yy dan bu yana İstanbul’un sürekli bir parçası olmaya başlamıştır (Erinç, 1973).

Şekil 2.6 Thomas Allom tarafından yapılmış, Boğaziçi evlerinden bir gravür örneği [1].

Ağat (1963)’a göre, Osmanlı devrinde, Boğaziçi’nde iki türlü iskân tipi vardır. Birincisi, saray

mensuplarının, devlet erkânı, gelir durumu yüksek kişilerin, yazlık yalıları ve köşklerinin* bulunduğu yalnız yaz aylarına mahsus iskandır, ikincisi ise Boğaziçi köylerinin iskân tipi olan, yerli iskandır. Bu halk, yaz, kış burada yaşar ve çoğu balıkçılıkla, muhtelif zanaat ve ticaretle geçinirdi. Bu dönemde deniz ulaşımı kullanıldığından, yelkenli gemiler Karadeniz'e çıkmak için müsait rüzgârı beklemek amacıyla, Boğaz köylerinin bulunduğu koyları kullanmaktaydılar. Bu nedenle bu önemli ticaret yolu olan Boğaz etrafında da önemli ticaret hayatı vardı.

Boğaziçi kıyılarında yer alan ve bir zamanlar boğaziçinin siluetinde belirleyici etkiye sahip olan bu yalı ve köşkler, zamanla tahribe uğrayarak kagir yapılara dönüşmüş ve bu yapıların bahçeleri de küçülmeye ve yok edilmeye başlanmıştır ve maalesef günümüze bu yapılardan sadece bir kaçı ulaşabilmiştir (Harita 2.1).

* "Yazlığa gelenlerin yaptırdığı ahşap yalılar ve konaklar Boğaz'ın güzelliğinden azami istifade eden ve aynı zamanda ona ayrı bir güzellik katan ince, zarif yapılardı. Diğer iskân tipinde ise daha mütevazı fakat yine ahşap, bahçeli evlerin açıldığı sokaklar şeklindeydi"(Ağat, 1963)

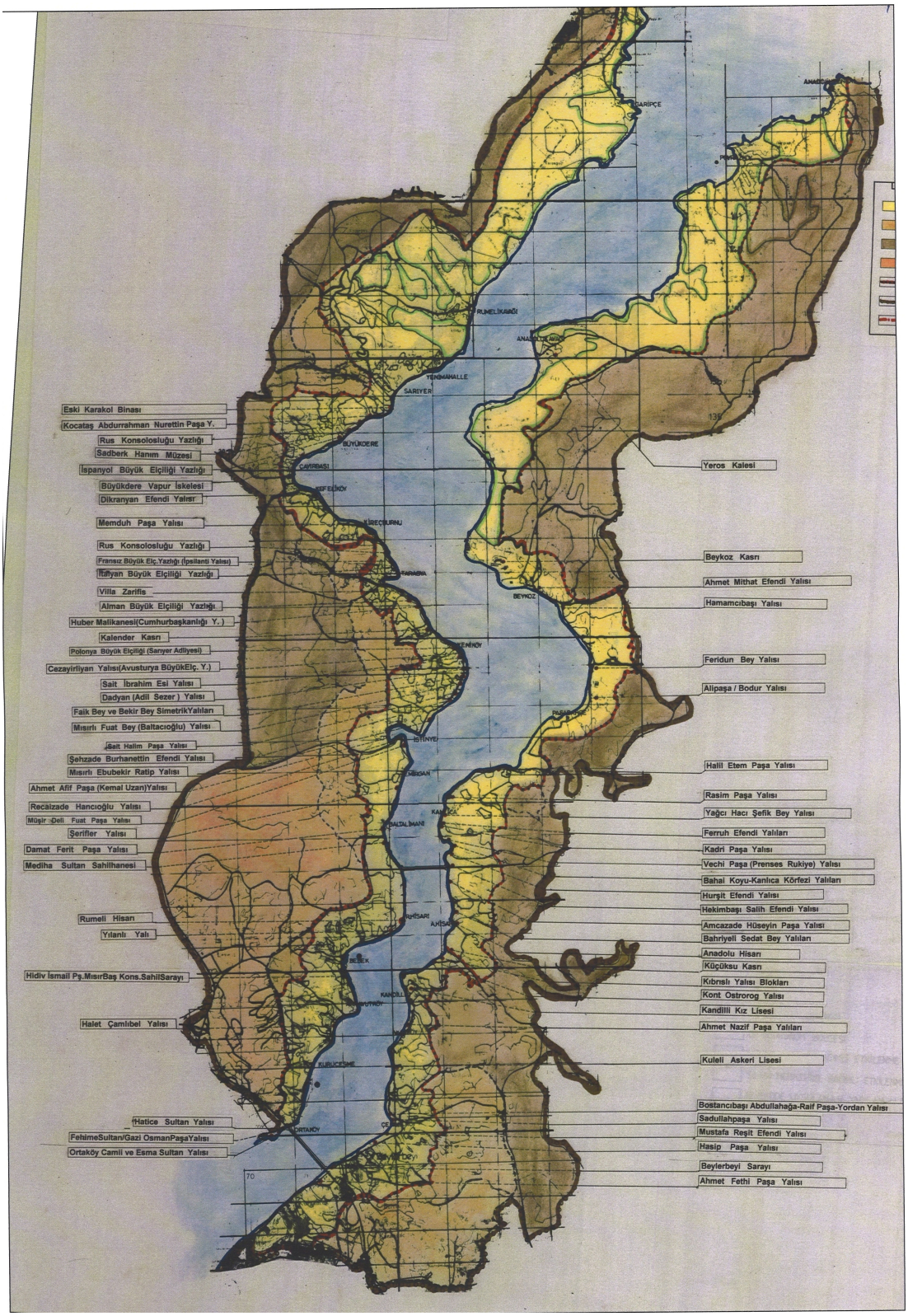

Harita 2. 1 Boğaziçi'nde önemli tarihi yapılar ve yalılar (Boğaziçi İmar Müdürlüğü)

Bir çok uygarlığın yaşadığı İstanbul kentinin ayrılmaz bir parçası olan Boğaziçi'nde yer alan tarihi eserlerden, Bizans devrine ait olanlar; birkaç kilise, ayazma ve manastır harabesidir. Ayrıca Anadolukavağı'ndaki Ceneviz Kalesi bir ortaçağ yapımıdır. Osmanlı Devri ise Boğaziçi'ne kendi kültürünün damgasını vurarak, Boğaz'a karakter veren birçok dini ve sivil mimari eserler bırakmıştır. Osmanlı devrine ait olan sivil mimari eserlerin başlıcaları saray, kasır ve yalılardır. Bunlardan bir kısmı yanmış, harap olmuş, yıktırılmışsa da bir kısmı günümüze kadar ulaşmıştır (Ağat, 1963) (Harita 2.1).

Boğaziçi'nde yer alan, bu köşk ve kasırların dış bahçesi veya av sahası olarak düzenlenen koruların, Boğaziçi siluetindeki tarihsel gelişimini görebilmek için Boğaziçi Ön Görünüm Alanının tarihsel yapısını ve yeşil alanlarını tespit edebilmek ve tez çalışmamızın ana teması olan 5.bölüm' e bir altlık oluşturulabilmesi için yerleşim alanları incelenmiştir.

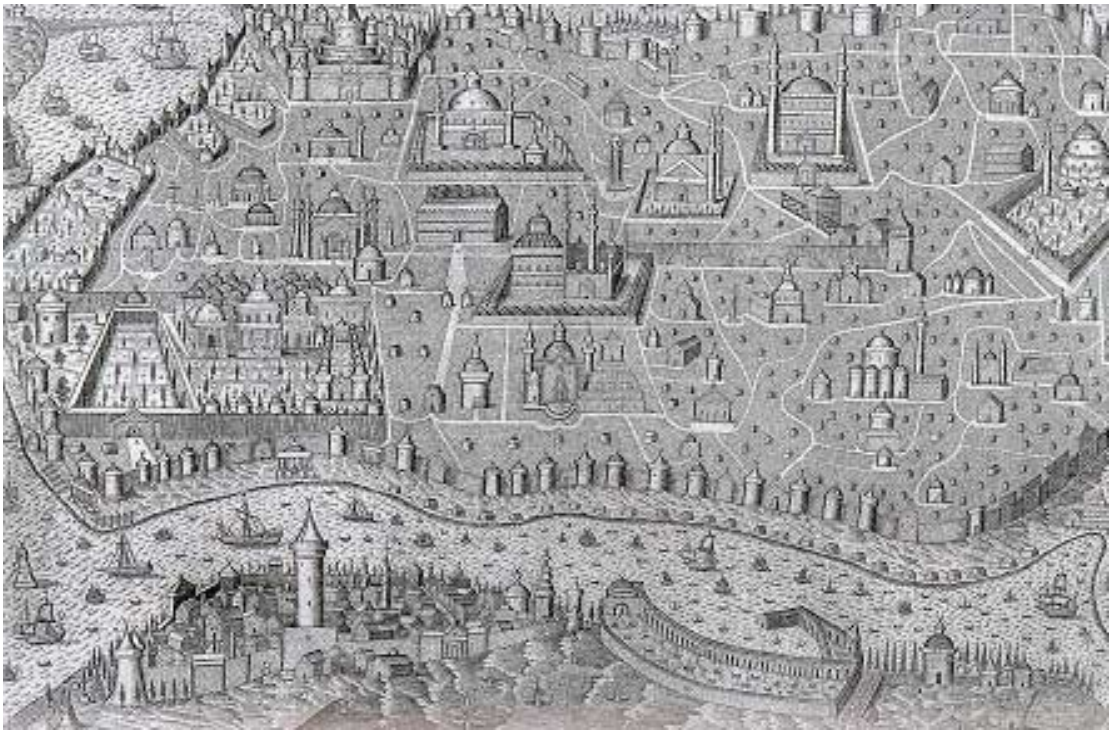

Şekil 2.7 Geçmişte Boğaziçi'ne ait gravür (Arslan, 1992).

Beşiktaş

Boğaziçi Öngörünüm Alanı'ndaki ilk semt olan Beşiktaş, tarih boyunca bir çok isimle anılmıştır. İlk çağlarda İasonion, Sergion, Dafne gibi isimlerle tanınmıştır. I.Leon döneminde burada yapılan Ayios Mamas Sarayından ötürü bu semte Ayios Mamas ismi verilmiştir.

İstanbul'un fethi öncesinde küçük bir köy olan Beşiktaş, Osmanlı döneminde gelişmeye başlamıştır ve İstanbul'a yakın oluşu ve korunaklı koylarıyla Boğaziçi kıyılarında gelişen ilk yerleşme yeri olmuştur. 16.yy yıl içinde iskan edilmeye başlanan Beşiktaş, ulaşım ve ticaret yollarının burada kesişmesi nedeniyle kısa sürede büyümüştür (Artan, 1963).

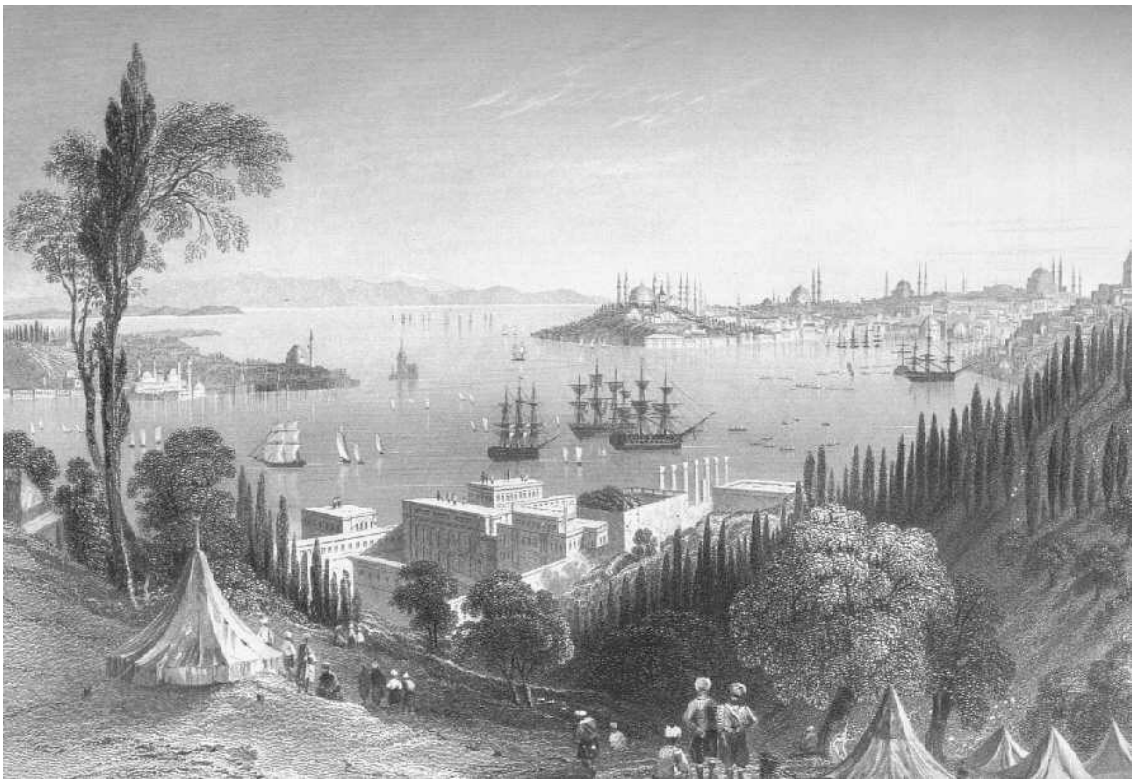

Şekil 2.9 Eski dönemlerde Beşiktaş'a ait bir gravür (Arslan, 1992).

Beşiktaş ve çevresi her devirde padişahlar için gözde bir semt olmuştur ve burada 19.yy'ın yarısından sonra görkemli padişah sarayları ve kasırlar inşa edilmiştir. Bu dönemde Beşiktaş'ta mesire yerleri, bağlar, bostanlar ve dutluklar yaygındır (Yaltırık vd., 1997). "Evliya çelebi Beşiktaş'ta çok önemli yalıların ve alçak bayırlar üzerinde kat kat kurulmuş bağlı bahçeli mahallelerin olduğunu ve burada; Beşiktaş bahçesi, Civan Kapucubaşı bahçesi, Kazancıoğlu bahçesi, Yahya Efendi mesiresi bulunduğunu aktarmıştır." (Ağat , 1963)

Ortaköy-Defterdarburnu

Ortaköy, Beşiktaş ile Kuruçeşme semtlerinin ortasında bir derenin vadisindedir. Defterdarburnu, Boğazın Rumeli yakasının ilk burnudur ve eski padişah mesiresidir. I.Ahmet devrinin defterdarı Ekmekçioğlu Ahmet Paşa'nın buradaki sarayından dolayı burun bu ismi almıştır. Kanuni Sultan Süleyman devrinden itibaren hızla gelişen semt Defterdar İbarahim

Paşa'nın Defterdar burnunda bir cami yaptırmasından sonra devlet büyüklerinin rağbet ettiği bir semt haline gelmiştir. Defterdar İbrahim Paşa Cami'nin yerine 19. yüzyılda Sultan Abdülmecit tarafından bugünki cami yaptırılmıştır. Bu caminin yanına da Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından padişah için Neşâtâbâd Sahilsarayı inşa ettirmiştir. III.Selim bu sarayın bahçesini yeniden tanzim ettirmiş ve I.Abdülhamit'in kızı Hatice Sultan'ın ikametine vermiştir. II.Abdülhamit devrinde bu binanın yerinde, kızları Zekiye ve Naime Sultanlar için iki yalı inşa edilmiştir (Ağat , 1963; Gökbilgin, 1992).

Şekil 2.10 Fauvel gravüründe, Defterdarburnu ile Kuruçeşme arasında bir köşk (Arslan, 1992)

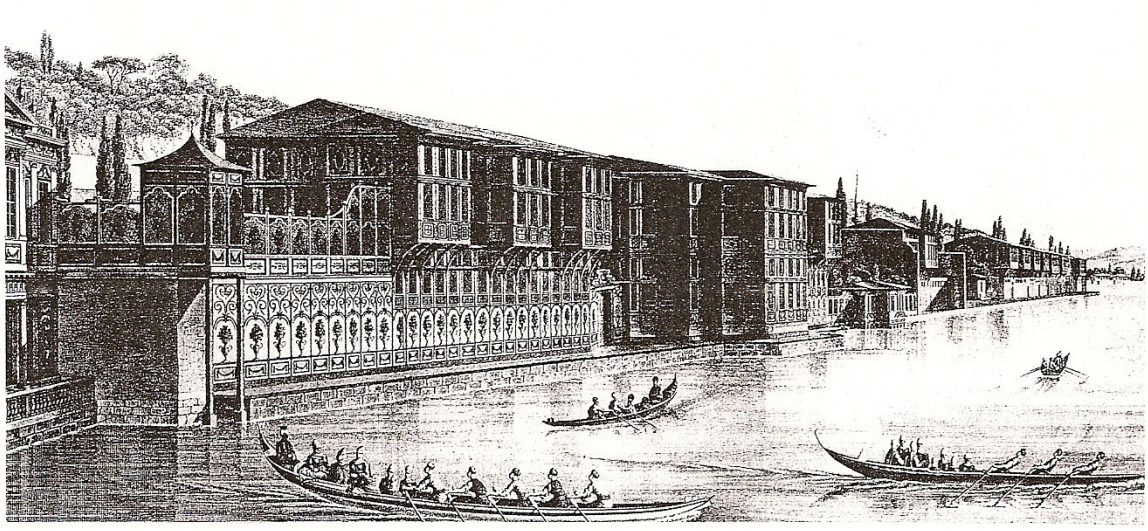

Şekil 2.11 Melling'e ait Hatice Sultan sahil sarayı gravürü (Kuban, 2001)

17. yy ortasında dere içinde bir İslam mahallesi, Ortaköy İskelesi ile Defterdarburnu arasında

kalan kıyı şeridinde ise Damat İbrahim Paşa Çeşmesi, Ortaköy Camii, Sübyan Mektebi ve sahilin gerisinde Rum, Ermeni ve Yahudi esnafının evleri; daha sonra Neşetâbâd Sahilsarayı, Esma Sultan Sahilsarayı, Naime Sultan Yalısı, Hatice Sultan Sahilsarayı, Fatma Sultan, Zekiye Sultan yalıları sıralanırdı. Bu yalıların hiçbiri günümüze kadar gelememiştir. Bu yalıların ardında ise bahçeler ve koruluklar yükselmekteydi. (Şekil 2.10, 2.11)

Kuruçeşme

"Bithias", "Kalamos", "Amopolos" ve "Kuruçeşme" günümüze kadar aldığı isimlerdir. Köy, ismini dahasonra susuz kalan klasik türk mimari üslubunda , Selçuk yıldızı ve servi motifleri işli mermer ayna taşlı, 1683 tarihli çeşmeden almıştır (Taşçıoğlu ve Özgen, 1994). Kuruçeşme yerleşmesinin yüksek bir yerinde Ayios Dimitrios Ayazması vardır. 17. yy'da köyün sakinleri, semtte cami, hamam, çeşme inşa etmişlerdir. Kuruçeşme'de Ortaköy sınırından Sarraf burnu'na kadar, sahilde, sultanların ve devletin ileri gelenlerinin yalıları yer alırdı.

Birçok yalı ve köşklerin bulunduğu bu semtte 1726 yılında Kuruçeşme sırtlarında Sultan III.Ahmed için verilecek bir şölen için "Kasr-ı Süreyya" ve 1883 yılında Atiye Sultan için sahil saray inşa edilmiştir (Ağat, 1963). "III.Ahmet'in kızı Esma Sultan'ın muhteşem bahçesi de bu semtte idi" (Gökbilgin, 1992).

Şekil 2.12. Fauvel'in gravüründe, Kuruçeşme'de Bostancıbaşı köşkü (Arslan, 1992)

Arnavutköy

İlkçağda adı Hestai olan Arnavutköy Bizans döneminde Promotu ve Anaplus olarak bilinirdi. Boğaziçi'ndeki önemli ibadet yerlerinden biri olan Ayios Mihael Kilisesi buradaydı. Bazı kaynaklardan, 15. yüzyılda bu bölgenin üzüm bağları ve koruluklarla kaplı olduğu anlaşılmaktadır.* Arnavutköy'ün daha 16. yy'da İstanbul'un en ünlü mesirelerinden olduğu; bağları bahçeleri bulunduğu; tepelerdeki koruların Sultan'ın hasları olduğu; nüfusunun 19. yy'ın ortalarına kadar Rum ve Musevilerden meydana geldiği; uzun süreler bakımlı, güzel, canlı bir Rum köyü olarak kaldığı bilinmektedir. Arnavutköy, 1798 yılında çıkan yangın sonucu büyük hasar görmüştür, Sadrazam Mehmet paşa tarafından yeniden yaptırılmıştır (Ağat, 1963). 17.yy'da bağ ve bahçeli evler bulunan semtte, kıyıda varlıklı kişilerin yalıları sıralanmıştır.

Geçmişte, bağların, bahçelerin ve korulukların olduğu bu bölgede, günümüzde sadece Arnavutköy Robert Koleji olarak kullanılan koruruluk yer almaktadır.

Şekil 2.13 Arnavutköy'e ait bir gravür (Arslan, 1992).

Bebek

Bizanslılar zamanında Bebek büyük bir servi ormanı halinde idi. Burada avcıların kurucusu ilahe Artemis'in adak yeri bulunuyordu. İstanbul'un fethinden sonra Bebek'te yapılan ilk Türk yapısı, Yavuz Sultan Selim'in ismi ile anılan ve muhtemelen Bebek bahçesi içerisinde

* 1540'larda İstanbul'a gelmiş olan Petrus Gyllius, bu civarın üzüm bağlarıyla kaplı olduğunu yazarken bölgenin adını Arnavutköy olarak anmaz. Buna karşılık 1568'de bostancıbaşıya gönderilmiş bir fermanda,"Bostancıbaşıya hüküm ki, Arnavudköy bağları hassa-i hümâyunum için koru iken bazı kimseler anda şikâr ettikleri işitilmiştir..." denmekte ve halkın buralarda avlanmasının yasaklanması istenmektedir.

inşa edilen kasır ve Sultan III. Ahmet devrinde inşa edilmiş olan Hümayunabâd kasrı Sultan Selim Kasrı'nın yerinde yapılmıştır (Gülersoy, 1970).

Bebek, ismini Fatih Sultan Mehmet zamanında buraya tayin edilen ve Bebek Çelebi unvanıyla tanınmış bir bölükbaşından almıştır. Köye lakabını veren bölükbaşının burada bağ ve bahçeleri vardı. 17.yy'da I.Selim'in burada bir kasır ve geniş bir bahçe yaptırdığı bilinmektedir. Bebek korusu içerisinde bir de Bebek Bahçesi* var idi. Burası Sultan III. Ahmet devrinde Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılan Hümayunabâd Kasrının bahçesiydi. Burası ulu servilerden ve çınarlardan meydana gelmiş bir koruluktu. 1846' da Sultan Abdülmecit tarafından yıktırılan köşkün yerine Sadrazam Ali Paşa tarafından yapılan köşk Bebek Köşkü veya Bebek Kasrı diye anılmıştır (Ağat, 1963; Gülersoy, 1970; Gökbilgin, 1992).

Şekil 2.14 T Allom gravüründe Bebek (Arslan, 1992)

Ayrıca İbrahim paşa Bebek sırtlarına da Nispetiye Kasrını yaptırmıştır. Hümayunabad 1846'da Abdülmecit tarafından yıktırılmıştır. Daha sonra burada yapılan köşkler Bebek ismi

* Bahçe-i Bebek Çelebi olarak kayıtlara geçmiş bu hasbahçe, Bebek'e doğru Akıntıburnu'nda başlayan Hasan Halife Bahçesi'nden sonra gelmekteydi. Zamanlarında, kısa dönemler için pek ünlü olan bu bahçelerin ve çevredeki sırtlara doğru uzanan korulukların, sık servi ağaçları ve ulu çınarların bulunduğundan Evliya Çelebi bahsetmektedir. Bu bağ ve bahçeler daha sonraları koruluklara dönüşerek parçalanmış (Arif Paşa Korusu, Ayşe Sultan Korusu, Valide-i Hıdiv Korusu) ve bugün yerlerini büyük ölçüde apartmanlara bırakmışlardır.

ile anılmıştır (Ağat , 1963).

17. yüzyılın ortalarında da burada daha sonra hasbahçeler arasına alınan,bağ ve bahçeler bulunuyordu. Bebekte bulunan Hasan Halife Bahçesi, deli Hüseyin paşa Bağı bulunmaktaydı. Bu bağ ve bahçeler Ayşe Sultan, Arifi Paşa, Valide-i Hidiv korularına dönüşmüş ve daha sonra bu korular parçalanarak yerini büyük ölçüde apartmanlara bırakmıştır (Artan, 1994). Reisülküttap Mustafa Efendi'nin yalısı ve bahçesinin sınırları içerisinde olan koru, Valdei Hidiv korusu ve Arifi Paşa korusudur. Reisülküttap Mustafa Efendi'nin korusunun büyük bir kısmı parça parça Robert Kolejine geçmiş*, kalan kısmı da parsellenip satılmıştır. (Gülersoy, 1970).

Şekil 2.15. Melling bebek köşkü ve koruluğu (Arslan, 1992).

Rumeli Hisarı

Bebek ve Baltalimanı koyları arasındaki burunda, sahilden itibaren sarp bir yamaç üzerinde Fatih tarafından yaptırılan 15.4.1452 – 31.8.1452 tarihleri arasında inşa ettirilen hisar, Rumelihisarı adını almıştır ve yanındaki mahalle de aynı adı taşır. Bizans döneminde burada bir hapisane ve manastır mevcuttu ve 1452'de hapisane yıkılmış, manastır da harap durumdaydı (Ağat, 1963). Boğaz'ın en dar yerinde, Anadoluhisarı'nın karşısında yapılan Rumeli hisarı, Bebek ve Baltalimanı koyları arasında genişçe bir burun üzerindedir.

* Ahmet Vefik Paşa tarafından Amerikan misyoner okulu olan ve 19. yüzyılda kurulan Robert Kolej' e ait olan bu bölge 1971 yılında Boğaziçi Üniversitesi'ne devredilmiştir (Gökbilgin, 1992).

Rumelihisarında her devirde devlet büyüklerinin bağ ve yalıları vardı (Gökbilgin, 1992).

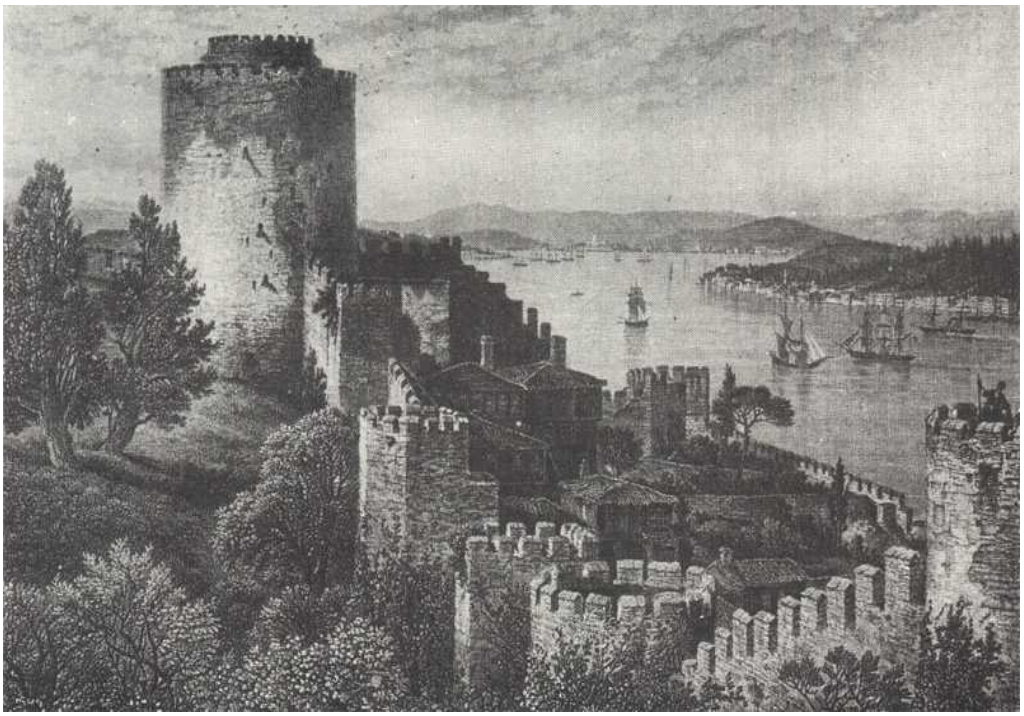

Şekil 2.16 Rumeli Hisarına ait gravür (Arslan, 1992) .

Evliya Çelebi'ye göre hisar çevresinde; setler üzerinde haneler, mescitler, mektepler, hamamlar, dükkanlar ve yalılar mevcuttu. 17.yy da hisar çevresindeki sırtlarda kiraz bağları mevcuttu ve özellile kiraz mevsiminde buraya gezmeye gelinirdi (Ağat, 1963).

Şekil 2.17 1839 yılına ait graravürde Boğaz'ın ve Rumeli Hisarının görünüşü (Araslan, 1992)

Baltalimanı

Rumelihisarı ve Emirgan arasında bulunan Baltalimanı, Bizanslılar zamanında İstinye koyuna kadar uzanan büyük bir servi ormanı halinde idi ve servili orman (Kyparades) ismi ile meşhurdu. Bu nedenle Fatih sultan Mehmet İstanbul'un fethinden önce burasını bir nevi tersane olarak kullanmış, böylece burası Osmanlı imparatorluğunun ilk savaş limanı olmuş ve Baltaoğlu Süleyman Paşa'dan Baltalimanı ismini almıştır. Donanmanın yapımı için buradaki ormandan geniş ölçüde yararlanılmıştır (Gülersoy, 1970). Geçmişte, Halim Paşa Koruluğu ile Fıstıklıbağ Tepesi'nin yer aldığı vadiden geçen Baltalimanı deresi nin bir yanını Baltalimanı Çayırlığı kaplardı. Çayırlığın içinde 300m kadar uzanan satrançvari düzende dikilmiş bir ağaçlık bulunurdu. Bu ağaçlığın sonunda doğa tekrar kendi haline bıralkılmış ve bu geçiş noktasına fıstık ağaçlı, üç katlı setler yapılmıştı (Eldem, 1976). Sultan III.Selim döneminde Baltalimanı çayırlığı mesire yeri olarak değerlendirilmekte ve çadırlar kurulup eğlenceler düzenlenmekteydi. Özellikle 19. yüzyılda çok rağbet gören Baltalimanı'nda birçok büyük yalı mevcuttu. Mustafa Reşit Paşa tarafından yaptırılan kagir yalının harem kısmı günümüzde Kemik hastanesi olarak, selamlık dairesi de İstanbul Üniversitesi sosyal tesisleri olarak kullanılmaktadır.

Boyacıköy, Baltalimanı ile Emirgan arasında bir köydür. Bu sahil servi ağaçlarıyla dolu olup Kestane korusu adıyla anılırdı (Gökbilgin, 1992).

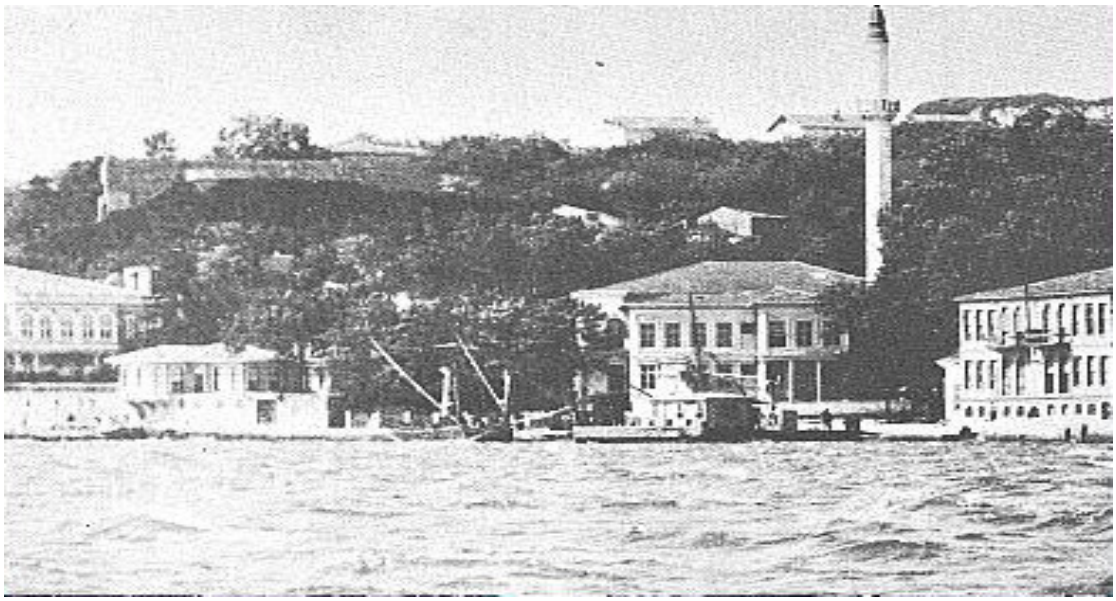

Şekil 2.18 Geçmiş dönemlerde Emirgan'ın resmedildiği fotoğraf [1]

Emirgan

16. yy'ın başlarına kadar hiç yerleşme olmayan Emirgan, Sultan III.Mehmet tarafından Nişancı Feridun Paşa'ya verilmiş ve onun yazlık bahçesi olmuştur. 16. yüzyılda Feridun Bey Bahçesi olarak anılan bu yeri, Sultan IV.Murat kendisine Revan kalesini teslim eden Emirgüne oğlu Tahmasb Kulu Han'a vermiş ve deniz kenarına bir de saray yaptırmıştır. Artık Emirgan bahçesi olarak adlandırılan koruluk, Emirgüne'nin ölümünden sonra köşk bir çok el değiştirmiştir. Bahçenin bir kısmı has bahçe olarak tesis edilmiş, I. Abdülhamit döneminde köşk ve sahilhanenin yerine cami ve dükkanlar inşa edişlerek burada bir köy kurulmuştur 19.yüzyılın ikinci yarısında, Abdülaziz, Emirgüne köyünün gerisindeki büyük arazi parçası ile koruluğu arazi ile koruluğu Mısır Hidivi İsmail Paşa'ya vermiş; Hidiv, kıyıdaki büyük ahşap saraydan başka, sarayın arka bahçesi durumunda olan korulukta üç köşk yaptırmış ve bunların yakın çevrelerini de düzenletmiştir. Hidivin ölümünden sonra koru üç çocuğu arasında bölünmüştür. Daha sonra koruyu Satvet Lütfi Tozan almış ve İstanbul belediyesine satmıştır (Gülersoy,1970; Gökbilgin, 1992).

Şekil 2.19 Bartlett, Emirgan Çeşmesi (Arslan, 1992).

Şekil 2.20 Fotoğraf İstinye'den bir görünüş [1]

İstinye

Büyük ve derin bir koy olan İstinye koyu Boğaziçi'nin doğal bir limanıdır. Bu özelliği nedeniyle de Osmanlı döneminde burası gemi inşası için kullanılmıştır.

İstinye koyunun etrafında 16.yy'ın ortalarında köy kurulmaya başlanmıştır. Burada Rumlar ve Türkler ikamet etmekteydi. Sahilde ise yalı, köşk ve bahçeler mevcuttu. Koyun bitiminde bulunan çayırlık alan mesire yeri olarak kullanılmaktaydı (Ağat, 1963; Aysu, 1994).

Emirgan'dan sonra gelen ve tabi bir liman olan İstinye'de Bizans döneminde imparatorların sahil sarayları bulunuyordu. Boğaziçi'nin en derin koyu etrafında bulunan bu koy 16. yüzyılın ortalarında gelişme göstermiştir. Sahilde ve iç taraflarda bulunan yalı ve köşkler İstinye'nin her devirde varlıklı kişiler tarafından rağbet gördüğünün bir işaretidir. Koyun sonundaki çayırlık Boğaziçi'nin meşhur mesirelerinden biriydi. İstinye Koyunda kayık ve gemilerin tamir edilmelerine uygun kalafat yeri vardı. Daha sonra Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde de İstinye limanı tersane olarak kullanılmış, 1991 yılında ise tersanenin faaliyetine son verilerek kaldırılmıştır (Gökbilgin, 1992).

"Boğaziçi yasasına göre öngörünüm alanında kesin olarak yapı yasağı olan İstinye'de, Nisan 1994 yılından itibaren geri görünüm alanında da kesin yapı yasağı getirilmiştir. Ancak aradan geçen süre içerisinde İstinye yamaçları bütünüyle betonlaşmıştır" (Aysu, 1994) .

Şekil 2.21 Gravür gravürlerle ist yeniköy yakınında rum papazın evi T allom (Arslan, 1992).

Yeniköy

Yeniköy, Kanuni Süleyman döneminde gelişmiş ve hasbahçesi ile ün yapmış bağlık, bahçelik bir semtti. 17. yüzyıl ortalarında 3000 haneli, bağlı, bahçeli bir yerleşim merkeziydi. Köyün ilerisinde Damat İbrahim Paşa tarafından yaptırılan Kalender Köşkü ve Bahçesi vardı ve burası, o zamanlar Boğaziçi'nin en güzel mesirelerinden biri olmuştur (Ağat, 1963; Gökbilgin, 1992).

İnciciyan'a göre Yeniköy 16.yy'da yapılmıştır ve ismi köy olduğu halde 18yy.'da nüfusunun ve evlerinin çokluğuyla küçük bir şehir görünümündedir (Ağat, 1963).

Tarabya

İstinye gibi doğal bir liman olan Tarabyanın adı eski çağlardaki ismi Pharmacias idi, sonradan havasını güzelliğinden dolayı Therapia adını almış ve zamanla bu isim bugün ki haline dönüşmüştür. (Gökbilgin, 1992).

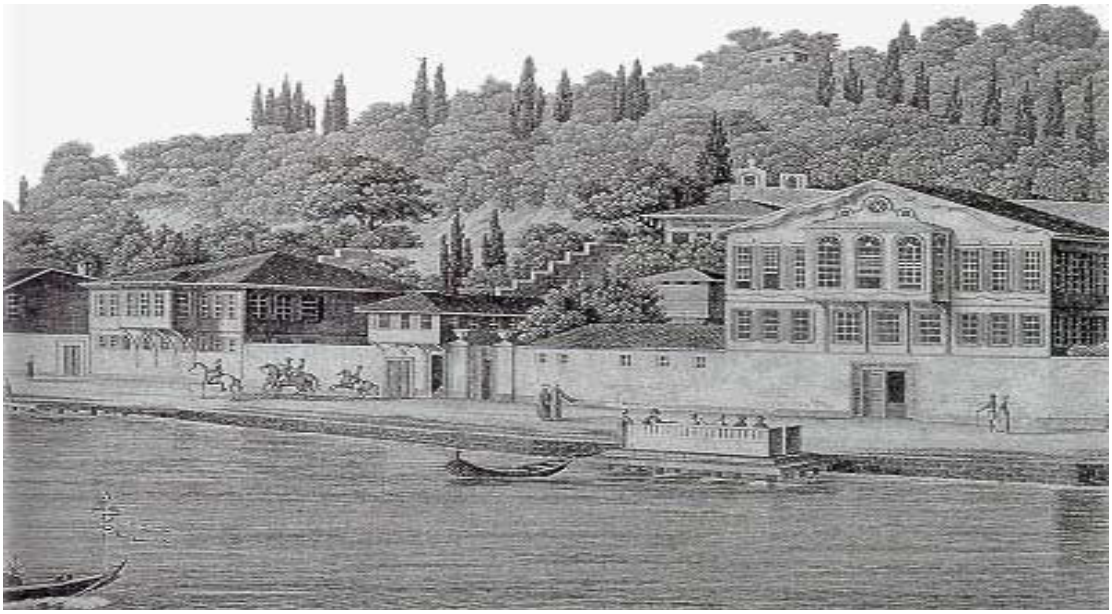

Şekil 2.22 Tarabyadan bir gravür (Arslan, 1992)

Tarabya, ilk defa Sultan II.Selim'in dikkatini çekmiş ve burada bir kasaba ve Servi Çimenzarı adlı bir kasır yaptırmıştır. 18.yüzyılda Tarabya Boğaz'ın en önemli sayfiye yeri olmuştur. Özellikle varlıklı rum halkın yaşadığı yer olan Tarabya'da birçok yazlık evler inşa edilmiştir Evliya Çelebi'de tarabyanın bağ ve bahçelerinin çokluğundan sözetmiştir. (Ağat, 1963; Gökbilgin, 1992; Aysu, 1994).

Şekil 2.23 Lady A. Blackwood dev dağından Tarabya (Arslan, 1992)

Şekil 2.24 Gravür Bussıerre, Tarabyadaki Fransız elçiliği (Arslan, 1992)

III. Selim tarfından Tarabyada önce Fransa Sefaretine sayfiye yeri olarak hediye edilmişti. Daha sonra İngiltere, Almanya, Romanya ve Danimarka Sefaretlerinin sayfiyeleri de eklenmiştir (Gökbilgin, 1992).

"19.yüzyılın başında Boğaziçi ile ilgili bir albüm yayınlamış olan Miss Pardoe, Tarabya'da Hünkar kasrının ağaç zenginlikleri ile dolu olan korusunun ancak atla gezilebileceğini yazmaktadır" (Gülersoy, 1970).

Şekil 2.25 Tarabya'ya ait bir gravür (Arslan, 1992).

Kireçburnu

Bizanslılar zamanında burada bir ayazma vardı ve Hıristiyanlarca ziyaret edilirdi (Gökbilgin, 1992).Boğazın Karadeniz ağzını gören bu yer, 17.yüzyılda Hasan Ağa bahçesi olarak bilinen bahçenin mülkiyeti I.Mahmut devrinde Gümrükçü İshak Ağa'ya geçmiştir ve 1748'de imar edilmiştir. 19. yüzyılda da kireçburnun iskanı için çalışılmıştır (Ağat, 1963).

Şekil 2.26 Gravür Melling Büyükdere'de Baron de Hübsch yalısı (Arslan, 1992)

Büyükdere

Büyükdere ve vadisi Bathykolpos adı ile tanınmıştı. Megralılar tarafından yapılmış olan Saron adak yerinden dolayı buraya Saron Körfezi diye anılan yer asıl adını buradaki derin körfeze dökülen dereden alır. Bizanslılar zamanında Vatikolpos ismini taşıyan bu yer küçük kilise ve manastırların toplandığı bir balıkçı köyü idi (Gülersoy, 1970). 19.yy'ın ilk yarısında Tarabya gibi burası da bazı Avrupa sefirlerinin yazlık yalılarının bulunduğu bir dinlenme yeriydi. Kara Kahya Bahçesi buranın sayılı mesire yerlerinden biriydi (Gökbilgin, 1992).

Şekil 2.27. Eski dönemlerde Büyükdereye ait bir fotoğraf [1]

Büyükdere köyünün bitiminde bulunan Kırkağaç mevkinde yüksek kavak, çınar ve servi ağaçlarının gölgelediği çimenlik alan bir mesire olarak kullanılmıştır. Evliya çelebinin görüşüne göre de Büyükdere Köyü'nün burada kurulmasının nedeni bu mesireymiş. Kırkağaç mevkii, bu bölgede ava çıkan padişahların ve daha sonra da yerli ve Avrupalı zenginlerin rağbetini kazanmıştır (Ağat, 1963).

Şekil 2.28 Gravür Bartlett Büyükdere (Arslan, 1992)

Büyükdere vadisinin iç tarafında birçok çeşmeleri olan (Sultan suyu vb.) bir padişah bahçesi vardı. Bu bahçede bir padişah köşküde yapılmıştı ve buradan Rumelifenerine kadar uzanan

ormanlık padişahların av asahasıydı (Ağat, 1963).

Şekil 2.29 Gravür Büyükdere'de Rus Elçiliği (Boğaziçi Sahilhaneleri)

18. yüzyılın sonunda ve 19. yüzyılda büyükdere de yeni binalar yapıldı, köy kalabalıklaştı. Melling'in gravürlerinde o devirdeki Büyükdere, yalılarıyla ve sahil yoluyla görülmektedir (Ağat, 1963).

Sarıyer

Bölge, bakır renkli sarı toprağından dolayı Sarı Yar olarak anılmaya başlanmış, zamanla Sarıyer ismini almıştır. Evliya Çelebi'ye göre Sarıyer'in sahil kısmında bine yakın bağlı ve bahçeli ev varmış ve Anadolulu olan Müslüman halk bağcılıkla, Rum halkı ise balıkçılık, meyhanecilik ve gemicilikle geçimlerin,i sağlarlarmış. 17.yüzyılda padişahların da beğendiği güzel bahçeler varmış. Sarıyerin vadisinde bulunan ve başlıcaları Fındık suyu Kestane suyu, Hünkar suyu, Çırçır suyu olan menba suları çok rağbet gören mesire yerlerindenmiş (Ağat, 1963). Havası ve suyunun güzel olmasından dolayı her devirde halkın rağbet ettiği bir mesire ve dinlenme yeri olmuştur. Sarıyerde bir çok meşhur bahçeler bulunurdu. Çelebi Solak Bahçesi bunlardan biriydi (Gökbilgin, 1992).Osmanlı döneminde bağlık, bahçelik ve ormanlık olan Sarıyer yöresi mesireleri ile ün yapmış olup, Osmanlı padişahlarının da zaman zaman buraya geldikleri kaynaklardan öğrenilmektedir.

Rumeli kavağı

Boğaziçi'nin karadenize en yakın yerinde kurulmuş bir köydür. Bizanslılar döneminde burada bir mabet vardı ve burada ve karşısında Anadolukavağı'nda Boğaz'ı müdafa etmek için kaleler inşa etmişler ve tepeden sahile kadar uzanan bir duvar yapmışlardı. Bunlardan

Anadolukavapındaki kale halen sağlam olur, Rumelikavağı'ndaki kaleden, günümüze sadece harabeleri ulaşmıştır (Gökbilgin, 1992).

17. yüzyıldan önce Osmanlılar Boğaziçini müdafa için tedbir almaya lüzum görmemişlerdi fakat 1624'te Boğaziçi'ne yapılan Kazak akınından sonra böyle bir ihtiyaç belirmiştir. IV. Murat devrinde Rumeli ve Anadolukavağı kaleleri yapılmıştır. Bu kalelere Kilidülbahr ve Kavakhisarları da denilirdi (Ağat, 1963).

Şekil 2.30 Beykozdan Boğaziçi görünümü (Gülersoy, 1982)

Anadolukavağı

Anadolukavağı, kavak kalelerinin inşasından daha önce kurulmuş bir semttir. Bağlık ve bahçelik olan semtte yaşayan halk gemicilik ticaret ve balıkçılıkla uğraşırdı. Anadolukavağı iskelesi Karadenize çıkmak için uygun lodos rüzgarı bekleyen gemilerin beklediği bir liman olarak kullanılmıştır. Adını iskelenin yanında mevcut olan kavak ağaçlarından alan Anadulukavağı'ında 17.yüzyılda burada kavak ustasına ait büyük bir kiraz bahçesi mevcuttur (Ağat, 1963).

Anadolukavağı, Boğaziçi'nin eskiçağlardaki adı Hieron Stoma olan kısmındadır. Burada Hıristiyanların Karadeniz e çıkmadan önce kurban kestikleri birçok adak yeri vardı. En eski zamanlardan itibaren özel bir önemi ve tarihi bir kıymeti olan Anadolukavağı, Boğaziçi sahillerini kuzeyden istila edeceklere karşı güven altında tutmak için askeri kuvvetlerin

bulunduğu bir yerdi. Uzun süre Ceneviz hakimiyetinde kalan Anadolukavağı'nda Yaros adlı Ceneviz kalesi günümüze değin ulaşmıştır. Anadolu kavağının sahilde Otuzbirsuyu diye anılan bir de mesiresi vardı (Gökbilgin, 1992).

Şekil 2.31 Yuşa Tepesinden Boğaziçi Colville Frankland (Arslan, 1992)

Beykoz

Beykoz İstanbul'un eski bir yerleşim yerlerinden olup, tarihi MÖ.700'lere dayanmaktadır. Yıldırım Beyazıt tarafından 1402'de ele geçirilmiş ve Anadolu Hisarı (Güzelcehisar) da bu dönemde yapılmıştır. İstanbul'un fethinden sonra Amikos ismi Beykoz olarak değiştirilmiştir.

Beykoz çayırının iç tarafında, tokat detresi denilen derenin etrafındaki düzlükte, Tokat Bahçesi adlı bir mesire yeri vardı. Evliya Çelebiye göre Tokat Bahçesi ilk defa Fatih tarafından, Tokat Kalesinin zaptına bir hatıra olarak yaptırılmıştır. Çitle çevrili geniş bir ormanlık olan bahçede av hayvanları bulunan Tokat Bahçesinde bir köşk, büyük bir havuz, güzel bir şadırvan, bir hamam mevcuttu. Kanuni Süleyman buarada çağlayanlı dört kat havuz yaptırmıştır. Yüz bostancı tarafından bakılan bu bahçede cirit oynayan ve ok talimleri yapan IV.Murat, yaptığı atışları hatırlatan iki dikili taş diktirmiştir. 1746'da I. Mahmut, havuzları ve köşkü tamir ettirmiş ve bu devirde köşke kasrı Humâyunâbâd denilmiştir. (Ağat,1963; Gökbilgin,1992).

Evliya Çelebi'ye göre Beykoz 17.yüzyılda büyük bir liman etrafınada kurulmuş, 800 haneli, bağlı, bahçeli mamûr bir kasabaydı. Bu devirde bir çok köşk ve yalıların bulunduğu Beykoz'un Yalıköyü kısmında varlığını hala koruyan çayır, büyük bir mesire yeri idi.

Buranın sahilinde, Beykoz kasrı ile Hünkar iskelesi vardır. Halen mevcut olan köşk, Mısır Valisi kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından inşa ettirilerek Sultan, Abdülmecid'e taktim edilmiştir (Gökbilgin, 1992).

17. yüzyılda Beykoz da birçok devlet büyüğünün yalı ve köşkleri mevcuttu. Beykozda eskiden beri mevcut olan Tabakhane daha sonra deri fabrikasına dönüştürülmüştür (Gökbilgin, 1992). Bir dönem fabrika olarak hizmet verdikten sonra sanayinin Boğazdan uzaklaştırılması kapsamında Boğaziçi'nden kaldırılmıştır.

Sultaniye

Beykoz'a yakın olan Sultaniye mesiresi II.Beyazıt'tan itibaren hemen hemen bütün padişahların rağbet ettiği bir yer olmuş ve zamanla köşklerle süslenmiştir (Gökbilgin, 1992).

Sultaniye eski bir mesire yeridir. 16. yüzyıla kadar burada, içinde küçük bir ada olan, geniş, fakat sığ ve bataklık bir körfez bulunuyordu. Kanuni Süleyman, bu körfezi doldurtarak, ağaçlıklı bir düzlük haline getirdi. Burada bir köşk ve çeşmeli, havuzlu güzel bir bahçe yaptırdı. III.Ahmet devrinde de alaka gören Sultaniye Bahçesi ve Kasrı daha sonra III.Selim devrinde Bostancı ocağı olarak kullanılmıştır (Ağat, 1963).

Şekil 2.32 T Allom'un gravüründen, Hünkar İskelesi (Arslan, 1992).

İncirköy-Paşabahçe

Eski ismi Palodes olan bu semt, bugün kullanılan adını Hezerpare Ahmet Paşa'nın köşk ve bahçesinden almıştır (Gökbilgin, 1997). Evliya Çelebi'ye göre, 16.yüzyılda, İncirköy Sultaniye'nin güneyinde hepsi bahçelik olan 300 evlik köy, ismini burada yetişen incir ağaçlarından almıştır. 17. yüzyılda, Hezarpare Ahmet Paşanın burada bir sarayı bulunuyordu. Paşabahçe semti ismini bu paşa sarayından almıştır. İncirköy bir sayfiye yeriydi ve devlet ricalinin burada yalıları vardı. Sahil boyunca yayılmış olan bu türk köyü III.Mustafa devrinde imar görmüştür (Ağat, 1963). Paşabahçe'de Osmanlılar zamanında 18. yüzyılda kurulan şişehanenin yerinde bir cam fabrikası kurulmuştur (Gökbilgin, 1992).

Çubuklu

Çubuklu da bir padişah bahçesi, kıyısındaki düzlükte bir padişah sarayı ve arka tarafında da padişahların av asahası olan küçük bir orman mevcuttu. Kızılcık ağaçları ve meyvesi ile meşhur olan çubuklu bahçesi saraya varidat temin eden bahçelerden biri idi. Çubuklu Sarayı 18. yüzyılda yıkılmıştı. III.Ahmet döneminde, Damat İbrahim Paşa Boğaziçi'nin güzel yerlerini mesire haline getirirken, buraya da bir havuz ve çeşme yaptırmış ve etrafına çınarlar diktirmiştir. Ayrıca buraya bir de köşk yaptırarak, Çubuklu deresini güzelleştirmiş, böylece burada Feyzabad mesiresini tesis etmiştir. Çubuklu havuzunun taşında 1721 tarihi vardır. Çubuklu'nun güneyindeki tepede Mısır Hidivi Ahmet Hilmi Paşa'nın köşkü vardı ve etrafındaki koruluk bülbülleriyle meşhurdu (Ağat, 1963).

Eski yılardan itibaren Çubuklu bahçe denilen bir hasbahçe bulunmaktaydı. Damat İbrahim Paşa da burada köşk, havuz ve çeşme yaptırarak Feyzâbâd mesiresini tesis etmiştir (Gökbilgin, 1992).

Kanlıca

Kanlıca, fetihten önce "Glaros" adıyla bir Bizans sayfiyesiydi. Semt Kanuni Sultan Süleyman devrinden itibaren Osmanlıların da gözde bir sayfiyesi olmuştur. Çubuklu ve Anadoluhisarı arsında düz kıyıya sahip bir yerleşim yeri olan Kanlıca'da eski devirlerde Artemis adak yeri bulunuyordu. İstanbul'un fethinden önce de Türkler tarafından rağbet edilen kanlıca eskiden beri Boğaziçinin en gözde mesire ve sayfiye yerlerindendi. Evliya Çelebi'ye göre,17. yüzyılda Kanlıca da yalılar, 1200 kadar hane, bağ ve bahçeler vardı. I. Mahmut devrinde tesis edilen Mihrabat mesiresi burada, Fıstıklı yokuşundan körfeze inen sahada idi. Her devirde rağbet gören kanlıca da bazı devlet adamlarının yalıları bulunuyordu. Kavacık ve körfez mesireleri kanlıcanın en gözde dinlenme yerlerindendi. Bülbül dresinin döküldüğü yerde bulunan körfez,

IV. Mehmet devri şeyhülislamlarından Bahai Mehmet Efendi'nin burada bir yalı yaptırmasından dolayı, Bahai Körfezi adıyla anılırdı. Kanlıcanın tarihi yalılarından biri de Amcazade Hüseyin Paşa yalısıdır (Ağat, 1963; Gökbilgin, 1992).

Anadoluhisarı

Boğaz'ın en dar yerinde Rumelihisarı'nın karşısında bulunan Anadoluhisarı semti daha İstanbul'un fethinden çok önce Türkler tarafından iskan olunan bir semtti (Gökbilgin, 1992).

Anadolu Hisarı'nı Yıldırım Beyazıt, 1393'te İstanbul'u muhasara ederken Karadeniz yolunu kesmek için yaptırmıştır. Hisar daha sonra Fatih Mehmet tarafından onarılmıştır. Evliya Çelebi'ye göre, Anadoluhisarı kasabası 17.yüzyılda, 1080 haneli ve büyük saray ve yalıları olan bir semtmiş. Anadoluhisarı, Beykoz-Üsküdar sahil yolu açılırken kısmen yıkılarak iki parçaya ayrılmıştır (Ağat, 1963).

Şekil 2.33 Eugene Flandin'in gravüründen Anadolu Hisarı (Arslan, 1992).

Göksu-Küçüksu

Göksu deresi ve çevresi, ilk önceleri padişahlara, daha sonra da halka ait çok sevilen bir mesire yeriydi. IV. Murat Gümüşservi adını verdiği Göksuyu tanzim ettirmiştir. Dere kenarlarını servilerle, arka tarafları gül bahçeleriyle süslü olan göksuda güzel konaklar ve bostanlar vardı (Ağat, 1963).

Şekil 2.34 Preault'a ait gravür, Göksu kasrı (Arslan, 1992).

Bugün Küçüksu kasrının olduğu yerde I. Mahmut için sadrazam Devattar Mehmet paşa tarafından 1752 yılında yaptırılan bir kasır ve bahçesinde fıskiyeli bir havuz yaptırmıştır. (Gökbilgin, 1992). III. Selim ve II. Mahmut devrinde bu kasır tamir ettirilmiş, Abdülmecit devrinde ise yeniden inşa edilerek bugün ki halini almıştır. Geçmişte bu kasırdan kandilliye kadar uzanan alan bir servi ormanı halindeidi (Ağat, 1963).

Kandilli

"Kandilli, boğaz akıntısı içine uzanmış bir burundur. Burada eskiden beri mevcut olan bir fenerden ötürü bu ismi almış olması muhtemeldir" (Ağat, 1963).

III. Murat tarafından burada bir Hasbahçe yaptırılmıştır. Akıntı burnundaki kaya üzerine yaptırılan birçok köşkle süslü Kandilli has bahçesi Evliya Çelebi tarafından "bağ-ı irem, bağ-ı cinan" şeklinde nitelendirilmektedir. Küçüksu deresiyle Vaniköy arasında bulunan semtin sahil kısmında yalılar iç kısmında ise mahalleler mevcuttur. Kandillide bulunan Cemile Sultan Yalısı Mısırlı fazıl Mustafa paşa tarafından yaptırılmıştır (Gökbilgin, 1992).

Şekil 2.35 T.Allom'un çizimiyle Anadolu Hisarı ve Kandilli sırtları (Arslan, 1992).

Kandilli sırtları Boğaz manzarasına hakimdir ve bu nedenle bu sırtlar has bahçe olarak seçilmiştir. Evliya Çelebi'ye göre Kandilli Has Bahçesi'ni II. Murat yaptırmıştır. 17. yüzyılda Kandilli Akıntıburnundaki kayalar üzerindeki bu bahçede bir çok kasır bulunmaktaydı. Bu dönemde Kandilli'ye Nevabad denmiştir (Ağat , 1963).

Şekil 2.36 Kuleli Askeri Lisesi [1]

Kandilli'de 19. yüzyıl yalılarının bir kısmı halen mevcuttur. Bunlardan Adile Sultan (II. Mahmut'un kızı) sarayı'da bu gün Kandilli kız Lisesi binası olarak kullanılmaktadır. Kandilli'nin korusu kadar bahçeleri de önemli idi. Evliya çelebinin ifadesine göre, bu

bahçeler Sultan III.Murat tarafından yaptırılmıştır. Kandilli bahçeleri muhtelif setler halinde idi, laleler ve sümbüller ile süslenmişti. Zaman zaman bu bahçeye müteaddit kasırlar yapılmıştır (Gülersoy, 1970).

Vaniköy

17. yüzyıla kadar Papaz korusu olarak anılan bu köy, IV. Mehmet tarafından hocası Vani Mehmet Efendi'ye verilimiştir. Vani Mehmet Efendi'nin küçük bir türk köyü haline getirdiği bu semt te bundan sonra Vaniköy olarak anılmıştır. 19.yüzyıl başlarında,Vaniköy korusu'nun arkasındaki dik tepede Kenan Efendi çiftliği ve bir de kasır bulunmaktaydı. Kenan Efendi bu kasrı arazisiyle birlikte II.Mahmut'a sunmuş ve kasır İcadiye Kasrı adını almıştır. Bu kasır Kırım savaşı sırasında yanmış olan Kasrın yerine 1917 yılında bir rasathane kurulmuştur (Ağat, 1963; Gökbilgin, 1992; Aysu, 1994).

Kuleli

Kuleli'nin eski ismi, Narlı Bahçe veya Kule Bahçesi idi. Burası bir hasbahçe idi. 17. yüzyılda, Kanuni Süleyman devrinde buraya birtakım binalar yapılmıştır. Kule bahçesinde bostancıbaşı odalarının yerine, II. Mahmut ahşap bir süvari kışlası yaptırmıştır. Abdülmecit devrinde, bu kışla yanmış ve kısmen kagir olarak yeniden yapılmıştır. Kırım harbi esnasında İngiliz Hastanesi olarak kullanılırken tekrar yanan bu binanın yerine 1861 de kagir olarak yeniden yaptırıldı. 1872'de askleri lise olarak kullanılmaya başlandı. 1876 yılında savaşta tekrar kısa bir süre için hastane olarak kullanılan yapı Kuleli Askeri Lisesi olarak kullanılmaktadır (Ağat, 1963).

Çengelköy

Evliya Çelebi'ye göre Çengelköy, 17. yüzyılda sahilde kurulmuş, arka tarafı bağlık bahçelik yerler olan büyük bir köydü. IV. Murat devrinde burada bir hasbahçe düzenlenmiştir. 18. yüzyılın sonunda ve 19. yüzyılda, Çengelköy koyunda birçok yalı yapılmıştır. Birçokları günümüze ulaşamamış yalılardan Sadullah Paşa Yalı'sı halen mevcuttur (Ağat, 1963).

Beylerbeyi

Tarihte adı İstavroz bahçesi olarak geçen bu semt, adını Bizanslılar döneminde Konstantin'in burada inşa ettirip üzerine koydurduğu yaldızlı haçtan almıştır. Eski tarihlerden itibaren hasbahçeler arasında olan Beylerbeyi'nde I. Mahmut Ferahfeza ve Şevkabat kasırlarını yaptırmıştır. Fakat buradaki asıl istavroz Sahilsarayı'nı II. Mahmut yaptırmıştır. Saray Beylerbeyi Mehmet Paşa'nın yerinde yapılmasından dolayı Beylerbeyi Sarayı olarak

anılmıştır. Sultan Abdülmecit döneminde yanan Saray 1865 yılında Sultan Abdülaziz tarafından yeniden yaptırılmıştır (Ağat, 1963; Gökbilgin, 1992).

Şekil 2.37 Gravür Bartlett Beylerbeyi Sarayı (Arslan, 1992).

IV. Mehmet devrinde istavroz, özellikle kiraz mevsiminde çok rağbet görmüştür. Eremya Çelebi'ye göre 17.yüzyılda , İstavroz köşküyle, konağıyla, bahçesi ve mescidiyle tam bir türk köyüdür ve köyün yukarısında bahçeler, bağlar ve bostanlar vardır. III. Mustafa devrinde IV. Murat sarayı yıktırılarak arsası halka satılmıştır. II. Mahmut bu araziyi tekrar istimlak ederek, iki katlı ve ahşap olarak Beylerbeyi Sarayı'nı yeniden inşa ettirmiştir. Sarayın bahçesi birçok setlerle arkadaki tepenin zirvesine kadar uzanmaktaydı. 1865 yılında Abdülaziz, Mimar Sarkiz Balyan'a bugünki Beylerbeyi sarayı'nı yaptırmıştır. "Sarayın arkasından tepeye kadar uzanan bahçe nadide ağaçlar, havuzlar, mermer hayvan heykelleriyle süslüdür." (Ağat, 1963)

Şekil 2.38 Beylerbeyi Köşkü, Fauvel (Arslan, 1992).

Kuzguncuk

Anadolu yakasında olan Kuzguncuk, Musevilerce Kudüs'e bağlı bir toprak sayıldığından çok gözde bir semtti ve dini liderleri burada otururdu. Kuzguncuk sırtlarında büyük bir Musevi mezarlığı tesis edilmiştir. Eremya Çelebi'ye göre 17.yüzyılda Kuzguncuk'ta ikamet eden Rumların da bir kiliseleri, ayazmaları ve bostanları mevcuttu (Ağat, 1963).

Kuzguncuk semti ismini, Fatih devrinde buraya yerleşen Kuzgun baba isimli bir kişiden almıştır. I.Selim devrinde Nakkaş Baba isimli bir ilim adamı tarafından burada Nakkaş Baba Bahçesini tanzim ettirmiştir (Ağat, 1963).

Paşalimanı

Eskiden Rumeli'den getirilen hayvanlar Beşiktaş'tan kayığa bindirilerek bu liman üzerinden Anadolu'ya sevk edildiğinden dolayı buraya Öküzlimanı denilmiştir. 17.yy'da burada, içinde köşklerle büyük bir konak bulunan Hanzade bahçesiyle, IV. Murat'ın kızı Kaya Sultan'ın bahçesi bulunuyordu (Ağat, 1963).

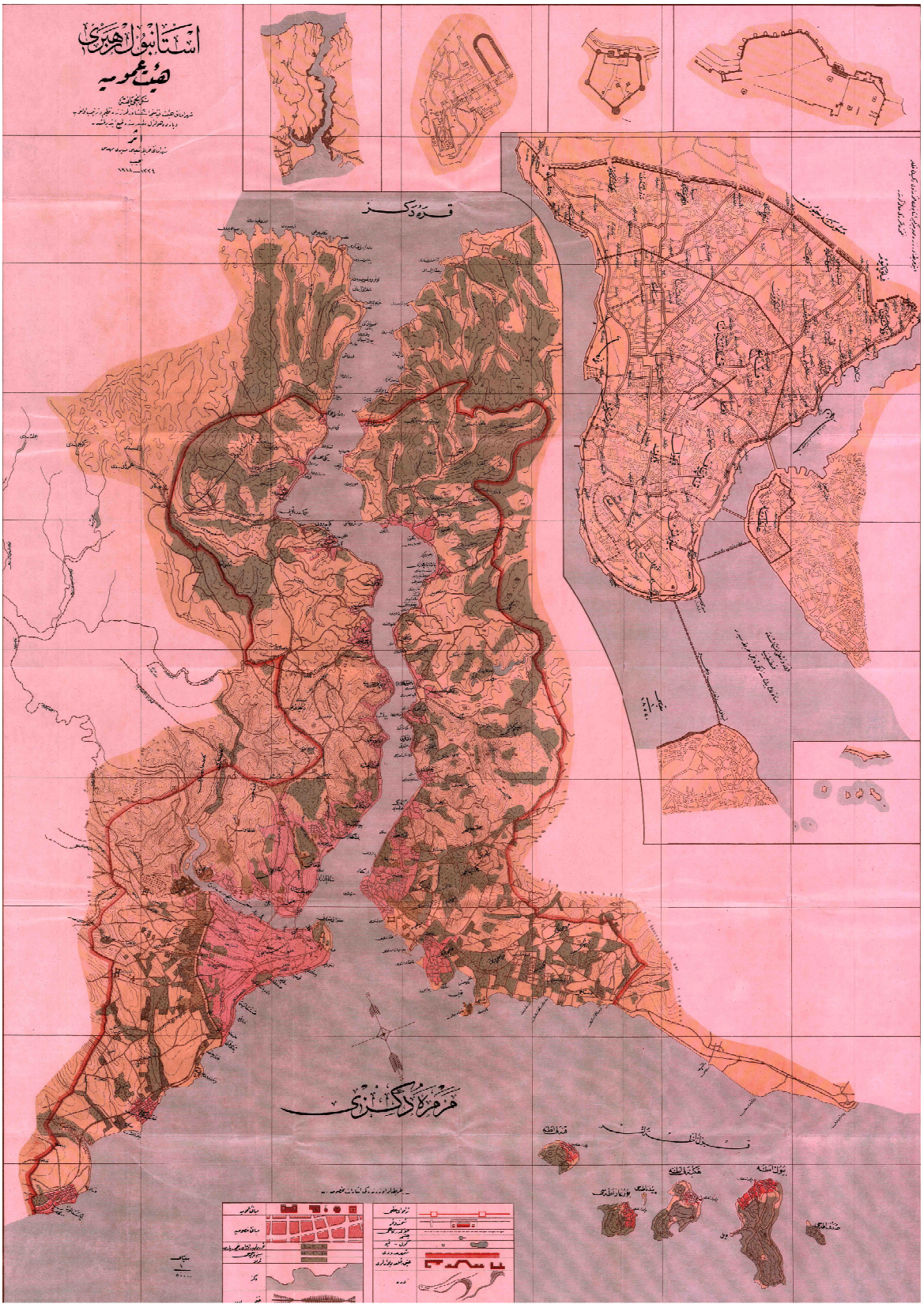

Harita 2. 2 Boğaziçi'nin 1900'lü yıllarda Nedjip Bey tarafından çizilen haritası

2.2.2 Boğaziçi'nde Bahçe ve Korulukların Gelişimi

Türklerin Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan çok önce de bahçeye önem verdiği ve birçok kenti, özellikle Semerkant kentini bahçelerle donattığı bilinmektedir. Osmanlı döneminde de daha önce olduğu gibi bahçeye çok önem verilmiştir.

Osmanlılar bahçelerini yaratırken önceden saptanmış katı kurallara uygun bahçeler yapmak yerine, bahçenin oluşturulacağı alanın topografyasına, iklimine, hidrolojik yapısına kısacası koşullarına uygun çözümler getirmişlerdir. Birçok ağaçlar dikerek bahçeleri geliştirmişler, çiçek tarhlarıyla düzenlemişler, fakat yaptıkları ekler ve müdahaleleri katı bir düzen içerisine sokmadan doğal görüntü verecek şekilde oluşturmuşlardır (Atasoy, 2002).

Türk bahçe sanatını kullanış ve mimari açıdan birbirinden farklı olan iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi kapalı ve küçük alanları kapsayan, özellikle konut ve saray bahçeleri olarak oluşturulan iç bahçeler, ikincisi ise büyük alanları kapsayan mesire, koruluk ve çayırlıklar gibi alanlarda oluşturulan dış bahçelerdir. İç bahçeler formel stilde olup yapısal düzenlemenin hakim olduğu yapılarıyla mimariye geçişi sağlayan alanlardır. Dış bahçeler doğal yapının hakim olduğu natüralistik düzenlemelerden oluşan ve doğaya geçişi sağlayan alanlardır. "Doğal ve natüralistik bahçe olarak adlandırılan mesire, koruluk, çayırlık gibi alanlar, biraz işlenmiş doğa parçaları olarak yorumlanabilir" (Eldem, 1976).

Mesire çayırlık ve koruluklar kamuya hizmet veren alanlar olarak kabul edilerek belirli bir düzenlenme biçimleri olmuştur. "Bu düzen ne kadar hissedilmez olsa da belirli bir üslup ve görüşün ifadesidir. Bu açıdan Türk natüralistik bahçe stilinin var olduğunu söyleyebiliriz" (Eldem, 1976). Bu üsluba göre düzenlenen alanda insan müdahaleleri hissedilmemektedir. Yani natüralist Türk bahçelerinin özelliği tabiat ortasında yapılan düzenlemelerde, suniliğin görülmemesi, tabiata uygunluktur. Türk dış bahçe düzeninde amaç; doğa çerçevesi içinde yapılan bahçe, yol duvar merdiven gibi düzenlemelerde tabiatın karakterini bozmayacak, aksine daha fazla ifade etmeye yardım edecek şekilde yapmak ve arazinin topoğrafik yapısından yararlanarak onun gizli güzelliklerini ve değerlerini ortaya çıkarmaktır. (Eldem, 1976)

Bizans döneminde, birkaç koy dışında kullanılmayan Boğaziçi, Osmanlı döneminde çok rağbet görmüş ve mahalleler, köyler ve sahil boyunca yalılar inşa edilmiştir. İlk zamanlar sadece padişahların ve saray erkânının av partileri düzenledikleri koruluklarda daha sonraları kasırlar, köşkler inşa edilmiş, bahçeleri düzenlenmiştir.

Bu yerleşme yüzyıllar boyunca tabiata ayak uyduracak şekilde gelişmiştir. Yer yer yalıların dış bahçesi şeklinde düzenlenmiş, bazı koruluklarda ise köşkler, kasırlar inşa edilmiş, yurt dışından özel bitkiler getirtilerek düzenlenmiştir. Bahçelerde geniş çim alanları, çiçek tarhları, fıskiyeli su elemanlarına yer verilmiş ve serinlik, sadelik ve doğallık ilkeleriyle biçimlendirilmiştir.

Fatih Sultan Mehmet 1458 de Beykoz'da avlanırken Mahmut Paşanın Tokad'ı aldığı haberini almış ve bunun üzerine "tez şurada bir hadika-i rennüma bina edin, ismine Tokad Bahçesi deyin, etrafına da avlanan hayvanların muhafazası için Tokad suruna benzer bir sur çekin" demiştir. Böylece Boğazda ilk bahçe Fatih Sultan Mehmet'in buyruğu ile kurulmuştur. Tokat bahçesiyle başlayan Boğaziçi bahçeleri kısa bir zaman dilimi içinde çoğalmaya başlamıştır. Kent, geniş bahçeler içinde inşa edilen, iki-üç katlı köşkler, kasırlar ve yalılar gibi yeni yapılarla Bizans niteliğinden sıyrılıp Türk kimliğine bürünmüştür. Boğaziçi, 16.yy'ın ikinci yarısında insan eliyle işlenmiş bir yeşilliğe bürünmüştür (Gülersoy, 1970) (Yaltırık vd., 1997).

17.yy'ın başlarından itibaren padişahlar, Boğaz'ın en güzel görünümlerine hakim tepelerinde geniş ve özenle düzenlenmiş bahçeler içinde ahşap köşkler, kıyılarında yalı-saraylar yaptırdılar. Bu bahçelerde sarmaşıklı çardaklar, bahçe köşkleri, kameriyeler, setler, duvarlar, fıskiye, çeşme ve sebiller, çiçek tarhları bulunmaktaydı. Halk konutları avlulu ve bahçeli, vezirlerin, devlet büyüklerinin, sultanların ve varlıklı kişilerin konakları ise çoğunlukla geniş bahçelerin ortasında, yalılar ise daima deniz kıyısında iki yanda yada arkada bitişik bahçeleriyle inşa edilmişlerdir.

"İstanbul'da doğal bahçeler ve mesireler manzaraya, tercihen Boğaziçi veya Haliç'e açılan vadilerde yerleşmiştir. Bu çok geniş alanlarda ağaç grupları veya tek ve anıtsal ağaçlar, dereler, pınarlar, kanal, yapay göl, çeşme, havuz gibi su elemanları, köşkler, mihrap ve Nişantaşılarıyla özel noktalar yaratılmıştır. Havuzlardaki su fıskiye ve çağlayanlarla hareketlendirilerek, üzerine adacıklar, köprüler yapılmıştır. " (Yaltırık vd., 1997).

1588'de Boğaziçi'nde bahçe sayısı 39 olarak saptanmıştır. Başlıcaları Beşiktaş (Karaağaç), Dolmabahçe, (Karabali), Arnavutköy (Hasan Halife Bahçesi), Bebek, Emirgan (Mirgün), Kalender, Büyükdere, Beykoz (Tokat Bahçesi), Paşabahçe (Sultaniye), Çubuklu, Kandilli, Üsküdar (İstavroz) semtlerinde yer almıştır. Bu bahçelerin bir kısmı aynı zamanda halka açık mesire yerleri olarak kullanılmıştır. (Çizelge 2.1)

Çizelge 2.1. Geçmişte Boğaziçi'nde yer alan bahçeler ve yapıldıkları dönem (Yazıcıoğlu, 1980)

Bulunduğu Yer	Bahçe ismi	Yaptıran	Yapım tarihi					
			XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX
Salı Pazarı	Emnabat B.	III.Ahmet(1703-30)				1725		
Fındıklı	Asafabat B.	III.Ahmet(1703-30)				-		
Dolmabahçe	Dolmabahçe B.	I. Ahmet (1603-27)			1614			
Beşiktaş	Karabali B.	Kanuni (1520-66)		-				
	İskender Çelebi B .	Kanuni (1520-66)		-				
	Kazancıoğlu B.	III.Murat(1574-95)		-				
	Kazancıoğlu B.	IV.Murat(1623-40)			-			
	Nusretiye B.	III.Selim(1789-1807)				-		
	Ihlamur Köşkü B.	Abdülmecit(1839-61)					-	
	Yıdız B.	II.Abdülhamit(1876-09)						-
Çırağan	Çırağan Yalı B.	III. Ahmet (1703-30)				-		
	Çırağan Sarayı Setli B.	II. Mahmut (1808-39)					-	
Ortaköy	Neşetabad B.	III.Ahmet(1703-30)				1726		
	Sultan Sarayı B.	III. Mustafa (1757-74)				-		
	Esma Sultan B.	II. Mahmut ((1808-39)					-	
Bebek	Bahçe-i bebek B.	I. Selim (1512-20)		-				
	Hasan Halefi B.	IV.Murat(1623-40)		640				
	Humayunabad B.	III.Ahmet(1703-30)			1725			
	Nisbetiye B.	III.Selim(1789-1807)				-		
Rumelihisa	Deli Hüseyin Paşa B.	IV. Murat (1623-40)		-				
Baltalimanı	Saray B.	Abdülmecit(1839-61)				-		
Emirgan	Feridunbey B.	IV. Murat (1623-40)			-			
	Emirgan B.	IV. Murat (1623-40)			-			
Yeniköy	Yeniköy B.	Kanuni (1520-66)		-				
Kalender	Kalender B.	I.Mahmut (1730-54)			-			
Tarabya	Tarabya B.	II.Selim(1566-74)		-				
	İpsilanti B.	III.Selim(1789-1807)				-		
Beykoz	Tokat B.	Fatih (1451-81)	-					
	Sultaniye Has B.	III.Murat(1574-95)		1571				
	Tokat Bahçeleri	IV. Murat (1623-40)			-			
	Hünkar iskelesi B.	Abdülmecit(1839-61)					-	
	Tokat köşkü havuzlu B.	Abdülaziz (1861-76)					-	
	Abraham Paşa B.	Abdülhamit (1876-1909)					-	
Çubuklu	Çubuklu B.	I. Selim (1512-20)		-				
	Feyzabat B.	III.Ahmet(1703-30)				1721		
	Abbas Hilmi Paşa B.	Abdülhamit (1876-1909)						-
Kanlıca	Mihrabat	III.Ahmet(1703-30)				-		
Kandilli	Akıntı burnu has B.	III.Murat(1574-95)		-				
Kuleli	Kuleli B.	Kanuni (1520-66)		-				
Çengelköy	Köçeoğlu B.	Abdülmecit(1839-61)					-	
	Selim paşa B.	III.Selim(1789-1807)						
Beylerbeyi	Sevkabat B.	III.Ahmet(1703-30)				-		
	İstavroz B.	Kanuni (1520-66)		-				
	Ferahfeza B.	I.Mahmut (1730-54)				1734		
	Beylerbeyi sarayı B.	II.Mahmut (1808-1839)					1836	
Üsküdar	Kavak Sarayı B.	Kanuni (1520-66)		-				
	Üsküdar sarayı B.	IV. Murat (1623-40)			-			
	Şerefabat B.	III.Ahmet(1703-30)				1720		

Koruluklar; Boğaziçi'nin topoğrafik yapısının ortaya koyduğu çeşitliliklere bağlı olarak, İstanbul Boğazı'nın her iki yakasında, farklı yükselti ve bakılarda konumlanarak İstanbul Boğaziçi mekanın doğal ve tarihi kimliği içerisindeki dominant öğelerden biridir.

Tarihi gelişim içinde özellikle Osmanlı padişahlarının sayfiye yeri olarak tahsis ettiği koruluklar içinde köşkler, çeşmeler, sarnıçlar, yazlık saraylar, konsoloslukların yazlık rezidansları, yalılar yer almaktadır.

İstanbul'un çok sayıda mesire ve korulukları olmuş, bu alanlar uzun süre korunmuştur. Belirli bir düzende biçimlendirilen bu mesireler kamunun malı sayılmış ve özel yasalarla korunarak tahribi önlenmiştir (Arpınar, 1972).

Mevcut Boğaziçi koruları, geçmişte Boğaziçi mekanında yer almış olan bahçe, mesire, koruluk ve çayırlıklardan günümüze ulaşabilmiş yeşil dokulardır. Bu alanlar doğal yapıları korunarak ve mevcut doğal yapıyı destekleyecek bazı eklemeler yapılarak düzenlenmiştir. Mesire, koruluk, çayırlık gibi dış bahçelerde ana motif doğadır ve doğa parçasındaki potansiyeller değerlendirilmiştir. Yani doğa işlenmiş ve uygun eklemelerle anlamlandırılmıştır. Oluşturulan alanlarda Kasır Köşk gibi mimari yapıların yakın çevresi iç bahçe şeklinde yorumlanmış ve formel stilde, yapısal dokunun hakim olduğu düzenlemelere gidilmiştir. Bu iç bahçenin devamında ise doğaya geçiş sağlanmış ve dış bahçe olarak yorumlanan alanlarda doğal güzellikler değerlendirilmiştir. Buraya getirilecek yol, duvar, merdiven gibi öğelerin doğallığı bozmamasına ve mümkün olduğunca yapay görünümlerin oluşmamasına dikkat edilmiştir.

Ancak 19 yy da oluşan batı etkisinin sonucu mesire ve koruluklarda Natüralist İngiliz bahçe stilinin etkileri görülmektedir. İngiliz bahçe anlayışında, Türk bahçe anlayışındaki doğayı kullanma ile yetinilmemiş, suni göl, mağaralar, köşkler eklemelerle doğayı tekrara ve taklit yoluna gidilmiştir. 19.yy bahçelerinde Türk bahçe ve İngiliz bahçe anlayışı bir arada yorumlanarak uygulanmıştır. Mesire alanı içerisindeki seyrek ve dar olan yollar, nadiren iki tarafı alle şeklinde ağaçlandırılmış, yolların oluşumunda yapay kıvrımlar aranmamış arazinin imkan verdiği ölçüde düz hatlara gidilmiştir. Ağaçlar doğal gelişiminde serbest bırakılmış, nadiren köşklerin yakın çevresinde kullanılan bitkilerde topiary sanatına gidilmiştir.

Türk bahçelerinde düşsel bir plana dayatılmamış var olan topoğrafik durumdan yararlanılıp esinlenmeye çalışılmıştır. Yol ve duvar gibi yapısal malzemelerde zoraki bir suniliğe gidilmemiş düz hatlarda oluşturulmuştur. Türk bahçe anlayışında doğa parçasındaki potansiyeller gereksiz ekleme ve zorlamalarla karakteri değişmeden kullanılmış ve

değerlendirilmiştir. Oysa İngiliz ve Avrupa natüralist bahçelerinde insan eli ile yapılan düzenlemelere daha çok yer verilmiştir.

Günümüzdeki koruluklarda uygulanan düzenlemelere bakıldığında hem tanım olarak, hem fonksiyon olarak hem de tasarım olarak geçmiş yapılarına uymadıklarını görmekteyiz. Özellikle bu doğal ve tarihi koruluklarda yapılan, yol, merdiven, duvar gibi yapısal elemanların çevreleriyle oluşturduğu uyumsuzluk ve yapaylık, koruların geçmiş dönemlerdeki durumlarıyla kıyaslandığında daha da iyi anlaşılmaktadır.

Boğaziçi'nde yer alan korular, klimanın yumuşamasında ve iklimsel dengenin sağlanmasında belirleyici bir etkiye sahip olmalarının yanı sıra; yapılar arasında kitle-boşluk ilişkisi kurarak, yapıları oluşturduğu mimarinin olumsuz etkilerini yumuşatarak, içerilerinde yer alan tarihi yapıları koruyarak ve vurgulayarak Boğaziçi siluetinin oluşumunda etkin bir rol oynamaktadır. Geçmişte Boğaziçi alanında dizili olan fakat çok azının günümüze ulaşabildiği korular, İstanbul'un doğal ve tarihi miraslarıdır.

3. KORU TANIMI VE BOĞAZİÇİ KORULARININ FONKSİYONLARI

3.1 Koru

Pamay 1978'e göre; kısmen kentin içinde bulunan fakat daha ziyade yakın çevresinde büyükçe boyutlar gösteren rekreasyon ormanları ve mesire yerleri, çeşitli karakterdeki park ormanları, milli parklar, büyük küçük ağaç topluluklarının oluşturduğu korular ve şehir parkları olmak üzere bünyelerinde münferit, küme ve gruplar halinde ağaçları ve süs çalılarına kadar boy boy ağaççıklar, çiçek tarhlarını, çim alanlarını bunlarla uyumlu olması gereken yol, oyun yerleri, havuzlar, gibi yapay tesisleri içeren çeşitli tiplerdeki bahçe alanlarının tümü yeşil alan kavramına girer.

Kentsel yeşil alanlar; kentin yerleştiği doğal çevrenin kentin yakın çevresinde ve kent içerisindeki uzantısıdır. Bitki örtüsüyle ve diğer canlı türleriyle doğayı kente ve kentliye taşır. (Aydemir, 2004). İstanbul'un kentsel yeşil alanlarının önemli bir parçası olan korular, kent içinde veya yakın çevresinde yer alan, etrafı çevrilerek emniyete alınmış, uzun bir süre koruma altında tutulmuş büyük bir ağaç topluluğudur[*](Yaltırık, 1999).

"Korular, hava sirkülasyonunu, oksijen-karbondioksit, inversiyon, sıcaklık, ışıma, nem dengesini kurarak kentin daha hijyenik yaşanmasına katkıda bulunurlar. Kentlerdeki farklı fonksiyon alanlarının organik olarak bağlanmasını veya ayrılmasını sağlarlar. Ayrıca yeşil alanlar tarihi yapılar ve bahçeler hakkında fikir vererek tarihi, kültürel ve rekreatif açıdan özgün örneklerin tanınmasına fırsat verirler" (Atabay, 2006).

Boğaziçi koruları, Osmanlı döneminde gelişen ve topoğrafik yapıyla uyumlu, kıyılarda inşa edilen yalıların, yamaçlarda inşa edilen köşk ve kasırların yanında yer alan iç bahçeler ve ardında yamaç boyunca yükselen dış bahçe şeklinde korulukların bulunduğu Boğaziçi yerleşiminin dominant öğelerindendirler. Korular, köşk, kasır ve yalıların dış bahçeleri olarak düzenlendikleri gibi Padişahlar veya sadrazamlar tarafından yaptırılmış olan av sahaları, halkın pasif rekreasyon ihtiyaçlarının karşılandığı mesire yerleri, belirli günlerde halka açılan has bahçeler olarak kullanılmıştır. Boğaziçi yerleşiminde de bahçe, yerleşimi yönlendiren önemli faktörlerden olmuştur.

---

[*] "Ormancılıktaki koru ormanı ile kent içindeki korular farklıdır. Ormancılıkta koru ormanını oluşturan ağaçlar 'tohumdan' gelmişken, kent içi korularda ağaçların tohumdan veya sürgünden gelmiş olmaları fark etmez; uzun süre koruma altında olmaları ve rekreasyonel açıdan kentliye hizmet vermeleri yeterlidir".

Belirli kurallara uygun bahçeler yapmak yerine, bahçenin oluşturulacağı alanın topografyasına, iklimine, hidrolojik yapısına, morfolojisine yani doğal koşullarına uygun çözümler getirilerek düzenlenen Osmanlı bahçe yapısı, Boğaziçi'nde de etkisini göstermiştir. Bu bahçelerde sarmaşıklı çardaklar, bahçe köşkleri, kameriyeler, setler, duvarlar, fıskiye, çeşme ve sebiller, çiçek tarhları düzenlenmiş olup özellikle dış bahçe şeklinde düzenlenen koruluklarda, geniş çim alanları, çiçek tarhları, fıskiyeli su elemanlarına yer verilmiş ve serinlik, sadelik, doğallık ilkeleriyle biçimlendirilmiştir.

Koruluklar; Boğaziçi'nin topoğrafik yapısının ortaya koyduğu çeşitliliklere bağlı olarak, İstanbul Boğazı'nın her iki yakasında, farklı yükselti ve bakılarda konumlanarak, İstanbul Boğaziçi mekanın doğal ve tarihi kimliği içerisindeki dominant öğelerden biri olmuştur.

Boğaziçi Koruları, tarihi ve doğal yapılarıyla Boğaziçi siluetinde belirleyici etkileri olmasının yanı sıra, sahip oldukları yeşil doku sayesinde İstanbul'un yeşil alan sistemi içerisinde de önemli fonksiyonlar üstlenmektedirler. Bu bağlamda Boğaziçi korularının İstanbul kenti üzerindeki ekolojik fonksiyonlarının irdelenebilmesi için öncelikle yeşil alanların kent ekolojisi üzerindeki olumlu etkilerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

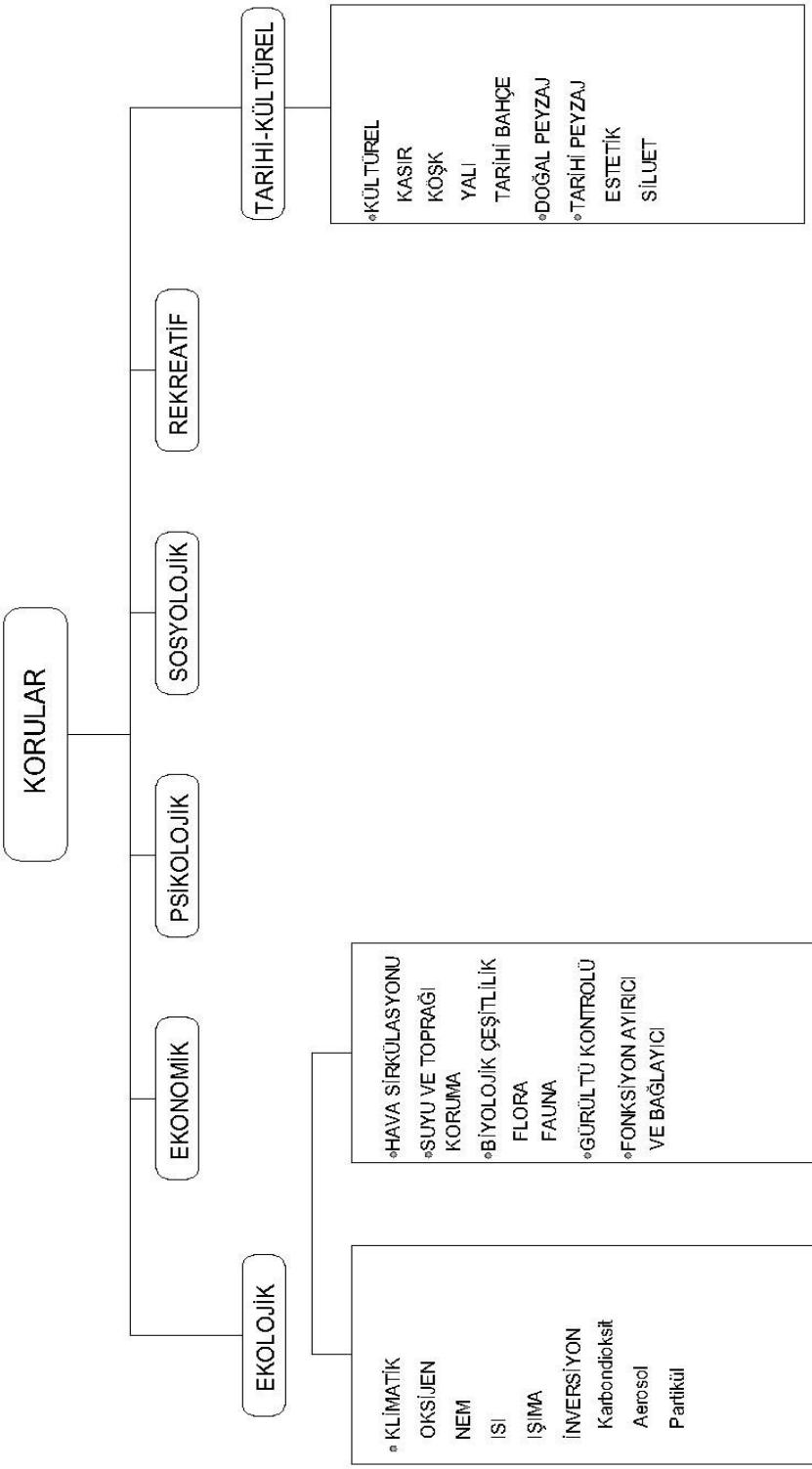

Çizelge 3.1. Koruların kent içerisinde üstlendikleri fonksiyonlar (Atabay, 1988)

3.2 Boğaziçi Korularının Kent Ekosistemleri İçinde Üstlendikleri İşlevler

Boğaziçi Koruları:

- Kentin klimatik yapısının dengelenmesini sağlarlar
- Kent zonlarının birbirinden organik ayrılmasını ve bağlanmasını sağlarlar
- Yerleşmeler arasındaki kitle boşluk oranını dengeleyerek kente estetik değer kazandırılar
- Kent insanının boş vakitlerini değerlendirme bakımından rekreatif özelliktedirler
- Renk, form, tekstür, kitle özellikleriyle kente karakter verirler
- İnsanla yapılar arasındaki ölçek farklılığını azaltırlar ve insanların rekreasyon ihtiyaçlarını gidererek psikolojik yönden katkıda bulunurlar (Atabay, 1988)

Yeşil alanlar bütün bu etkilerinin yanı sıra üzerinde hiçbir yapı (binalar, yollar vb.) bulunmaması nedeniyle antropojen etkiden kaynaklanabilecek negatif etkenlerin oluşumuna neden olmaz. Bu nedenle kent sistemi içinde kent iklimine aktif ve pasif etkisi söz konusudur.

3.2.1 Koruların Kent İklimi Üzerindeki Etkileri

Yeşil alanların bir parçası olan koruların, birçok yönden kent iklimi üzerinde olumlu etkileri vardır. Çeşitli hava kirlenmelerine olan olumlu etkilerinin yanı sıra, kentlerde oluşturdukları mikroklimalar nedeniyle kent ikliminin ekstremleri üzerindede dengeleyici rol oynarlar. Korular hava sirkülasyonunu sağlayarak şehrin daha hijyenik yaşanmasına katkıda bulunurlar (Atabay, 2003).

Kent iklim değişmelerini simgeleyen faktörlere yönelik olarak koruların şu yeteneklerinden söz edilebilir:

- Hava nemini yükseltirler
- Işıma koşullarına ve dolaylı olarak sıcaklığa etki ederler
- Şiddetli rüzgar gücünü azaltmada etkilidirler

Ancak çeşitli yaşam biçimindeki bitki guruplarının çevrelerine yaptıkları etkinin değişik ölçülerde olduğu bilinmenin yanı sıra, bunların bitki fenolojisine[*] bağlı kalmaksızın yetişme ortamlarından, birey ve toplum ekolojisi bakımından istekleri olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca bitkisel elemanlarla kaplı alanların, ekolojik-dengeleyici, estetik-düzenleyici gibi birçok işlevleri vardır (Pamay, 1975).

---

[*] Fenoloji: Canlıların gelişme periyotları içerisinde meydana gelen çeşitli gelişme safhalarını inceleyen bilim dalına denir. İklim faktörlerinin etkisiyle bitki bünyesinde meydana gelen değişikliklerin ve dolayısıyla vejetasyon devresi içerisindeki belirli ve kritik dönemlerin tarihleri ile tespit edilmesi fenolojik gözlemler yardımıyla mümkün olmaktadır.

Kent iklimi

Kentin sahip olduğu iklim, kentin kendine özgü bir iklimi şeklinde değil, çevrede egemen olan makro iklim koşullarının bir modifikasyonu biçimindedir. Kent ikliminin niteliği yönünden belirtilere bakıldığında çevreye göre; rüzgar hızının daha az, rüzgar yönünün değişime uğramış, sıcaklığın daha yüksek, nemin daha az, ışımanın engellenmiş, yağışın daha az, bulutlanmanın daha fazla ve hava kirliliğinin çok daha fazla olduğu görülür (Finke, 1980).

Kentlerin gelişmesiyle yüzey strüktür değişmekte ve atmosferin içeriğinde atmosferin fiziksel koşullarında değişiklikler oluşmaktadır:

- Yapılaşmış alanların yüzeyi daha pürüzlü bir özellik kazanmakta
- Albedo* değişmekte
- Sıcaklık derecesi değişmekte
- Rüzgarın hızı azalmakta
- Konveksiyon** artmakta
- Buharlaşma yüzeyleri azalmaktadır.
- Kış aylarında kent üzerinde ısıtma ve endüstriyel işlemler sonucu ısı üretimi artmakta
- Çeşitli nedenlerle kentin havası kirlenmekte, havanın aerosol ve partiküler madde içeriğinde değişmeler olmaktadır. Bu olayda inversiyon olgusunu yaratarak Güneş ışınlarının (güneş radyasyonunun)* toprağa erişmesini engelleyerek karasal radyasyonun (yer radyasyonun)** artmasına neden olmaktadır (Atabay, 1988).

---

* Albedo: Cisimlerin aldıkları radyasyonun bir kısmını özelliklerine bağlı olarak yansıtma yetenekleridir. Cisme gelen ışınların yansıtılan miktarının %'si ile ölçülür.

**Konveksiyon: Hava kitlelerinin yöresel olarak çevrelerinden daha fazla ısınarak hızla yükselmeleridir.

* Güneş Radyasyonu (Solar Radiation) : Güneşten gelen ısı enerjisinin atmosfer içerisinde yayılma sürecidir. Bu tür radyasyon güneşten yayıldığında, radyasyon dağılımı 0.5 mikron dalga boyu, mavi-yeşil güneş tayfıyla ve maksimum yoğunlukla karakterize edilir. Bu özellikleriyle de yer radyasyonundan ayrılır.

** Yer Radyasyonu (Terrestrial Radiation) : Yerküre ve onun atmosferi tarafından yayılan enerji. Direk güneş ışınlarıyla gelen kısa dalga radyasyon, yer ve onu saran atmosfer tarafından emildikten sonra tekrardan uzun dalga radyasyon olarak geri yayılmaktadır. Yer ve atmosferin yaydığı uzun dalga radyasyon yer radyasyonu olarak isimlendirilmektedir. Güneşten gelen radyasyonun çoğunluğu atmosfer içerisinde bulunan su buharı tarafından emilmekte ve emilen bu radyasyonun ancak yüzde onu doğrudan geri uzaya dönmektedir.

Çizelge 3.2 Kent iklimini olumsuz etkileyen faktörler (Atabay, 1988).

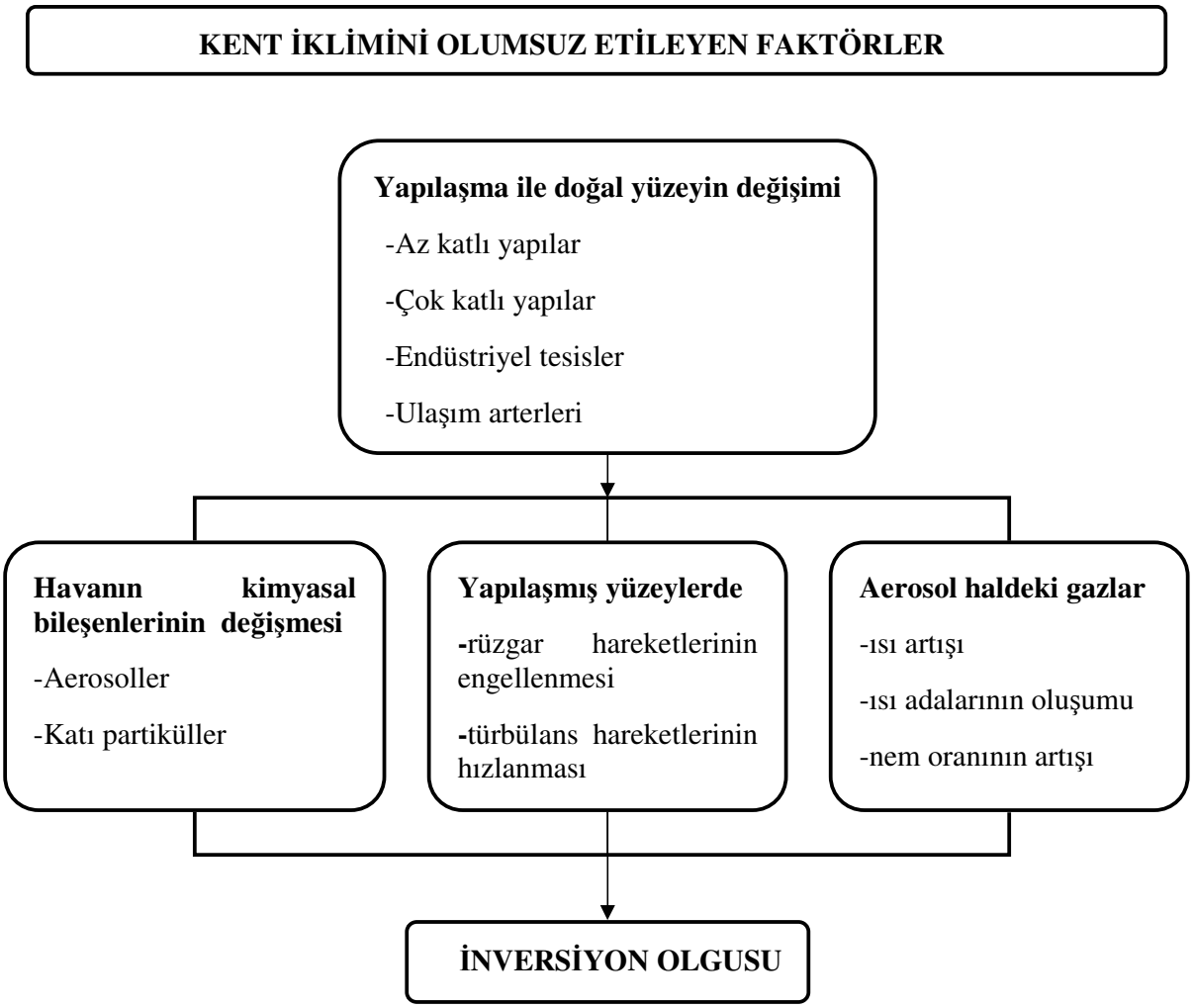

Sıcaklık

Kent ikliminin en belirgin özelliği çevreye göre daha sıcak olmasıdır. Kentlerdeki hareketli makro strüktür olarak yüksek yapılar nedeni ile hava akımı engellenmektedir ve durağan bir hava oluşmaktadır. Ayrıca kenti oluşturan ana malzeme doğal elemanlarla kıyaslandığında ısıyı tutma oranları ve ışınım yüzeyleri çok daha fazladır. Güneşten gelen enerjinin büyük kısmı bu yüzeyler tarafından emilir. Kentte mevcut olan sanayide ve konutlarda kullanılan enerjinin açığa çıkması ve çevreye yaydıkları zararlı gaz ve tozlar bu durağan hava atmosferini yoğunlaştırarak güneşten gelen enerjinin geri yansımasını engeller. Bütün bu olayların nedeniyle kentler çevrelerine oranla daha sıcak olurlar.

Nem

Kentin vejetasyon bakımından fakirliği ve yağışın kanalizasyon ağında kaybolması nedenleri ile buharlaşma kent içinde, çevrede olduğundan daha azdır. Ayrıca kent havasında yüksek oranda bulunan çekirdek ve toz tanecikleri hava içinde bulunan su buharını bağlayarak havanın nemini düşürürler.

Rüzgar İlişkileri

Kentlerde yüzeysel yapının daha pürüzlü olması ve ışıma bilançosunda ortaya çıkan değişmeler, rüzgar hızında ve yönünde başkalaşıma neden olur. Kent içinde çatıların üzerinde esen rüzgarın hızı çevre rüzgarı hızının 2/3'ü kadardır. Bu nedenle rüzgar esmemesi ve hava hallerinin değişmemesi durumunda kent içi sıcaklığı, kent kıyısındaki araziden ortalama 0,5-1,5 C kadar yükselmekte ve ayrıca kent içerisindeki bir çok faktör nedeniyle oluşan kirli hava kent yüzeyinde durağan hale gelmektedir.

Işıma

Kentlerdeki beton yüzeyler, asfalt yollar ışınım yüzeyinin artmasına, dolayısıyla daha fazla güneş enerjisi absorbe etmesine neden olur. Yağış suları, asfalt yol ve meydanlardan kanalizasyona ulaşır ve çok çabuk kurur. Bu nedenle güneş radyasyonu bu yüzeylerde açık alanlardaki nemli bir toprağa nazaran daha etkili olur ve bu yüzeyleri daha çok ısıtır. Bu sert yüzeyli kent içi yapıların karasal radyasyonla ısı kaybı daha yavaş olacağından, kentin ortalama sıcaklığı daha yüksek olmaktadır (Yazgan, 1996).

Kentte Hava Kirliliği

Dünya Sağlık Örgütünün tanımına göre: "Hava kirliliği (veya hava kirlenmesi), atmosferde toz, duman, gaz, koku, su buharı şeklinde bulunabilecek kirleticilerin , insanlar veya diğer canlılar ile eşyaya zarar verebilecek miktarlara yükselmesidir."[*] (Finke, 1980)

---

[*] Hava kirliliği yaratan ve genellikle insanların çeşitli aktivitelerinden kaynaklanan, atmosferdeki fiziksel ve kimyasal kirleticilerin en önemlileri şunlardır:

- Katı parçacıklar(tozlar): Küller, çinkooksit, kurşunklorür ve diğer ağır metaller
- Kükürt bileşikleri : Kükürtdioksit, kükürttrioksit ve kükürtlühidrojen (H2S)
- Azot bileşikleri : Azotoksitleri (NOx)
- Halojen bileşikleri : Hidrojenflorür, tuzasidi (HCL)
- Organik bileşikler : Aldehitler, hidrokarbonlar, katranlar

Radyoaktif maddeler : Radyoaktif gazlar, aerosoller (bir gaz ile kolloid boyuttaki katı veya sıvı parçacıkların birlikte oluşturdukları karışım)

Kentte Sera Etkisi

Kenti oluşturan ana malzemelerin doğal elemanlara göre üç kat daha fazla ısı tutmaları, kentteki çok yüzlülük ve yükseklik nedeniyle ışınım emme yüzeyleri toplamının doğadakinden çok büyük olması, kentteki yapıların oluşturduğu engel nedeniyle doğal hava akımının engellenmesi, kentsel işlevlerin atmosfere bıraktıkları atıklar nedeni ile kurum-zararlı gaz-toz gibi kirlilik yaratan unsurların çok fazla olması, v.b. nedenlerle kent ortalama yüksekliğinin üç katı kadar bir yükseklik içinde kentin kendine özgü atmosferi (kent adası atmosferi, sıcaklık adası) bulunur (Şekil 3.1.). Burada ısı çevresindeki açık alana göre gündüz yaklaşık 2 ºC , gece ise 7 ºC daha yüksek, rüzgar hızı %20-30 daha düşük, bağıl nem ise daha fazladır. Uygun konumda ve büyüklükte olduğu durumda açık alanlar kentteki hava akımını arttırarak nem ve ısı yoğunlaşmasını engellerler. Dolayısıyla kentin mikro kliması ve insan yaşantısı (fiziksel konfor koşullarına uygunluk açısından) olumlu etkilenir (Aydemir, 2004).

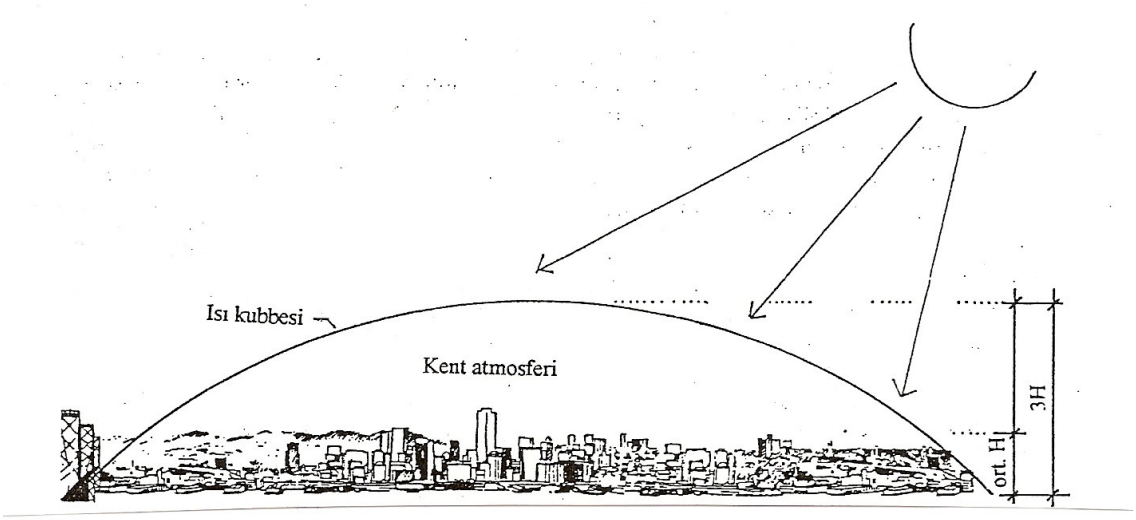

Şekil 3.1 Kent adası atmosferi ve ısı kubbesi (sera etkisi) (Aydemir, 2004)

Sera gazları, güneşten gelen ısı enerjisinin (güneş radyasyonu) yeryüzüne kadar gelmesini engellemeyen (veya çok az engelleyen), ışın enerjisinin katı yeryüzüne çarptıktan sonra oluşan ısı enerjisi dalgalarının yeniden atmosferin üst katmanlarına doğru yükselmesini engelleyen gazlardır.* Bu özelliğe sahip gazların başlıcaları karbondioksit, metan, azotoksitleri, ozon, kloroflorkarbon ve su buharıdır. Bunlar sözü edilen özellikleriyle,

* Sera gazları denen karbondipksit, metan, ozon, klorflourkarbon gazları küresel ısınmaya neden olduğu gibi, klorflourkarbon gazları ozon tabakasının incelmesine, bunun bir sonucu olarak da mor ötesi ışınlar, yeryüzünde katarakt ve cilt kanseri hastalıklarının artmasına neden olurlar.

yeryüzüne yakın atmosfer tabakalarının ve katı yeryüzünün (özellikle geceleri) soğumasını (karasal radyasyon) önler (Çepel, 2003).

3.2.1.1 Koruların Oksijen Üretmeleri

Kentin akciğerleri olarak tanımlanan ve kent ekosistemleri içinde birer alt ekosistem olan yeşil alanların bir parçası olan koruların, en önemli fonksiyonlarından biri oksijen üretmeleridir. Bilindiği gibi yeşil alanlar fotosentez yoluyla, havadaki karbondioksiti alıp oksijen üreterek havayı temizlerler.[**] Orman ekosistemlerinin oksijen üretim miktarları çeşitli yöntemler yardımıyla tahmin edilmektedir.

Yapılan hesaplamalar, bu olay sırasında havadan alınan 264 gr. CO2 ve topraktan alınan 108 gr. su ile 180 gr. glikoz ve 192 gr. oksijen üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu sayısal bilgileri daha basite indirgersek; fotosentez olayı sırasında her 264 gr.lık CO2 tüketimine karşın 192 gr. oksijen üretildiği anlaşılmaktadır. Bitkiler ürettikleri bu glikozu bünyelerinde meydana gelen bir dizi kimyasal reaksiyonlar sonucunda selüloz, lignin, reçine, yağ vb. gibi diğer organik maddelere dönüştürerek kök, gövde, yaprak, tohum vb. gibi çeşitli organlarında depolamaktadır (Asan vd., 2002).

Çizelge 3.3. Boğaziçi Korularında Oksijen Üretimi (Asan vd., 2002)

KORU ADI	Toprak Üstü Biyokütle Artımı (ton)	Toprak Altı Biyokütle Artımı (ton)	Toplam Biyokütle Artımı (ton)	Oksijen Üretimi (ton)
Emirgan korusu	151,9	24,5	176,4	211,7
Beykoz Korusu	58,1	9,0	67,1	80,5
Çubuklu Korusu	57,9	9,3	67,2	80,6
Fethipaşa Korusu	41,2	6,8	48,0	57,6

[**] Yeşil bitkiler fotosentez sırasında havadaki CO2 ve topraktaki (H2O) suyu kullanarak bir taraftan organik madde glikoz üretirken bir taraftan da havaya oksijen vermektedirler. Bu kimyasal reaksiyona ait denklem aşağıda olduğu gibidir : Işık + Klorofil

$$6\,H_2O + 6CO_2 \xrightarrow{675\ Kcal} C_6H_{12}O_6 + 6O_2$$

Ormanların yılda ürettiği oksijen miktarının yeryüzü genelinde hektar başına ortalama 8-13 tonu bulduğu binmektedir. Bernatzky'ye göre 25m² yaprak alanının güneşli bir günde ürettiği O_2 miktarı bir insanın günde tükettiği O_2 miktarına denktir. Ancak, gece ve güneşsiz kış mevsimi dikkate alındığında bir insanın yıllık O_2 gereksinimi için 150 m² yaprak yüzeyi yeterlidir. Bunun için kentte kişi başına 30-40 m² ağaç-çalı-otsu bitkilerden oluşacak yeşil alan gereklidir (Aydemir, 2004). Örneğin 1600m² yaprak yüzeyine sahip bir kayın ağacının, 10 kişinin yıllık oksijen gereksinimini karşıladığı belirlenmiştir (Temur, 2002). Bu açıdan bakıldığında uzun süre koruma altında olan ve dolayısıyla sahip olduğu çok yıllık bitkileriyle Koruların ürettiği oksijen miktarının nekadar önemli olduğu sonucuna varılmaktadır.

3.2.1.2 Koruların Karbon Birikimi ve Sera Etkisinin Azaltılmasına Katkıları

Dünya atmosferinde CO2 oranının giderek yükselmesi, sera etkisi yapan diğer gazlarla birlikte global iklim değişimine ve sıcaklık artışına neden olmaktadır. Bilindiği üzere, bütün bitkiler fotosentez yoluyla havadaki CO2 'i alarak organik madde üretmekte ve bunu daha sonra bünyelerinde gerçekleştirdikleri bir dizi kimyasal reaksyonla diğer organik maddelere dönüştürmektedir. CO2 alımının bitkilerdeki yaprak miktarına koşut artması ve diğer bitki topluluklarına oranla en fazla yaprak miktarının da ormanlarda bulunması nedeniyle CO2 tüketimi en fazla ormanlarda meydana gelmektedir. Bu gerçek nedeniyledir ki, yeryüzündeki orman alanlarının korunması ve ağaçlandırma yoluyla genişletilmesi, pek çok araştırmacı tarafından global iklim değişimini geciktirmede en etkin yöntem olarak önerilmektedir (Asan vd., 2002).

Çizelge 3.4. Boğaziçi Korularının Karbon Birikimi (Asan vd., 2002)

KORU ADI	Karbon Kaynakları ve Miktarları (ton)					
	Toprak Üstü	Toprak Altı	Ölü ve Diri Örtü	Biyokütledeki Toplam	Orman Toprağında	Bütün Koruda
Emirgan korusu	3084,4	497,6	1433,0	5015,4	2908,9	12939,8
Beykoz Korusu	1988,7	304,1	917,1	3209,9	1861,7	8281,5
Çubuklu Korusu	1301,6	203,1	601,9	2106,6	1221,8	5435
Fethipaşa Korusu	430,7	67,4	199,3	697,4	404,5	1799,3

Orman ekosistemlerinin küresel ısınma üzerindeki etkileri, karbon birikimi araştırmaları ile ortaya konmaktadır. Karbon birikimini saptamaya yönelik çalışmalarda önce ormanda fotosentez yoluyla oluşan bitkisel kütle miktarı tespit edilerek bu kütle içindeki karbon miktarı belirlenmekte, sonra da bu karbon miktarına eşdeğer CO2 miktarı hesaplanmaktadır. Belirli zaman dilimleri içindeki karbon bilançosu ise; ormanların ürettiği bitkisel kütle ile, bu kütleden kesim, yangın vb gibi çeşitli nedenlerle eksilen bitkisel kütle farkını belirleyip birbirinden çıkarmak suretiyle ortaya konmaktadır (Asan vd., 2002).

3.2.1.3 Koruların Hava Sirkülasyonu Üzerinde Etkileri

Yeşil alanlar, kent iklimini etkileyerek, onun mikroklimatik özellikler kazanmasına yardımcı olurlar. Örneğin; şehirleşme ve modern mimari hareketleri ile ortaya konan geniş formlar kitleler ve yapı yoğunlaşmaları ile vejetasyon örtüsü, toprak florası, yüzey şekilleri büyük tahribata ve değişmelere maruz kalmakta; bataklıkların kurutulması, su yüzeylerinin kaybolması veya yeni su yüzeyleri kazanılması suretiyle kentin nemi, sıcaklığı, rüzgarı ve yağış iklimi etkilenmektedir (Pamay, 1978).

Koruluklar, açık cadde ve meydanlara karşın şiddetli rüzgârı frenleyerek dengelemektedirler.[*] Bunun yanı sıra Boğaziçi'nde yer alan lekeler halindeki korular vadi (koridor) rüzgârlarının oluşmasında etkili olurlar. Bu rüzgâr sistemleri, kent içerisindeki belirli sebeplerle oluşan durağan havanın dağılmasına neden olarak, kentin sıcaklık, nem ve hava içerisindeki toz kapasitesinin olumlu yönde değişmesine neden olurlar.

Kent içinde, birkaç geniş kapsamlı yeşil alanın dışında, çok sayıda küçük dar alanlı yeşil alanların kent içinde hesaplı bir şekilde dağılması klimatolojik bakımdan daha dengeleyicidir. Bunun nedeni, çeşitli sıcaklıklara erişmiş hava kitlelerinin yatay yönde değişmeleri, uzaklık/zaman koşulları uygun olduğu için kolaylaşmakta ve toprağa yakın karşıt özellikteki hava kitlelerinin dengelenmesi daha çabuk ve daha az engellenerek gerçekleşmektedir (Finke, 1980). Bu nedenle, kuvvetli rüzgâr etkisinde olan Boğaziçi alanında yer alan koruların, rüzgâr tutma ve hava sirkülasyonunun dengelenmesindeki etkileri göz önüne alındığında, önemli işlevler yüklendikleri görülmektedir.

---

[*] "Siklonal hava hallerinde böyle bir etki mutlaka istenir, zira kuvvetli rüzgar sadece vücudun sıcaklık kaybetmesine neden olmakla kalmaz, derinin mekanik olarak etkilenmesine de neden olur ve uzun süre yüksek hızda esen rüzgarlar yorgunluk belirtilerine neden olurlar. Rüzgar bakımından durgun antisiklonal hava hallerinde ise, hafif hava hareketleri uyarıcı olarak etkilidirler. Bu nedenle kentlere hava akımı sağlayan alanların yeşillendirilerek açık bırakılmaları gerekir" (Finke, 1980).

3.2.1.4 Koruların Nem Üzerinde Etkileri

Genellikle kentlerdeki yapılar nedeniyle rüzgar hızı düşüktür, fakat yapı kütleleri arasında çıkış noktaları bularak kuvvetli esintiler halinde ortaya çıkabilir. Yeşil sahalar gibi korular, kent içerisindeki hava sirkülasyonunu önemli ölçüde ıslah ederek hava neminin yükselmesini sağlarlar[*].

Ayrıca transpirasyon olayı, yaprak stomalarının hemen yakınında bir hava neminin oluşmasına neden olur. Bu oluşum bitki topluluğunun bulunduğu ortamın mikroklimasını da etkiler yalnız bitkiler değil biyolojik yönden aktif olan toprak yüzeyi de kapilar olarak yükselen suyu buharlaştırarak hava neminin yükselmesine katkıda bulunurlar (Pamay, 1978).

3.2.1.5 Koruların Işıma Üzerinde Etkileri

Yeşil alanlar, mikroklima yaratır, iklim etmenlerini düzenler ve yapay kitlelerin absorbe ettiği sıcaklığı azaltırlar[**]. Kentlerde güneş ışınları , taş ve beton tarafından büyük ölçüde depolanmakta ve sıcaklık enerjisi olarak geri verilmekte, buna karşılık biyolojik aktif toprak ve vejetasyon güneş ışınlarını buharlaşma için kullanmaktadır. Yani ışıman önemli bir kısmı bitki tarafından absorbe edilerek fizyolojik aktiviteler için kullanılmakta yani transpoze edilmektedir. Işıma ağaçlar tarafından engellendiği için, toprak doğrudan güneş ışıkları etkisinde kalmaz, taş ve beton yapılarda olduğu ölçüde ısınmaz. Nemli toprağın sıcaklığı derin toprak katlarına iletmesi sonucu, günlük sıcaklık farklılıkları, taş ve beton yüzeylerde olduğundan daha azdır. Nemli yüzeylerde olduğu gibi, yeşil alanlar üzerinde de buharlaşma soğuması sonucu oluşan serin hava, rüzgar hareketi ile beton-asfalt kaplı caddelere taşınır ve yeşil alanlarla yapısal alanlar arasındaki sıcaklık farkı azalır (Finke, 1980).

3.2.1.6 Koruların Sıcaklık Üzerinde Etkileri

Yeşil alanların sıcaklığı azaltıcı etkileri buharlaşma ile ilişkiye getirilerek değerlendirilmelidir, çünkü serinletici etki transprasyon olayında buharlaşma için gerekli ısı kullanımı sonucu ortaya çıkar. Ayrıca ormanlarda, koruluklarda ve parklarda

---

[*] Bitkilerle kaplı alanlarla, kentiçi alanlar arasında 5-20 aralığında nem farkı olmaktadır.

[**] Genç bir ladin meşceresi sıcak bir yaz günü, evoparasyon ve transprasyon için güneş enerjisinin %66 sını harcar yani bu yeşil alanlar güneş enerjisinin 2/3ünü elimine ederler. Halbuki gölgesiz caddelerde, beton yapılarda güneş enerjisi, ısı enerjisine dönüşerek çevrenin sıcaklığını arttırır.

gölgeleme ile, ek bir serinlik etkisi de söz konusudur[***] (Finke, 1980). Korular, gündüz yani güneşlenmenin olduğu saatlerde hem sıcaklığı düşürürler hem de çevre ile olan ışıma alışverişini azaltırlar.

3.2.1.7 Koruların Toz Tutma Kapasiteleri

Koruların, oksijen üretimi yanı sıra, toplum sağlığı fonksiyonunun bir diğer önemli unsuru ise, toz tutma kapasiteleridir. Havayı kirleten zararlı gazlarla beraber kirletici toz, karbon, katran, değişik metaller, fosfatlar, kireç, silis ve organik madde zerreciklerinden oluştuğu bilinmektedir.

Hava içinde süspanse içinde bulunan tozlar, güneş ışığı radyasyonu keser; SO_2 ve tozlar atmosferi ve insan ciğerlerini doldurur[*]. Orman ağaçları havada süspanse halinde bulunan tozları, yaprak, dal ve gövdeleri ile tutar. Hava cereyanlarını hafifleterek çökmelerine yardımcı olurlar; zehirli gazları absorbe ederek onların zehirleyici ve olumsuz etkilerini zararsız bir düzeye getirirler (Pamay, 1978).

Orman özelliklerine sahip bir bitki örtünün, havayı tozdan arındırma vasıfları iki ana gruba ayrılmaktadır ki bunlar, mekanik temizleme ve kondenzasyonel etkidir. Mekanik temizleme, ormanı oluşturan ağaç ve diğer bitkilerin yapısal özelliklerinden kaynaklanan havanın filtrasyonudur. Kondenzasyonel etki ise, değişik sebeplerden dolayı (uçuşan bitki salgıları, düşük hava hızı, nispi hava nemi, hava sıcaklığı ve bunlara bağlı hava basıncı gibi) ormanda oluşan mikroiklim etkisiyle, toz zerreciklerinin birer kondensasyon çekirdekleri olarak yer yüzüne çökmesidir (hava siltasyonu) (Asan vd., 2002).

Koruluğun, hava filtrasyonunu etkileyen yapısal özellikleri, ağaç türleri, orta yaş, orta boy, işletme şekli, düşey ve yatay kapalılıktır. Fakat, en önemli etkenlerden biri, değişik ağaç türlerinin toplam yaprak yüzeyi ile yaprak şeklidir. Diğer önemli bir etken ise, dikey ve yatay kapalılıktır. Hava sirkülasiyonuna daha çok olanak veren düşey kapalı form, aynı yaşlı ve tek katlı ormanlara kıyasla havayı % 15 –25 oranında daha iyi filtre ettikleri tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar, bazı ağaç türleri için toz tutma kapasitelerini ortalama değerler olarak Ladin için 30 ton/ha/yıl, Sarıçam, Kayın ve Ihlamur için sırasıyla 35, 68 ve 42 ton/ha/yıl

---

[***] Ormanlık alanlar, yazın kendini daha serin ve rutubetli bir hava olarak belli eder. Çevresi ile olan sıcaklık farkı, en çok 6°C ve bağıl nem farkı %30 'a ulaşır.

[*] Havadaki tozların 5 mikrondan küçük olanları, akciğerler aracılığı ile kan dolaşımına katılır, daha küçük çaplılar ise akciğerlerde kalarak sıkıntı, genel rahatsızlıklar, solunum güçlükleri yaratır.

olarak olduğunu göstermiştir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Silvikültür Raopru, 2002)

3.2.2 Koruların Gürültü Kirliliğini Önleyici Etkileri

İnsanlar üzerinde olumsuz etki yapan ve hoşa gitmeyen seslere gürültü denir. Özellikle büyük kentlerimizde, gürültü yoğunlukları oldukça yüksek seviyede olup, Dünya Sağlık Örgütü'nce belirlenen ölçülerin üzerindedir. Bu da insanlarda fiziksel, fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıklar meydana getirir.

Gürültü arzu edilmeyen sesler olarak tarif edilebilir. Ses ise moleküllerin mekanik titreşimi sonucu meydana gelir ve dalga hareketi ile atmosfere yayılır. Gürültünün yayıldığı ortamdaki maddeler gürültüyü meydana getiren ses dalgalarının yansıması veya tutulması bakımından önem taşır. Yeryüzünde bulunan bitki örtüsü gibi tabi engeller önemli derecede absorbe etme özelliğine sahiptir ve gürültünün şiddetinin önemli ölçüde azaltır[*].

Yapısal elemanlara çarptığında çoğalarak artan ses, yeşil alanlar tarafından absorbe edilir, dağıtılır ve kesilir. Bu özellikleri ile Boğaziçi'nde yer alan korular sahil kesimindeki trafik aksından oluşan gürültünün büyük bir kısmını absorbe ederler. Ayrıca Boğaziçi Koruları, deniz ticaret ve ulaşım trafiğinin geçtiği Boğaziçi su yolunda deniz taşıtlarından oluşan gürültünün büyük kısmının keserek kent içlerine ulaşmasını engellerler (Atabay, 2006).

3.2.3 Koruların Suyu ve Toprağı Koruma İşlevleri

Yeşil örtü toprakları bol miktarda, ince ve kalın köklerle sarmak suretiyle toprak erozyonunu önleyerek toprak aşınma ve taşınmasını engellerler. Yeşil alanlar, yağış sularının toprak içine sızan miktarını arttırır ve orada depolanmasını sağlar. Böylece yüzeysel akış sularının hızını ve miktarını azaltarak sel oluşumunu önler. Bunu yaprak dökümü ile yarattığı humusun, toprağa karışarak toprağa sünger gibi emici bir özellik kazandırmasıyla sağlar.[***] Böylece yağış sularının büyük bir kısmının kanalizasyonlara gitmesine engel olur.

---

[*] Yeşil alanların gürültü şiddetini azalttığı araştırmalarla belirlenmiştir. Örneğin 250m genişliğindeki bir orman şeridinin kenarından geçen bir otoyolda gürültü şiddeti 80dB(A) olduğu halde, buradan 250m uzakta olan ormanın diğer kenarında 40dB (A)'ya inmektedir. Bunun anlamı: solunumu hızlandıran, kalp atışlarını zayıflatan, baş dönmesi ve baş ağrısı yapabilecek bir gürültü şiddeti, rahatça zihinsel çalışma yapılabilecek bir gürültü seviyesine indirilmiş demektir (Çepel, 2003).

[***] Yapılan araştırmalar sonunda iyi nitelikli bol humuslu orman topraklarının, 10cm kalınlığındaki üst tabakasının, bir hektarlık bir alanda 500 ton kadar suyu depolayabildiği belirlenmiştir.

Boğaziçi öngörünüm alanı %10 ila %30 arası eğime sahip erozyon riski yüksek olan alanlardır. Bu açadan burada yer alan Boğaziçi koruları, sahip oldukları bitkisel doku sayesinde toprağı korumakta ve aynı zamanda bu üst toprak ta yüzeysel akışı engelleyerek suyun ve toprağın korunmasına neden olurlar.

3.2.4 Koruların Biyolojik Çeşitliliğin Devamı Üzerindeki Etkileri

Biyolojik çeşitlilik (biyoçeşitlilik), bir yerde bulunan canlıların tür ve sayı bakımından bolluğunu veya zenginliğini ifade eden bir terimdir. Ekosistemlerde "madde dolaşımı" ve "enerji akımı" olmak üzere iki önemli süreç vardır. Bu iki önemli süreç biyolojik çeşitlilik sayesinde ekolojik dengesini ve sürekliliğini koruyabilmektedir. Ekosistemlerde bitkiler ve mikroorganizmalara ait biyolojik zenginlik ne kadar çok olursa ekolojik çevrimde o derece sürekliliğini korur. Orman ekosistemlerindeki bitki köklerinde, havanın serbest azotunu bağlayan bakteriler ve organik maddeleri ayrıştıran toprak canlılarına ait biyolojik zenginlik olmaz ise yaşamın devamlılığı için gereken azot döngüsü gerçekleşemez. (Aydemir, 2004).

Boğaziçi koruları içerisinde barındırdığı en küçük otsu bitkiden anıtsal boydaki ağaçlara kadar birçok farklı bitki, birçok farklı tür barındırmaktadırlar. Ayrıca korularda, yapıldıkları dönemde dışarıdan getirtilen egzotik türler bulunmaktadır. Korularda biyolojik çeşitlilik, sadece floranın oluşturduğu tür çeşitliliği değil aynı zamanda fauna türlerini de kapsar. Yeşil alanlar içerisinde en küçük mikroorganizmalardan, böceklere, kemirgenler, kuşlar gibi birçok faunaya ev sahipliği yaparak biyoçeşitliliğin devamı için önemli fonksiyonlar üstlenirler.

3.2.5 Koruların Fonksiyonları Ayırıcı ve Bağlayıcı Özellikleri

Kentlerde yeşil alan sisteminin bir parçası olan korular, her şeyden önce bir kentin fiziksel dengesini sağlayarak kentteki farklı kullanım alanları arasında ayırıcı ve bağlayıcı olarak önemli işlevler üstlenirler. Kentlerde farklı karakterdeki fonksiyonların arasında tampon bölge görevi görerek, birbirlerinden olumsuz etkilenmelerini engellerler. Ayrıca, kentin yapı yoğunluklarını sınırlayarak kentin sağlıklı gelişmesine katkıda bulunurlar (Atabay, 2003).

Boğaziçi koruları, kentin monoton geometrik yapılarını, bunların kuruluğunu hafifletmede, onlara canlılık vermede, yapı kitlelerinin yumuşak birer anlam kazanmasında, bu kitlelerin birbirlerine organik bağlanmasında önemli fonksiyonlara sahiptirler. Bu fonksiyonlarıyla da kentin estetik değerini artırırlar.

3.2.6 Koruların Rekreatif Fonksiyonları

Bireyin kendi istek ve içgüdüsüne göre, olanakları ölçüsünde yaptığı, bedensel ve ruhsal dinlenme gereksinimini karşılayacak, bireyi yenileyen, çalışma ve yaşama gücünü ayakta tutan, sürdürdüğü sürece bireye zevk veren, gelir sağlama kaygısından uzak boş zamanındaki eylemini kapsayan davranışların tümüne rekreasyon denir (Aydemir, 2004).

Yeşil alanlar insanların günlük ve haftalık rekreasyon ihtiyaçlarını gidermede önemli fonksiyonlar üstlenirler. Mimari yapılar içerisinde hapsedilmiş olan kent insanı, doğa ile olan ilişkilerini giderek kesmekte, şehirlerin kirli, gürültülü ve güneşsiz havası içinde psikolojik olarak olumsuz etkilenmektedir. Bu insanların psikolojik sorunlarını önlemede ve doğa ile ilişkilerini sürdürmelerinde rekreasyonel aktivitelerin yapıldığı yeşil alanlar giderek daha büyük önem kazanmaktadır (Pamay, 1978).

Korular, halkın pasif rekreasyon gereksinimlerini karşılaryarak fizik, ruh ve mental sağlık üzerinde etkin rol oynarlar. Kentlinin bir araya gelmesine olanak sağlayarak, toplumsal yaşantı ve dayanışmayı arttırırlar. Ayrıca korular doğa bilincinin gelişmesine de katkıda bulunurlar.

3.2.7 Koruların İnsan Psikolojisi Üzerindeki Olumlu Etkileri

Mimari yapılar, resim ve heykel gibi sadece görme hissimizi etkilemez : İnsanların pisişik duygularını da ekiler. Kentlerdeki büyük yapılar ve çok katlı kitleler, insanlar üzerinde ezici, psikolojik yönden olumsuz bir etkiye sahiptir. Bu baskının azaltılmasında yeşil alanların üstlendikleri rol büyüktür. Yeşil alanlar kentin fiziksel yapısının monoton geometrisini ve yüksek yapılaşmanın insanı ezici etkisini yumuşatırlar. Yapıların, büyük kitlelerin devasa ölçülerini insancıl boyutlara yaklaştırarak makro ölçekte insan psikolojisi üzerinde olumlu etkileri vardır.

Yeşil alanların bir parçası olan korular, sahip oldukları flora ve faunayla doğayı kente taşır, insana huzur, canlılık, dinlerlik verir ve dolayısıyla kentlinin psikolojik doyumunu arttırır. Kentlerde yoğun çalışma temposu, gürültü kirliliği, havasızlık, açık alanlarla temasın azalması, teknolojinin gelişimiyle beraber daha az hareketli bir yaşam insanlar üzerinde psikolojik rahatsızlıklar meydana getirmektedir. Bu nedenlerle insanlar daha az gürültülü, bol oksijenli yeşil alanlara ihtiyaç duymaktadırlar. Korular sahip oldukları bitkisel dokuları, coğrafi konumları ile, oturma, dinlenme ve manzara seyir mekanlarıyla kullanıcılara pasif rekreasyon alanları olarak hizmet vererek mikro ölçekte de kent insanının psikolojisi üzerinde

olumlu etkileri vardır.

3.2.8 Koruların Kasır ve Köşk Gibi Tarihi Yapılarla Bütünleşmeleri

Korular, barındırdıkları tarihi yapıları, etraflarında bir perdeleme oluşturmaları nedeniyle koruyucu karakterdedirler. Boğaziçi koruları bulundukları alanın stratejik ve doğal yapısı nedeniyle her dönem insanların dikkatini çeken bir alan olmuştur ve içlerinde yer alan tarihi köşkler, kasır gibi yapılara ev sahipliği yapılmıştır. Korular bu yapıların korunmasında önemli işlevler üstlenmektedirler ve aynı zamanda belirli dönemlere ait yapıların ve bahçelerin mimari stilleri hakkında bilgi vermektedirler.

Boğaziçi saray, köşk, kasır ve yalı gibi tarihi yapılarıyla, kültürel ve tarihsel açıdan özellikli bir alandır. Fakat zamanla bu özel dokusunu yitirmiştir. Boğaziçi Koruları ise bu özellikli dokuyu kısmende olsa koruyarak günümüze ulaşmasına neden olan potansiyellerdir. Kültürel ve rekreatif açıdan özellikli alanlar olan Boğaziçi Koruları, yapıldıkları dönemin mimari stilleri, tarihi yapılar ve bahçeleri hakkında da bilgi verirler (Atabay, 2006).

3.2.9 Koruların Boğaziçi Peyzajı'ndaki Estetik Değerleri

Boğaziçi'nde yer alan korular, yukarıda incelenen tüm fonksiyonları yerine getirmesinin yanı sıra Boğaziçi kimliğinin sürdürebilir olmasında çok önemli paya sahiptirler.

Boğaziçi alanı en eski tarihlerden itibaren yeşil bir dokuya sahiptir.[*] Bizanslılar döneminde kullanılmayan Boğaziçi, Türkler döneminde yerleşime açılmıştır. Fakat bu kullanım yeşil dokuya zarar vermeden ve onu tamamlayan bir yapıda gelişmiştir. Birçok gravürden, bu dönemdeki yerleşmenin sahilde sıralanan yalılar ve köşkler şeklinde olduğunu ve yamaçlarda yer alan yeşil alanların bozulmadığı hatta bu alanların özenle düzenlendiği görülebilmektedir.

Birçok padişahın ilgi gösterdiği Boğaziçi'nde kasırlar, av köşkleri, sahil sarayları ve yalılar inşa edilmiştir. İmparatorluğun çöküş dönemleri ise bütün imparatorluk üzerinde olduğu gibi Boğaziçi alanı üzerinde de olumsuz sonuçlar doğurmuş, birçok koru ve orman alanı tahrip olmuştur. İkinci dünya savaşının ardından ise Boğaziçi iskana açılarak ahşap yapıların yerlerini çok katlı yapılar, koruların yerini konutlar almaya başlamıştır. Takip eden dönemler de Boğaz'da önüne geçilmesi zor bir inşaat işgali başlamış, endüstri tesisleri, kooperatif

[*] "Büyük ve yaygın bir nehir gibi akan sularının kıyılarında iki kıtayı yan yana getiren Boğaziçi de, yaradılışta, zengin ve gümrah bir yeşillikler örtüsüne sahip bulunuyordu. Bütün eski kaynaklar İstanbul'un ve çevresinin antikitedeki ağaç zenginliğini doğrulamaktadır." (Gülersoy, 1970)

evleri ve gecekondular görülmeye başlanmıştır.

Karadeniz ile Marmara'yı birbirine bağlayan ve aynı zamanda Asya ile Avrupa yakasını birbirinden ayıran Boğaziçi su oluğu coğrafi açıdan çok özel ve önemli olduğu gibi oluşturduğu hareketli topoğrafyasıyla beraber sıra dışı , özel bir peyzaj alanıdır. Boğaziçi'nin bu özel topoğrafik yapısı kendine özgü bir yerleşme ortaya çıkarmıştır. Fiziki yapıyla uyumlu bu yerleşme dar kıyılarda yalılar, vadilerde köyler ve bütün sırt ve yamaçlarda yeşil alanlarıyla kendine özgü bir Boğaziçi peyzajı oluşturmuştur. Sahilde yer alan birkaç katlı ahşap yalıların ardında yükselen ve yalının bir dış bahçesi şeklinde oluşturulmuş koruluklarıyla topoğrafik yapıya uyumlu bu yerleşim yapısını yılarca korumuştur. Fakat 20.yy'ın ortalarından itibaren nüfusun artması, içgöçler, ekonomik ve sosyo-ekonomik yapının etkisiyle bu özel peyzajın yerini yer yer endüstri alanları, yer yer lüks villalar ve gecekondular almaya başlamıştır.

Sahilden başlayıp tüm yamaçları kaplayan koruluklardan günümüze çok azı ulaşabilmiştir. Yukarıda incelenen birçok fonksiyon açısından Boğaziçi'nin akciğerlerini oluşturan bu koruluklar aynı zamanda Boğaziçi peyzajının da günümüze ulaşabilen kültürel miraslarındandır. Korular Boğaziçi siluetinde plansız yapılaşmanın oluşturduğu görüntü kirliliğini biraz olsun perdelemekte, sert dokunun oluşturduğu masif etkiyi yumuşatmakta ve içerisinde yer alan bazı tarihi yapıların konturlarını belirginleştirerek göz önüne çıkarmaktadır.

Boğaziçi Alanı, tarihin hemen her döneminde yerleşme olarak önemini korurken, aynı zamanda, doğal değerleriyle İstanbul için çok önemli bir yeşil alan potansiyeli oluşturmuştur. Tüm koruma çabalarına rağmen, hızla artan nüfus, planlardaki ve koruma kararlarındaki tutarsızlıklar, plansız gelişmeler, politik baskı ve çıkar kaygısı, uygulamalarda koruma yönünde istenilen başarıyı sağlayamamıştır ve Boğaziçi mekanı özel yapısını koruyamamıştır. Boğaziçi koruları, Boğaziçi siluetinde oluşturdukları peyzaj ile bu özel Boğaziçi yapısını kısmen de olsa günümüze taşıyan alanlardır.

Yeşil alanlar şehrin strüktürüne renk, kitle ve form katarak, estetik bir yapıt olarak değer kazanmasına hizmet ederler. Boğaziçi Koruları da Boğaziçi siluetinde oluşturdukları özel peyzaj ile siluetin karakteristikleri arasındadır(Atabay, 2004). Yıllarca tahrip edilmiş olan korulardan günümüze ulaşabilenlerinin hem kent ekolojisi açısından, hem kültürel açıdan ne kadar önemli olduğu, iyi kavranmalı ve hak ettikleri değer verilerek korunmalı ve yaşatılmalıdırlar.

4. BOĞAZİÇİ MEKANI İÇİN DÜZENLENMİŞ KANUNLAR VE İMAR PLANLARI

Boğaziçi'nde mekan düzenlemeyle ilişkin çalışmalar 15.yy'da İstanbul ile ilgili yabancı seyyahların yaptığı ölçeksiz haritalar ile başlar. 1773-1779'da Kauffer haritaları ile 1837 tarihli Moltke ve 19yy başında Goltz Paşa'nın planları gerçek ölçülere yakındır. Genellikle bu çalışmalarda İstanbul ve Boğaziçi'nin yerleşme planı belirtilmiştir (Çubuk, 1994).

1848 de uygulamaya başlayan "Ebniye IV. Nizamesi " yapıların detaylarını belirleyici, cadde ve sokakların genişletilmesi, malzemesi, ruhsat alımı gibi hususları içermektedir ve ayrıca kaçak yapıların çoğalmasıyla yasallayıcı hükümler içeren bir çok yasal mevzuatı içermektedir ve bununla beraber Boğaziçi'nde ilk yasal mevzuat, 1848'de uygulamaya konmuştur. 1851'de Bekir Paşa tarafından 1/ 2500 ölçekli "Zirai Osmani" haritası hazırlanmıştır. "16 ağustos 1854'te ilk yasal Belediye İstanbul şehremaneti kurulmuştur. Bu dönemde kıyıların devlete ait olduğu görüşü hakim olmuştur. 1877 yılında "Dersaadet Belediye Kanunu" yürülüğe girmiş ve bu kanunla İstanbul belediyesinin ve aynı zamanda Boğaziçi sınırları ilk kez çizilmiştir" (Kamış, 1991).

1882'de çıkarılan yeni "Ebniye kanunu" ise, kaçak yapılara yasaklanma, Boğaziçi sahil yapısının ve köşklerinin ahşap olma zorunluluğu gibi bir takım esaslara yer vermiştir. Aynı yıl, kentin yollarının genişletilmesi, meydanlar açılması ve ticaretin geliştirilmesi amacıyla C.Stolpe'ye plan hazırlatılmıştır (Çubuk, 1994).

İlk kez 1924 yılında çıkarılan 486 sayılı "Umuri belediyeye ait" Ahkam-ı Cezaiye Kanunu" oluşan kaçak yapıların belediyece yıkılmasını içeren hükümlerden oluşmaktadır. Boğaziçi bu dönemde çıkarılan yasalarla uzun bir süre etkilenmeden kırsal karakterini korumuştur. Bu dönemde İstanbul'da kaçak yapılaşma engellenmiştir (Kamış, 1991).

Şekil 4.1. 17.yüzyıl'da İstanbul ve Boğaziçi (Kayra,1990)

Boğaziçi yerleşmesi 15.yy'dan 20.yy'ın ilk yarısı ortalarına kadar kıyı boyunca yalılar saraylar, köşkler, kasırlardan oluşmaktadır. Vadilerde ve koylardaki yerleşme ise padişah fermanları ve ilk yasal mevzuata uyularak inşa edilmiş yapıları içeren köy yerleşmeleridir. Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün Ankara'da başlattığı imar faaliyetlerine, 1933'te İstanbul da dahil edilmiştir. Kentin planının yapılması için üç yabancı şehircilik uzmanı davet edilmiş ve kentin halihazır haritası sağlanarak rapor istenmiştir. Yapılan raporlar değerlendirilmemiş, 1936 yılında Alman şehirci Wagner'in sunduğu rapor da kabul görmemiştir. Daha sonra

1936'da Fransız şehircilik uzmanı Henri Prost sözleşmeli olarak plan çalışmalarına başlamıştır. (Çubuk,1994)

Şekil 4.2 Beyoğlu Nazım Planı Prof.Henri Prost,1939* (Kayra, 1990)

"Prost ve ekibi, kenti üç ayrı bölgede (eski İstanbul, Beyoğlu, Üsküdar ve Kadıköy) ele almıştır. Prost Boğaziçi alanını, batıda Beyoğlu'nun, doğuda Üsküdar'ın devamı olarak görmüştür ve sadece yol bağlantıları hakkında görüş ileri sürmüş, korniş yol önermiştir. (Hrita 4.2.) Prost'un önerilerinden Taksim-Büyükdere sırt yolu, Galata-Sarıyer sahil yolu ile Anadolu yakasında Üsküdar-Beykoz sahil yolları gerçekleşmiştir. Fransız uzman, kenti kuzeye doğru geliştiren olguları destekleyen kararları almış ve gerçekleştirmiştir. Boğaziçi'ne köprü önerisi yapan Prost'un, parçalı plan uygulanması sırasında onaylanan 143 adet yerel detay imar planı içinde Boğaziçi'ndeki bazı semtlerde yer almıştır. Bu semtler Anadolu yakasında Beykoz, Paşabahçe, Çubuklu-Kanlıca, Anadoluhisarı, Kandilli-Vaniköy, Çengelköy, Beylerbeyi imar planları, Üsküdar-Beylerbeyi yol tadilatı, Kanlıca yol istikamet planıdır. Rumeli yakasında ise Dolmabahçe-Ortaköy-Kuruçeşme-Arnavutköy yol istikamet planı, Emirgan, Ortaköy, Bestekar Şevki Bey Mahallesi, Sarıyer-Zümrütevler, Büyükdere,

* Harita çok hırpalanmış durumda fakat lejand kısmında Boğaz'a uzanan iç korniş yollar okunabilmektedir.

Tarabya köy içi imar planları, Beşiktaş'ın çeşitli yerlerinin imar planlarıdır. Boğaziçi'ne ait imar planlarında yeşil alanlar, korular ve bostanlar çok düşük yoğunlukla iskâna açılmıştır" (Çubuk, 1994).

Prost'tan sonra 1951'de kurulan bir "karma komisyon", önceki çalışmaları eleştiren bir rapor hazırlamıştır. Beykoz imar planına aykırı olarak yirmi yıl içindeki gelişme ile plan dışı alanlar gecekondulara açılmış ve plan revizyonu gerekmiştir. İstanbul teknik üniversitesi güzel sanatlar akademisi şehircilik kürsüsü öğretim üyelerinden oluşan "müşavirler heyeti" , revizyon komisyonu kararlarına koşut olarak çalışmış ve 1/ 500 Beyoğlu Nâzım Planı, 1/ 10000 Sanayi Planı , 1/ 500 ölçekli Beyoğlu tatbikat planı yapılmıştır (Çubuk, 1994).

İstanbul'da 1956-1959 yılları arasında başlatılan "imar hareketleri" ile tarihi yarımada ve genel olarak kent bütününde başlatılan yol açmalar, Boğaziçi alanının konut yerleşmesine açılmasına neden olmuş ve kentin kuzeye Boğaziçi'ne ilerlemesine yol açmıştır. 1957'de imar ve iskan bakanlığının denetiminde "İmar ve Planlama Müdürlüğü" kurulmuştur. Bu birim 1960 yılında 1/10000 ölçekli nazım planını ve ayrıca 1/5000 ölçekli Boğaz bölgesi planını yapmıştır. 1963 yılında Milli Güvenlik kurulu , İstanbul Sanayi Nâzım Planı'nın yapılması talebinde bulunmuş ve 1966 yılında kabul edilen Planda Boğaziçi'ndeki sanayiler korunmuş, Levent yerleşmesi ve Oto Sanayi Sitesi'nin alanı büyütülmüştür. 1975'te kültür Bakanlığı'nın Boğaziçi'ne ait tebliğinde, Boğaziçi, İstanbul metropoliten alanı içinde ele alınmış, çevresiyle birlikte özelliği ve ayrıcalığı kabul edilmiştir. Çeşitli kurumlarla işbirliği sağlanarak, kentleşme hareketlerine karşı koruma politikası izlenerek planlama sürdürülmüştür (Çubuk, 1994).

1960'lara kadar yeni yapılaşmanın minimum düzeyde seyrettiği, 1960 sonrası yaşanan iç göç sonucu, İstanbul'un devamlı büyümesine bağlı olarak, alanda yeni yapılaşma hız kazanmıştır. 1970'lere kadar yapılan uygulamalar, mevzii imar planları doğrultusunda gerçekleşmiş, 1970'de ise Boğaziçi'nin korunmasına yönelik ilk ciddi adım atılmıştır. Planlama ile ilgili kuruluşlar 1970'lerden beri sürekli olarak Boğaziçi'ndeki yerleşme dokusunun gelişimine yönelik planlama çalışmalarında, doğal-kültürel değerlerin korunmasını da amaçlamışlardır (Gülersoy ve Selçuk, 2004).

1970'de, İstanbul Boğaziçi Sahil Şeridi'nde bulunan yalılar, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından tescil edilmiştir.Bunu takiben Boğaziçi'ne yönelik, 1/5000 ölçekli, 1971, 1975, 1977 ve 1983 yıllarında olmak üzere, 4 adet Nazım İmar Planı yapılmıştır. 1975'te hazırlanan plan aynı yıl içinde revize edilmiş, 1977'de hazırlanan nazım

plan ise 1978, 1979 ve 1982 yıllarında olmak üzere 3 kez revize edilmiştir (Özsoy ve Zeren, 1990).

Boğaziçi'nin korunmasına ilişkin ilk planlama çalışması, 1971 tarihli ve 1/5000 ölçekli Boğaziçi Sahil Şeridi Koruma Planı olmuştur. Sadece sahil şeridini kapsayan ve sahil şeridindeki yalıları korumayı amaçlayan bu planda sahil şeridindeki boş parsellere de tescilli yapılarla uyumlu olmak şartı ile maksimum yüksekliği 9,5m'yi geçmeyecek yeni yapılar önerilmiştir (Çubuk, 1994).

1973'te 1710 sayılı eski eserler yasasının yürürlüğe girmesinin ardından Boğaziçi'ndeki bütün imar uygulamaları Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun (GEEAYK) karaları ile yönlendirilmiştir. GEEAYK'nin Boğaziçi'nin düzensiz yapılaşmasının önlenmesine ve tarihi değerleri kadar yeşil dokusunun da korunmasına yönelik önerisi üzerine, 1973'te Boğaziçi korularının ve ormanlarının korunmasına ilişkin önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar Boğaziçi korularının koruma altına alınmasını ve bu alanlarda kesinlikle yapılaşmaya izin verilmemesini hükme bağlamıştır ve GEEAYK Boğaziçi'nin SİT özelliklerini tescil etmiştir (Çubuk, 1994).

1975'te Kültür Bakanlığı, Boğaziçi'ni resmen "Doğal ve Tarihi SİT Alanı" olarak ilan etmiştir ve "Boğaziçi Tarihi ve Doğal SİT Alanı ile Etki Alanları"nı bir bütün olarak kapsayacak biçimde 1/5000 ölçekli Boğaziçi Nazım İmar Planı'nın elde edilmesi için, Büyük İstanbul Nâzım Plan Bürosu'na görev vermiştir. İmar ve İskan Bakanlığı, hazırlanan "Boğaziçi Doğal Tarihi SİT Değerlerini İçeren Nazım Planı ve Raporu"nu 1650 ve 6785 sayılı kanunun 26-29. maddesine göre 3 haziran 1977'de onanmıştır. Böylece Boğaziçi'ne ait kapsamlı bir plan onanmış ve suyolu çevresi ve gerideki kara kesimi, göreceli korumaya alınmıştır. Plan'da Boğaziçi'nin gelecekteki kullanışları rekreasyon, turizm ve konut olarak kabul edilmiştir. İşlevler için Kültür Bakanlığı ve GEEAYK'nin görüşü alınarak imar ve iskan bakanlığı yetkili kılınmıştır. Hazırlanan planda MİA'nın (Merkez iş Alanı) Levent'te tutulması, Kamu mülkündeki arazilerin kamu yararına kullanılması öngörülmüştür ve mevcut sanayi kabul etmiş yeni sanayi yerleşmesini reddetmiştir. Zararlı sanayilerin nakli, deniz ulaşımının geliştirilmesi, kara ulaşımında sırt yolların kullanılması ve sahil yolunun rekreasyon ve turizm'e ayrılması düşünülmüştür. Boğaziçi'nin bütününü kapsayan ilk nâzım plan, Boğaziçi alanının tamamı için ve 1/5000 ölçekli hazırlanan Nâzım İmar Planı ve Uygulama Yönetmeliği 3 Haziran 1977 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu imar planı ile Boğaziçi, rekreasyon, turizm ve konut alanı olarak ayrılmış ve İstanbul metropoliten alan planlamasında bu kararlar kabul edilmiştir (Çubuk, 1994).

1977 tarihli bu planın raporunda, tarihi yeşil alanların yok edilmesini önlemek amacıyla bakım ve yenilenmelerinin, ayrıca ağaç ilavesi ile bu alanları arttırmanın temel ilke alarak benimsenmesine karar verilmiştir. Yeşil alanlar hakkında ortak hükümler belirlenmiştir. Bu hükümler doğrultusunda koru ve mesire alanlarında ifraz işlemlerinin yapılamayacağı, kamu mülkiyetine geçen koru ve mesirelerin halka açık rekreatif kullanımlar olarak düzenleneceği belirtilmiştir. 1978 ve 1979'da revize edilen bu planın, revizyonlar sonunda korumaya aykırı hükümler içermesi nedeniyle, 1980'de GEEAYK tarafından yeniden düzenlenmesi istenmiştir (Çubuk, 1994).

1980 sonrası dönemde yapılaşmanın hızlanması, Boğaziçi alanına olan kamuoyu ilgisini arttırmıştır. Buna bağlı olarak koruma ve planlama çalışmaları yeni bir boyut kazanmıştır. 1977 onaylı Boğaziçi Nâzım Planı'nda bazı önemli hususlar yer almıştır.: "Boğaziçi alanı korunacak bir alandır, Konut, turizm, rekreasyon kullanışlar konumlarına ve bölgelerine göre yapılanma açısından koruma amaçlı belirli yasa ile sınırlamalar getirilmiştir. Koru, mesire, vadi, bostan vb alanların kamulaştırılması önerilmiştir. Sanayi, depolama, kirletici vb faaliyetler Boğaziçi alanından en kısa sürede belirlenen başka yerlere nakledilecektir. Geleneksel küçük sanayi ve sanatlar için izin verilecektir. Gecekondu önleme bölgeleri yeniden açılmayacaktır. Gecekondu ıslah bölgeleri Boğaziçi Nâzım Plan şartlarına uydurulacaktır. Ağaçlandırma teşvik edilecektir" (Çubuk, 1994).

Boğaziçi planlama sınırı içinde özelliklerine ve önceliklerine göre farklılık gösteren 1.Sahil şeridi bölgesi, 2.Öngörünüm bölgesi, 3.Gerigörünüm bölgesi, 4.Etkilenme bölgesi olarak dört bölge belirlenmiştir. Bu bölgelerde uygulanacak planların İmar ve İskan Bakanlığının onayından önce, Kültür Bakanlığı ve GEEAYK'ce uygun görülmesi kararı istenmiştir Bakanlıkça onaylanan 1977 tarihli 1/5000 ölçekli "Boğaziçi Doğal ve Tarihi SİT Alanı Nâzım Planı ve Raporu", Mart 1977 ve Aralık 1977'de iki kez revizyon görmüştür. Eylül 1979'daki revizyonu bakanlık onaylamış, fakat GEEAYK bu planı yürürlüğe koydurmamıştır. Revizyon çalışmaları 1982'ye dek sürmüştür (Çubuk, 1994).

Boğaziçi alanı sahil şeridi, Öngörünüm bölgesi (toplam 4.300 hektar), Gerigörünüm bölgesi (1.000 hektar) ve etkilenme bölgesi (5.300 hektar) olmak üzere dört kısma ayrılmıştır. Bu planla Boğaziçi alanı, rekreasyon, turizm ve konut alanı olarak değerlendirilmiş, doğal ve tarihi SİT değerlerinin, orman, koru, mesire alanı gibi tüm yeşil alanların korunmasına karar verilmiş, ancak özel koru alanlarının içinde yeni konut alanları önerilmiştir. Ocak 1983'te Bakanlar Kurulu kararı ile bu planla Boğaziçi'nde yapılan uygulamalar sınırlandırılmış, üç aylık bir süre içinde yeni bir nâzım plan ve uygulama planı hazırlanması istenmiştir (Çubuk,

1994).

1982'de yeni ilkeler doğrultusunda, yeni bir plan hazırlanmasına karar verilmiş ve bu plan ile Temmuz 1983'te 1/5.000 ölçekli Boğaziçi Nâzım planı ile 1/1.000 ölçekli öngörünüm uygulama planları, açıklama ve uygulama raporu ile birlikte İmar ve İskân Bakanlığı'nca onaylanmıştır. Boğaziçi Yasası, Boğaziçi Nâzım Planı'nı yönlendirmiştir (Çubuk, 1994).

Boğaziçi alanında 2960 sayılı yasa yürürlüğe girinceye dek hem imar yasası kuralları, hem SİT kapsamı olduğundan uzun yıllar 1710 sayılı eski eserler yasası; 23 Temmuz 1983'ten sonra ise o tarihte yayınlanan, kültür ve tabiat varlıklarını koruma yasasının kuralları geçerli olmuştur. Gerçi anıtlar yüksek kurulu 1973'te Boğaziçi'ni SİT alanı olarak ilan ettiğinde bir çok ayrıntıyı da içeren kapsamlı bir yapılaşma koşulları tüzüğünü yürürlüğe sokmuştur, fakat doğa ve kültür varlığı bulunmayan arsa ve arazilerde ülkenin her yeri için geçerli olan "tip" imar yönetmeliğinin uygulanabilir olması, bütüncül korumanın gerçekleşememesine yol açmıştır (Ekinci, 1994).

İmar alanındaki bu yasa kargaşası ve yürürlükteki yasaların çelişkileri, Boğaziçi'ne sağlıklı ve korumayı temel alan bir imar planı kazandırılmasına uzun yıllar engel olmuştur. Eski eser bulunmayan yada doğal miras kapsamında tescilli bulunmayan arsa ve arazilerde herhangi bir kentsel yerleşme alanında geçerli olabilecek kurallarla yapılaşmaya izin verilmiştir (Ekinci, 1994).

Boğaziçi alanını etkileyen imar planları yasalar arasında ki kararnameye son vermek ve Boğaziçi'ni sade deniz bakan bölgeleri ile değil, Asya ve Avrupa yakasında geniş bir etkilenme alanıyla birlikte koruma altına alarak, imar disiplinine kavuşturulmak üzere 1974'te ki SİT ilanından sonra başlatılan planlama çalışmaları ancak 1983 'te sonuçlanabilmiştir (Ekinci, 1994).

1983 planları, Boğaziçi kıyı ve sahil şeridinde, kamuya açık günü birlik turizm tesislerine olanak sağlaması, boğaz köylerinin yerleşik alanları dışında Öngörünüm bölgesinde yapılaşmayı ise büyük oranda kısıtlamıştır. Yine aynı planlarda geri görünüm ve etkilenme bölgelerinde de seyrek yoğunluklu imar hakları tanınmıştır. (Ekinci, 1994)

Boğaziçi yasasında temel ilkelerini belirleyen bu planlar 1/5000 ölçekli Boğaziçi Nazım Planı ve ona bağlı üretilen 1/1000 ölçekli imar uygulama planları olarak, 22 Temmuz 1983'te onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu planlarda yer alan Boğaziçi SİT alanı sınırları ve Boğaziçi öngörünüm, geri görünüm, etkilenme bölgeleri 2960 sayılı Boğaziçi yasasında da aynı isim ve sınırlarlı ile yer almıştır (Ekinci, 1994).

1/5.000 ölçekli nazım plan ile 1/1.000 ölçekli sahil şeridi ve öngörünüm bölgesini içeren koruma geliştirme planı, İstanbul Belediyesi, Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu ve İller Bankası üyelerinden oluşan bir planlama gurubu tarafından hazırlanmış ve 22 Temmuz 1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Boğaziçi'nin tarihsel ve doğal değerlerini bir bütün olarak korumayı amaçlayan bu planın yürürlüğe girmesi ile plan sınırları içindeki onaylı sanayi alanları planı ile mevcut sanayi kuruluşlarının gelişimini sağlayan onaylı vaziyet planları iptal edilmiştir. Daha önce konut yapımına izin verilen özel mülkiyetli korulara ait onaylı planlar da geçersiz sayılmıştır. Sahil şeridi ve öngörünüm bölgesi içinde konut yapımına izin veren bu planda, planlama sınırı içinde gecekondu ıslah ve gecekondu önleme bölgesi açılamayacağı, ancak onaylı planlarda iç yolları olmasına rağmen ifraz işleri yapılmamış alanlar için, plan şartlarına uygun bir uygulama planının hazırlanması ve en fazla yüksekliğin de h=6,50m (2 kat) olarak belirlenmesi öngörülmüştür. Sadece Öngörünümü kapsayan "değişiklik planı ve raporu" 1982'de onaylanmış ve yürürlüğe konmuş iken, Bakanlar Kurulu Ocak 1983'te Boğaziçi'nin her iki yakasında uygulanacak 16 maddelik bir dizi karar almıştır. Bu kararlar Resmi Gazete'de yayımlanarak tüm Boğaziçi alanında uygulamalar belirlenmiştir (Çubuk, 1994).

Boğaziçi yasası, 22 Temmuz 1983'te onaylanan Boğaziçi Nazım ve Uygulama İmar Planlarının çalışmaları sırasında bir gereksinme olarak ortaya çıkmıştır ve planların uygulanabilmesi için 22 Kasım 1983'te yürürlüğe girmiştir (Ekinci, 1994).

Boğaziçi Yasası

Boğaziçi Yasası, 18 Kasım 1983'te kabul edilen resmi gazetenin 22 Kasım 1983 gün ve 18229 sayılı baskısında yayınlanarak yürürlüğe giren 2960 sayılı özel yasadır. Boğaziçi yasası, ülkenin belirli bir yöresini korumak ve yine salt o öreye ait imar yetkilerini ve kurallarını belirlemek üzere çıkartılan ilk kapsamlı yasa niteliğini taşır. Amacı; "İstanbul Boğaziçi alanının kültürel ve tarihi değerlerini ve doğal güzelliklerini kamu yararı gözetilerek korumak ve geliştirmek ve bu alandaki nüfus yoğunluğunu arttıracak yapılanmayı sınırlamak için uygulanacak imar mevzuatını belirlemek ve düzenlemektir" olarak tanımlanan Boğaziçi yasasına göre Boğaziçi Alanı dört bölgeye ayrılmıştır.

a) Boğaziçi Alanı; Boğaziçi kıyı ve sahil şeridinden, öngörünüm bölgesinden, geri görünüm bölgesinden ve etkilenme bölgelerinden oluşan ve sınırları ve koordinatları bu Kanuna ekli krokide işaretli ve 22/7/1983 onay tarihli nazım planda gösterilen alandır.

b) Boğaziçi sahil şeridi; Boğaziçi kıyı kenar çizgisi ile 22/7/1983 tarihli 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen hat arasında kalan bölgedir.

c) Öngörünüm bölgesi; Boğaziçi sahil şeridine bitişik olan ve 22/7/1983 tarihli 1/1000 ölçekli imar uygulama planında gösterilen bölgedir.

d) Geri görünüm bölgesi; öngörünüm bölgesine bitişik olan ve 22/7/1983 tarihli 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen coğrafi bölgedir.

e) Etkilenme bölgesi; öngörünüm ve geri görünüm bölgeleri dışında 22/7/1983 tarihli ve 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen ve Boğaziçi sahil şeridi,öngörünüm ve geri görünüm bölgelerinden etkilenen bölgedir.[*]

Yine aynı kanunun 5. maddesine göre Boğaziçi Alanında yer alan korular ve yeşil alanlar için: "Boğaziçi Alanında orman sayılmayan kamu kurum ve kuruluşlarına veya özel mülkiyete ait koru, koruya katılacak alan, çayır, mesire yeri, bostan ve benzeri alanlar yeşil alan sayılır ve bitki varlıkları geliştirilerek muhafaza edilir. Bu alanlardaki ağaç varlıklarının yok edilmesi veya tahrip edilmesi yasaktır. Yeşil alan sayılan yerlerde mahalli mahsullerin yetiştirilmesine devam edilir. İmar planında yeşil alan olarak belirlenen arsaların ağaçlandırılması için gerekli tedbirler Boğaziçi İmar Müdürlüğünce alınır. Boğaziçi Alanındaki yabancı ülke temsilciliklerine ait koruların bu nitelikleri korunur" diye tanımlanan hüküm yer almaktadır.

Bu yasayla Boğaziçi İmar Yüksek Koordinasyon Kurulu ve Boğaziçi İmar İdare Heyeti önemli yetki ve yükümlülüklerle donatılmışlardır. Bu kurumların yanı sıra Boğaziçi geri görünüm ve etkilenme bölgelerinden İstanbul Büyükşehir Belediyeleri ile ilçe belediyeleri 9 Mayıs 1985'te yürürlüğe giren 3194 sayılı imar yasası gereğince yasa imar uygulamalarında yetkili olmuşlardır (Ekinci, 1994).

"Boğaziçi yasasının en önemli kurallarından biride öngörünüm bölgesinde kesin yapı yasağı getirmiş olmasıdır. 22 Temmuz 1983 tarihli planlarda imar hakkı verilen köy içi parsellerine imar yasağı getirmiş olması, Boğaziçi'ndeki eski eser tescilli taleplerinde ve eski eser restorasyonu uygulamalarında büyük bir artışa neden olmuştur. Öngörünüm bölgesinde ki imar yasağı ile birlikte, geri görünüm bölgesinde ki yapıların katsayısı 4, etkilenme bölgesinde ise 5 katla sınırlandırılmıştır" (Ekinci, 1994).

---

[*] Boğaziçi Kanunu (Ek-3)

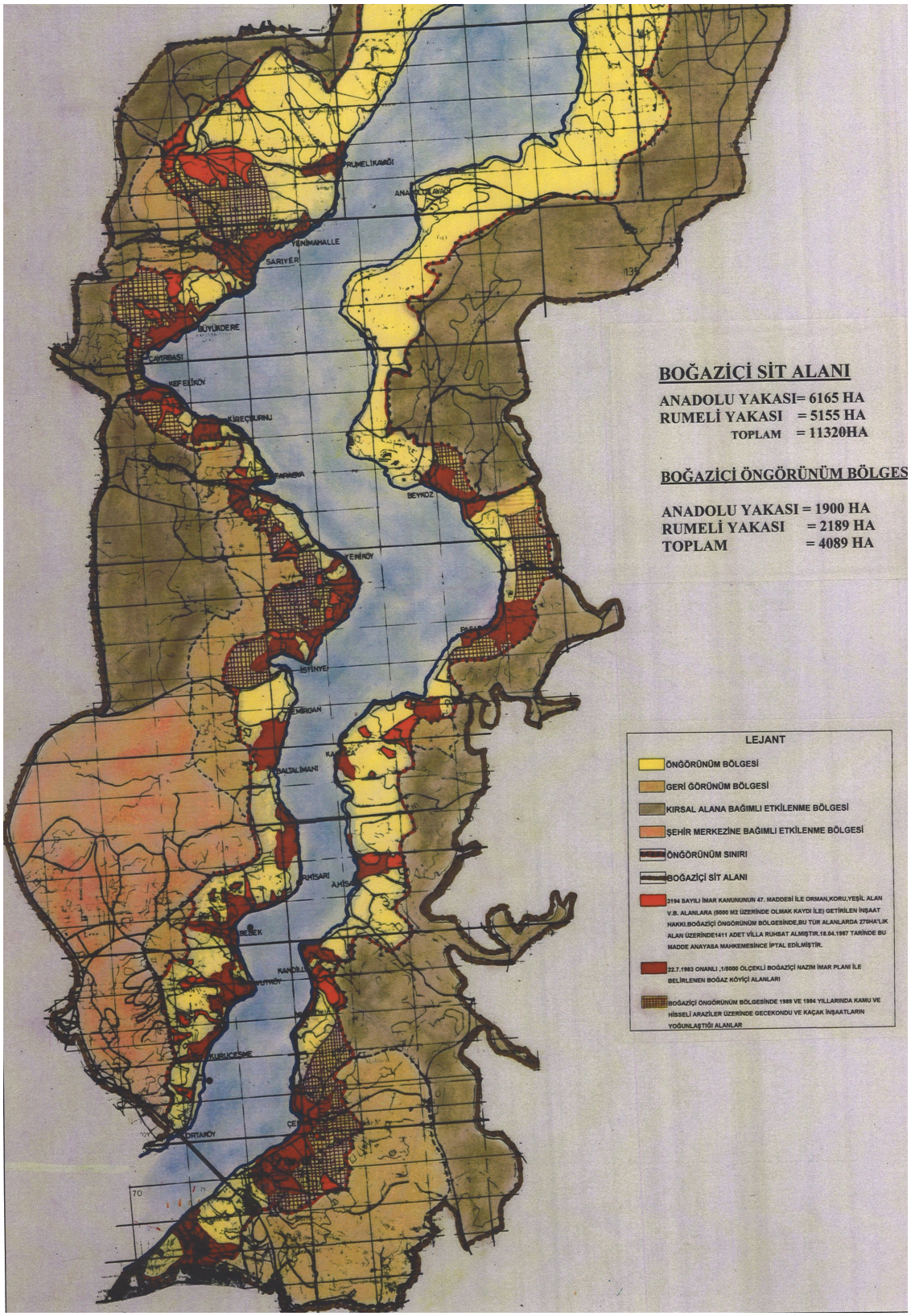

Harita 4. 1 2960 sayılı yasanın 18.11.1983 tarihinden yürürlüğe girmesinden günümüze Boğaziçi öngörünüm alanında yaşanan geğişim süreci (Boğaziçi İmar Müdürlüğü)

Boğaziçi yasası yürürlükteyken 9 Mayıs 1985'te yürürlüğe giren 3194 sayılı imar yasasının 47. ve 48. maddeleri ile 3. maddenin f fıkrasında "Boğaziçi alanında imar planı değişikliği yapılabileceği hükmü getirilmiş, "g" fıkrasında ise öngörünüm bölgesinde ki yapı yasağı kaldırılarak, 5000 m^2 den büyük parsellere belirli oranlarda inşaat hakkı tanınmıştır (Ekinci, 1994).

Anayasa mahkemesi g fıkrasıyla getirilen ayrıcalıklı yapılaşma hakkını anayasaya aykırı olduğu ve Boğaziçi yasasının öngörünüm bölgesi ile ,ilgili genel koruma ilkeleri ile , çeliştiği gerekçesiyle söz konusu maddeyi 11 Aralık 1986 tarihli kararıyla iptal etmiştir.

Anayasa mahkemesinin bu kararın resmi gazetede yayınlanmasına kadar geçen 4 aylık süre içerisinde dönemin belediye yetkilileri tarafından verilen 1071 adet yapı bloğuna ait inşaat ruhsatı, bunlar Boğaziçi üzerinde ki spekülatif yapılaşmanın en çok tartışılan örneklerini oluşturmaktadır. Aynı maddeye dayandırılarak 9 Mayıs 1985'ten anayasa mahkemesinin iptal kararına kadar geçen 19 aylık süre içerisinde ruhsat verilen yapı sayısı 390 dır. Bu rakamlar kamuoyunda yargı kararlarını yine resmi gazetelerde yayınlanmasını bilinçli olarak geciktirdiği ve yine yargı kararlarının bilinmesine karşın, dönemin yerel yönetimlerinin hukuka aykırı olarak bu inşaatlara izin verildiği şekilde, uzun süren tartışmalara yol açmıştır (Ekinci, 1994).

"Benzer şekilde yine 1985'te Boğaziçi yasasının 10. maddesini değiştiren imar yasasının 48. maddesiyle de geri görünüm ve etkilenme bölgesinde 4 ve 5 katlı yapılaşmaya olanak sağlamış ayrıca arsalar üzerinde ki yapı yoğunluğu hesaplanırken "brüt parsel alanı" esas alınarak kamuya terk edilen yol yeşil alan, otopark gibi kesimlerin de inşaat hesabı alanına katılması kuralı getirilerek yürürlüğe sokulmuştur. Bu değişiklik ise halen yürürlüktedir ve bölgedeki yoğun yapılaşmanın başlıca yasal dayanağını oluşturmaktadır" (Ekinci, 1994).

"2960 sayılı Boğaziçi yasası 3194 sayılı imar yasası ile 1985'te getirilen değişiklikler dikkate alınmazsa genelde olumlu karşılanmıştır. Yasanın öngörünüm bölgesi için getirdiği kısıtlamalar yine 1985 değişikliği haricinde, gecekondulaşma dışında, Boğaz'ın yapılaşmadan korunması yönünde önemli ve etkili olmuştur" (Ekinci, 1994).

"Bununla birlikte yasanın gerek kendi içeriğinde ki teknik yanlışlıklardan, gerekse özellikle kaçak yapı denetimi ve cezalar yönünden güçsüz kalan hükümlerinden ötürü Boğaziçi'nin korunmasında yeterli hukuksal dayanağı yarattığı söylenemez" (Ekinci, 1994).

1988, 1991, 1992, 1993 yıllarında da Geri Görünüm ve Etkilenme Bölgeleri için revizyon imar planları hazırlanmıştır. Dört ilçe belediyesi tarafından hazırlanan uygulama imar planlarında temel yaklaşımın, alanı iskana açmak ve kaçak yapılaşmaya çözüm bulmak olduğu, Boğaziçi'nin tarihi ve kültürel değerlerini korumayı pek amaçlamadığı görülmüştür (Selçuk, 2003).

5. BOĞAZİÇİ ÖNGÖRÜNÜM ALANI İÇERİSİNDE YER ALAN KORULAR

Tez çalışması kapsamında Boğaziçi Öngörünüm Alanı sınır olarak kabul edilmiş ve bu alanda yer alan korular irdelenmiştir. Koruların tespitinde öncelikle Boğaziçi İmar Müdürlüğü ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü'nden alınan dökümanlar ve Faik Yaltırık'a ait olan "Tarih Boyunca İstanbul'un Park, Bahçe ve Koruları, Egzotik Ağaç ve Çalıları", Çelik Gülersoy'a ait olan "Boğaziçi Koruları" kitaplarından yararlanılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde koruların, yapısal ve bitkisel düzenlemeleri, alan kullanımları, mimari yapıları, kullanılan donatı elemanları ve bitki türleri araştırılmıştır. Arazi etüd çalışması ile tespit edilen bulgular değerlendirilmiştir. Araştırma sırasında yabancı ülkelerin elçiliklerine bağlı korular ve özel mülkiyete ait olup giriş izni alınamayan Naile Sultan, Naciye Sultan, Halide Hanım, Ayşe Sultan, Arifi Paşa, Amcazâde Hüseyin Paşa, Üryanizâde, Hüseyin Avni Paşa, Demirağ Korularında, kaynaklardan alınan bilgiler, haritalar, hava fotoğrafları ve dışarıdan yapılan tespitler ışığında değerlendirme yapılmıştır. Yine bu korularda bulunan bitki türlerinin tespitinde Faik Yaltırık'a ait olan "Tarih Boyunca İstanbul'un Park Bahçe ve Koruları, Egzotik Ağaç ve Çalıları" adlı kaynaktan alınan bilgiler referans verilerek kullanılmıştır.

Boğaziçi korularının geçmişteki yapıları ve büyüklüklerini ortaya koymak için Ataürk kitaplığından alınan "Rumeli Ciheti Haritaları", "Nedjip Bey Haritaları" ve "Pervititch Haritaları"ndan faydalanılmış, bu haritalar otocad ortamına aktarılarak dökümanlardan alınan bilgiler ışığında sınırları çizilmiş ve alansal büyüklükleri hesaplanmış, güncel durumlarıyla kıyaslanmaya çalışılmıştır..

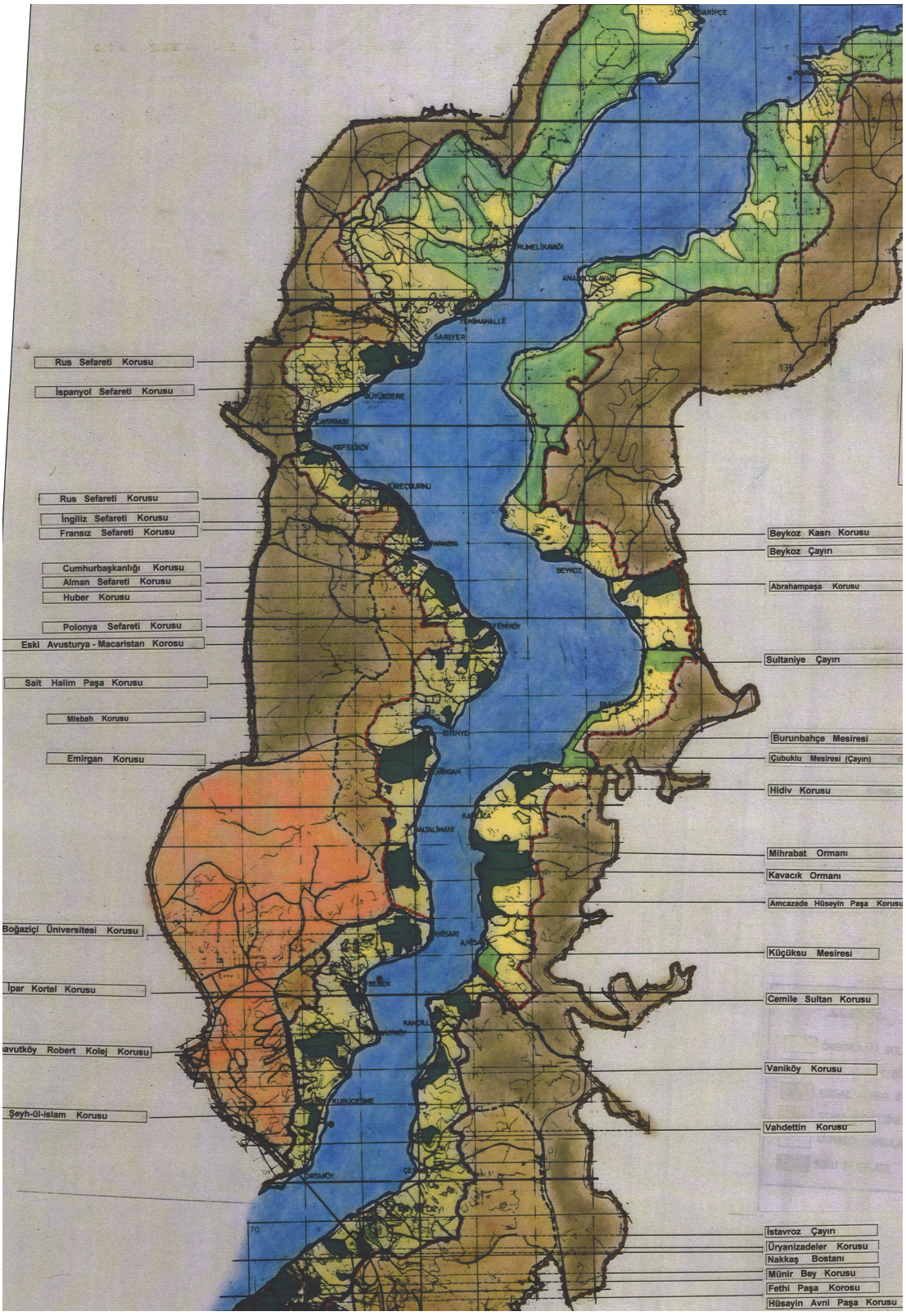

Harita 5. 1. Boğaziçi mekanında yer alan korular (Boğaziçi İmar Müdürlüğü)

5.1 Boğaziçi Mekanının Avrupa Yakasında Yer Alan Korular

5.1.1 Naile Sultan Korusu

Ortaköy - Kuruçeşme arasında, sahil yolundan kuzeybatıya doğru yükselen, oldukça dik eğimli yamaç ve tepeye doğru düzleşen bir arazi parçasıdır. Alanı yaklaşık 4,9 hektar olan koru özel mülkiyete aittir.

Tarihçe

Adı koru ile bütünleşen Naile Sultan (1884-1957) II. Abdülhamit'in kızıdır. Hanedan mensubu olduğu için Cumhuriyetin ilanından sonra 1924'de yurt dışına çıkmak zorunda kalmış; 1952 de Türkiye'ye dönmüştür. O tarihlerde mülkünü Namık Özsoy'a satmıştır. 1980 yılların başında korunun büyük bir kesiminde iki katlı köşk ve villalar inşa edilmiştir. Ayrıca Naile Sultan'a ait köşk yeniden restore edilmiştir. (Yaltırık vd., 1997)

Mevcut durum

Naile Sultan Korusu, koru vasfını yitirmiş olup yerleşim amaçlı kullanılmaktadır. İçerisinde 13 adet ikiz villa bulunan korunun, sahilden Muallim Naci Caddesi ve tepede Portakal Yokuşu'ndan olmak üzere iki girişi bulunmaktadır.

Şekil 5.1. Naile Sultan Korusunu sahil kısmında çevreleyen duvar ve sahil girişi

Naile Sultan Korusu, 1900'lü yıllardan günümüze alansal büyüklüğünü korumuş fakat 1983 yılında çıkarılmış olan 2980 sayılı kanunun 47.maddesinden faydalanılarak imar edilmiştir ve konutların inşaatında sahip olduğu bitki örtüsünün bir kısmını kaybetmiştir. Koru, yerleşim amaçlı kullanılması sebebiyle rekreasyonel açıdan kent insanına hizmet verememektedir. Ayrıca yüksek alınlı duvarlarla çevrelenerek dışından yeşil dokunun algılanması engellenmiştir. Bu nedenle görsel olarak yaya ve araç sirkülasyonuna hizmet verememektedir. Fakat korudan günümüze ulaşabilen ağaçlarının oluşturduğu doku ile

Boğaziçi siluetindeki landmark noktalarındandır.

Şekil 5.2 Naile Sultan Korusunu çevreleyen duvar ve korunun Portakal Yokuşu'ndan girişi (Eyüpreisoğlu, 2005)

Bitkisel yapı

Koruya ziyaretçi giriş izni olmaması sebebiyle dışardan yapılan tespitler değerlendirilmiştir. İğne yapraklı türlerin çoğunlukta bulunduğu koru içerisinde yaşlı ağaçlar mevcuttur. Koruda bulunan türler; "*Rhamnus alaternus* (Cehri), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak) ve *Magnolia grandiflora* (Beyaz çiçekli manolya) ve *Taxus baccata* (Adi porsuk)" (Yaltırık vd., 1997), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Pinus pinea* (Fıstıkçamı), *Cedrus ssp.*(Sedir), *Pinis brutia* (Kızılçam), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı akasya), *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur)'dır.

Şekil 5.3. Korunun, Muallim Naci Caddesi'nden görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2005)

Harita 5. 1 Naile Sultan, Naciye Sultan ve Halide Hanım Korularının henüz yerleşime açılmadan önceki rumları* (Dağdelen, 2005)

* Orjinalleri Atatürk Kitaplığında bulunan 1918 yapımı Rumeli Ciheti Haritaları'ndan faydalanarak hazırlanmıştır.

5.1.2 Naciye Sultan Korusu (Enver Paşa Korusu)

Ortaköy-Kuruçeşme arasında, sahil yolundan batıya doğru yükselen oldukça dik eğimli yamaç ve tepede düzleşen bir arazi parçası olup Halide Hanım korusu ile Naile Sultan korusu arasında yer alır. Alanı 3,3 hektar kadar olan koru, özel mülkiyete aittir.

Tarihçe

Adı koru ile bütünleşen Emine Naciye Sultan, Sultan Abdülmecid'in oğlu Şehzade Sultan Selim Efendi'nin kızıdır. 5 Mart 1914 tarihinde Harbiye Nazırı, Osmanlı Generali Enver Paşa ile evlenmiştir. 1980'li yılların başında korunun büyük bir kısmında iki katlı köşkler inşa edilmiştir. Ayrıca Enver Paşa Köşkü olarak bilinen ahşap yapı restore edilmiştir.

Şekil 5.4 Enver Paşa Korusu'nun girişi (Eyüpreisoğlu, 2005)

Mevcut durum

Naciye Sultan Korusu, koru vasfını yitirmiş olup yerleşim amaçlı kullanılmaktadır. İçerisinde iki katlı yapılar inşa edilmiş olan Korunun girişi Portakal Yokuşu Caddesi'nde bulunmaktadır.

Naciye Sultan Korusu, 1900'lü yıllardan günümüze alansal büyüklüğünü korumuş fakat konutların inşaatı sırasında sahip olduğu bitki örtüsünün bir kısmını kaybetmiştir. Koru, yerleşim amaçlı kullanılması sebebiyle rekreasyonel açıdan kent insanına hizmet verememektedir. Fakat Naciye Sultan Korusu, Naile Sultan Korusu ile beraber oluşturdukları yeşil doku ile, kent ekolojisinde ve Boğaziçi siluetinde önemli işlevler üstlenmektedirler. Bu nedenle sahip oldukları bitki örtüsünün önemle korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Şekil 5.5 Site girişinde yer alan otopark ve güvenlik birimi (Eyüpreisoğlu, 2005)

Bitkisel Yapı

Köşkün ana giriş kapısının iki yanında çok boylanmış yaşlı Şimşirler ve Sedirler bulunmaktadır. Binaların yakın çevrelerinde ise korunlun bitkisel dokusuna yabancı çalılar ve yer örtücüler kullanılmıştır.

Koruda yer alan ağaçlar şunlardır; "Anıtsal boylara erişmiş *Pistacia atlantica* (Sakız ağacı), *Cedrus deodara* (Himalaya Sediri) , *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Cupressus sempervirens* (Mavi Servi), *Pinis brutia* (Kızılçam), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Olea europaea* (Zeytin), Albizzia julibrisin (Gülibrişim), *Laurus nobilis* (Defne), *Photinia ssp.* (Alev Ağacı) ve diğer çalı türleridir" (Yaltırık vd., 1997).

5.1.3 Halide Hanım Korusu

Ortaköy-Kuruçeşme arasında, sahil yolundan batıya doğru yükselen bir arazi parçası olup Naile Sultan Korusu ile Vakıf Korusu arasında yer alır. Koru özel mülkiyete aittir.

Şekil 5.6 Halide Hanım Korusu'nun Arnavutköy-Kuruçeşme caddesinde yer alan girişi

Şekil 5.7. Halide Hanım Korusu'nun Ulus TRT binasından görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Mevcut durum

Halide Hanım Korusu, koru vasfını yitirmiş olup yerleşim amaçlı kullanılmaktadır. İçerisinde villalar inşa edilmiş olan Korunun, Arnavutköy-Kuruçeşme sahil yolundan ve Ulus'taki TRT binasının yanında Gürcükızı Caddesi'nden olmak üzere iki girişi bulunmaktadır. Koruya ziyaretçi giriş izni olmaması sebebiyle dışardan yapılan tespitler ve uydu fotoğrafları değerlendirilmiştir.

Halide Hanım Korusu, yapılar inşa edilirken bitki örtüsünün büyük kısmını kaybetmiştir ve bitkisel dokudan günümüze girişlerde yer alan parçacıl yeşil alanlar ve yapılar arasında tek ağaçlar ulaşabilmiştir. Boğsziçi siluetini yabancılaştıran, egzotik ağaççık ve çalı türlerinin bulunduğu korunun, tarihi ve doğal yapıya uygun türlerle bitkilendirilerek, bir yanda Naciye ve Naile Sultan diğer yanda Vakıf ve Emin Erkayınlar Korularının Boğaziçi siluetinde olşturdukları dokular arasındaki sürekliliği sağlaması gereklidir.

Bitkisel Yapı

Koru bitki örtüsü açısından etrafındaki korulardan farklı olarak oldukça fakir durumdadır ve mevcut bitki örtüsünün büyük kısmı yabancı menşeili çalılardan oluşmaktadır. Koruda yer alan ağaçlardan bazıları *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Cupressus sempervirens* (Mavi Servi), *Pinis brutia* (Kızılçam), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Albizzia julibrissin* (Gülibrişim), *Laurus nobilis* (Defne), *Ailanthus altidissima* (Kokarağaç) tır. Ayrıca yapıların yakın çevresinde doğal ve tarihi yapıya uygun olmayan yabancı menşeyli çalılar, ağaççıklar, yer örtücüler kullanılmıştır.

5.1.4 Vakıf Korusu (Prens Sabahattin Korusu)

Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün mülkiyetinde bulunan koru, Kuruçeşme sahil yolu ile Ulus'ta ki TRT binası arasında kalan, oldukça dik eğimli yamaçlar üzerinde yaklaşık 22 dönümlük bir alanı kaplamaktadır (Yaltırık vd., 1997).

Tarihçe

Vakıf Korusu Sultan Abdülhamit II'nin kızkardeşi Seniha Sultan'ın oğlu Prens Sabahattin'e annesinden intikal etmiştir. Bu nedenle burası Prens Sabahattin Korusu olarak da anılmıştır.

Şekil 5.8 Vakıf Korusunun Arnavutköy-Kuruçeşme sahil yolundan girişi

Mevcut durum

Sahilde Arnavutköy-Kuruçeşme sahil yoluyla ve kuzeyde Ulus TRT binası ve askeri alanla sınırlanan koru yüksek duvarlarla çevrilidir. Düzenli bir girişi olmayan korunun sahildeki sınırının devamında hizmet sektörüne ait yapılar vardır. Koru kullanılmamaktadır ve bakımsızlığa terk edilmiş olan korunun bitki örtüsü kesif, kapalı bir yapıdadır.

Koru sahip olduğu bitkisel yapısı ile kent ekolojisi üzerinde iyileştirici etkiler üstlenmektedirler. Fakat herhangibir düzenlemeye sahip olmadığı ve kullanıma açık olmadığı için rekreasyonel açıdan hizmet verememektedir. Ekolojik açıdan önemli işlevler üstlenen korunun yaşatılabilmesi ve kendisinden beklenilen işlevleri yerine getirebilmesi için sürdürülebilir korunması ve kullanımı gereklidir. Korunun tarihi ve doğal yapısına uygun yapısal ve bitkisel düzenlemenin ve gerekli bitkisel onarımın yapılması gerekmektedir.

Bitkisel Yapı

Özellikle çalıların çok yoğun olduğu, kesif bir korudur, bitki örtüsü yatay ve düşey kapalılığa sahiptir. "Koruda bulunan hakim türler, *Laurus nobilis* (Defne), *Phillyrea latifolia* (Akçakesme), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Pistacia atlantica* (Sakız ağacı), *Quercus coccifera*

(Kesme Meşesi), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Quercus robur* (Saplı Meşe), Fraxinus angustifolia (Dişbudak), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Olea europaea* (Zeytin), *Tilia argentea* (Ihlamur)'dır (Yaltırık vd., 1997).

Şekil 5.9 Vakıf Korusunun Arnavutköy-Kuruçeşme sahil yolundan görünüşü

5.1.5 Emin Erkayınlar Korusu (Şeyhülislam Korusu)

Kuruçeşme'de Vakıf korusunun bitişiğinde, sahil yolu ile Ulus'taki TRT arazisi arasında, yüksek duvarlarla çevrili, yaklaşık 10 hektarlık bir alanı kaplayan koru, özel mülkiyete aittir.

Mevcut Durum

Sahibinin ölümünün ardından varisleri arasında bir anlaşma sağlanamamıştır; korunun yukarı kesiminde inşa edilmiş bulunan iki eski köşk harap olmuş ve biride yanmıştır. Korunun Kuruçeşme tarafında büyük giriş kapısının solunda, üzerinde eski Türkçe kabartma yazıları bulunan, süslü ve görkemli bir Kuruçeşme yer almaktadır. Ayrıca korunun Kuruçeşme tarafındaki duvarlarına gömülü, birkaç adet büyük su sarnıçları bulunmaktadır. Horosan sıvalı taş ve tuğlalardan örülmüş bu tarihi sarnıçlar, bir zamanlar sahildeki yalı ve saraylara su sağlamak için inşa edilmişlerdir (Yaltırık vd., 1997). Günümüzde bu tarihi sarnıçlardan birinin duvarlarına, pencere ve kapı açılmış ve konut işleviyle kullanılmaktadır (Şekil 5.10).

Koru korunmamakta ve bakımsızlığa terk edilmiş durumdadır. Korunun düzenli bir girişi olmadığı gibi koru içerisinde mevcut Arnavut kaldırımı döşeli yollar zamanın tahribine uğramış, otsu bitkiler tarafından işgal edilmiş, kullanılamaz hale gelmiştir. Koruyu çevreleyen duvarlar yer yer tahrip edilmiştir. Koru sınırları içerisinde, Arnavutköy-Kuruçeşme sahil yolu tarafında bir otopark alanı ve korunun duvarlarına bazı eklemeler yapılarak konut amaçlı kullanılan barakalar oluşturulmuştur (Şekil 5.11).

Şekil 5.10 Korunu koruda yer alan ve sonradan eve dönüştürülen tarihi sarnıç

Şekil 5.11 Koru sınırları içerisinde yer alan otopark ve konut olarak kullanılan yapılar.

Koru içerisinde çok eski tarihlerde yapılmış olduğu tahmin edilebilen fakat günümüzde işlevsizlik ve bakımsızlık nedeniyle harap durumda olan yollar, merdivenler, duvarlar, nişler, korunun iç kesimlerinde ahşap bir köşk ve hemen önünde kare şeklinde mozaik süslemeli süs havuzu kalıntısı tespit edilmiştir (Şekil 5.12). Emin Erkayınlar Korusu, kendi haline terkedilmiş olup, bakım ve onarım yapılmamaktadır. Bu nedenle mevcut yapısal ve bitkisel düzenlemeler zamanın tahribine uğramıştır. Korunun doğal ve tarihsel yapısının korunabilmesi için yapısal ve bitkisel restorasyon çalışması yapılmalıdır. Geçmiş döneme ait bulgular irdelenerek bunlara uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Bitjkisel yapısının bakım altında olmaması nedeniyle tohumdan ve sürgünden gelişen türlerle beraber bitki örtüsü kapalı grift bir hal almıştır. Bitkisel yapısının düzenlenmesi aralama, seyreltme gibi işlemlerle biyolojik onarım yapılması gereklidir.

a b

c d

Şekil 5.12 Koru içerisinde bulunan yapısal elemanlar (Eyüpreisoğlu, 2005)

a- duvar ve üzerinde görülen nişler, b-doğal taşlarla oluşturulmuş fakat artık derzler otsu bitkilerle işgal edilmiş yol döşemesi, c-yıkık durumdaki bir süs havuzu etrafındaki merdiven d- bazı kalıntılar

a b

Şekil 5.13 a-ahşap köşk kalıntısı,b- köşkün bahçesindeki havuz (Eyüpreisoğlu, 2005)

Bitkisel Yapı

Bitki örtüsü çok kesif ve kapalı, girift bir korudur. Özellikle yatayda kapalılığı çok yüksek olan korunun bir diğer önemli özelliği çok boylu defnelerin bulunmasıdır. Koruda yer alan türlerin başında *Laurus nobilis* (Defne), *Fraxinus angustifola* (Dişbudak), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Pistacia atlantica* (Sakız ağacı), *Quercus coccifera* (Kesme Meşe), *Quercus robur* (Saplı Meşe), *Tilia argentea* (Ihlamur), *Ailanthus altidissima* (Kokarağaç), *Phillyrea latifolia (*Akçakesme), *Platanus occidentalis* (Çınar), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Gleditsia triacanthos* (Gladiçya), *Ficus carica* (İncir), *Cedrus ssp.* (Sedir), *Cercis siliquastrum* (Erguvan) gelmektedir. Yıkık köşkün çevresinde *Prunus domestica* (Erik), *Cupressus sempervirens* (Servi) , *Cedrus ssp.* (Sedir) bulunmaktadır.

Şekil 5.14 Koruda yer alan bitki örtüsü ve korunun Arnavutköy-Kuruçeşme yolundan görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2005)

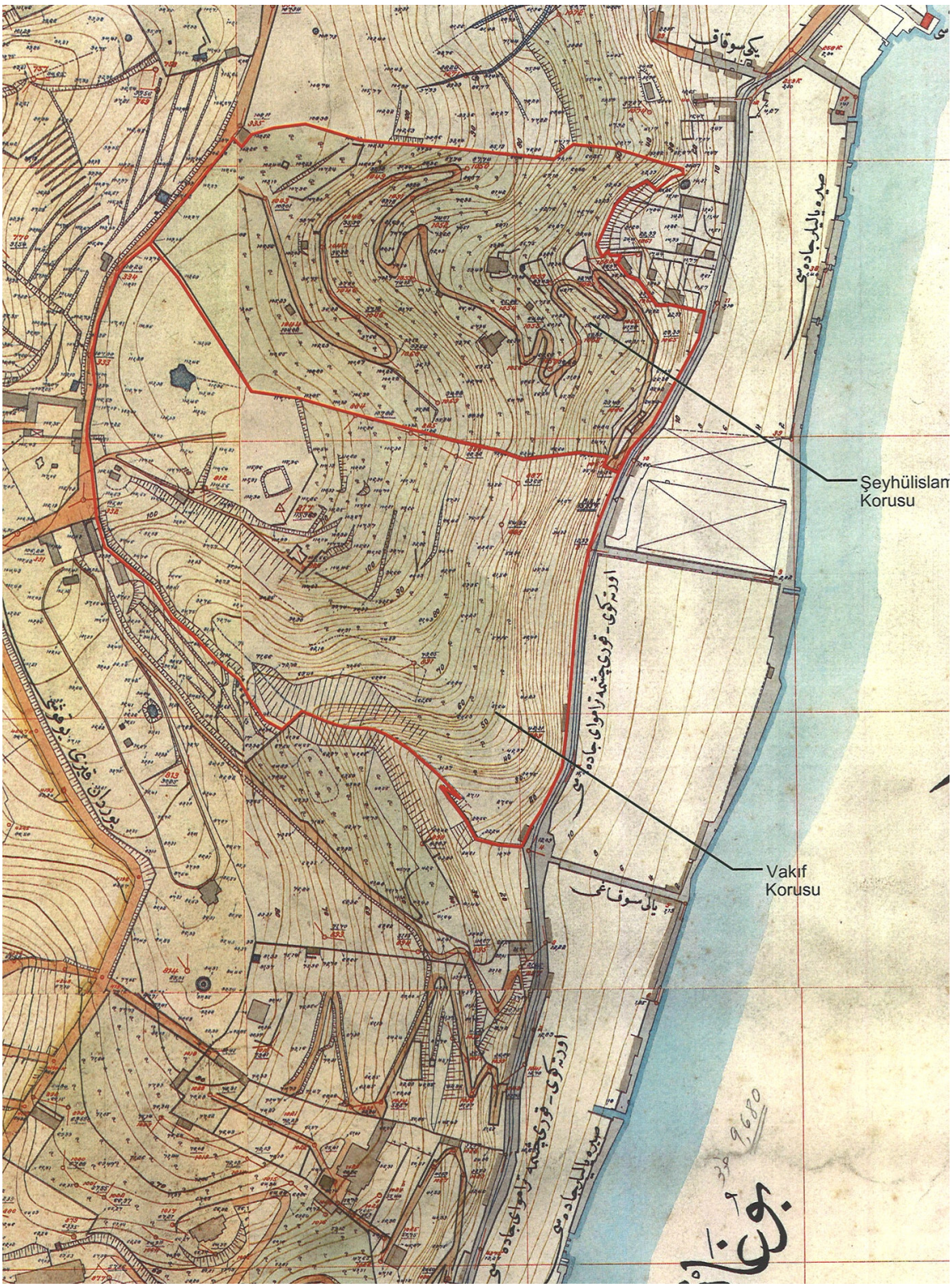

Harita 5. 2 Vakıf ve Şeyhülislam korularının 1918 yılına ait haritaları (Dağdelen, 2005)

5.1.6 Arnavutköy Robert Kolej Korusu

Robert Kolej Korusu, Kuruçeşme mahallesi sınırları içinde olup alan Kuruçeşme-Arnavutköy sahilyolundan başlayıp Ulus Mahallesi'nin bulunduğu sırta kadar uzanmaktadır.

Tarihçe

Robert Kolej'in kurucusu olan Cyrus Hamlin tarafından 1875 yılında Üsküdar Kız Rüştiyesi olarak açılan okul, 1907 yılında Arnavutköy – Kuruçeşme arasındaki tepenin Boğaz'a bakan yamacında bulunan 54 dönümlük arazi bir Ermeni ailesinden satın alındı ve Arnavutköy Kız Koleji olarak öğrenimine devam etti. 1910 yılında ise Arnavutköy'de koleje komşu olan Paris elçilerinden Musurus Paşa'nın konağı ve arazisi satın alınarak burada dört yeni bina inşa edildi. 1914 yılında tamamlanan ve halen eğitim yapıları olarak kullanılan binalara 1922 yılında yani bir bina daha eklendi. 1971 yılında ise Arnavutköy Amerikan Kız Koleji ve Robert Kolej birleştirilerek İstanbul Amerikan Robert Lisesi olarak değiştirilen okul, günümüzde de öğrenime devam etmektedir.

Mevcut durum

Arnautköy Robert Kolej Korusu, eğimli bir arazi üzerinde yer almaktadır ve bu sebepten dolayı mevcut ulaşım aksları arazi morfolojisine uygun olarak eğrisel hatlardadır. Eğitim binalarının bulunduğu alandaki düzenlemede ise yapıların mimari stillerin yansıması olarak formel hatlar hakimdir. Eğitim binalarının ardından ulus mahallesine yükselen alan bitkisel elemanların ağırlıklı olduğu doğal bir düzenlemeye sahiptir.

Şekil 5.15 Arnavutköy Robert koleji'nin ve ana binalarının görünüşü [9]

a b

Şekil 5.16 a- Gould Hall binası, b-tiyatro, sinema gibi sosyal aktivitelerin yapılığı bina[9]

Bitkisel yapı

Robert Kolej Korusu bitki çeşitliliği açısından zengin olup özellikle binaların ardında, Kampüsün batı kısmı oldukça yoğun bitkisel dokuya sahiptir. Kolejin Arnavutköy-Kuruçeşme sahilyolu girişinden itibaren başlayan bitki örtüsü, boylu ağaçların da bulunduğu Eğitim binalarının ön bahçesine kadar yoğun bir şekilde devam etmektedir. Fakat kampüsün spor sahasının bulunduğu doğu kısmı ağaç yoğunluğunu kaybetmiş geniş çim alanlardan oluşmaktadır.

Şekil 5.17 Gould Hall binasına ulaşan formel düzenlenmiş yol [9]

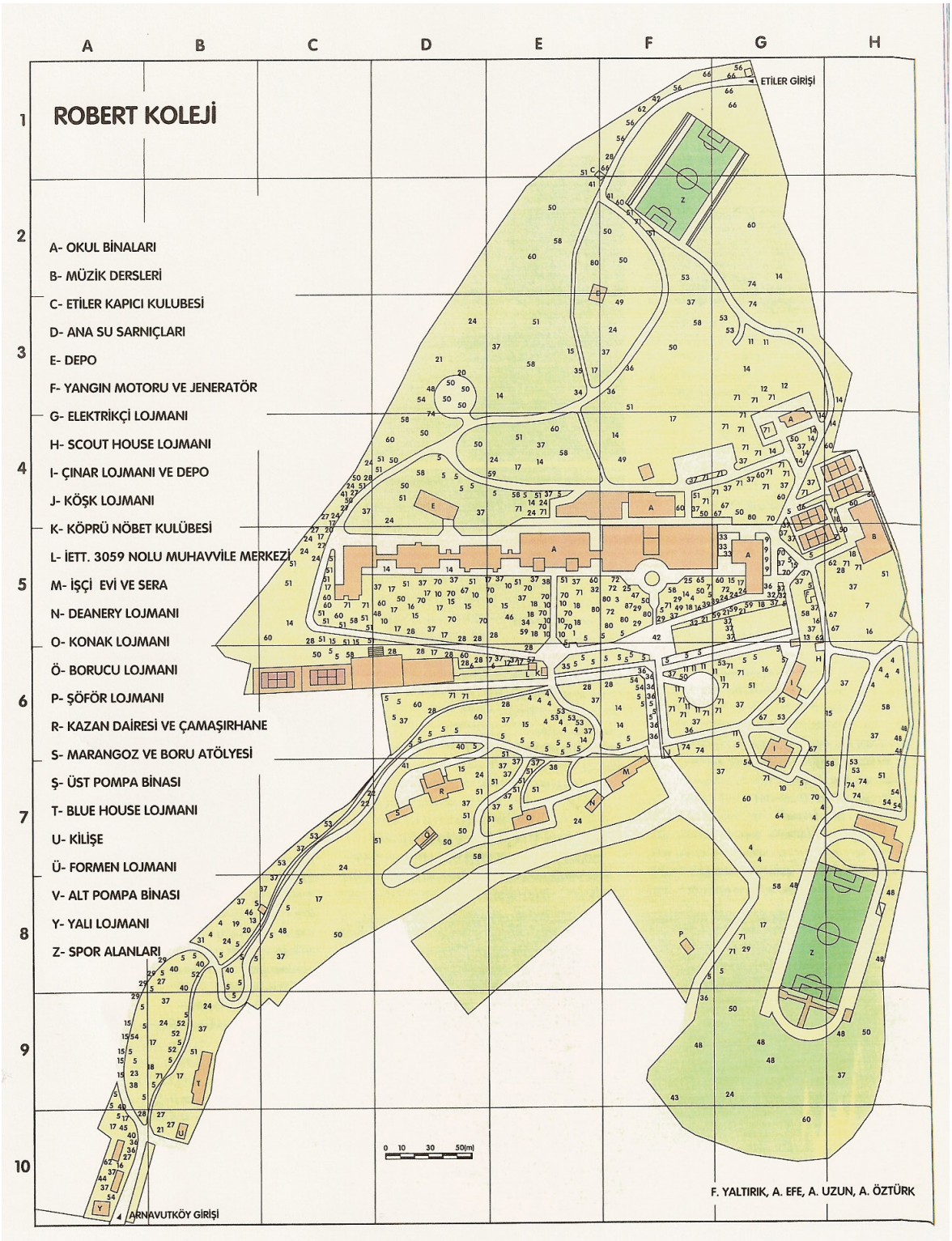

Şekil 5.18 Robert Kolej korusu vaziyet planı (Yaltırık vd., 1997).

Arnavutköy Robert Kolej Korusu'nda yer alan bitki türleri: *Ailanthus altissima (Kokarağaç), Arbutus unedo, Cedrus deodora* (Toros Sediri), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Cistus creticus* (Tüylü laden), *Cistus salvifolius* (Adaçayı Yapraklı Laden), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Laurus nobilis* (Defne), *Phillyrea latifolia (Akçakesme), Pinus nigra* (Karaçam), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Pistacia atlantica* (Atlantik Fıstığı), *Pistacia terebinthus* (Menengiç), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Quecus robur* (Saplı Meşe), *Rhamnus alaternus, Ruscus aculeatus* (Dikenli Mersin), *Ulmus minor* (Ova Karaağacı) (Yaltırık vd., 1997).

5.1.7 İpar-Kortel Korusu

Arnavutköy-Bebek arasında, sahilden kuzaybatıya doğru yükselen, oldukça eğimli bir arazi üzerindir. İpar ve Kortel koruları özel mülkiyete ait olup yaklaşık alanı 6,4 hektar kadardır.

Tarihçe

Kortel Korusu ve içindeki daha sonra yanan iki ahşap köşk, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın kızı Zeynep Hanım'ın mülkiyetindeydi. 1935'de Zonguldak ve İstanbul milletvekili Hüsnü Kortel, koruyu Zeynep Hanım'ın varislerinden satın almıştır. Korunun sırta yakın kısmen düzlük kesiminde 1978-1984 arasında 20'ye yakın iki-üç katlı ev ve köşk inşa edilmiştir.

Bizanslılar döneminde büyük bir servi ormanı halinde olan ve Osmanlı döneminde de varlığını ve önemini sürdüren Bebek Korusundan günümüze ulaşabilen birkaç korudan biri olan İpar-Kortel Korusu içerisinde Bizans döneminden kalma bazı duvar ve bina yıkıntıları bulunmaktadır (Gülersoy, 1970) (Yaltırık., 1994).

Mevcut durum

Birbirlerinin devamı olan Korulara, Etiler tarafındaki büyük kapıdan ve sahilden binalar arasından girilir. (Şekil 5.19) Oldukça eğimli bir alanda yükselen koru imar edilmiş olup iki-üç katlı köşk ve evler inşa edilmiştir. Koruda yer alan yapıların çevresi hem yapısal hem bitkisel açıdan bakımlı olup, yapıların yakın çevresi haricindeki koruluk alanlar bakımsız durumdadır. Rekreatif açıdan kent insanına hizmet vermeyen korunun doğal ve tarihsel yapısının sürdürülebilmesi için yapısal ve bitkisel onarım gereklidir. Doğal hale bırakılmış olan bitki örtüsü sık, kapalı bir yapıdadır. Ekolojik açıdan kent üzerindeki olumlu etkilerini sürdürebilmesi için bitkisel onarım gereklidir. Ayrıca Boğaziçi siluetinde oluşturduğu yeşil doku ile hinterlandında yer alan yapıların siluette oluşturdukları olumsuz görüntüyü yumuşatarak Boğaziçi peyzajının estetik değerini arttırmaktadır.

Şekil 5.19 İpar-Kortel Korularının girişi (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.20 İpar-Kortel Korularında sınır elemanı ve yol döşemesi (Eyüpreisoğlu, 2005)

Bitkisel Yapı

Şekil 5.21 Koru içerisinde yer alan bitkisel doku (Eyüpreisoğlu, 2005)

Harita 5. 3 İpar-Kortel Korularının 1918 yılına ait haritası (Dağdelen, 2005)

İpar-Kortel korusunda hakim bitki örtüsü kesif bir ağaç ve çalı topluluğundan oluşmuş olup bitkisel onarımın yapılması gereklidir. *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak), *Tilia argentea* (Gümüşi ıhlamur), *Celtis australis (*Çitlenbik), *Pinus pinea* (Fıstık çamı), *Quercus robur* (Saplı meşe), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Laurus nobilis* (Defne), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Pistacia atlantica* (Sakız ağacı), *Cedrus deodora* (Sedir), "*Acer campestre (*Akçaağaç), *Pinis brutia* (Kızılçam), *Taxus baccata* (Porsuk), Sahil sekoyası, *Ulmus minor* (Karaağaç), *Platanus occidentalis* (Çınar) , *Magnolia grandiflora* (Manolya)" (Yaltırık, 1994) koruda yer alan bitki türleridir.

Şekil 5.22 İpar-Kortel Korusunun Boğaziçinden görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

5.1.8 Ayşe Sultan Korusu

Bebek-Rumeli hisarı arasındaki sahil yolundan Boğaziçi Üniversitesi korusuna ve kampüsüne doğru yükselen, güneydoğu ve kuzeydoğuya bakan yamaçlar, tepecikler ve vadilerden oluşan, oldukça dik eğimli bir arazi parçası üzerindedir. Alanı yaklaşık 6 hektar kadar olan koru, özel mülkiyete aittir.

Tarihçe

Bizanslılar zamanında büyük bir servi ormanı halinde olan Bebek, Osmanlı döneminde de varlığını ve önemini sürdürmüştür. Şimdiki Ayşe Sultan ve Arifi Paşa Korularının bulunduğu yerde, "sahilde Bebek köşkü, Valde Paşa Yalısı, Halim Paşa Yalısı bulunmaktaydı ve bu yalılardan köprülerle arkalarındaki koruluklara bağlıdırlar"(Şekil 5.25.) (Eldem, 1974). Bebek Korusundan günümüze sadece birkaç küçük koru vardır ki bunlar da Arifi Paşa, Ayşe

Sultan, İpar-Kortel korularıdır"(Gülersoy, 1970)*. 1942 yılına kadar Ayşe Sultan Korusu, II. Abdülhamit'in kızı Ayşe Sultan'ın mülkiyetinde kalmış, daha sonra bir iş adamına satılmıştır. 1960 yılında koru parsellenmiş, 20 kadar iki-üç katlı villa, ev veya apartman inşa edilmiştir.

Şekil 5. 23. "Bebek Köşk ve Korusu: A.Bebek köşkü, B.Valde Paşa Yalısı, C.Halim Paşa Yalısı, D.Köçeoğlu Yalısı, E.Eski Bebek bostancı Ocağı, F.Halim Paşa Havuz Köşkü, G.Valde Paşa Yeni Köşkü, H.Eski Köşk, I.Ahırlar ve arabalık, J.Çifte Havuzlar (Eldem, 1974)

* "Bundan ayrı olarak Bebek'e girişte, bir tepenin üzerinde meşe koruluğu vardı. Bebek korularına ilave olarak Prof.Dr.A.Süheyl Ünver üç korunun daha varlığına işaret etmektedir. Bunlar Kayalar mevkiinde Reisülküttap Mustafa Efendi korusunun mühim bir kısmı parça parça Robert Kolej'e geçmiş, kalan kısımları da parsellenip satılmıştır. Valdei Hidiv Korusuna gelince, Hidiv'in yalısı sonradan Mısır Sefaretine verilmiş, koru ise varislerine kalmıştır. Yalının karşısına gelen yamaçtaki koru, bugün tamamen satılmış ve buralara bir çok bina yapılmıştır. Bakiye alan ağaçlara ise apartmanların bahçelerinde yer yer rastlanmaktadır. Arifi Paşa Korusundan da iz kalmamıştır; parsellenip satılmıştır"(Gülersoy, 1970).

Mevcut durum

Bebek-Rumelihisarı sahil yolundan girişi Ayşe sultan Korusu imar edilmiş olup yerleşim alanı olarak kullanılmaktadır. Korudan günümüze yapılar arasındaki ortak alanlarda parçacıl olarak ulaşabilen bitkisel yapının, korunup geliştirilmesi kent ekolojisi ve Boğaziçi silueti açısından önemlidir. Boğaziçi siluetinde yapılar arasında yeşil fon oluşturarak yapıların oluşturduğu sert dokuyu yumuşatmakta ve perdelemektedir.

Şekil 5.24 Ayşe Sultan Korusunun girişi ve güvenlik birimleri (Eyüpreisoğlu, 2005)

Bitkisel yapı

İçerisinde birçok apartman, villa ve köşk yapılmış olan koruda, inşaat sırasında ağaçların çok büyük bir bölümü kesilmiştir. Bugün ancak ev ve apartmanların çevresindeki müşterek alanlar üzerinde korudan kalmış ağaçlardan bazıları; *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Laurus nobilis* (Defne), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak), *Acer trautvetteri* (Dağ akçaağacı), *Pistacia atlantica* (Sakız Ağacı), *Phillyrea latifolia* (Akçakesme) ve *Ulmus minör* (Karaağaç), *Prunus laurocerasus* (Karayemiş) tir (Yaltırık vd., 1997).

Harita 5. 4 Ayşe Sultan ve Arifi Paşa korularının bitki örtüsünün tahrip edilmesinden önceki durumunu gösteren harita (Dağdelen, 2005)

5.1.9 Arifi Paşa Korusu

Bebek-Rumeli hisarı arasındaki sahil yolundan Boğaziçi Üniversitesi korusu ve kampüsüne doğru yükselen, yamaçları güneydoğuya dönük, oldukça dik eğimli arazi parçasıdır. Tüm alanı yaklaşık 2,2 hektar kadardır. (Yaltırık vd., 1997)

Tarihçe

17. yüzyılın ortalarında Bebek'te daha sonra hasbahçeler arasına alınan, bağ ve bahçeler bulunuyordu. Bebekte bulunan Hasan Halife Bahçesi, Deli Hüseyin Paşa Bağı Ayşe Sultan, Arifi Paşa, Valide-i Hidiv korularına dönüşmüş ve daha sonra bu korular parçalanarak yerini büyük ölçüde apartmanlara bırakmıştır (Artan, 1994).

İsmi koru ile bütünleşen Arifi Paşa (1830-1895) elçiliklerde bulunmuş, Hariciye Nazırlığı ve Sadrazamlık yapmıştır. Bu koru 1930'lu yılların başında varisleri arasında taksim edilmişse de, 1952 ye kadar ağaçlarına el sürülmemiş; sık ağaçlardan oluşan orman görünümü devam etmiştir. 1952-1960 yılları arasında koruda 6 katlı apartman blokları inşa edilirken ağaçların hemen hemen tümü kesilmiştir ve koruluk günümüze ulaşamamıştır.

Korudan günümüze sadece, yapılar arasında kalan ortak alanlarda soliter halde bulunan ağaçlar kalmıştır. *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), bunlardan bazılarıdır.

Şekil 5.25 Arifi Paşa Korusunun girişi (Eyüpreisoğlu, 2005)

5.1.10 Boğaziçi Üniversitesi Korusu

Boğaziçi Üniversitesi Korusu, Bebek-Rumeli hisarı sahil yolundan oldukça dik bir eğimle yükselen, kuzeydoğu-doğu ve güneybatı yönlerine bakan yamaçlarla, tepeciklerden ve vadilerden oluşan bir arazi parçasıdır ve alanı yaklaşık olarak 23 hektar kadardır.

Tarihçe

Bizanslılar döneminde servi ormanlarıyla kaplı olan Bebek, Osmanlı döneminde de Bebek Korusuna sahipti ve Bebek Korusundan günümüze ulaşan korulardan biri Boğaziçi Üniversitesi Korusudur. XVII. yüzyılın ikinci yarısında, Kaptan-ı Derya Deli Hüseyin Paşa Bağı olarak bilinen bu arazi üzerine 1871 de Dr. Cyrus Hamil ve New York'lu bir tüccar olan Cristopher R.Robert'in liderliğinde bir bina yaptırılmış ve Robert Kolej eğitim ve öğretimine burada başlamıştır.

Sultan Abdülaziz'in 1868 yılında çıkardığı bir irade ile, Robert Kolej'e Osmanlı İmparatorluğu içinde tüm yüksek eğitim kuruluşlarına tanınan haklar tanınmıştır. Robert Kolej yüksek okulundaki Amerikan yönetimi 1971'e kadar devam etmiştir. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı ile Robert Kolej Mütevelli Heyeti arasında yapılan bir anlaşmaya dayanılarak Boğaziçi Üniversitesi'ne hibe edilmiştir ve 1487 no'lu özel kanunla bir devlet üniversitesi kurulmuştur. Üniversitenin Robert Kolej'den 1971 yılında devraldığı kampüsü bugün Güney kampüs diye bilinmektedir. (Yaltırık vd., 1997) [10]

Mimari yapı

a b

Şekil 5.26 a- Anderson Hall b- Theodorus binaları [10]

Anderson Hall binasının yapımına 1910 yılında başlanmış olup bugün Fen-Edebiyat Fakültesi Binası olarak kullanılmaktadır(Şekil 5.26a).Theodorus adı verilen binanın yapımı ise 1900 yılında başlamış olan bina kız yurdu olarak kullanılmaktadır. (Şekil 5.26b). [10]

c

d

Şekil 5.27 c- Hamlin Hall d- Albert Long Hall [10]

Yapımına 1869'da başlanmış olan ve Türk Hanı biçiminde inşa edilen Hamlin Hall binası bugün Erkek Yurdu olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.27a). Albert Long Hall ise Boğaziçi Üniversitesi Kültür Merkezi olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.27b). [10]

Mevcut Durum

Boğaziçi Üniversitesi; içerisinde Toplantı Salonu, Öğrenci Faaliyetleri Binası, Mühendislik Binası, Yönetim Binası, Fen-Edebiyat Binası, İngilizce Hazırlık Binası, Van Millingen Kütüphanesi bulunan Güney Kampüs, Fen ve Mühendislik Binası, Eğitim Fakültesi Binası Eğitim Teknolojileri Binası ve yurtlardan oluşan Kuzey Kampüs, lojmanlar, yurt, ve spor salonundan oluşan Uçaksavar Kampüs ve Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Çevre Bilimleri Enstitüsünün bulunduğu Hisar Kampüs'lerinden oluşmaktadır.

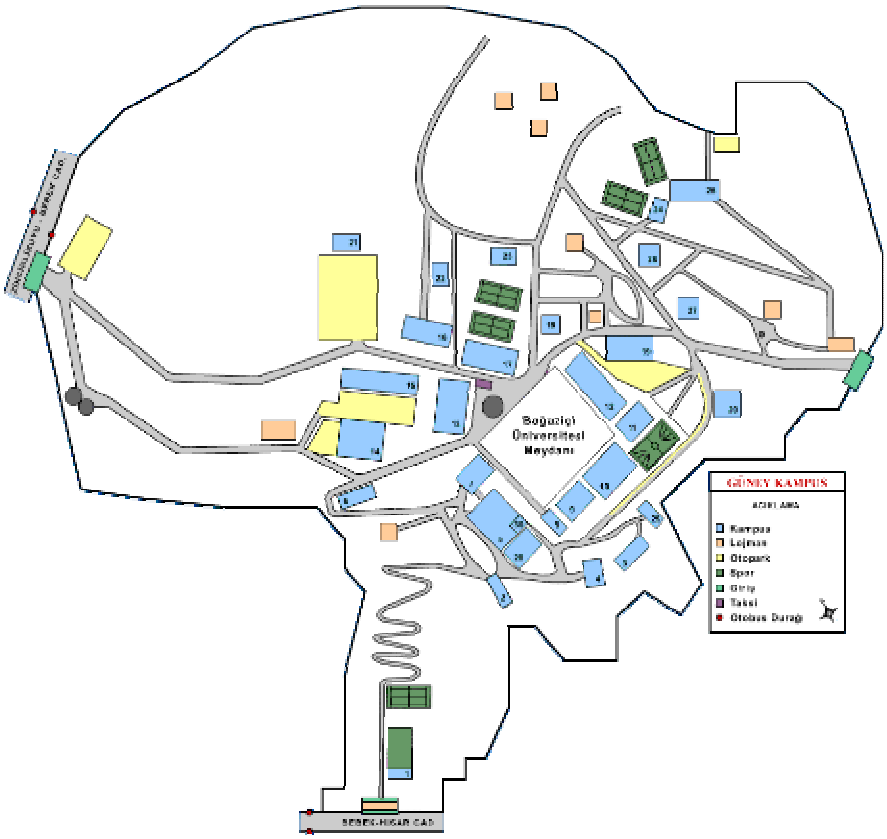

Şekil 5.28 Boğaziçi Üniversitesi Güney kampusü Yerleşkesi [10]

Üniversitenin yerleşim alanı, Kuzey ve Kuzey-doğu yönünde genişlemiştir. Yine bu arazi içinde kalan ve Fatih dönemine ait olan ilk Türk Mezarlığı Üniversite sahasının içinde korumaya alınmıştır. 1994 yılında üniversite alanı içerisinde "Boğaziçi Üniversitesi Arboretumu" olarak isimlendirilen bir Arboretum oluşturulmuştur (Yaltırık vd., 1997).

a b

Şekil 5.29 Boğaziçi Üniversitesi meydanı; a-Fen Edebiyat Fakültesi (Anderson Hall)

(Yaltırık vd., 1997), b- Öğrenci Faaliyetleri Binası (Henrietta Washburn Hall) [10]

Boğaziçi Üniversitesi Güney kampüs meydanı, ışınsal yolların kestiği geniş çim alanlardan oluşturulmuştur. Bu meydan öğrencilerin rekreatif kullanımına açık olup mekanın bitkilendirilmesinde sirkülasyonu etkilemeyecek ve dış sınırları vurgulayacak şekilde düzenlenmiştir.

Boğaziçi Üniversitesinin eğitim binaları çoğunlukla Güney Kampüste yer almaktadır.Tarihi binaları, doğu sınırını oluşturan Rumeli Hisarı ve yeşil dokusu ile Boğaziçi Üniversitesi korusu Boğaziçi siluetinde özel bir peyzaja sahiptir.

Şekil 5.30 Şekil Güney Kampüs'te yer alan manzara noktasından Boğaziçi görünümü.

Fotoğrafta, Kampüs içerisindeki seyir terasından Boğaz ve kampusün devamındaki koruluk görülmektedir. Koruluk içerisindeki yoğun bitkisel doku, içerisindeki yapılar etrafında doğal bir fon oluşturarak ve yapıların sert hatlarını yumuşatarak Boğaziçi siluetinin doğal yapısına uyumlu hale getirmektedir.

Koru içerisindeki bitkisel yapının, sütun formlu, manzara formlu, çiçekli gibi çeşitli türler içermesi nedeniyle oluşturduğu hareketli peyzaj Boğaziçi Üniversitesi Korusunun, Boğaziçi siluetinde önemli bir landmark noktası olmasını sağlamıştır. Aynı zamanda koru, Rumeli Hisarı yanında olması nedeniyle hisar etrafındaki yeşil dokuyu tamamlamakta ve hisarın vurgusunu arttırarak Boğaziçi siluetinde önemli bir fonksiyon üstlenmektedir.

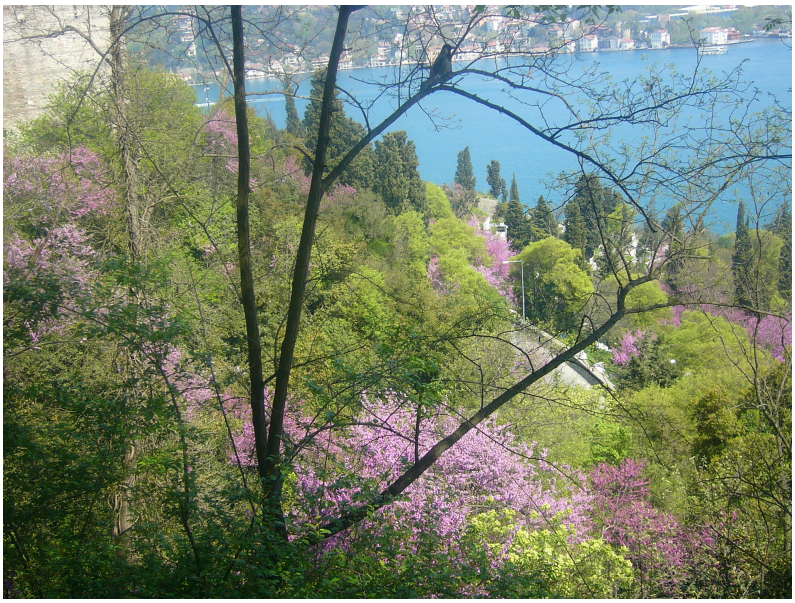

Şekil 5.31 Güney Kampüs'ten koruluğun devamı ve Boğaz görülmektedir. (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.32 Güney kampustan oturma mekanı ve seyir terası.(Eyüpreisoğlu, 2006).

Boğaziçi Üniversitesi arazisi, konumu ve eğimli oluşu sebebiyle bütün Boğaz'a hakim çok özel bir panoramaya sahiptir. Fakat kampüs içerisinde sadece birkaç yerde manzara seyir terasları bulunmaktadır. Fotoğrafta yine manzaraya hakim bir noktada çok küçük bir teras görülmektedir. Kampüs içerisindeki bu vista alanlarından daha çok yaralanılabilecek teraslar arttırılmalıdır.

Şekil 5.33 Boğaziçi Üniversitesi Güney Kampüs otopark alanı (Eyüpreisoğlu, 2006).

Kampüs içerisinde yer alan otopark büyük bir açık alan şeklindedir. Otopark alanı, arkasında görülen doğal yapıya uygun bir hale gelebilmesi için içerisinde boylu ağaçların bulunduğu refüjlerle parçalanmalıdır. Böylece hem otopark kullanıcılarını yönlendiren, hem de mekanın gölgelenme ihtiyacını karşılayan yeşil parterlerle alanın doğal yapıya uygun estetik bir bakış kazanması sağlanabilir.

Şekil 5.34 Kampüs içi ana yolları oluşturan asfalt döşeme ve kaldırım detayı (Eyüpreisoğlu 2006)

Kampüs içerisindeki ana yollar asfalt olup, ara yollar ise mekan içerisinde bütünlük arz etmemekte, malzeme ve boyut olarak farklılaşmaktadır. Koru içerisinde bazı alanlar korunun tarihi dokusuna uygun olacak şekilde Arnavut kaldırımı döşelidir. Koru içerisinde yolların döşemesinde kullanılacak malzeme mekanın tarihi ve doğal yapısına uygun ve alan içerisinde bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenmesi gerekir.

Şekil 5.35 Güney Kampüs giriş kapısı. (Eyüpreisoğlu 2006)

Şekil 5.36 Yol kenarlarında kullanılan sınır elemanları. (Eyüpreisoğlu 2006)

Koru alanı oldukça eğimli olması nedeniyle, alanda birçok yerde yol sınırları eğimli yeşil alanlarla sınırlanmakta ve bu nedenle bu alanlarda sınır elemanı kullanılmıştır. Kullanılan elemanlar tarz olarak doğal ve tarihi yapıya uygun olmayıp, oldukça kötü bir görünüm sergilemektedirler. Bu alanlarda, yine görüşü engellemeyecek ve aynı zamanda tarihi yapı restorasyon ilkelerine uygun sınır elemanları kullanılmalıdır.

Şekil 5.37 Boğaziçi Üniversitesi'nden görünüşler. (Eyüpreisoğlu 2006)

Şekil 5.38 Koru içerisinde yer alan iğne yapraklı ve yapraklı türler. (Eyüpreisoğlu, 2006)

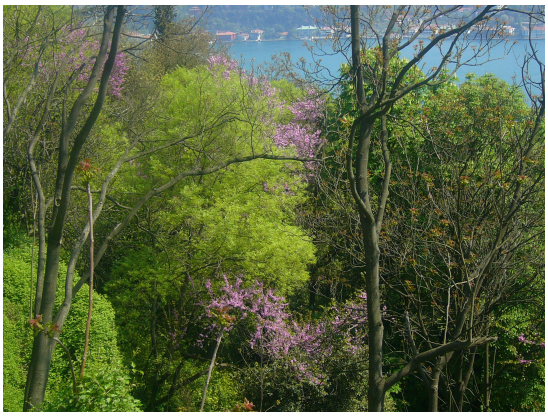

Şekil 5.39 Koru içerisinde yer alan bitkisel doku. (Eyüpreisoğlu 2006)

Şekil 5.40 Yol buyunca alle şeklinde kullanılan at kestaneleri. (Eyüpreisoğlu 2006)

Bitkisel yapı

Koruda bugün anıtsal niteliğe ulaşmış *Sequoia sempervirens* (Sahil Sekoyası), Cedrus atlantica (Mavi Atlas sediri), *Cedrus deodara* (Himalaya sediri), *Pinus pinea* (Fıstık çamı) *Aesculus hippocastanum (*Atkestanesi), *Tilia argentea* (Ihlamur), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak) ağaçlarından bazıları kolejin kuruluş yıllarından kalmadır. Son on yıl içinde korunan açık alanları iğne yaprakları ağaçlar ile ağaçlandırılmıştır. *Laurus nobilis* (Defne), *Prunus laurocerasus* (Karayemiş), *Cercis siliquastrum* (Erguvan) ve özellikle *Quercus coccifera* (Kermes meşesi) oldukça büyük boy ve kalın çaplara ulaşmıştır. (Yaltırık vd., 1997)

Şekil 5.41 Koru içerisinde yer alan bitkisel doku (Eyüpreisoğlu 2006).

Şekil 5.42 Boğaziçi Üniversitesi Korusunda doğal vejetasyon. (Eyüpreisoğlu 2006)

Kampuste yapı çevreleri mümkün olduğunca sirkülasyonu ve görüşü engellemeyecek seyrekliktedir. Koruluk kısmı ise alt örtü ve üst örtü olarak oldukça yoğun bir bitki örtüsüne sahiptir. Yatay ve düşey kapalılığın yoğun olduğu korulukta bitkisel onarım yapılarak korunun bitki örtüsünün sıhhileştirilmesi gereklidir.

Boğaziçi Üniversitesi Korusu'nda yer alan bitki türlerinden bazıları: *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Acer pseudoplatanus* (Çınar Yapraklı Akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Ailanthus altissima* (Kokarağaç), *Biota orientalis* (Doğu Mazısı), *Buddleia davidii* (Kelebek Çalısı), *Cedrus atlantica* (Atlas Sedeiri), *Cedrus deodara* (Himalaya Sediri), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Chamaecyparis lawsoniana* (Yalancı Servi). *Cupressus sempervirens* (Servi), *Eriobotyria japonica* (Muşmula), *Ficus cairca* (İncir), *Fraxinus angustifolia* (Çitlenbik), *Juglans regia* (Ceviz), *Prunus lauracerasus* (Karayemiş), *Laurus nobilis* (Defne), *Olea europaea* (Zeytin), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus nigra* (Karaçam), *Pinus pinea* (Fıstıkçamı), *Pinus sylvestris* (Sarıçam), *Pistacia atlantica* (Sakızağacı), *Platanus x acerifolia* (Londra Çınarı), *Punica granatum* (Süs Narı), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Quercus ilex* (Pırnal Meşe), *Quercus robur* (Saplı meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Taxus baccata* (Porsuk), *Tilia argentea* (Ihlamur) dır.

5.1.11 Baltalimanı korusu

Baltalimanı'nda yer alan koru Baltalimanı Hisar Ceddesi sahil yolu sınırından başlayıp yamaçları kaplayarak Kemal Çağlar sokağında sonlanmaktadır. Koru özel mülkiyete aittir.

Tarihçe

Geçmişte, Halim Paşa Koruluğu ile Fıstıklıbağ Tepesi'nin yer aldığı vadiden geçen Baltalimanı deresi nin bir yanını Baltalimanı Çayırlığı kaplardı. "Çayırlığın içinde 300m kadar uzanan satrançvari düzende dikilmiş bir ağaçlık bulunurdu. Bu ağaçlığın sonunda doğa tekrar kendi haline bırakılmış ve bu geçiş noktasına fıstık ağaçlı, üç katlı setler yapılmıştı" (Artan., 1994). Sultan III.Selim döneminde Baltalimanı çayırlığı mesire yeri olarak değerlendirilmekte ve çadırlar kurulup eğlenceler düzenlenmekteydi.

Şekil 5. 43. Baltalimanı Sarayı ve bahçesinin 1865 yılındaki durumu A.Saray, B.Selamlık köşkü, C.Eski Reşit Paşa Yalısı, D.Eski Selamlık Köşkü, E.Sultan Selim köşkü yeri, F.Sultan Mahmut Karakolu, G.Baltacı Sülerman Paşa camii, H.Reşit Paşa köşkü, (Eldem, 1974)

Şekil 5.44 Baltalimanı Korusunda bulunan tarihi yapı (Eyüpreisoğlu 2006)

Mevcut yapı

Özel mülkiyete ait olan koru yüksek duvarlarla çevrili olup biri Baltalimanı Hisar Ceddesi sahil yolundan diğeri Kemal Çağlar sokağından olmak üzere iki girişi vardır. Koru içerisinde eskiden silah fabrikası olarak kullanılan bir tarihi yapı ve bir hamam kalıntısı vardır (Şekil 5.44). Yapıdan günümüze sadece duvarlar kalmış, tarihi hamam'dan ise hamama ait olan baca görünmektedir (Şekil 5.46). Ayrıca koruda sarnıçlar yer almaktadır. (Şekil 5.47)

Koruda bulunan tarihi yapılar oldukça bakımsız olup yokolma tehtidi altındadır. İvedi olarak restore edilip koruma altına alınması gereken bu tarihi yapıların yanı sıra çevresinin de bakıma alınıp tarihi dokuya uygun şekilde düzenlenmesi gerekir.

Baltalimanı korusu yeşil dokusu alansal olarak varlığını korumuş, günümüze ulaşmıştır. Bu açıdan kent ekolojisi ve Boğaziçi silueti üzerinde önemli etkiye sahiptir. Fakat korunun tarihi ve doğal yapıya uygun, yapısal ve bitkisel tasarımı yapılarak tarihsel değerinin ortaya konması önemlidir.

Şekil 5.45 Baltalimanı Korusunda bulunan tarihi yapı (Eyüpreisoğlu 2006)

a

b

Şekil 5.46 Koru içerisinde yer alan Tarihi hamam'dan günümüze ulaşabilen havalandırma bacası b- korunun duvarına yakın alnda yer alan tarihi kalıntı (Eyüpreisoğlu 2006)

Korunun sahil girişinde otopark olarak kullanılan açık bir alan bulunmaktadır. (Şekil 5.49.) Ayrıca bu alanda iki konut mevcuttur. Korunun güvenliğini sağlayan görevlilerin yaşadığı bu yapılardan biri iki katlı, diğeri tek katlı baraka şeklinde olup tarihi dokuya uymayan kötü bir görünüm arz etmektedir. (Şekil 5.50.)

Şekil 5.47 Koru içerisindeki sarnıçların görünüşü (Eyüpreisoğlu 2006)

Şekil 5.48 Koruyu sınırlayan duvarlar (Eyüpreisoğlu 2006)

Şekil 5.49 Korunun sahilden girişi ve otopark olarak kullanılan açık alan (Eyüpreisoğlu 2006)

Şekil 5.50 Koru içerisindeki yapılar

Şekil 5.51 Baltalimanı Korusunda doğal vejetasyon(Eyüpreisoğlu 2006)

Şekil 5.52 Baltalimanı Korusunda yer alan bitki örtüsünden görüntüler (Eyüpreisoğlu, 2006)

Koru bitki örtüsü açısından oldukça bakımsız olup, doğal bitki örtüsünün geçit vermeyecek şekilde geliştiği kesif kapalı bir doku oluşturmuştur. Özellikle otsu yer örtücülerin ve çalıların işgaline uğrayan korunun yatay ve düşey kapalılığı çok yüksek olup bitkisel onarıma ihtiyacı vardır.Yapraklı türlerin yoğun olduğu koruda hakim bitki örtüsünü *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur), *Prunus domestica* (Erik), *Laurus nobilis* (Defne), *Cercis siliquastrum* (Erguvan) ve *Cupressus sempervirens* (Servi) ağaçları ile sürgünden ve tohumdan gelişmiş olan yerörtücüler ve çalılar oluşturmaktadır.

5.1.12 Emirgan korusu

Boyacıköy Emirgan caddesi, İstinye Bayırı Caddesi ve Şişli Büyükdere Caddeleri ile sınırlanan koruluk Emirgan'ın kuzeybatısındaki yamaçlar ve sırt üzerinde yer almaktadır. 42,6 hektar büyüklüğe sahip olan Korunun mülkiyeti İstanbul Büyükşehir Belediyesine aittir.

Tarihçe

Korunun eski adı Feridun Bahçesi dir ve Sulatan III.Mehmet tarafından bu bölge Nişancı Feridun Paşa'ya verilmiş, onun yazlık bahçesi olmuştur. Feridun Bey burada yazlık bir köşk ve bir de av kasrı yaptırmış ve ayrıca kuyular açtırarak bahçelerin suyunu temin etmiştir ve bu bölge Feridun Bey Bahçesi olarak anılmıştır (Gülersoy, 1970).

Sultan IV.Murat Revan seferine çıktığı zaman kendisine Revan kalesini teslim eden Emirgüne oğlu Tahmasb Kulu Han'a, Feridun Bey bahçelerini vermiş ve deniz kenarına bir de saray yaptırmıştır. Bu dönemde bu çevre Emirgun Han'dan dolayı Emirgan olarak anılmıştır. Fakat padişahın ölümünden sonra Tahmasb Kulu Han 1641 yılında idam edilmiş ve bahçeleri ve yalısı Sadrazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa'ya verilmiştir (Gülersoy, 1970).

Sultan I.Abdülhamit Emirgan baheçelerini parselleyip halka dağıtmış ve burada cami, çeşme ve hamam inşa ettirerek küçük bir köy meydana getirmiştir.19.yy'ın ikinci yarısında Sultan Abdülaziz Koruyu, Mısır Hidivi İsmail Paşa'ya vermiştir. İsmail Paşa koru içerisinde 3 köşk yaptırmış ve köşklerin yakın çevrelerini de tanzim ettirmiştir. Hidivin ölümünden sonra koru üç çocuğu arasında taksim edilerek, korunun son varislerinden olan Satvet Lüfi Tozan'dan Dr. Lütfi Kırdar'ın valiliği döneminde İstanbul Belediyesi tarafından satın alınmıştır (Gülersoy, 1970).

Emirgan'da, koruya çıkan yokuşun başındaki meydan da yer alan ulu çınarlar Emirgan çınarı olarak bilinmekteydi ve Emirgan çınarı, altında kurulan Çınaraltı kahvesine de ismini

vermiştir. Çınaraltı kahvesi tanınmış bir çok kimsenin toplantı mekanı haline gelmişti. Özellikle Salı ve Cuma günleri öğleden sonraları toplanılan bu yerde ilmi, edebi ve aktüel konularda toplantılar, konuşmalar yapılırdı (Gülersoy, 1970). Emirganda günümüze ulaşamayan bir başka şey, çilek tarlalarıdır. Asırlar boyunca korunun hemen yanında yer alan çilek tarlalarının büyük bir şöhreti vardır (Gülersoy, 1970).

Mimari yapı

Koru içerisinde, Hıdiv İsmail Paşa tarafından yaptırılan ve Osmanlı'dan günümüze Emirgan Korusu'nda varlıklarını sürdüren, Sarı Köşk, Pembe Köşk ve Beyaz Köşk olarak adlandırılan 3 köşk bulunmaktadır.

a

b

c

Şekil 5.53. Koru içerisinde bulunan a- Pembe Köşk b- Beyaz Köşk c- Sarı Köşk [11]

Korulukta İsmail Paşa tarafından yaptırılan üç köşkten biri olan Pembe Köşk İki katlı, Osmanlı evi üslubunda, ahşap kaplamalıdır. 1982 yılında, Köşk 1982 yılında Türkiye Turing

ve Otomobil Kurumu'nca restore edilerek, alt katı café, üst katı Boğaziçi müze-evi ve Boğaziçi kitaplığı olarak halka açılmıştır. 1995 yılında ise Büyükşehir Belediyesi tarafından devralınan köşk restore edilerek içerisi batılaşma dönemi öncesi Türk Evi üslubunda döşenmiştir. Köşk 1878 Mısır Hıdivi Abbas Hilmi Paşa döneminde zamanın paşalarına seyir mekanı olarak kullanılmış, günümüzde ise restoran ve kafeterya olarak kullanılmaktadır.

Emirgan Korusu'nda yer alan köşklerden ikincisi olan Beyaz Köşk, 'Neo-Klasik' mimari üslup özellikleri taşıyan, iki katlı köşk 500 metrekare oturum alanına sahiptir. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nca restore edileren köşk, klasik müziğin icra edildiği bir kompleks haline dönüştürülmüştür. 1995 yılında Büyükşehir Belediyesi'ne devr edilen Köşkte, iç mekanın tümüne hakim eşsiz barak bezemeler ve altın işlemelerin üstü, geçmişte yapılan hatalı restorasyon çalışmalarıyla kapanmış; 1997'de tamamlanan restorasyonda, tüm duvar ve tavan işlemeleri ortaya çıkartılmıştır [11]

Sarı köşk, Şale üslubunda, iki katlı olarak inşa edilmiş olan ahşap köşk, bir kuş evi görünümündedir. Köşk, av, piknik, dînlenme evi ve konuk ağırlama köşkü olarak yıllarca eski sahipleri tarafından kullanılmıştır. 1979 yılında Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nca restore edilerek restoran ve kafeterya olarak kullanılan köşk 1996 -1997 yıllarında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından tekrar restore edilerek, Beltur A.Ş. İşletmeleri tarafından, Restoran ve Kafeterya olarak kullanılmaktadır (Gülersoy, 1970) [11]

Şekil 5.54 Emirgan korusunun Boğaziçi'nden görünüşü (Eyüpreisoğlu 2006)

Mevcut durum

16.yy.dan itibaren bir kısmı mesire yeri olarak halka açık korunun, tamamı belediyece 1943' de halka açılmıştır ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü'ne bağlı

bir şeflik tarafından idare edilmektedir.

Koru içindeki köşklerin yakın çevresindeki düzenlemelerde Avrupa stili hâkimdir. Özellikle Sarı Köşk'ün çevresinde Romantik İngiliz bahçe anlayışı açıkça görülmekte, Beyaz ve Pembe köşk çevresi ise Sarı Köşk'e nazaran daha formel hatlardan oluşmaktadır. Köşklerin çevresinde yapısal düzenlemelerin belirleyici olduğu, tür çeşitliliği açısından daha zengin ve daha bakımlı alanlar mevcuttur. Korunun diğer kısımları ise bitkisel elemanlar ağırlıklı olduğu daha doğal bir düzenleme görülmektedir.

Oldukça yoğun bitki örtüsüne ve türüne sahip olan koru yer yer pavyonlardan oluşmaktadır ve ana öğe olarak kullanılan su motifi, göletlerle, kaskatlı havuzlarla, grottolarla bezenerek yapısal düzenlemeleri yönlendirmiştir. Beyaz köşkün bahçesinde formel havuzla başlayan su kullanımı çeşitli informel havuzlar, kaskatlarla Sarı köşk bahçesinde yer alan grottodan göle ulaşmaktadır (Şekil 5.57).

Tamamı sahil şeridi üzerinde bulunan alanın en alçak noktası yaklaşık güney sınırdaki sahil yoludur ve sahil yolundan başlayıp, yamaçlar boyunca yükselen koru, Boğaziçi'ne hâkim ve ayrıca siluette de oluşturduğu yeşil doku ile dominant bir yapı arz etmektedir (Şekil 5.54).

Emirgan korusu günümüzde, gezinti, oturma ve dinlenme, piknik alanı fonksiyonlarıyla kullanıcıların özellikle hafta sonlarını değerlendirebilecekleri rekreasyon alanı olarak hizmet vermektedir.

Dört taraftan taş duvarlar ile ihata altına alınmış olan Koru, bütün yönlerde asfalt yollar ile çevrilidir. Binaların ve göletlerin yakın çevresi ile koruya dikilen ağaç ve çalı türlerinin sayısı 120'den fazladır ve bir arboretum kadar zengindir (Yaltırık vd., 1997).(İst Büyükşehir Bel. Park Bah.Müd.)

a

b

c

d

Şekil 5.55 Beyaz köşk ve çevresi a-beyaz köşk, b- havuz, c-çiçek tarhı d-havuz etrafındaki teraslar (Eyüpreisoğlu, 2006)

Beyaz köşk ve çevresi, diğer köşklere nazaran daha formel hatlardan oluşmaktadır. Bahçede bulunan havuz dikdörtgen formlu olup, bazı organizasyonların yapılabilmesi için çevresi restorasyon çalışmaları sırasında mermer kaplanmıştır. Köşk girişinde bulunan bodur şimşirlerle oluşturulmuş çiçek tarhı girişteki vurguyu arttırmakta ve bahçede hakim olan formel etkiyi yumuşatmaktadır. Beyaz Köşk bahçesinden itibaren başlayan informel su motifi eğimle beraber şekillenerek Sarı köşk bahçesinde yer alan büyük gölete ulaşmaktadır.

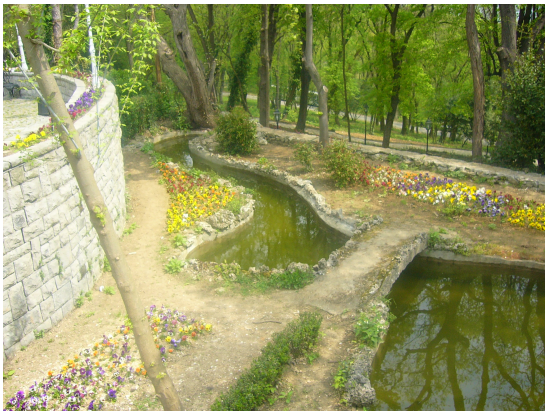

Şekil 5.56 Beyaz Köşk bhçesindeki teraslardan başlayan informel havuz (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.57 Sarı köşk ve bahçesinde bulunan çiçek tarhları ve gölet (Eyüpreisoğlu, 2006)

Sarı Köşk çevresinin düzenlenmesinde İngiliz Bahçe stili hakim olup, bahçeyi karakterize eden ana öğe su motifidir. Beyaz köşk bahçesinden başlayıp eğrisel hatlar çizerek gelen su Sarı Köşk bahçesinde yer alan kaskatlı grottolardan dökülerek informel biçimli göle ulaşmaktadır. Otsu bitkilerle kaplı ada ve fıskiyelerle hareketlendirilmiş göl çevresi, mevsimlik çiçek tarhlarıyla renkli bir hale getirilerek, oturma ve seyir mekânı olarak düzenlenmiştir.

Şekil 5.58 Emirgan korusunda yer alan çiçek tarhları (Eyüpreisoğlu, 2006)

İstanbul Belediyesi her yıl Mayıs ayında koru içinde bir 'Lale Bayramı' düzenlemektedir. İlk kez 1960 ylında gerçekleştirilen bu bayram, Türk Laleciliğini geliştirmek ve Lale yetiştiriciliğini teşvik etmek amacını gütmektedir. Lale sergileri zengin ve başarılı olarak kabul görmekte ve İstanbul halkı tarafından ilgi ile izlenmektedir.(Yaltırık, 1994) (Yaltırık vd., 1997)(İst Büyükşehir Bel. Park Bah.Müd.)(Şekil 5.58)

Şekil 5.59 Emirgan Korusu yol aksları (Eyüpreisoğlu, 2006)

Emirgan korusu içersinde bitki örtüsü oldukça yoğun olup tür çeşitliliği açısından çok zengindir. Koru içerisinde anayol aksları boyunca her iki tarafta *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Fraxinus angustifolia* (Sivri meyveli Dişbudak), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı Çınar), *Carpinus betulus* (Adi Güegen), *Quercus robur* (Saplı Meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Tilia tomentosa* (Gümüşi Ihlamur) türleri kullanılarak, ağaç sıraları oluşturularak yol aksları vurgulanmış ve yönlendirme yapılmıştır. (Şekil 5.59)

Koru barındırdığı bitki türlerinin çeşitliliği açısından önemli olduğu gibi, istanbulda nadir görülen türleri barındırması açısından da büyük önem taşımaktadır.Koru içerisinde köşklerin yakın çevresinde mümkün olduğunca görüşü ve mekanı kapatmayacak yoğunlukta boylu türler kullanılmıştır. Koruda yer yer bitki örtüsünün seyrek olduğu piknik alanları oluşturulmuştur.

a

b

c

d

Şekil 5.60 Koru içerisinde görülen yol tipleri a-b doğal taş döşeli yaya yolu c- asfalt kaplı anayol d-doğal taç görünümlü yaya yolu (Eyüpreisoğlu, 2006)

Koru içerisindeki anayollar tarihi dokuya uymayan asfalt kaplı olup, bazı alanlarda tarihi dokuya uygun olan arnavut kaldırımı döşeli yollar mevcuttur. Koru içerisindeki yollar asfalt kaplanmış olmasına rağmen yer yer yüzeysel akış suyunu drene eden oluklar sağlam kalmıştır.(Şekil 5.60-c) Koru içerisinde bütünlük oluşturması açısından yol döşemelerinin ve bordürlerinin iyileştirilmesi gerekir.

Şekil 5.61 Koru içerisinde kullanılan donatı elemanları (Eyüpreisoğlu, 2006)

Kullanılan oturma bankları, çöp kutuları, çocuk oyun elemanları, aydınlatmalar, çeşmeler, satış üniteleri oldukça özensiz seçilmiş olup, kent içerisinde her parkta görülebilecek elemanlardır (Şekil 5.58-59) Alana sonradan getirilen donatı elemanları seçiminde alanın tarihi ve doğal çevre özellikleri dikkate alınmayarak, mekanlara uygun olmayan donatı elemanları kullanılmıştır. Dolayısıyla alanın tarihsel döneminden günümüze ulaşmayı başarabilmiş, diğer donatı elemanlarıyla uyum sağlayamamakta ve bu nedenle mekanın algılanmasında bir kaos yaşanmakta, alanın tarihi kimliği zarar görmektedir.

Şekil 5.62 Rustik görünümlü donatı elemanı (Eyüpreisoğlu, 2006)

Koruda yapılmış olan bazı çalışmaların tarihi kimliğe uygunluğu tartışılır boyuttadır. İngiliz bahçe stilinin hakim olduğu koruda, sonradan yapılmış olan rustik rokoko uslubun başarısız taklitleri görülmektedir. Bu donatılar koru içerisindeki estetik bütünlüğü bozmakta ve tarihsel ve kültürel yapıya zarar vermektedir. (Şekil 5.62)

Şekil 5.62 Koru içerisinde bulunan satış birimleri (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.63 Emirgan Korusundan yol detayları (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.64 Koruda bulunan süs havuzu ve koruyu çevreleyen duvar (Eyüpreisoğlu 2006)

Şekil 5.65 Emirgan Korusunda yer alan bitki örtüsü (Eyüpreisoğlu, 2006)

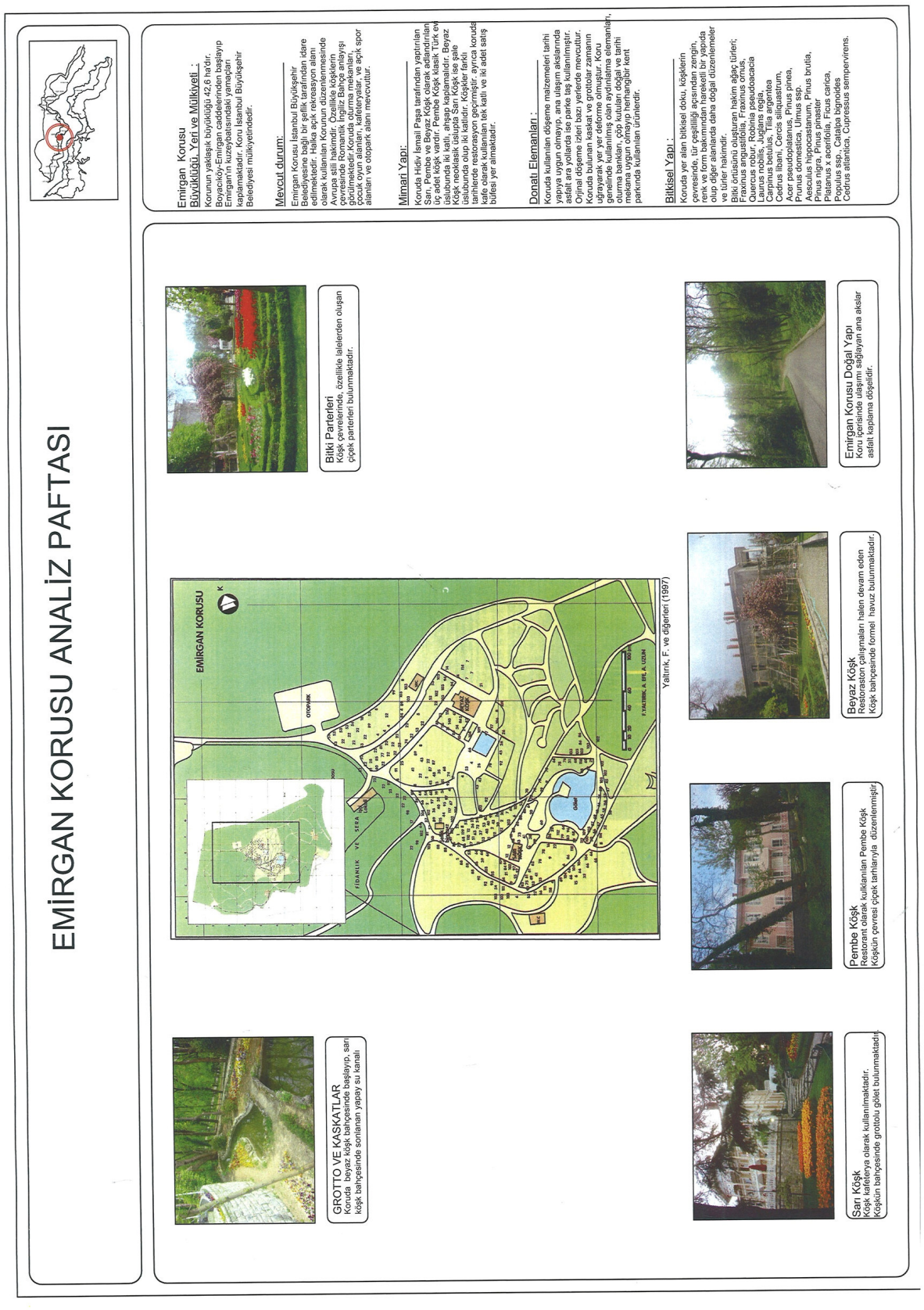

Harita 2. 6 Emirgan Korusu Analiz Paftası

Şekil 5.66 Emirgan Korusunda yer alan bitki örtüsü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Bitkisel yapı

Emirgan Korusunda bulunan hakim türler: *Abies bornmuelleriana* (Uludağ Göknarı), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Acer platanoides* (Çınar Yapraklı Akçaağaç), *Acer pseudoplatanus (Dağ Akçaağacı), Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Albizzia julibrissin* (Gülibrişim), *Betula pubescens, Biota orientalis* (Doğu Mazısı), *Buxus sempervirens* (Şimşir), *Carpinus betulus* (Gürgen), *Catalpa bignonioides* (Sigara Ağacı), *Cedrus deodara* (Himalaya Sediri), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Chamaecyparis lawsoniana* (Yalancı Servi), *Chamaerops excelsa* (Tüylü Palmiye), *Corylus avellana* (Adi Fındık), *Crytomeria japonica* (Japon Çamı), *Cupressus arizonica* (Arizona Servisi), *Cupressus goveniana* (Kokulu Servi), *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Elaeagnus pungens* (İğde), *Eriobotry japonica* (Malta Eriği), *Fagus silvatica* (Kayın), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak), *Fraxinus ornus* (Çiçekli Dişbvudak), *Gleditsia triacanthos, Ilex aquifolium* (Çoban Püskülü), *Juglans regia* (Ceviz), *Lagerstroemia indica* (Oya Ağacı), *Laurocerasus officinalis* (Karayemiş), *Laurus nobilis* (Defne), *Magnolia grandiflora (Büyük Çiçekli Manolya), Magnolia x soulangiana* (Saray Manolyası), *Morus alba* (Ak Dut), *Nerium oleander* (Zakkum), *Paulownia tomentosa* (Pavlonya), *Picea abies* (Avrupa Ladini), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus griffithii* (Ağlayan Çam), *Pinus pinaster* (Sahil Çamı), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Pistacia atlantica* (Atlantik Fıstığı), *Platanus x acerifolia, Populus alba, Populus nigra* (Kara Kavak), *Prunus avium, Quercus robur* (Saplı Meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Salix babylonica* (Salkım Söğüt), *Salix caprea* (Keçi Söğüdü), *Sophora japonica* (Sofora), *Taxus baccata* (Porsuk), *Tilia argentea* (Ihlamur) dır (İBB Park ve Bahçeler Müdürlüğü Silvikültür Raporu, 2002).

5.1.13 Misbah Korusu

İstinye'de İstinye-Yeniköy sahil yolundan itibaren başlayıp yükselen koruluk, çevrenin baskısına ve işgaline maruz kalmış ve konutların arasında küçük bir alan olarak günümüze ulaşmıştır.

Mevcut durum

Çevrede yaşayan halk tarafından Celaliye Korusu olarak adlandırılan koruluk alan, köşklerin binaların arasında sıkışmış ve sürekli yerleşim alanlarının baskısı altındadır. Korunun çevresi bazı yerlerde dikenli tellerle çevrilmiş durumdadır. Korunun üst kısmında izinsiz yapılar inşa edilmiştir (Şekil 5.69). Korunun tepeye yakın kısmı, bitki örtüsünü kaybetmiş, otsu türlere kaplı açık alanlara dönüşmüştür (Şekil 5.67).

Çevrenin baskısına maruz kalan ve içerisinde yapılar inşa edilen koru alanı, parçalanarak koru vasfını yitirmiştir. Korudan günümüze yapılar arasındaki ortak alanlarda yer alan parçacıl yeşil alanlar ulaşabilmiştir. Çoğu izinsiz yapılardan oluşan yerleşimlerin yoğun olduğu koruda toprak üstü örtüsünü yitirmiş açık alanlar mevcuttur. Korunun İstinye-Yeniköy sahil yolundan başlayıp eğimli bir alanda yükselen kısımda anıtsal boylara ulaşmış *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri) ve *Cedrus libani* (Lübnan Sediri) ağaçları yer almaktadır.

Şekil 5.67 Koru içerisinde açık alanlara dönüşmüş araziler (Eyüpreisoğlu, 2006)

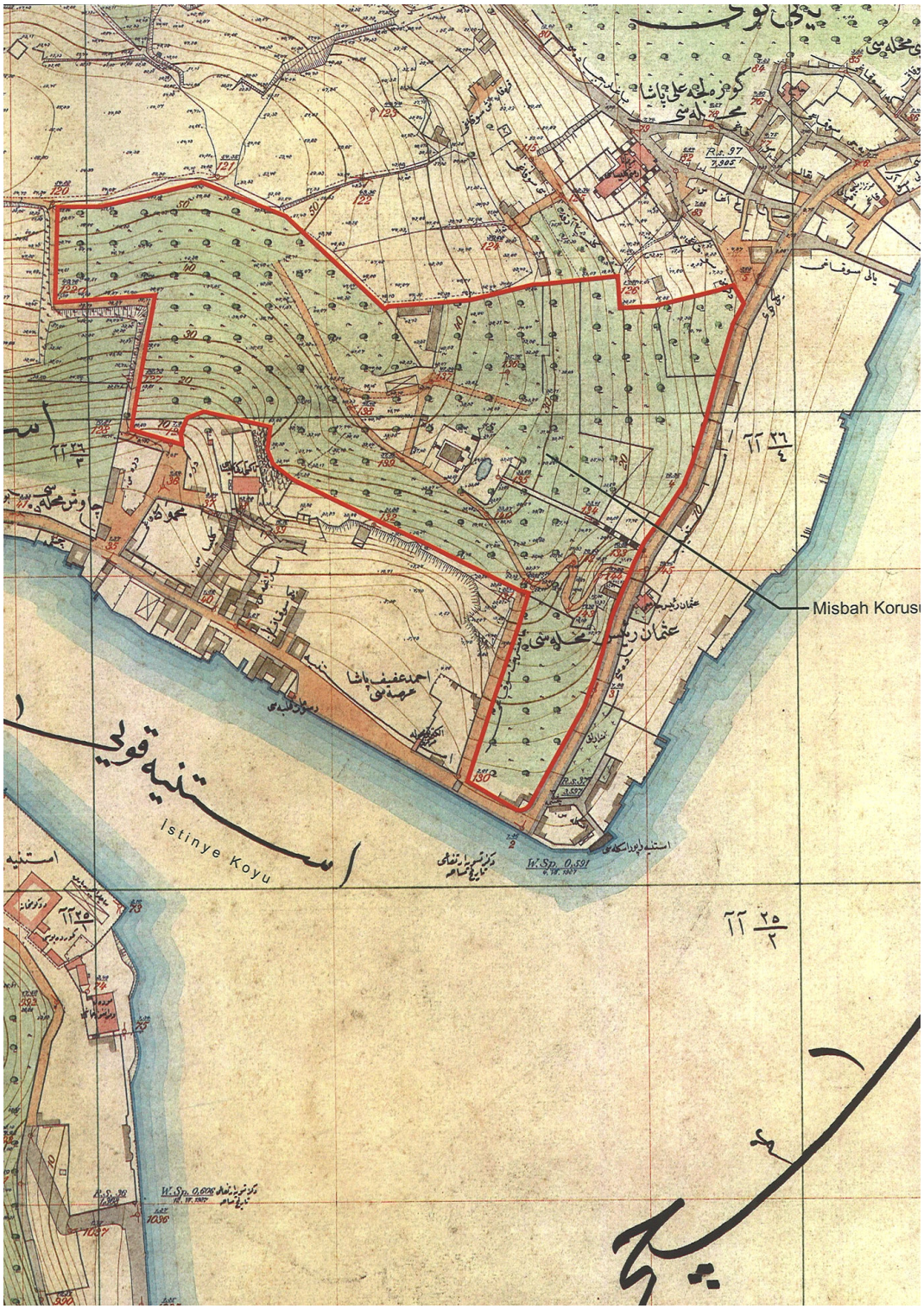

Harita 5. 5 Misbah korusunun bitkisel dokusunu yitirmeden önceki durumu (Dağdelen, 2005)

Şekil 5.68 Koru içerisindeki doğal vejetasyon (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.69 Koru içerisinde bulunan izinsis yapı (Eyüpreisoğlu, 2006)

Bitkisel yapı

Korunun üst kısmı insan müdaheleleri sonucu ağaç dokusunu kaybetmiştir. Koruluktan günümüze evler arasında kalan parçalı yeşil alanlar ulaşabilmiştir. Koruda yer alan türler; *Pinus pinea* (Fıstık çamı), *Tilia argentea* (Ihlamur), *prunus domestica* (Erik), anıtsal boylara ulaşmış *Cedrus deodora* (Sedir) ve *Cupressus sempervirens* (Servi) dir.

5.1.14 Said Halim Paşa Korusu (Yapı Kredi Bankası Korusu-Yeniköy Korusu)

Sait Halim Paşa ceddesinden başlayan koruluk,Yeniköy sırtlarında yer almakta ve Özgün Sokakta sonlanmaktadır. Alanı 9,2 hektar kadar olan Yeniköy korusunun mülkiyeti Yapı ve Kredi Bankasına aittir.

Şekil 5.70 Koru içerisinde yer alan tarihi yapı (Eyüpreisoğlu, 2006)

Tarihçe

Adı koru ile bütünleşen Said Halim Paşa (1863-1921), Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın torunudur; 1908'den sonra Yeniköy'de Belediye Reisliği yapmıştır. 1913'de Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesi üzerine, Hariciye Nazırlığından Sadrazamlığa getirilmiştir. Koruya belediye reisliği döneminde sahip olmuştur (Yaltırık vd., 1997).

Şekil 5.71 Koru içerisinde yer alan tarihi yapı ve çevresi (Eyüpreisoğlu, 2006)

Mevcut durum

Yüksek duvarlarla çevrili olan koru, iki girişi olup, Boğaziçi'ne hakim bir konumdadır. Yeniköy korusu, Yapı ve Kredi bankasına ait olup, halka açık değildir. Bakımlı olan koru içerisinde yürüyüş yolları oturma alanları mevcut olup içerisinde, geçmişte Rum İlkokulu olarak kullanılan tarihi yapı bulunmaktadır. (Şekil 5.71) Yapı günümüzde konut olarak kullanılmakta fakat oldukça bakımsız durumdadır. Ayrıca yapının yanında yine konut amaçlı yapılmış olan ve oldukça kötü görünüm arz eden barakalar yer almaktadır. Yapı restore edilmeli ve tarihi yapısına uygun bir işlev verilerek korunmalıdır.

Yeniköy Korusu, kamuya açık olmaması sebebiyle yoğun kullanıma maruz kalmamış ve sahip olduğu yapısal ve bitkisel doku büyük ölçüde, bozulmadan günümüze ulaşmıştır. Bu nedenle ekolojik, tarihsel, kültürel açıdan ve ayrıca Boğaziçi kimliğinin ve siluetinin sürdürülebilirliği açısından korunması gereken önemli bir alandır.

Şekil 5.72 Yeniköy Korusunun giriş kapısı (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.73 Koruyu çevreleyen sınır elemanları (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.74 Yeniköy Korusu bitkiörtüsü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Bitkisel yapı

Yüksek duvarlarla çevrili, bakımlı bir korudur. Sık ve grift bir tepe kapalılığına sahip olan koruda *Platanus occidentalis* (Çınar), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Pinus pinea* (Fıstık Çamları), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak), *Pistacia atlantica* (Sakız ağacı), *Laurus nobilis* (Defne), *Pinus nigra* (Karaçam), "*Pinus halepensis* (Halep çamı), *Gleditsia triacanthos* (Gladiçya), *Ulmus minor* (Ova Akçaağacı), *Carpinus betulus* (Gürgen), *Corylus avellana* (Fındık), *Pistacia terebinthus* (Menengiç)" bulunmaktadır (Yaltırık vd., 1997).

5.1.15 Avusturya Elçiliği Korusu

Boğaziçi'nde, Yeniköy sahilinde yaklaşık 5,5 hektarlık bir alanda yer almaktadır. Avusturya elçiliği yazlık binası olarak kullanılmaktadır.

Tarihçe

Osmanlı-Avusturya dostluğunun bir nişanesi olarak Mıgırgıç Cezayirkiyan'a ait olan arazi, II. Abdülhamit'in emri ile kamulaştırılmış ve Avusturya-Macaristan imparatoru II. Franz Joseph'e 1898'de hediye edilmiştir.

Mevcut durum

Yeniköy sahilinde, denize cepheli görkemli Avusturya Elçiliği yazlık saray binasının arkasındaki dört set üzerinde oluşmuş ağaçlık alan. 19.yüzyıl Boğaziçi setli bahçelerinin güzel

bir örneğidir (Şekil 5.77)

Şekil 5.75 Avusturya Elçiliği Yazlık Köşk Korusu (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.76 Avusturya Elçiliği Köşkü giriş kapısı (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.77 Avusturya Elçiliği yazlığı bahçesi (Yaltırık vd., 1997)

Bitki örtüsü

Avusturya Elçiliği Korusu'nda yer alan bitki türleri : *Acer campestre* (Ova Akçaağacı), *Aesculus hippocastanum (*Atkestanesi), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Acer pseudoplatanus* (Çınar Yapraklı Akçaağaç), *Biota orientalis* (Doğu Mazısı), *Buxus sempervirens* (Şimşir), *Carpinus betulus* (Adi Gürgen), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Chamaecyparis lawsoniana* (Lawson Yalancı Servisi), *Chamaerops excelsa* (Palmiye), *Cryptomeria japonica* (Japon Kadife Çamı), *Cupressus arizonica* (Arizona Servisi), *Cupressus sempervirens* (Yalancı Servi), *Eriobotrya japonica* (Malta Eriği), *Ficus carica* (İncir), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Lagerstroemia indica* (Oya Ağacı), *Laurocerasus officinalis* (Laz Kirazı), *Laurus nobilis* (Defne), *Magnolia grandiflora* (Büyük Çiçekli Manolya), *Picea pungens* (Mavi Çam), *Pinus nigra* (Kara Çam), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı çınar), *Platanus occidentalis* (Batı Çınarı), *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Prunus spinosa* (Çakal Eriği), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Sequoia sempervirens* (Sahil sekoyası), *Taxus baccata* (Porsuk), *Sophora japonica* (Sofora), *Syringa vulgaris* (Leylak), *Tilia platyphyllos* (Büyük Yapraklı Ihlamur), *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur) (Yaltırık vd., 1997).

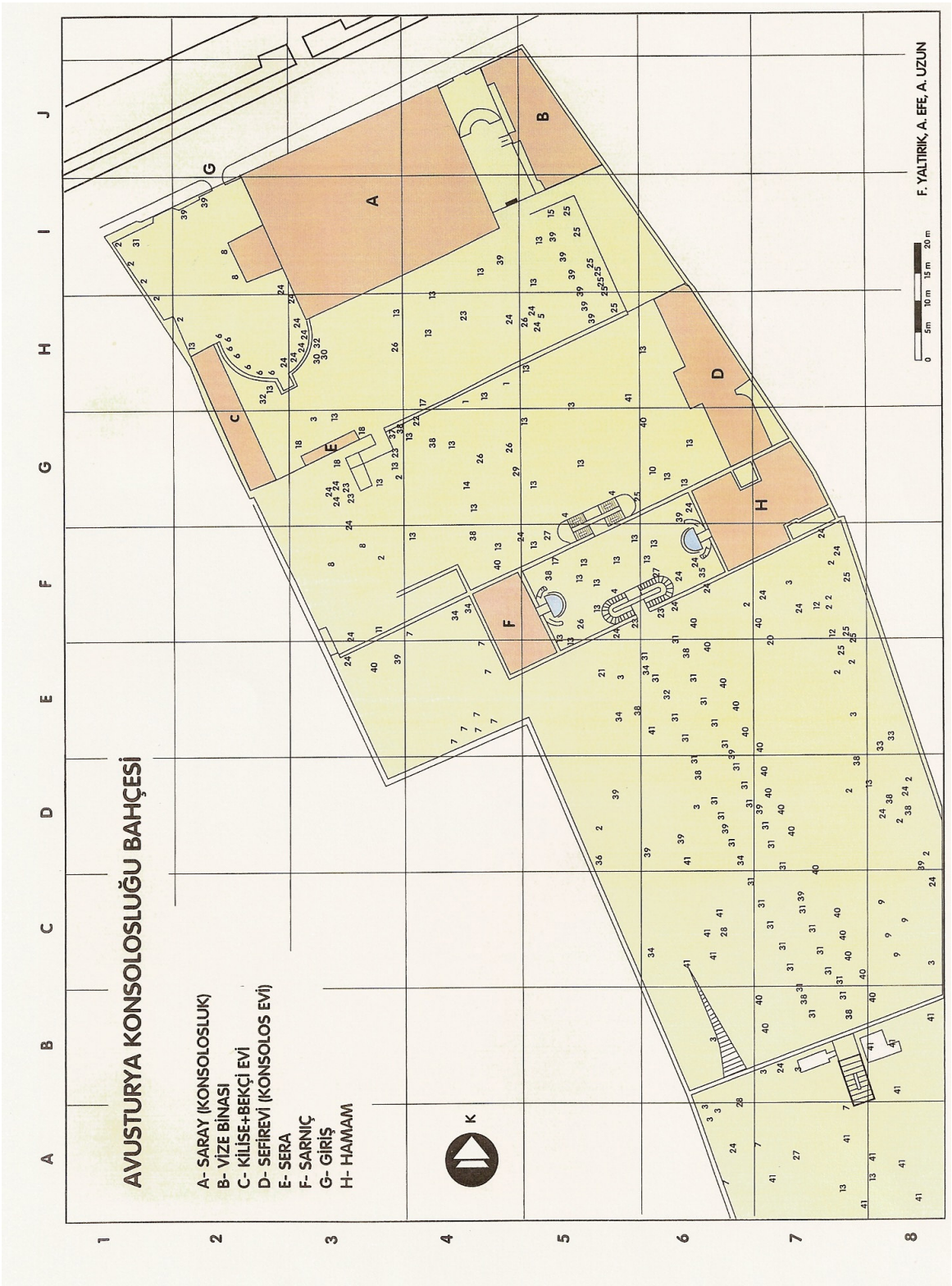

Şekil 5.78 Avusturya Konsolosluğu Bahçesi vaziyet planı (Yaltırık vd., 1997).

5.1.16 Huber Korusu (Cumhurbaşkanlığı Yazlık Köşk Korusu)

Tarabya koyunun güneyinde, Yeniköy-Tarabya sahil yoluna cephesi olan Huber Köşkü'nün arlkasında yükselen yamaç ve tepe üzerindeki 6,4 hektarlık korudur.

Şekil 5.79. Huber korusunun Boğaziçinden görünüşü (Yaltırık vd., 1997).

Mevcut durum

"Koruluk İngiliz bahçesi konseptini yansıtan doğal ve pitoresk düzenlenmesi, nişli ve grottolu setleri ve çok değerli ağaç türleri ile Boğaziçi'nin en önemli yeşil alanlarından birisidir" (Yaltırık vd., 1997).

Şekil 5.80 Huber Köşkünün Boğaziçinden görünüşü

Bitkisel yapı

"Koruda, anıtsal boyutlara ulaşmış *Tilia argentea* (Gümişi Ihlamur), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Quercus İlex* (Pırnal Meşesi), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak), *Pinus pinea* (Fıstık Çamları), *Pinis brutia* (Kızıl Çam), *Avrupa göknarı* (Duglas Göknarı), *Sequoia sempervirens* (Sahil Sekoyası), *Taxus baccata* (Porsuk), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi) ağaçları yer alır. (Yaltırık vd., 1997).

Şekil 5.81 Huber Köşkü ve Korusunun Boğaziçi siluetindeki görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.82. Huber Korusunun sahil yolundan görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

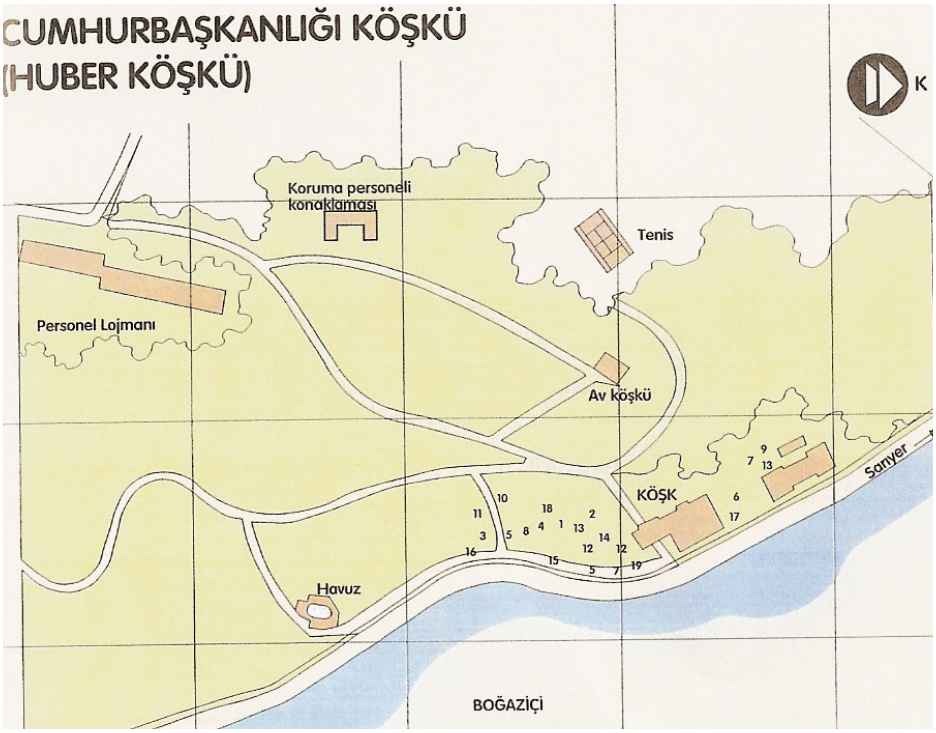

Şekil 5.83 Huber Korusu vaziyet planı (Yaltırık vd., 1997).

Cumhurbaşkanlığı Huber Köşkü Korusu'nda yer alan hakim bitki türleri; *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Ailanthus altissima* (Kokar Ağaç), *Biota orientalis* (Doğu Mazısı), *Buxus sempervirens* (Şimşir), *Carpinus betulus* (Gürgen), *Castanea sativa* (Kestane), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Cerasus mahaleb* (Mahlep), *Chaenomeles japonica* (Süs Ayvası), *Chamaerops excelsa* (Tüylü Palmiye), *Crataegus monogyna* (Geyik Dikeni), *Cryptomeria japonica* (Japon Kadife Çamı), *Cupressus arizonica* (Arizona Servisi), *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Diospyros kaki* (Trabzon Hurması), *Ficus carica* (İncir), *Eriobotrya japonica* (Malta Eriği), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Hedera helix* (Orman Sarmaşığı), *Lagerstroemia indica* (Oya Ağacı), *Laurocerasus officinalis* (Karayemiş), *Laurus nobilis* (Defne), *Ligustrum lucidum* (Kurtbağrı), *Magnolia grandiflora (Büyük Çiçekli Manolya), Nerium oleander* (Zakkum), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Quercus fainetto* (Macar Meşesi), *Quercus İlex* (Pırnal Meşesi), *Quecus robur* (Saplı Meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Sequoia sempervirens* (Sahil sekoyası), *Taxus baccata* (Porsuk)(Yaltırık vd., 1997).

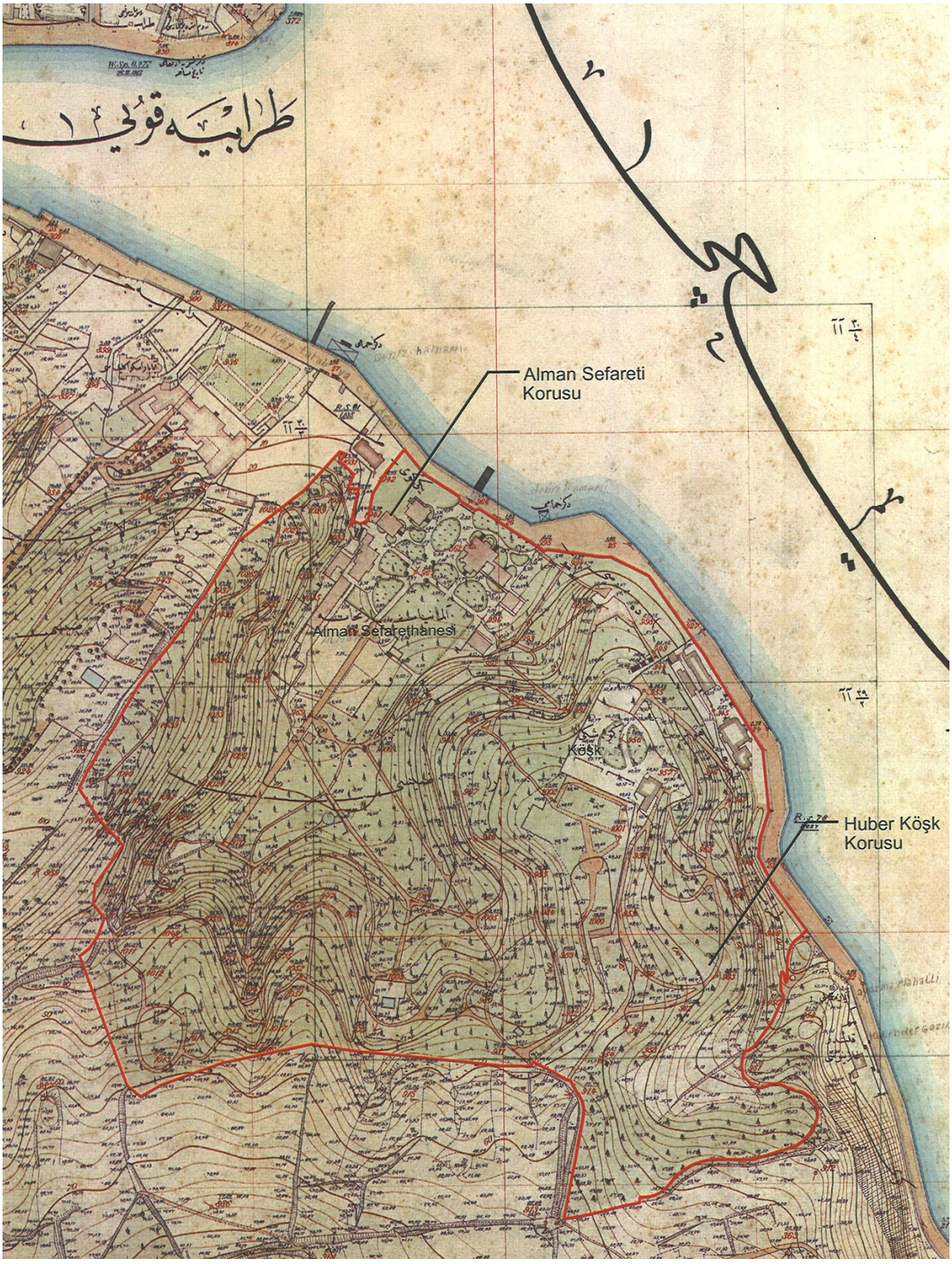

Harita 5. 6 Cumhurbaşkanlığı Yazlık Köşk (Huber Köşkü) ve Alman Elçilik korularının 1918 yılına ait haritası [*]

[*] Orjinalleri Atatürk Kitaplığında bulunan Rumeli Ciheti Haritaları'ndan faydalanarak hazırlanmıştır.

5.1.17 Alman Elçilik Korusu

Yeniköy-Tarabya sahil yolundan başlayıp Feriha Sokakta sonlanan korunun yaklaşık yüzölçümü 17 hektardır.

Tarihçe

Evliya çelebi Tarabya'da servi ormanlarından, bağ ve bahçelerin, koruların çoklığından bahseder. Sultan III.Selim bu korunun bir kısmını Fransa Sefaretine yazlık yer olarak vermiştir. Bundan başka diğer elçiliklerin sefaretleri de eklenmiştir (Gülersoy, 1970).

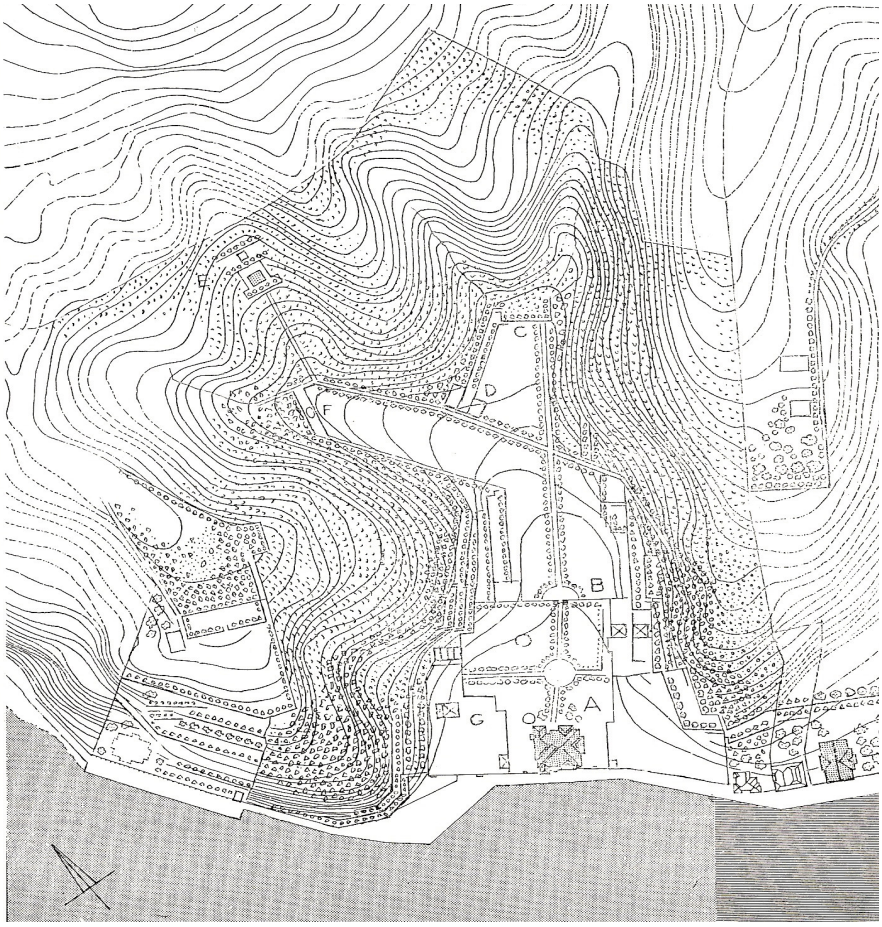

Şekil 5.84 Tarabya kasrı bahçesi (Alman Sefareti) A.İç bahçe, B.Dış bahçe, C. Set, Eski limonluk, E.Havuzlu setler, F.Havuz ve sofalar, G.Servis bahçesi

Mevcut durum

denize hayli geniş cephesi olan, yazlık köşklerin içinde yer aldığı bakımlı, bahçenin gerisinde yükselen ağaçlık alan; Burası eski Tarabya Kasrı'nın bulunduğu yerdir.

Şekil 5.85 Alman Elçilik Köşkünün Boğaziçinden görünüşü

Şekil 5.86 Alman Elçilik Köşkü ve Korusunun Boğaziçi siluetindeki görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Bahçe düzeninde ve yeni yapıların yerleştirilmesinde belirli bir geometri ve aksiyalite gösterilmek istenmişse de muhtemelen eski yerleşme izlerine bağlı kalmaktan ötürü radikal bir geometri sağlanmış görülmektedir.Bahçede eski hamam binasının yerinde inşa edilmiş bir de şapel bulunmaktadır. Ayrıca aziz Georg'un tasvirini taşıyan bir çeşme ile mezarlık ve Moltke Anıtı yer almaktadır (Yaltırık vd., 1997).

Şekil 5.87 Alman Elçilik Köşkü sahilyolundan görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Bitkisel yapı

Koruda *Tilia argentea* (Gümişi ıhlamur), *Quercus robur* (Saplı meşe), *Carpinus betulus* (Gürgen) ve Akçaağaç hakim durumdadır; gövdesi sert kıllı Palmiye (*Trachycarpos fortunei*) tüm koruluk alanda yaygındır. Denize nazır tepe üzerinde I. Dünya Savaşı'nda şehit düşen askerler ile Maraşal Von der Goltz için yaptırılan mezarlıkta anıtsal boyutlara erişmiş *Pinus pinea* (Fıstık Çamları) bulunur (Yaltırık vd., 1997).

Alman Elçilik Korusu'nda Yer Alan Bitki Türleri: *Abies bornmuelleriana* (Uludağ Göknarı), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Abies pinsapo, Ailanthus altissima* (Kokarağaç), *Buxus microphylla* (Küçük Yap. Şimşir), *Calocedrus decurrens, Carpinus betulus* (Gürgen), *Castanea sativa* (Kestane), *Celtis australis* (Atlantik Sediri), *Cedrus deodara* (Himalaya Sediri), *Cepholotaxus harrintonia, , Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Chamaerops excelsa* (Tüylü Palmiye), *Chimonanthus praecox, Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Diospyros kaki* (Trabzon Hurması), *Elaeagnus pungens* (İğde), *Fagus silvatica* (Kayın), *Ficus carica* (İncir), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Ginkgo biloba* (Japon Mabet Ağacı), *Hedera helix* (Oraman Sarmaşığı), *Hibiscus syriacus* (Ağaç Hatmi), *Lagerstroemia indica* (Oya Ağacı), *Laurocerasus officinalis* (Laz Kirazı), *Laurus nobilis* (Defne), *Magnolia grandiflora* (Büyük Çiçekli Manolya), *Nerium oleander* (Zakkum), *Picea abies* (Avrupa Ladini), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Pinus nigra* (Karaçam), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı Çınar), *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Quercus fainetto* (Macar Meşesi), *Quercus İlex* (Pırnal Meşesi), *Quecus robur* (Saplı Meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Sequoia sempervirens* (Sahil sekoyası), *Taxus baccata* (Porsuk) *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur)(Yaltırık vd., 1997).

5.1.18 Fransız Elçilik Korusu (İpsilanti Yalısı Ve Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Bahçesi)

Tarabya sahil yolundan başlayıp yükselen koru Sefaret caddesinde sonlanmaktadır ve yüzölçümü yaklaşık 7,5 hektar kadardır.

Tarihçe

Sultan III.Selim, 1807'de İpsilanti Yalısı ve etrafındaki koruluk alanı dönemin Fransız Büyükelçisi General Sebastiani'ye elçiliğin yazlığı olarak kullanılmak üzere vermiştir. (Gülersoy, 1970).

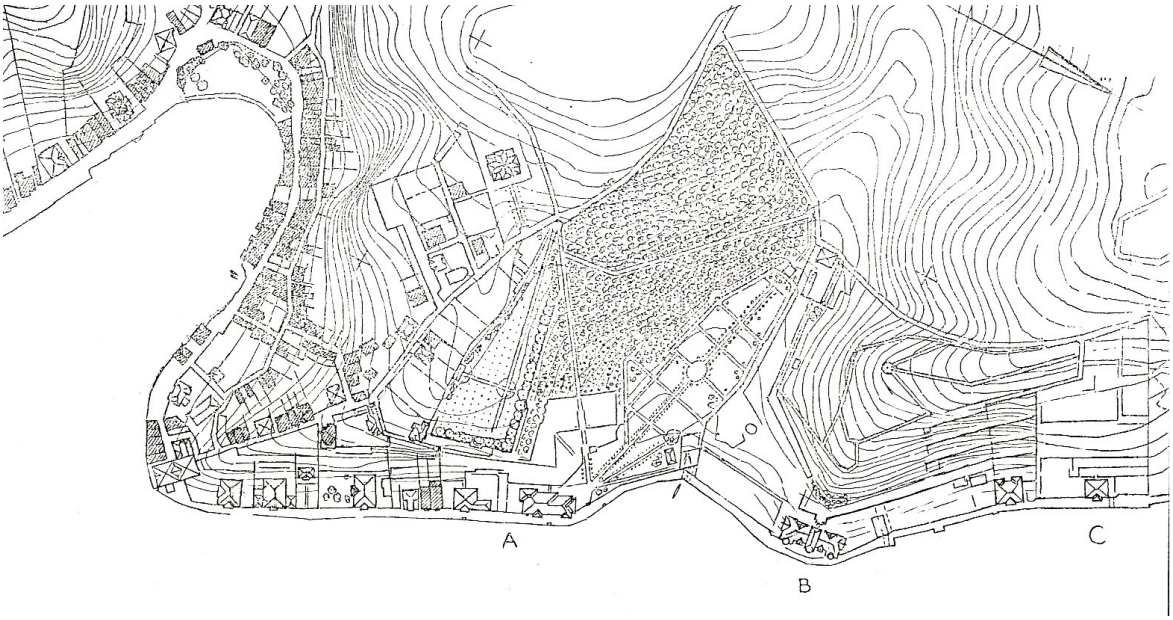

Şekil 5. 88. Tarabya'daki Fransız ve İngiliz Elçilik Korularının 19.yy'a ait haritası: A.Fransız Sefareti, B.İngiliz Sefareti, C.Eski Fransız Sefareti (Eldem, 1974)

Fener'li rum ailelerden olan İpsilanti'ler tarafından 18.yy'da yaptırılan yalı, 1989'dan bu yana Marmara Üniversitesi Fransızca Kamu Yönetimi bölümü olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.89 Fransız Elçilik Korusu sahilyolundan görünüşü (Yaltırık vd., 1997).

Mevcut durum

Yalının arkasındaki tepenin Boğaz tarafına bakan yamacında, tabanı kabaca kıyı boyunca uzanan bir üçgen oluşturan geniş bahçe, iki büyük set halinde düzenlenmiştir. Yukarı set, iki tarafı fıstık çamları ile çevrilmiş, ortası da satranç biçiminde dikilmiş ağaçlarla bezeli gayet büyük bir teras şeklindedir. Setin yalı tarafında küçük bir çıkması vardır. Bu set ile aşağı set arasında, kaskatlı bir çeşme bulunmaktadır. Kat kat istinat duvarlarıyla tutulan bu setler merdiven ya da rampalarla kıyı tarafındaki aşağı bahçeye bağlanmıştır (Eldem, 1974; Tibet, 1994; Yaltırık vd., 1997).Koru'nun sahil yoluyla olan sınırı parmaklıklarla, diğer sınırları yüksek duvarlarla çevrilidir ve yoğun bitki örtüsüne sahiptir.

Şekil 5.90 Fransız Elçilik Korusu sahilyolundan görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006).

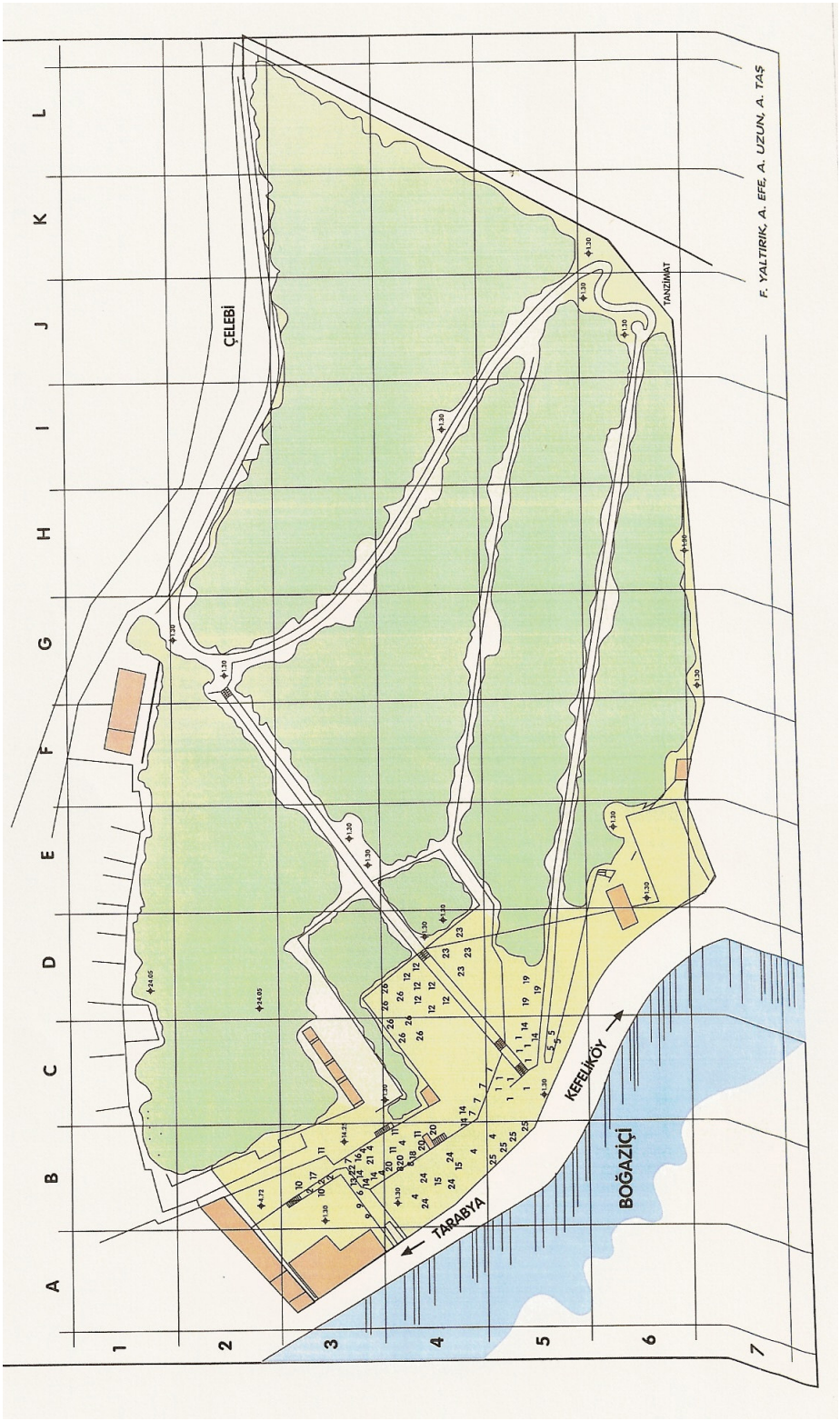

Şekil 5.91 Fransız Konsolosluğu Bahçesi vaziyet planı (Yaltırık vd., 1997).

Bitkisel yapı

"Fransa Elçilik Korusu'nda yer alan bitki türleri, *Acer campestre* (Ova Akçaağacı), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Ailanthus altissima* (Kokarağaç), *Carpinus betulus* (Adi Gürgen), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Cupressus sempervirens* (Yalancı Servi), *Castanea sativa, Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Gleditsia triacanthos, Juglans regia* (Cviz), *Laburnum anagyroides, Prunus laurocerasus* (Süs Eriği), *Laurus nobilis* (Defne), , *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Pinus nigra* (Kara Çam),), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı Çınar), *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Populus alba*(Ak Kavak), *Prunus spinosa* (Çakal Eriği), *Quercus fainetto* (Macar Meşesi), *Quecus robur* (Saplı Meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Ruscus acuelatus* (Dikenli mersin), *Salix babylonica* (Salkım Söğüt), *Sophora japonica* (Japon Soforası), *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur), *Ulmus minor* (Ova Karaağacı) (Yaltırık vd., 1997).

5.1.19 İngiliz Elçilik Korusu

Tarabya'da sahil yoluna cephesi olan yazlık binanın arkasında yükselen ağaçlık alan olup yaklaşık alanı 2,7 hektar kadardır.

Şekil 5.92 İngiliz Elçilik Korusunun giriş kapısı ve sahil yolundan görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Yoğun bitki örtüsüne sahip İngiliz Elçilik Korusu'nda hakim ağaç türleri, *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Tilia argentea* (Ihlamur), *Platanus occidentalis* (Çınar), (Defne), *pseudoplatanus* (Karaağaç), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Quercus robur* (Saplı meşe), *Albizzia julibrissin* (Gülibrişim) ve *Pinus pinea* (Fıstık çam)'dır.

Koruda yer alan diğer türler ise *Acer campestre* (Ova Akçaağacı), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Carpinus betulus* (Adi Gürgen), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Celtis australis* (Adi Çitlenbik), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Chamaeorps excelsa, Corylus avellana avellana* (Adi Fındık), *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Diospyros lotus* (Küçük Meyveli Trabzon Hurması), *Eriobotry japonica* (Malta Eriği), *Fagus silvatica* (Kayın), *Ficus carica* (İncir), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Juglans regia* (Adi Ceviz), *Laurus nobilis* (Defne), *Magnolia grandiflora (Büyük Çiçekli Manolya), Malus communis* (Elma), *Pawlonia tomentosa* (Pavlonya), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı çınar), *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Prunus avium, Ruscus aculeatus (Dikenli Mersin), Taxus baccata* (Porsuk) dır. (Yaltırık vd., 1997).

Şekil 5.93 İngiliz Elçilik Korusu bitkisel yapı (Yaltırık vd., 1997).

5.1.20 İspanyol Elçiliği Korusu

Sarıyer İlçesi'nin Büyükdere Mahallesi, Büyükdere Caddesi üzerinde, Sefaret Sokak ve Kalfa Sokaklarıyla sınırlanmaktadır. Sırp Bağos Ermeni Katolik Kilisesinin Batısında bulunan korunun yaklaşık alanı 1 hektardır.

Şekil 5.94 İspanyol Elçiliği Köşkünün sahil yolundan görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Mevcut durum

İspanyol Elçilik Korusu, iki katlı ve yüksek bir su basmanı üzerinde kurulmuş olan İspanyol Elçiliği Yazlık köşkünün ardından devam ve oldukça yoğun bitki örtüsüne sahip olan alandır. Korunun ana girişi Büyükdere Sahil yolundan Köşkün ön bahçesine açılan kapıdan olup Koruyu çevreleyen duvarlar boyunca iki tali girişi daha mevcuttur.

Şekil 5.95 İspanyol Elçilik Korusunu çevreleyen duvarlar (Eyüpreisoğlu, 2006)

Harita 5. 7 İspanya ve Rus Sefareti korularının 1918 yılına ait haritaları (Dağdelen, 2005)

Bitkisel yapı

Köşkün ön bahçesinde özellikle form verilmiş çit bitkileriyle oluşturulmuş formel bir düzenleme hakimdir. Ayrıca simetrik bir şekilde yerleştirilmiş olan Atkestaneleri köşkün vurgusunu arttırmıştır. Koruluk alan çok boylu olmayan türlerden oluşan, yoğun bitki örtüsüne sahiptir.

İspanyol Elçiliği Korusu'nda yer alan bitki türleri: *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Carpinus betulus* (Gürgen), *Castanea sativa* (Kestane), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Chamaecyparis lawsoniana* (Yalancı Lavson Servisi), *Chamaerops excelsa* (Tüylü Palmiye), *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Corylus avellana* (Adi Fındık), *Eriobotrya japonica* (Malta Eriği), *Ficus carica* (İncir), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Juglans regia* (Adi Ceviz), *Laurocerasus officinalis* (Laz Kirazı), *Laurus nobilis* (Defne), *Lagerstroemia indica* (Oya Ağacı), *Magnolia grandiflora* (Büyük Çiçekli Manolya), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı Çınar), *Quecus robur* (Saplı Meşe), *Taxus baccata* (Porsuk), *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur)(Yaltırık vd., 1997).

5.1.21 Rus Elçiliği Korusu

Büyükdere-Sarıyer sahil yoluna cephesi olan görkemli ahşap yalının arkasından batıya doğru yükselen vadi ve tepelik üzerindeki ağaçlık alan; yüzölçümü 16,6 hektardır.

Büyükderenin en büyük ve tanınmış bahçelerinden biri Hübcıh'ün bahçesi idi. Bu bahçenin bir kısmı Rus Sefareti Bahçesine geçmiş, diğer kısmı ise imar edilmiştir.(Eldem, 1974)

Mevcut durum

Şekil 5.96 Rus Elçilik Köşkünün ve Korusunun Boğaziinden görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.97 Rus Elçilik Köşkünün ön bahçesinin görünümü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Oldukça büyük çap ve boylara ulaşmış ağaçlar sık bir tepe kapalılığı oluşturmuşlardır. Anıtsal nitelikte boyutlara ulaşmış ağaçların başında; *Tilia ssp.*(Ihlamurlar), *Aesculus hippocastanum* (Atkestaneleri), *Pinus pinea* (Fıstık çamları), *Cercis siliquastrum* (Erguvanlar), *Fraxinus ssp.* (Dişbudaklar), *Celtis* (Çitlenbikler) gelir. (Yaltırık vd., 1997).

"Rus Elçiliği Korusu'nda yer alan bitki türleri: *Ailanthus altissima* (Kokarağaç), *Carpinus betulus* (Gürgen), *Castanea sativa* (Kestane), *Celtis australis* (Atlantik Sediri), *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Ficus carica* (İncir), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Laurocerasus officinalis* (Laz Kirazı), *Laurus nobilis* (Defne), *Picea abies* (Avrupa Ladini), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı Çınar), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Quercus fainetto* (Macar Meşesi), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Taxus baccata* (Porsuk) dır (Yaltırık vd., 1997).

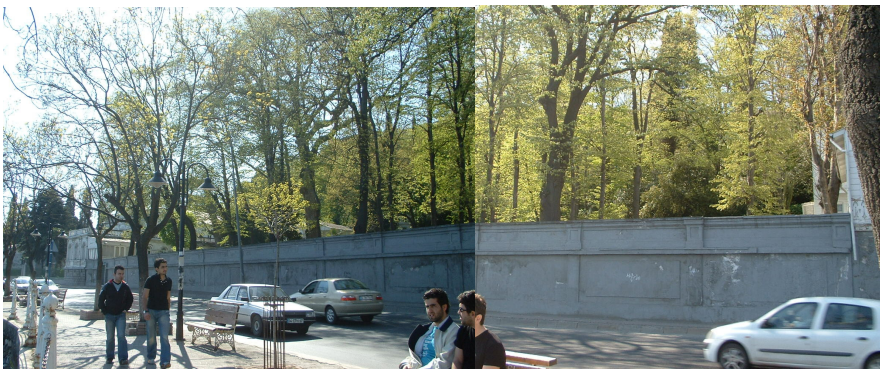

Şekil 5.98 Rus Elçilik Korusunu çevreleyen yüksek duvarlar (Eyüpreisoğlu, 2006)

5.2 Boğaziçi Mekanının Anadolu Yakasında Yeralan Korular

5.2.1 Beykoz Kasrı Korusu

Beykoz ilçesi sınırları içinde Hünkar iskelesinin hemen güneyinde, bir zamanlar Yalıköy'e uzanan çayır ile sahil arasında kalan tepecik de yaklaşık 8 hektar büyüklüğünde bir korudur. Beykoz Kasrı bugün Milli Saraylar Daire Başkanlığına bağlıdır.

Tarihçe

19. yüzyıl ortasında Mısır Hıdivi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından Sultan Abdülmecid'e hizmet ve sadakat arz etmek amacıyla bir kasır inşa ettirilmiştir. İnşaat 1855'de başlamış, 11 yılda Hıdiv'in oğlu Said Paşa tarafından tamamlanmıştır (Gülersoy 1970).

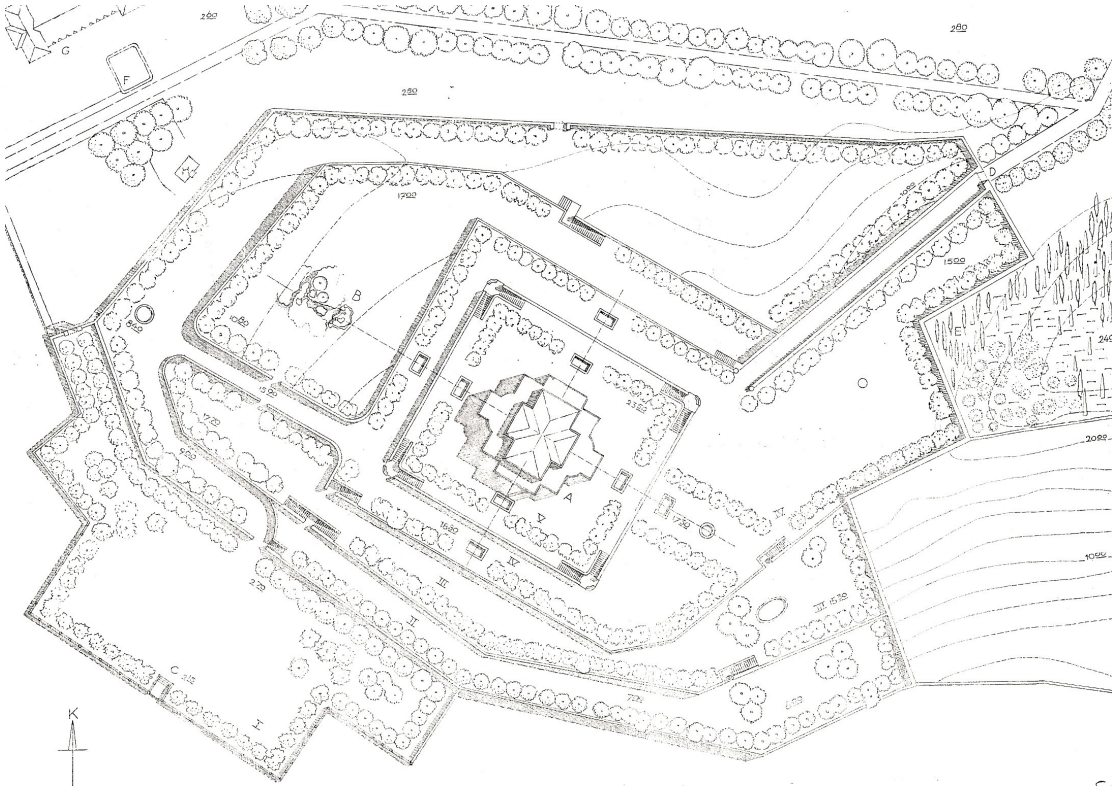

Şekil 5. 99 "Beykoz kasrı ve bahçesi; A.köşk, b.Grot şeklinde yer altı hamamı, C. Deniz kapısı, D. Kara kapısı, E.Eski mezarlık, F. Namazgah, G.Has ahır" (Eldem, 1974).

Mevcut durum

Beykoz kasrı günümüzde Çocuk ve Göğüs hastalıkları hastanesi olarak kullanılmaktadır. Kasır ve çevresinde restorasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Koru içerisinde yaz sıcaklarından korunmak için yapılmış olan bir "Grotto" yer alır. Dar ve dolambaçlı bir yol ile girilen bir yapay mağaranın kubbeli iki küçük odası vardır; duvarları istiridye kabuklarıyla süslenmiştir ve üst taraftan sürekli dökülmekte olan sular serin hava ceryanı oluşturmaktadır. 18.yy Avrupa bahçe mimarisinde bu yapay mağaralara sık rastlanır (Gülersoy 1970) (Artan, 1994; Yaltırık, 1997)

Şekil 5.100 Beykoz Kasrı Korusunun Boğaziçinden görünümü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Bitkisel yapı

"Kasrın koruluğuna Avrupa'dan getirtilmiş nadide ağaçlar dikilmiştir. Mantar meşesi, İstanbul parklarında bugün bile rastlanmayan *Zelkova carpinifolia*, anıtsal niteliğe ulaşmış *Cedrus deodara* (Himalaya sedirleri), *Quercus robur* (Fıstk çamları), *Cupressus sempervirens (*Serviler), *Acer pseudoplatanus.* (Dağ Akçaağaçları), *Magnolia grandiflora* (Manolyalar), *Tilia argentea* (Ihlamur ağaçları), *Taxus baccata* (Porsuklar), *Cercis siliquastrum* (Erguvanlar), *Laurus nobilis* (Defneler), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya) ağaçları başta olmak üzere bir çok odunsu bitki yer almaktadır. Acer monspessulanum (Fransız

Akçaağacı) ‘nın en iyi gelişmiş örneğine koru da rastlanmıştır” (Yaltırık vd., 1997).

Beykoz Kasrı Korusu’nda yer alan diğer bitki türleri, *Acer platanoides* (Çınar Yapraklı Akçaağaç), *Aesculus x carnea* (Kırmızı Çiçekli Atkestanesi), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Ailanthus altissima* (Kokarağaç), *Chamaerops excelsa* (Tüylü Palmiye), *Diospyros kaki* (Trabzon Hurması), *Ficus carica* (İncir), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Hibiscus syriacus* (Hatmi), *Laurus nobilis* (Defne), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı çınar), *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Taxus baccata, Ulmus minor* (Ova Karaağacı)dır (Yaltırık vd., 1997).

5.2.2 Abraham Paşa Korusu

Beykoz ilçesi sınırları içindedir. Paşabahçe arkasındaki sırtlardan başlayarak Karadeniz’e, Riva’ya kadar uzanan geniş bir alanda yayılmış olup yüzölçümü 27,9 hektar kadardır. Kuzey tarafta kısmen Kavakdere Caddesi, kısmen de tapulu özel mülkler ile, doğu tarafta Kaymakdonduran’a giden asfalt yol ile, güney tarafta kısmen yol kısmen tapulu özel mülkler ile, batı tarafta ise sahil yolu ile çevrilidir. Beykoz Korusunun mülkiyeti İstanbul Büyükşehir Belediyesine aittir.

Tarihsel Süreç

Koruya adını veren Abraham Paşa’nın bu geniş araziyi padişahla tavla oynarken kazandığı söylenir.Koru, 1887’de askeri önemi nedeniyle kamulaştırılarak hazineye devredilmiş. II. Meşrutiyet’in ilanından (1908) sonra, bir bölümü “Hürriyet Bahçesi” adı altında halkın ziyaretine açılmıştır. Korunun Boğaziçi’ne bakan yamaçlarındaki parkı, Abraham Paşa, Fransız bahçe mimarlarına düzenletmiş, bu bölüme köşkler, kuşhaneler, havuzlar yaptırmış; o zamana kadar Türkiye’de yetiştirilmeyen bitkiler, ağaçlar diktirmiştir. Abraham Paşa Korusu’nun içinde bulunan küçük tiyatro, 1937’de yanmıştır (Yaltırık vd., 1997).

Mevcut durum

Koruya giriş, Boğaz yönünde Karacaburun caddesinden, kuzey yönünde ise Kavakdere Caddesi’ndendir. Karacaburun caddesinden olan girişinde kaskatlı bir su elemanı mevcuttur. Tarihi ve doğal yapıyla uyumsuz, şelale görünümü verilmeye çalışılmış olan olan bu su elemanı abartılı ölçekte yapılmıştır. Ayrıca kullanılan malzemenin de tarihi mekan restorasyon tekniklerine uymayan bir yapıda oluşu, görsel olarak estetikten ve fonksiyondan uzak bir mekan olmasına neden olmuştur. (Şekil 101)

Şekil 5.101 Korunun Karacaburun Caddesinden girişi (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.102. Koruda yer alan kontrolsüz girişler (Eyüpreisoğlu, 2006)

Abraham Paşa Korusu içinde iki ana giriş olup bir çok yerde de tali girişleri mevcuttur. Koru dört taraftan duvarlarla sınırlandırılmış fakat, girişlerin kontrolsüz olması nedeniyle, koru içi yollar korunun sınırında yer alan yerleşim alanlarına geçiş amacıyla normal cadde ve sokak gibi kullanılmaktadır. Bu kontrolsüz girişler nedeniyle mekan kapasitesinin üzerinde kullanılmakta ve bu kullanım alanda yer alan flora ve faunayı olumsuz etkilediği gibi yapısal elemanlarda da deformasyonlara neden olmaktadır.

Abraham Paşa Korusu içinde iki büyük mağara, beş havuz, üç grot (kayalık), bir saray kalıntısı vardır. Havuzlardan birinin içindeki küçük adacık ilgi çekicidir (Yaltırık vd., 1997). Koruda iki kır kahvesi, bir restoran, iki tuvalet, iki sera, iki otopark, bir açık spor alanı, çocuk bahçesi, oturma terasları ve piknik alanları bulunmaktadır. Ayrıca alanda yanan bir tiyatro binasının yerine yapılmış olan, fakat kullanılmayan yapı mevcuttur.

Şekil 5.103 Tiyatro binasının yerine inşa edilen yapı ve çevresi (Eyüpreisoğlu, 2005)

Gemişte tiyatro binası olarak kullanılan yapı 1937'de yanmıştır onun yerine inşa edilmiş olan yapı ise bakımsızlığa terk edilmiştir ve günümüzde harap durumdadır. Yapı önünde düzenlenmiş olan teraslı makn da yine bakımsızlıktan harap durumdadır. Burada yer alan, teras önünde yer alan betonarme sınır elemanı, merdiven başlarındaki büyük kaideler geçmişin izlerini taşımaktadır. Yapı ve çevresinde herhangi bir fonksiyon bulunmaması alanın kullanılmamasına bu da, hem alanın deformasyonuna hem de güvenlik açısından tehlikeli olmasına sebep olmuştur. Bu yapı ve çevresinin bir an önce onarıma alınması ve işlevlendirilerek, kullanımı sağlanmalıdır.

Şekil 5.104 Koru içerisinde kullanılan donatı elemanları (Eyüpreisoğlu, 2006)

Abraham Paşa Korusu içerisinde kullanılan donatı elemanlarının seçiminde kentin herhangi bir parkında görebileceğimiz, tarihi alanlara yakışmayan tarzda elemanların kullanıldığı görülmektedir. Bu da alanın genelinde uyumsuz bir görüntü sergileyerek korunun doğal ve tarihi yapısını olumsuz yönde etkilemektedir.(Şekil 5.99-100) Ayrıca koru içerisindeki ana ulaşım aksları tarihsel dokuya uymayacak şekilde asfalt kaplı, kaldırımlar renkli parkelerle döşelidir.

Şekil 5.105 Abraham Paşa Korusunda yer alan çocuk oyun alanı (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.106 Yapısal ve bitkisel elemanlar (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.107 Koru içerisindeki piknik alanları (Eyüpreisoğlu, 2006)

Genellikle günübirlik rekreasyonalanı olarak kullanılan koruda, çoğunlukla piknik alanları kullanılmaktadır. Bu alanlarda herhangibir yönlendirme ve sınırlama olmaması kapasite üstü kullanıma neden olmaktadır. Ayrıca araç girişininde engellenememesi nedeniyle toprak üstü

örtü yok olmuş ve yapısal düzenlemeler de deformasyona uğramıştır (Şekil 5.107)

Beykoz Korusu'nun, sahip olduğu tarihsel ve kültürel değerlerden ötürü bir bütün halinde korunması gerekirken, korunun hemen her noktasında düzensiz, kontrolsüz ve kapasite üstü bir biçimde sürüp giden kullanımın getirdiği yoğun baskı nedeniyle tarihsel ve doğal kimliği zarar görmektedir.

Şekil 5.108. Abraham Paşa Korusunda yapısal ve bitkisel düzenlemeler(Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.109. Abraham Paşa korusunda bitki örtüsü yok edilerek oluşturulmuş futbol sahası

Bitkisel Yapı

Beykoz Korusu biyolojik süreç yönü ile ele alındığında içinde hem yöresel doğal ağaç türlerinin ve hemde yabancı ağaç türlerinin bulunduğu görülür. Öncesi doğal orman olan Beykoz Korusu Abraham Paşa mülkiyetine geçtikten sonra yabancı türler ile doldurulmaya başlanmıştır. Yörenin doğal türleri başında çeşitli Meşe türleri *Quercus coccifera, Quercus frainetto, Quercus ilex, Quercus robur),* Akçaağaç türleri (*Acer negundo, Acer platanoides, Acer pseudoplatanus, Acer pseudoplatanus),* Kestane (*Castanea sativa*) ve Güren (*Carpinus betulus)* gelmektedir. Daha sonra bu türlere eklenen yerli ve yabancı ağaç türleri ise; Mantar Meşesi (*Quercus suber)* başta olamak üzere *Sequoia sempervirens, Calocedrus decurrens, Ulmus x bollandic ,* ve Japon Soforasıdır.

"Korunun yoğun ağaçlık alanında, o zamana kadar Türkiye'de yetiştirilmeyen ağaçlar Avrupa'dan getirilerek dikilmiştir; Sahil Sekoyası, Çınar Yapraklı Akçaağaç, Ihlamurlar, Yalancı akasyalar, Soforalar, Amerikan sığla ağacı, Amerikan lale ağacı, Saplı meşe, Macar Meşesi, Mantar Meşeleri, Atkestaneleri, Erguvanlar, Defneler, Çınarlar, çok büyük boy ve çapa ulaşmış Avrupa Çoban Püskülü, Japon kadife çamları, Karaçam, Kızılçam ve Sedirlerdir. Koru bugün Büyük Şehir Belediyesi'nin mülkiyetindedir ve halka açıktır" (Yaltırık vd., 1997).

Korunun yoğun ağaçlık alanında yabancı kökenli Sekoya, Calocedrus, Ulmus x Hollandica, Japon soforası, mantar Meşesi gibi ağaçlar yanında Çınar, Ihlamur, Meşe, Atkestanesi ve Erguvanlar da sıkça görülür (Yaltırık vd., 1997).

Şekil 5.110 Abraham Paşa Korusu bitkisel doku (Eyüpreisoğlu, 2006)

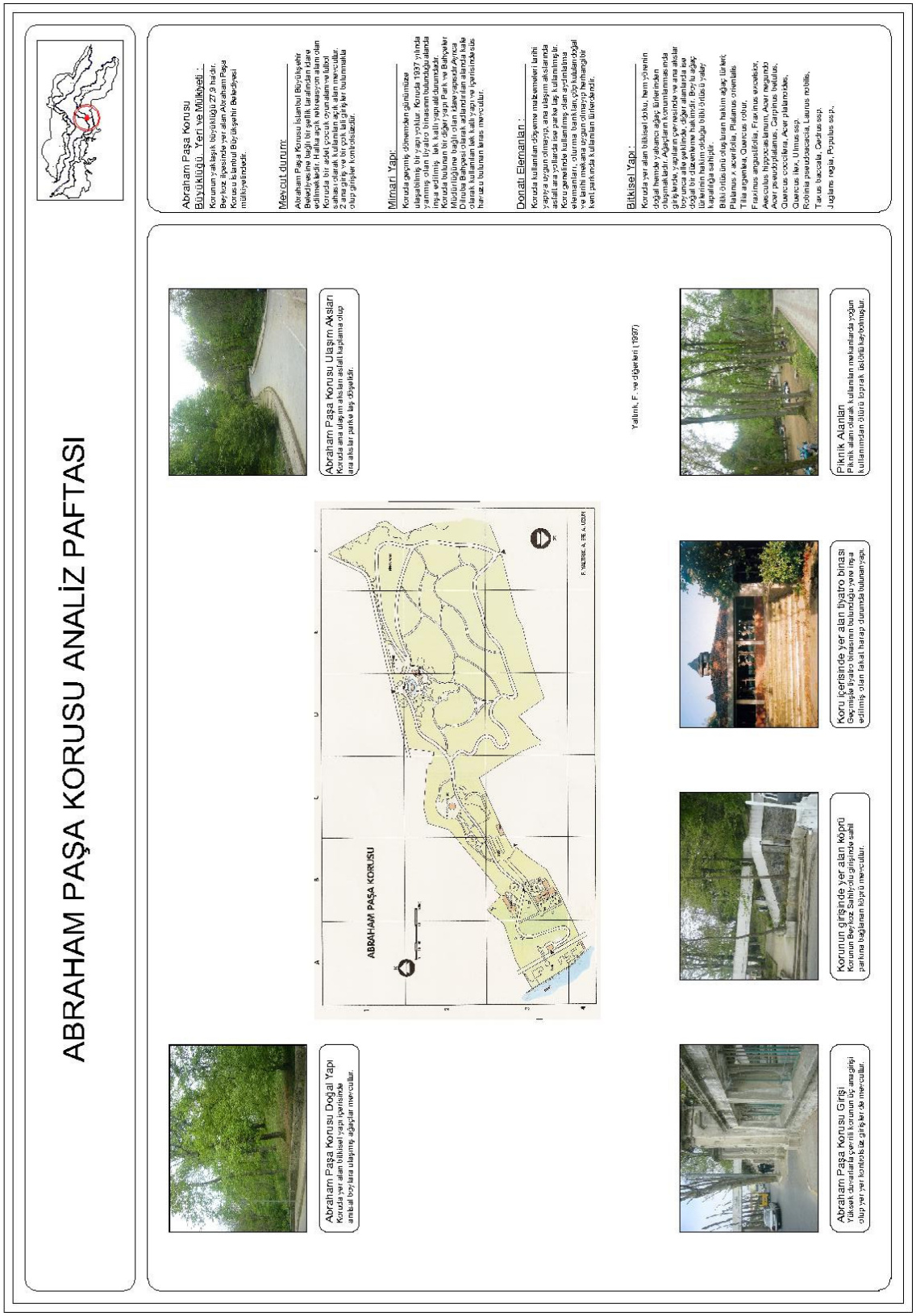

Harita 5. 8 Abraham Paşa Korusu Analiz Paftası

Abraham Paşa Korusunda mevcut bitki türleri ; *Abies bornmuelleriana* (Uludağ Göknarı), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Acer pseudoplatanus (Dağ Akçaağacı), Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Acer platanoides* (Çınar Yapraklı Akçaağaç), *Acer pseudoplatanus 'Atropurpureum', Ailanthus altissima* (Kokarağaç), *Albizzia julibrissin* (Gülibrişim), *Biota orientalis* (Doğu Mazısı), *Betula pendula* (Sarkık Dallı Huş), , *Carpinus betulus* (Gürgen), *Castanea sativa* (Kestane), *Cedrus deodara* (Himalaya Sediri), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Crataegus monogyna* (Geyik Dikeni), *Calocedrus decurrens, Chamaecyparis lawsoniana* (Yalancı Servi), *Crytomeria japonica* (Japon Çamı), *Cupressus arizonica* (Arizona Servisi), *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Fraxinus ornus* (Çiçekli Dişbudak), *Hibiscus syriacus* (Ağaç Hatmi), *Juglans regia* (Adi Ceviz), *Lagerstroemia indica* (Oya Ağacı), *Laurocerasus officinalis* (Karayemiş), *Ligustrum vulgare* (Adi Kurtbağrı), *Magnolia grandiflora* (Büyük Çiçekli Manolya), *Nerium oleander* (Defne), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı çınar), *Prunus avium* (Süs Eriği), *Pseudotsuga menziesii* (Duglas), *Pyracantha coccinea* (Ateş Dikeni), *Ruscus aculeatus* (Dikenli Mersin), *Salix babylonica* (Salkım Söğüt), *Sophora japonica* (Japon Soforası), *Syringa vulgaris* (Leylak), *Taxus baccata* (Porsuk), *Thuja plicata* (Boylu Mazı), *Taxus baccata* (Porsuk), *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur), *Tilia rubra* (Kafkas Ihlamuru), *Eriobotrya japonica* (Malta Eriği), *Ficus carica* (İncir), *Ilex quifolium* (Çoban Püskülü), *Juglans regia* (Adi Ceviz), *Laurus nobilis* (Defne), *Liriodendron tulipifera* (Amerikan Lale Ağacı), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Pinus nigra* (Karaçam), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Quercus fainetto* (Macar Meşesi), *Quercus İlex* (Pırnal Meşesi), *Quecus robur* (Saplı Meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Sequoia sempervirens* (Sahil sekoyası) (İBB Park ve Bahçeler müdürlüğü Silvikültür Raporu, 2002)

5.2.3 Hidiv İsmail Paşa Korusu (Çubuklu Korusu)

Çubuklu Korusu, Kanlıca'nın yaklaşık 1,5 km kuzeyindeki dik yamaçları ve sırtın büyük bir bölümünü kaplar, yaklaşık 17,2 hektarlık bir alana yayılmıştır. Çubuklu-Hıdiv Korusu mülkiyeti İstanbul Büyükşehir Belediyesine aittir.

Tarihsel süreç

"Başta kızılcık olmak üzere , çeşitli ağaçları ve bostanları ile şöhret bulan Çubuklu'daki ilk yerleşme Bizans devrine kadar inmektedir. İnciciyan'a göre "akimitis" denilen uykusuz keşişlere mahsus bir manastır vardır ve Manastırın kurucusu olan Aziz Alexandre 430

yılında ölmüş ve burada defnedilmiştir. Çubuklu korusu içerisinde bugün akimitis manastırına ait sarnıç ve su yollarına yer yer rastlanmaktadır" (Gülersoy, 1970).

Çubuklu korusu Osmanlı Padişahları tarafından ilk zamanlar av sahası olarak kullanılmıştır. 18. yy başlarında çubuklu mesiresi ve korusu , İstanbul'un başta gelen mesire yerlerinden biriydi, Çubuklunun hasbahçe olmaktan çıkarak halk tarafından iskan edilmesi ve köy haline gelişi ise 18. yy'ın ortalarına, Sultan Ahmed III. Zamanında olmuştur. Sadrazam Damat İbrahim Paşa tarafından o zamanlar korunun altında ki çayıra bir havuz ile çeşme yaptırılmış, Çubuklu deresinin kenarına da ağaçlar dikilmiştir. Bundan sonra Çubuklu Mesiresine " Feyzabat" ismi verilmiş ve bu havuz ile çınarların altı çok rağbet görmüştür (Gülersoy, 1970).

Koru içindeki kasır, 1904-1907 yıllarında son Mısır Hıdivi Abbas Hilmi Paşa tarafından yaptırılmıştır. "Şakkari üsluptaki bu sarayın yapımı ile birlikte çubuklu korusunun büyük bir kısmı da park olarak tanzim edilmiştir. İsviçre ve Fransa'dan Bu park için özel ağaçlar getirilmiştir. Böylece en nadide çamlar, köknarlar, sedirler, taxuslar, thujalar, manolyalar ve çeşitli ağaçlar bir araya toplanmıştır. Bunun yanı sıra parkın tanzimine tabii bir görünüş verilmiş; havuzlar, kayalar, ağaç grupları ile sarayın etrafı çepeçevre kuşatılmıştır" (Gülersoy, 1970).

Koru, adını Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın torunu, ilk Mısır Hıdivi İsmail Paşa'dan almıştır. 1930'lu yıllara kadar Hidiv ailesi tarafından kullanılan kasır ve geniş koruluğu, 1937'de İstanbul Belediyesi'ne geçmiştir. Ancak uzun yıllar koruluğa pek bakılmamıştır. Korunun güney yamaçları zamanla satılmış, burası bir kooperatif tarafından inşaata ve yerleşime açılmış, korunun doğal karakteri kaybolmuştur (Yaltırık vd., 1997).

"İstanbul'da bir çok tarihi yapıyı restore ederek ülkeye kazandıran Türkiye Turing ve otomobil kurumu, 1982'de İstanbul belediyesi ile imzaladığı bir protokolle, hidiv kasrı'nın onarımını üstlenmiş ve 1,5 yıl süren yoğun ve geniş kapsamlı bir çalışma ile binayı baştan başa restore etmiş, yapının çevresini geniş çim alanları ve gül bahçeleri ile yeşillendirmiştir" (Yaltırık vd., 1997).

Mimari yapı

1904-1907 yıllarında son Mısır Hıdivi Abbas Hilmi Paşa tarafından İtalyan mimar Delfo Seminati'ye o devrin mimari modasına uygun olarak art nouveau tarzındaki Hidiv Kasrı

yaptırılmıştır*. 1000 metrekare alan üzerine yaptırılan ve 2 Seyir Kulesi, 35 oda, 4 salon, 2 hole sahip olan kasır, günümüzde restoran ve kafeterya olarak hizmet vermektedir. [12]

Şekil 5.111 Hıdiv Kasrından bir görünüş [12]

"Kasrın kapısının üzerinde Ay yıldızlı Hıdiv Tacı Bayrağı arma haline getirilip yerleştirilmiştir. Dışkapı giriş tamamen altın yaldız çiçek fıgürleriyle işlenmiştir. Kasır, Neo-Klasik, Neo-İslam, Neo-Osmanlı olarak, değerlendirilebilecek öğelerle bezenmiştir. Avrupa mimarisindeki gelişmeler, çiçek meyve ve av hayvanlarının resimleri, duvarlara, tavanlara, sütun başlıklarına işlenerek yapılmıştır." [12]

*Genç yaşta Mısır Valisi olan Abbas Hilmi Paşa, Mısır'daki Anglo-Sakson nüfuzuna karşı Osmanlı-German desteği arar. Bu desteği alabilmek için Osmanlı payitahtında kalması gereken genç Paşa, 1903 yılında Çubuklu'da 2 ahşap yalı satın alır. Zamanla yalılarının arkasındaki yamaçları ve üst düzlüğü kapsayan 270 dönümlük bahçeyi de alan Paşa,1907 senesinde bu kasrı yaptırır.Osmanlı'nın son Mısır Valisi olan Abbas Hilmi Paşa, Mısır 'da Nil Nehri kıyısında da Hıdiv Kasrı 'nın bir ikizini yaptırmıştır

Şekil 5.112 Hidiv kasrı bahçesinin yakın çevresinin görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.113 Hidiv Kasrı ve bahçesinde yer alan havuzun görünüşü(Eyüpreisoğlu, 2006)

Mevcut durum

Hidiv Kasrı yakın çevresi formel hatlarda düzenlenmiştir. Kasrın bahçesi dikdörtgen formlu olup ortasında kaskatlı bir havuz yer almaktadır. Boylu Pinus pinea (Fıstık Çamları)'nın çevrelediği bahçe, geniş tepe tacına sahip ağaçların oluşturduğu gölgeleme nedeniyle bir mekan kimliği kazanmıştır. Bitki tarhları içerisinde form verilmiş *Taxus baccata* (Porsuk) ve Buxus sempervirens (Şimşir)'ler bulunmaktadır. Bahçede bulunan kaskatlı havuz, çalı ve mevsimlik çiçeklerle çevrelenmiştir (Şekil 5.113.)

Şekil 5.114 Çubuklu Korusunun girişi ve güvenlik ünitesi (Eyüpreisoğlu, 2006)

Hidiv Kasrı Korusu davet , toplantı gibi organizasyonlara ev sahipliği yapmaktadır. Bunun yanı sıra genellikle haftasonu rekreasyon alanı olarak kullanılmaktadır. Yakın çevre kullanıcıların koşu, yürüyüş gibi sportif faliyetlerini gerçekleştirebildikleri koru diğer Büyükşehir Belediyesine ait olan korulardan daha kontrollü girişlere sahiptir ve bu açıdan daha bakımlıdır.

Şekil 5.115 Koru içerisinde yer alan oturma mekanı (Eyüpreisoğlu, 2006)

Boğaziçi panoromasına hakim olan koruda, manzara noktalarında yer alan oturma mekanları mevcuttur (Şekil 5.115). Ayrıca anıtsal boylara ulaşmış ağaçlara sahip olan koruda geniş çaplı ağaçların etrafında yer alan teraslar da oturma mekanı olarak düzenlenmiştir. (Şekil 5. 111)

Şekil 5.116 Hidiv Kasrı Korusu içerisinde bulunan oturma terası (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.117 Koru içerisindeki yollar ve yol aksını takip eden ağaç sırası (Eyüpreisoğlu, 2006)

Koruluğun girişinden hidiv Kasrına aksiyal yollarla ulaşılmaktadır. Kasrın yakın çevresi haricindeki alanlar ise arazi morfolojisine uygun olarak organik hatlarla devam etmektedir. Fakat bitkisel dokunun hakim olduğu bu alanlarda bile yol döşemesi asfalt kaplı olup arazinin doğal özelliklerine uymamaktadır.

Korunun bir bölümü, özellikle Hidiv Kasrı'nın çevresi park olarak düzenlenmiş; İsviçre ve Fransa'dan bu park için ağaçlar getirtilmiştir. (Yaltırık vd., 1997). Ana giriş kapısından kasra üç sıra halinde ve alle şeklinde *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur) ve *Aesculus hipocastaneum* (Beyaz çiçekli Atkestanesi) ağaçları dikilmiştir. Kasrın çevresinde yaşlı *Pinus pinea* (Fıstık

çamları) ve form verilmiş *Taxus baccata* (Porsuk) ağaçları mevcuttur.

a

b

Şekil 5.118 a-Hidiv Kasrı'nın bahçesinde yer alan, sütunlarla vurgulanmış bayraklı alan b-Koru içerisinde bulunan çocuk oyun alanı (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.119 Koru içerisinde yer alan döşeme tipleri (Eyüpreisoğlu, 2006)

Koru içerisinde ana aks korunun tarihi ve kültürel yapısına uygun olmayan asfalt kaplıdır. Koru içerisinde kullanılan donatı elemanları irdelendiğinde, kent mobilyalarının seçiminde alanın tarihi özelliğinin dikkate alınmadığı, elemanların noktasal olarak düşünülmelerinden dolayı, alan bütününde uyumsuzluğun meydana geldiği görülmektedir (Şekil 119-120)

Şekil 5.120 Koruda kullanılan aydınlatma elemanları (Eyüpreisoğlu, 2006)

Bitkisel yapı

Yapraklı ağaç türlerince zengin olan koruda önemli ağaç türleri şunlardır. *Pinus pinea* (Fıstık çamı), *Pinus brutia* (Kızılçam), gruplar halinde dikilmiş olan *Cupressus sempervirens ssp.* (Ehrami serviler), *Quercus robur* (Saplı meşeler), *Tilia argentea* (Gümüşi ıhlamur ve Yaz ıhlamurları), *Magnolia grandiflora* (Beyaz çiçekli manolya), *Cedrus deodora ssp.(*Atlas sedirleri, Toros sedirleri), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudaklar), *Aesculus hippocastanum (*Atkestaneleri), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı akasya), *Acer pseudoplatanus* (Dağ akçaağacı), *Quercus coccifere* (Kermes meşesi), *Laurus nobilis ssp.* (Akdeniz defnesi), *Cercis*

siliquastrum (Erguvan) ve *Taxus baccata* (Porsuktur) (Yaltırık, 1994) (Yaltırık vd., 1997).

Şekil 5.121 Hidiv Kasrı Korusunda mevsimlik çiçek tarhları (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.122 Koruda kaybolmaya yüz tutmuş toprak üstü örtü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.123. Hidiv Kasrı Korusunda doğal vejetasyon (Eyüpreisoğlu, 2006)

HİDİV KORUSU (ÇUBUKLU KORUSU) ANALİZ PAFTASI

Çiçek Parterleri
Koruda, kasrın yakın çevresi ve girişlerde lalelerden çiçek parterleri düzenlenmiştir.

Doğal Yapı
Kasrın yakın çevresi dışındaki alanlarda, bitki örtüsü yatay ve düşey kapalılığa sahiptir.

Hidiv İsmail Paşa Korusu Giriş Kapısı
Korunun iki ana girişi vardır.Girişler kontrollü olup belirli bir ücret karşılığındadır.

Hidiv Kasrı
Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa tarafından yaptırılan kasır art nouveau tarzındadır.

Hidiv Kasrı Bahçesi
Formel hatlara sahip olan bahçede kaskatlı mermer kaplamalı süs havuzu bulunmaktadır.

Hidiv Kasrı Bahçesi
Koruda Kasrın bahçesinde sonlanan aksiyal yollar mevcuttur.

Hidiv İsmail Paşa Korusu Büyüklüğü, Yeri ve Mülkiyeti :

Korunun yaklaşık büyüklüğü 17,2 ha'dır. Beykoz ilçesi sınırlarıiçerisinde yer alan Hidiv İsmail Paşa Korusu Kanlıcanın kuzeyindeki sırt ve yamaçları kaplar. İstanbul Büyükşehir Belediyesi mülkiyetindedir.

Mevcut durum:

hidiv İsmail Paşa Korusu İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı bir şeflik tarafından idare edilmektedir. Halka açık rekreasyon alanı olan koruda restorant, kafeterya, oturma mekanları, çocuk oyun alanıve otopark bulunmaktadır. Hidiv Kasrı çevresinde formel hatlar hakim olup, korunun diğer alanları arazi topoğrafyasına uygun doğal düzenlemeye sahiptir.

Mimari Yapı:

Koruda yer alan Hidiv Kasrı davet, toplantı ve organizasyonlar için kullanılmasının yanısıra alt katı restorant olarak hizmet vermektedir. Kasır bahçesi aksiyal düzenleme hakim olup orta aksta kaskatlı süs havuzu bulunmaktadır.

Donatı Elemanları :

Koruda kullanılan döşeme malzemeleri tarihi yapıya uygun olmayıp, ana ulaşım akslarında asfalt ara yollarda ise parke taş kullanılmıştır. Koru genelinde kullanılmış olan aydınlatma elemanları, oturma bankları, çöp kutuları, sınır elemanları, çiçeklikler doğal ve tarihi mekana uygun olmayıp herhangibir kent parkında kullanılan türlerdendir.

Bitkisel Yapı :

Koruda yer alan bitkisel doku, hem yörenin doğal hemde yabancı ağaç türlerinden oluşmaktadır. Ağaçların konumlanmasında girişlerde, yapıların çevresinde ve ana akslar boyunca alle şeklinde, diğer alanlarda ise doğal bir düzenleme hakimdir. Yapraklı türlerinin hakim olduğu bitki örtüsü yatay ve düşey kapalılığa sahiptir.

Bitki örtüsünü oluşturan hakim ağaç türleri;
Fraxinus angustifolia, Fraxinus excelsior,
Quercus robur, Quercus ilex,
Pinus pinea, Cupressus sempervirens
Tilia argentea, Carpinus betulus,
Robinia pseudoacacia, Cercis siliquastrum
Quercus coccifera, Aesculus hippocastanum
Juglans regia, Laurus nobilis,
Ficus carica, Platanus x acerifolia
Taxus baccata, Pinus brutia,

Harita 5. 9 Hidiv Kasrı Korusu (Çubuklu Korusu) Analiz Paftası

Şekil 5.124 Çubuklu Korusu doğal vejetasyon (Eyüpreisoğlu, 2006)

Çubuklu-Hıdiv Korusu'nda mevcut ağaç, ağaççık ve çalı türleri şunlardır: *Abies bornmuelleriana* (Uludağ Göknarı), *Acer platanoides* (Çınar Yapraklı Akçaağaç), *Acer pseudoplatanus (Dağ Akçaağacı), Aesculus x carnea* (Kırmızı Çiçekli Atkestanesi), *Aesculus hippocastanum* (Beyaz Çiçekli Atkestanesi), *Ailanthus altissima* (Kokarağaç), *Buxus sempervirens* (Şimşir), , *Carpinus betulus* (Gürgen), *Castanea sativa* (Kestane), *Cedrus atlantica 'Glauca'* (Mavi Atlas Sediri), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Celtis australis* (Adi Çitlembik), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Crataegus monogyna* (Geyikdikeni), *Cupressus arizonica* (Arizona Servisi), *Cupressus macrocarpa 'Goldcrest', Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Cydonia oblonga, Diospyros lotus* (Küçük Meyveli Trabzon Hurması), *Ficus carica* (İncir), *Graxinus angustifolia, Fraxinus ornus* (Çiçekli Dişbudak), *Gleditsia triacanthos, Juglans regia* (Adi Ceviz), *Koelreuteria paniculata, Laurocerasus officinalis, Laurus nobilis* (Defne), *Ligustrum lucidum, Magnolia grandiflora* (Büyük Çiçekli Manolya), *Malus communis* (Yaygın Elma), *Morus rubra* (Kırmızı Dut), *Nerium oleander* (Zakkum), *Picea abies* (Avrupa Ladini), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Pinus nigra* (Karaçam), *Platanus x acerifolia*

(Akçaağaç Yapraklı Çınar), *Pistacia atlantica* (Atlantik Fıstığı), *Populus alba* (Ak Kavak), *Prunus persica, Pyrus communis* (Adi Armut), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Quercus fainetto* (Macar Meşesi), *Quercus İlex* (Pırnal Meşesi), *Quecus robur* (Saplı Meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Taxus baccata* (Porsuk), *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur) *Sophora japonica* (Sofora) (İBB. Park ve Bahçeler Müdürlüğü Silvikültür Raporu, 2002).

5.2.4 Mihrabad Korusu

Bugünkü sahibi Orman ve Çevre Bakanlığıdır ve Alemdağ Orman İşletme Müdürlüğünün idaresi altındadır ve Mihrabad Ormanı olarak da adlandırılmaktadır. Kanlıca'da Boğaziçi'ne hakim batı-güneybatıya dönük yamaçlar ve tepe üzerinde, 25 hektar bir alana yayılmış ağaçlık sahadır.

Şekil 5. 125. Kanlıca veya Bahai Körfezinin 1864 yıllarına ait durumu; a.Körfez, b.Çayırlık, mesire, c.Mihrabatta yer alan havuz ve set kalıntıları,

Tarihçe

Korunun adı Kanlıca tepesinde Nevşehirli İbrahim Paşa'nın sadrazamlığı sırasında Sultan Ahmet III. İçin yaptırdığı, sonradan yıkılan Mihribad kasrından gelmektedir. Bu arazi bir süre Vecihi Paşa'nın mülkiyetine geçmiş, sonra terk edilmiş, daha sonra Mısır Prensesi Rukiye'nin mülkü olmuştur.

Şekil 5.126. Mihrabad Korusunun girişleri ve otopark alanı (Eyüpreisoğlu, 2005)

Mevcut durum

Koru sahilden başlayıp oldukça eğimli alanları kapladıktan sonra tepede Mihrabad Caddesinde sonlanmaktadır. Biri İstinye-Kanlıca Sahilyolundan diğeri tepede Mihrabad Caddesinde olmak üzere iki ana girişi olup girişler belirli bir ücret karşılığındadır. Ormanın işletmesi kiraya verilmiş ve özel sektör tarafından işletilmektedir. Koru oldukça eğimli bir alanı kaplayan koru bir çok alndan farklı panoramalara hakimdir. Koruda oldukça yoğun bitki örtüsü mevcuttur. Korunun tepeye yakın kısmınsa belirli alanlarda seyir terasları ve oturma elemanları mevcuttur. Genellikle hak tarafından piknik alanı olarak kullanılan koruda yer yer bakımsız alanlar mevcuttur. Ayrıca koru içerisinde yer yer geçmiş döneme ait olduğu tahmin edilebilen duvarlar ve nişler bulunmaktadır.

Şekil 5.127 Mihrabat Korusu doğal vejetasyon (Eyüpreisoğlu, 2005)

Halka açık rekreasyon alanı olarak düzenlene koruda anıtsal boyutlara ulaşmış *Cupressus sempervirens* (Servi) ve geniş tepe tacına sahip *Pinus Pinea* (Fıstık Çamı) yer almaktadır. Koruda hakim ağaç türleri *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Fraxinus ornus* (Çiçekli Dişbudak), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Laurus nobilis* (Defne), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Quercus robur* (Kermes meşesi), *Platanus occidentalis* (Batı Çınarı), *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Ailanthus altidissima* (Kokarağaç), *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur), *Ficus carica* (İncir), *Cercis siliquastrum* (Erguvan)'dır.

5.2.5 Amcazade Hüseyin Paşa Korusu

Anadolu Hisarı'nın kuzeyinde, Kanlıca-Anadolu sahil yolundan başlayıp batıya yönelik dik bir yamaç üzerinde üzerinde sonlanan 5,3 hektarlık bir alanı kaplar.

Tarihçe

Amcazade Köprülü Hüseyin Paşa Yalıköşkü, Köprülü Mehmet Paşa'nın yeğeni ve Sultan II. Mustafa'nın sadrazamı olan Amcazade Hüseyin Paşa için 1699* yılında inşa edilmiştir. Yalının günümüze ulaşabilen kısmı, Köprülü yalısının selamlık dairesinin bir odasıdır. Aynı zamanda Amcazade Hüseyin Paşa yalısı Boğaz'da yer alan en eski yalıdır (Eldem, 1974).

Amcazade Hüseyin Paşa korusu Mülhak Köprülü Amcazade Hüseyin Paşa Vakfına aittir ve yaklaşık olarak 130 varisi mevcuttur. Boğaziçi'nde bulunan, Türk mimarisine göre yapılan en

* "Yalı ve köşk Dr.Feridun Nafiz Usluğ'un yayınladığı ve Nazım Divanında bulunan bir tarih beytine göre 1699 yılında inşa edilmiştir"(Eldem, 1974).

eski ahşap bina olan yalı günümüzde yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Yalının arkasındaki ağaçlık alan olan korulukta 12 adet villa inşa edilmiştir.

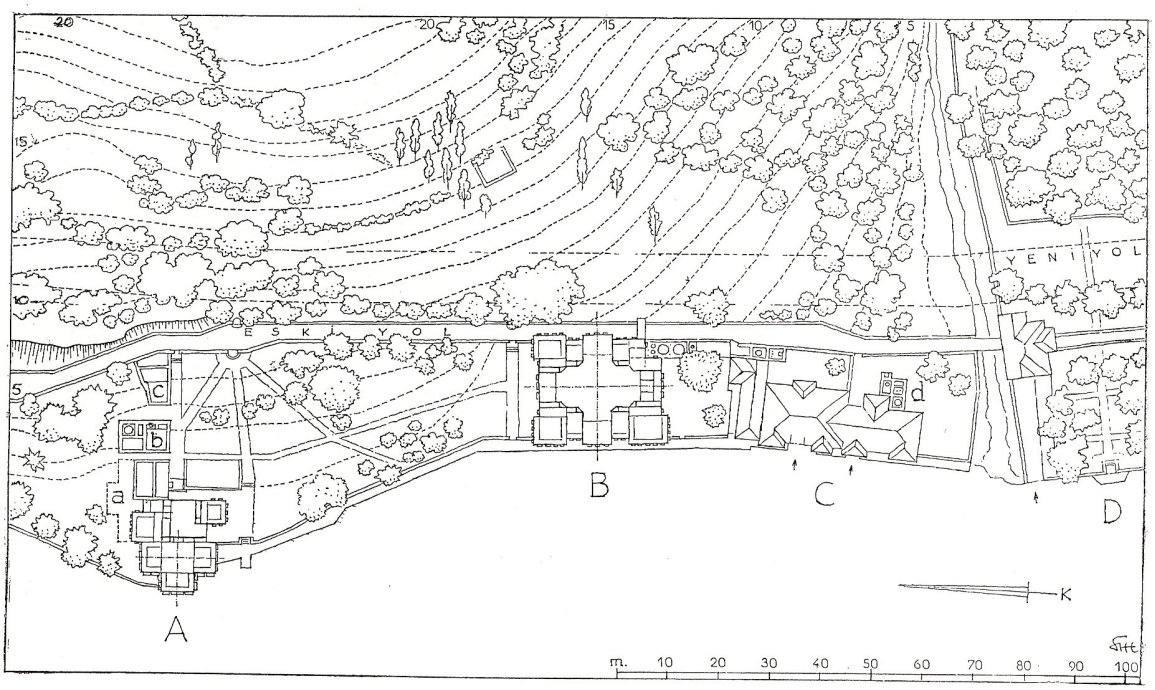

Şekil 5.128 "Köprülü Hüseyin Paşa Yalısının eski durumunu gösterir restitüsyon planı. A bugün mevcut olan selamlık köşkünün kesilmeden evvelki durumu, B mevcut olmayan yalı, C yalıya sonradan eklenmiş bina, D Zarif Mustafa Paşa yalısı bahçesi, a köşke ilave edilen yalı, b eski hamam ve mutfak, c eski hizmet binası, d mevcut hamam harabesi"(Eldem, 1974)

Şekil 5.129 Amcazade Hüseyin Paşa Köşkü ve arkasında yükselen koru (Erdener, 1993)

Koruda yer alan bitki örtüsü karmaşık yapıda olup, hakim ağaç türleri *Tilia tomentosa*

(Gümüşi Ihlamur), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Fraxinus excelsior* (Dişbudak), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Laurus nobilis* (Defne), *Phillyrea latifolia* (Akçakesme), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Carpinus betulus* (Gürgen), *Celtis silicuastrum* (Çitlenbik), *Acer pseudoplatanus (Dağ Akçaağacı), Acer platanoides* (Çınar Yapraklı Akçaağaç) lardır.

5.2.6 Cemil Filaber Korusu (Cemile Sultan Korusu)

Kandilli kız lisesinin yakınında yer alan bu koru, sahilden başlayıp tepelik alanda sonlanmaktadır ve yüzölçümü 13 hektar kadardır. Günümüzde İstanbul Ticaret Odası Koru Tesisleri olarak kullanılmaktadır.

Mevcut Durum

Koru oldukça eğimli bir yapıya sahip olup, eğimin fazla olduğu güney kısım kısmı oldukça sık bir ağaçlık alandan oluşurken eğimin az olduğu kuzey kısımda Ticaret Odasına ait tesisler mevcuttur. Koru içerisinde: alt ve üst giriş, otopark, restaurant ve teraslar, 2 adet havuz, idari bina, vakıf, mescit, çocuk parkı, basketbol sahası, tenis kortu, jimnastik alanı, seyir terası. meyve bahçeleri yolu, helikopter pisti mevcuttur.

Şekil 5.130. Cemile Sultan Korusununn girişleri (Eyüpreisoğlu, 2005)

Korunun kandilli sahil yolunda yer alan girişe yakın güney cephesi eğimli bir alanda yükselmesi nedeniyle, bitki örtüsünün yoğun olduğu doğal düzenlemeye sahiptir, ulaşım aksları haricinde yapısal düzenleme bulunmamaktadır. Korunun düzlüğe yakın üst bölgesinde sosyal tesisler yer almakta, yapısal düzenleme yoğunluktadır. Sosyal tesislerin çevresi mekanları ve görünümleri engellememesi açısından bitki örtüsü seyrek olduğu alanlardadır. Bu bölgelerde geniş çim alanları ve bu mekanların daha iyi algılanmasını sağlayacak şekilde aksiyal biçimde servi ağaçları yer almaktadır. Ayrıca koruda birçok meyve türünden ve genç

bireylerden oluşan meyve bahçesi vardır.

Şekil 5.131 Cemile Sultan Korusunda yer alan Cemile Sultan köşkü (Eyüpreisoğlu, 2005)

Koruda bulunan Cemile Sultan Köşkü restore edilmiş restorant olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.131). Oldukça eğimli bir alanda yükselen koru Boğaziçi panoromasına hakimdir ve bu alanlarda seyir terasları oluşturulmuştur.

Şekil 5.132 Cemile Sultan Korusunda yer alan sosyal tesisler (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.133 Koruda bulunan seyir terasından Boğaziçi görünümü (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.134 Koruda bulunan fıskiyeli süs havuzu (Eyüpreisoğlu, 2005)

Fotoğrafta görülen havuz malzeme, renk, form açısından, hemen ardında görülen rustik duvarın stiliyle uyumsuzluk gösterip, mekanın algılanmasında bir kaos oluşumuna neden olmaktadır. Koruda hakim olan yapısal düzenlemeler, kullanılan kent mobilyaları korunun tarihsel ve doğal yapısına uygun değildir. Ayrıca alana sonradan yapılan düzenlemeler, spor alanları olumsuz ve tarihi kimliği zedeleyici öğe bulunmaktadır. (Şekil 5.134)

Şekil 5.135 Cemile Sultan korusunun üst kısmında bulunan yer alan bitki örtüsü (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.136 Cemile Sultan Korusu bitki örtüsü (Eyüpreisoğlu, 2005)

Bitkisel yapı

Korunun eğimli olan güney kısmı kesif bir bitki örtüsüne sosyal tesislerin çevresi bitkisel yoğunluğun az olduğu açık alanlarla kaplıdır. Koruda görülen hakim bitki örtüsü: *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Magnolia grandiflora* (Büyük Çiçekli Manolya), *Laurus nobilis* (Defne), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Tilia tomentosa* (Gümüşi Ihlamur),

Cupressus sempervirens (Adi Servi), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Fraxinus ornus* (Çiçekli Dişbudak), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Diosporus kaki* (Trabzon Hurması), Prunus ssp.(Erik), *Juglans regia* (Adi Ceviz), *Lagerstroemia indica* (Oya Ağacı), *Laurocerasus officinalis* (Laz Kirazı), Dışbudak, dır.

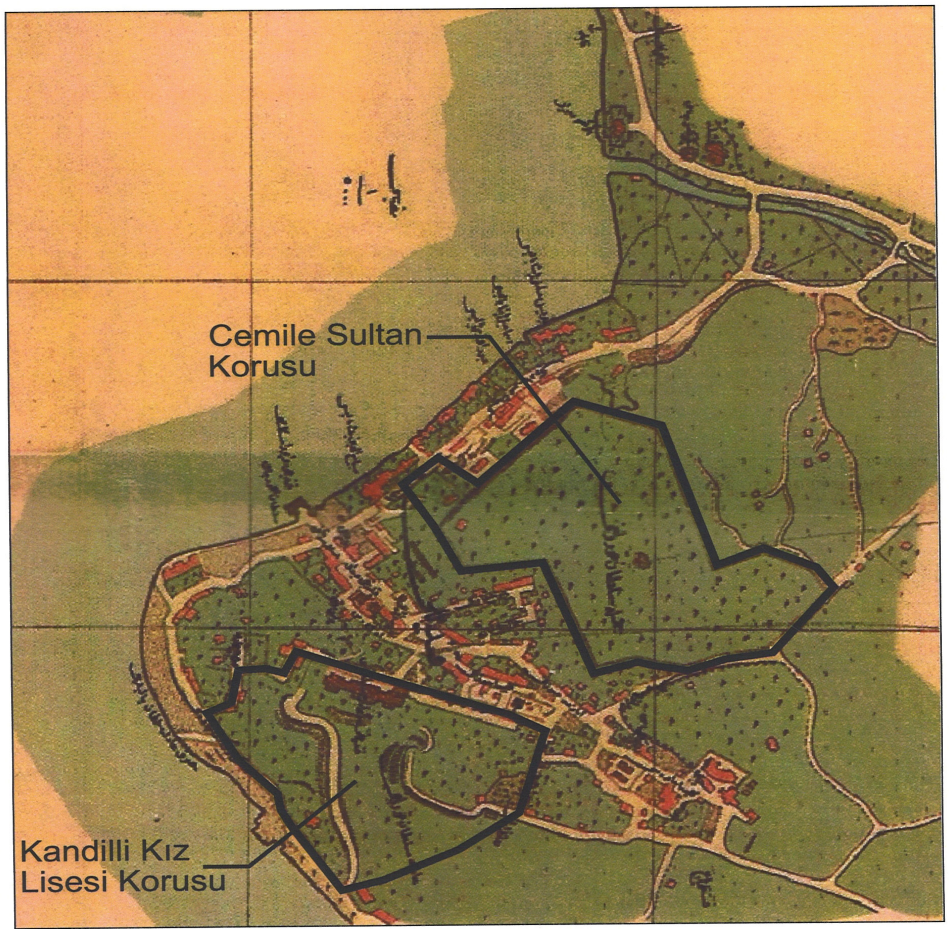

Harita 5. 10 Nedjib Bey tarafından çizilen haritada Cemile Sultan ve Kandilli Kız Lisesi Koruları

Kandilli Kız Lisesi Korusu

Kandilli'de Akıntı Burnu'nun sırtındaki düzlükte bulunan koru yaklaşık 2 hektar büyüklüğündedir.

Şekil 5.137 Kandilli Kız Lisesi Eğitim yapıları (Eyüpreisoğlu, 2005)

Mevcut durum

Osmanlı döneminde Kandilli Korusu olarak bilinen koruluk insan müdahaleleri sonucu zamanla küçülüp parçalanmış ve günümüze Cemil Filaber Korusu, Kandilli Kız Lisesi Korusu, Vaniköy Rasathane Korusu ulaşabilmiştir.

Şekil 5.138 Korunun giriş kapısı ve koruyu çevreleyen sınır (Eyüpreisoğlu, 2005)

Koruluk, Sultan II. Mahmud'un kızı Adile Sultan için yaptırılmış sarayın içinde yer aldığı ağaç topluluğudur. 1909 tarihinden beri Kandilli Kız Lisesi olarak hizmet gören tarihi bina 1986 yılında çıkan yangın sonucu hasar görmüş daha sonra yeniden restore edilmiştir.

Bitkisel yapı

Koruluk bakımlı olmayıp kesif kapalı bir dokuya sahiptir. Koruda mevcut türler, *Robinia*

pseudoacacia (Yalancı Akasya), *Fraxinus angustifolia* (Dışbudak), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Quercus robur* (Saplı meşe), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus pinea* (Fıstık çamı), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Cedrus deodara* (Himalaya sediri), *Tilia argentea* (Ihlamur), *Laurus nobilis* (Defne), *Quercus coccifera* (Kermes meşesi)'dir (Yaltırık vd., 1997).

Şekil 5.139 Kandilli Kız Lisesi Korusu bitkisel yapı (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.140 Kandilli Kız Lisesi Korusu bitkisel yapı (Eyüpreisoğlu, 2005)

5.2.7 Vaniköy Rasathane Korusu

Vaniköy'ün boğaza hakim tepesi ile değişik bakılara dönük dik yamaçlar üzerinde yaklaşık 9,2 hektarlık alanı kaplamaktadır.

Tarihçe

Vaniköy Rasathane Korusu, geçmişte Kandilli korusu sınırları içerisinde yer alıyordu.* XIX. yüzyıl başlarında İcadiye Tepesi üzerinde Kenan Efendi çiflik alanı ve kasrını Sultan Mahmut II.'ye hediye etmiştir. Köşk Kırım Savaşı sırasında yanmıştır. 1911 yılında bu arazi üzerinde rasathane yeniden organize olmuştur.

Şekil 5.141 Vaniköy Rasathane korusunun sahilden görünüşü

Şekil 5.142 Vaniköy Rasathane Korusu (Eyüpreisoğlu, 2006)

Bitkisel yapı

Korunun açık alanları 1970 yılında *Pinus sylvestris* (Sarıçam), *Pinus nigra* (Karaçam), *Pinus*

* "Kandilli Korusu sahilden başlayarak rasathaneyi de içerisine alıp arkaındaki geniş yamacı tamamen kaplamaktadır. Buraya kandilli isminin verilişinin iki sebebi vardır. Bunlardan birisine göre Sultan MuratIV'ün bir şehzadesinin doğumu üzerine burada yedi gece kandil donanması yapılmıştır. Bir diğer söylentiye göre de Kandilli burnu denilen yüksek bir yerdeki, fenerin mevcudiyetinden dolayı bu isim verilmiştir" (Gülersoy, 1970).

brutia (Kızılçam) ve *Cedrus ssp.* (Sedir) fidanları ile ağaçlandırılmıştır. Koruda mevcut ağaç türleri; çok yaşlı anıtsal boyutlara ulaşmış *Cedrus atlantica 'Glauca'* (Mavi Atlas Sediri) ile *Cedrus deodora* (Himalaya sediri), *Tilia ssp.* (Ihlamur), *Elaeagnus angustifolia* (Kuş İğdesi), *Abies bornmuelleriana* (Uludağ Göknarı), *Cercis siliquastrum* (Erguvanlar), *Quercus robur* (Saplı Meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Sequoia sempervirens* (Sahil sekoyası), *Laurus nobilis* (Defne), *Sophora japonica* (Sofora), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Pseudotsuga menziesii* (Duglas Göknarı)ve çalı türleri yer almaktadır (Yaltırık vd., 1997)

5.2.8 Vaniköy Korusu (Eski Papaz Korusu)

Kandilli bahçesinin güneyinde, Sultan IV. Mehmet tarafından Hoşablı Vani Mehmet Efendi'ye bağışlanan ve ondan sonrada Vaniköy bahçesi diye anılan 114 m yükseklikte bir tepenin üzerinde Papaz Korusu yer alır. Vani Mehmet Efendi birde cami yaptırmış burada Türk köyünü kurmuştur. Vaniköy Korusu'nun arkasındaki İcadiye Tepesi, havası ve manzarası ile tanınmış bir yerdir. Ağaç türleri bakımından Vaniköy Rasathane korusundaki tür kombinasyonuna benzerlik göstermektedir (Yaltırık vd., 1997).

Papas Korusu, Sultan IV. Mehmet tarafından Vani Mehmet Efendi'ye ihsan edilmişti. Ayrıca burası Kenen Efendi Çiftliği ismi ile de anılmıştır. Kenan Efendi burada bir kasır inşa ettirmiş ve Sultan III.Mahmut'a arazisi ile birlikte takdim etmiştir (Gülersoy, 1970).

Koruda görülen ağaç türleri; *Cedrus deodora* (Himalaya sediri), *Tilia ssp.* (Ihlamur), Cedrus libani (Lübnan Sediri), Cercis siliquastrum (Erguvan), *Pinus pinea* (Fıstık çamı), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Sophora japonica* (Sofora), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Laurus nobilis* (Defne) yer almaktadır.

Şekil 5.143 Vaniköy Korusunun girişi

5.2.9 Vahdettin Korusu

Üsküdar, Kuleli Mahallesi'nde yaklaşık 5 hektar yüzölçümüne sahip olan koru, otel olarak kullanılmak üzere 49 yıllığına kiraya verilmiştir.

Tarihçe

Korudaki ilk yapı 1800 yılında yapılan Köçeoğlu Köşkü'dür. Sultan Abdülmecid Köçeoğlu'nun İstanbul'u ve boğazı panoromik olarak gören köşkü ile bahçesini satın alarak oğlu Şehzade Kemalettin Efendi'ye vermiştir, köşk daha sonra Abdülhamid II. Devrinde Şehzade Vahdettin Efendi'ye geçmiştir.

Mevcut durum

Korunun topografik yapısı (denize eğimli olması), setli ve kademeli bahçe mimarisini ortaya çıkarmıştır.

Şekil 5.144 Vahdettin Korusunun girişleri (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.145 Vahdettin Korusunun girişleri (Eyüpreisoğlu, 2006)

Üsküdar Kuleli mahallesinde. Belediye tarafından 49 yıllığına otel olarak kullanılmak üzere kiraya verilmiş olan koru alanı restore edilme gerekçesi ile kamuya açık olmayıp, giriş izni verilmemektedir. Etrafı yüksek alınlı duvarlarla çevrili olan korunun üç girişi bulunmakta olup koruda halen sürmekte olan restorasyon çalışmaları sırasında mevcut duvar yıkılarak yeni bir giriş daha eklenmiş olduğu tespit edilmiştir.(Şekil 5.144-145) Korunun girişleri bakımsız ve kötü durumda olduğu gibi koruya oldukça bakımsız toprak yollarla ulaşılmaktadır.(Şekil 5.146)

Şekil 5.146 Vahdettin Korusununa ulaşan yollar ve koruyu sınırlayan duvarlar(Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.147 Koru içerisindeki tarihi köşklerden biri (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.148 Vahdettin Korusu içerisindeki Tarihi Köşkler (Eyüpreisoğlu, 2006)

Koru içerisinde beş adet köşk mevcut olup bunlardan dördü ahşap yada ahşap kaplamalı olup diğer yapı taş malzemeli ve manzara kulesine sahiptir. Köşklerin bahçesi bir duvarla birbirinden ayrılmaktadır. Bu iki bahçe arasında geçiş, duvarda açılmış olan kapıdan sağlanmıştır.(Şekil 5.151,153) Birinci bahçede bulunan köşklerden birinin bahçesinde formel biçimde düzenlenmiş havuz yer almaktadır. (Şekil 5. 149) Ayrıca bu köşkün arka bahçesinde rustik yapıda dal taklidi, beton malzemeli kaskatlı su elemanları mevcuttur. Oldukça harap durumda bulunan minyatür şelale ve informel biçimde devam eden süs havuzu, iki bahçeyi birbirinden ayıran duvar boyunca devam etmektedir. (Şekil 5. 153)

Şekil 5.149 Vahdettin Köşkü ve bahçesinde yer alan havuz (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.150 Vahdettin Korusu köşkleri görünümü (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.151 Vahdettin Korusu bahçeyi ikiye ayıran duvar ve duvara bitişik tarihi yapı (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.152 Koruyu çevreleyen duvarlar (Eyüpreisoğlu, 2006)

Şekil 5.153 Vahdettin Köşkü Korusunda yer alan rustik yapıdaki donatı elemanları (Eyüpreisoğlu, 2005)

Şekil 5.154 Korunun doğal bitki örtüsü (Eyüpreisoğlu, 2005)

Bitkisel yapı

Köşklerin yakın çevresi dışındaki koruluk bakımsız durumda olup sürgünden ve tohumdan gelişen türlerle oldukça sık bir bitkisel dokuya sahiptir.

Koruda anıtsal boyutlara ulaşmış Cedrus libani (Lübnan Sediri), Cedrus deodora (Himalaya Sediri), Pinus pinea (Fıstık çamı) mevcuttur. Köşklerin yakın çevresinde, Cercis siliquastrum (Erguvan), Laurus nobilis (Defne), Aesculus hippocastanum (At Kestanesi), Albizzia julibrissin (Gülibrişim), Ficus carica (İncir), Diosporos kaki (Trabzon Hurması), Punica granatum (Nar), Platanus x acerifolia (Batı Çınar), Tilia tomentosa (Ihlamur), Pinus pinea (Fıstık Çamı), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı Çınar), *Quercus robur* (Saplı Meşe), Fraxinus excelsior (Adi Dışbudak), Taxus baccata (Porsuk), Eriobotria japonica (Malta Eriği), Acacia de albata (Yalancı Mimoza), Robinia pseudoacacia (Yalancı Akasya) türleri görülmektedir. Ayrıca koruda *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Phillyrea latifolia* (Akçakesme), *Thuja orientalis* (Doğu mazısı) türleri de yer almaktadır.

5.2.10 Üryanizade Cemil Molla Korusu

Üsküdar, Abdullahağa Mahallesi, Nakkaştepe Mezarlığı ile Gümüşyolu arasında kalan ağaçlık alan; yüzölçümü yaklaşık 9 hektar kadardır.

Üryanizade Cemil Molla korusunda yaşlı Pistacia lenticus (Sakız Ağacı), Laurus nobilis (Defneler),Pinus pinea (Fıstık Çamları), Pinus brutia (Kızılçamlar), Cedrus deodora (Himalaya sedirleri), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Quecus robur* (Saplı Meşe), *Tilia ssp.* (Ihlamurlar), Aesculus hippocastaneum (Atkestaneleri) ve birçok çalı türleri yer almaktadır (Yaltırık vd., 1997).

Şekil 5.155 Üryanizade Cemil Molla Korusunun Boğaziçinden görünüşü

5.2.11 Fethi Paşa Korusu

Üsküdar'ın kuzeyinden başlayarak bütün sırt ve dik yamaçları kapladıktan sonra Kuzguncuk tepesinde nihayet bulan koru, halk arasında Kuzguncuk korusu olarak bilinir. Yüzölçümü 16 hektar olan korunun mülkiyeti İstanbul Büyükşehir Belediyesine aittir.

Tarihçe

Fethipaşa Korusu adını, II.Mahmud (1808-1839) ve Abdülmecit (1839-1861) dönemlerinde valilik, elçilik ve nazırlıklarda bulunmuş, Türkiye de ilk müzenin temelini atmış, Tophane Müşiri Fethi Ahmet Paşa'dan almıştır. Fethi Ahmet Paşa, Boğaziçi kıyısında yalısı, ve arkasında Üsküdarın kuzeyinden başlayarak bütün sırt ve dik yamaçları kapladıktan sonra Kuzguncuk tepesinde sonlanan bahçenin sahibidir. Fethi Ahmet Paşa Yalısı Kuzguncuk ta, Paşa Limanı caddesinde yer alır. Yalının ilk sahibi bilinmemekle beraber Fethi Ahmet Paşanın, yalıyı İsmet Bey'den devraldığı ve temelli bir onarımdan geçirerek genişlettiğini bazı kaynaklardan tespit edebilmiştir. Mimarı kesin olarak bilinmeyen yalı harem ve selamlık olarak iki bölümden oluşmaktaydı fakat günümüze sadece selamlık bölümü ulaşabilmiştir.

Önceleri 26 hektar yüzölçümüne sahip olan Fethi Paşa korusu, paşanın ölümünden sonra varisleri arasında paylaşılmış, torunlarından avukat Şevket Mocan korunun kendi hissesine düşen kısmını 1958'de Belediye'ye devretmiştir. Daha sonra İstanbul Belediyesi, peyderpey diğer hisseli yerleri de istimlak ederek korunun büyük bölümüne (yaklaşık 16 hektar) sahip olmuştur. Bugün Fethipaşa Korusu'ndan bir duvarla ayrılmış Üsküdar tarafında kalan ikinci büyük parsel, Paşalimanı Korusu veya Demirağ Korusu'dur. 10 hektar yüzölçümünde olup bakımlı ve iyi durumdadır (Yaltırık vd., 1997) (İstanbul Büyükşehir Bel. Park Bahçeler Müd. 2002).

Fethipaşa Korusu 1960'tan 1980'lere kadar kendi haline terk edilmiş, ağaç ve çalıların üzerlerini, tepelerine kadar sarmaşık ve böğürtlenler sarmış; koru, içinde dolaşılmaz ve gezilmez hale gelmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 1985-1987 yılları arasında koruyu bakıma aldırmış, koru içi oto ve gezinti yolları, koşu parkurları, ışıklandırma, seyir yerleri ve kafeterya inşa ettirmiş, voleybol ve basketbol sahaları tanzim ettirmiştir (Yaltırık vd., 1997) (İstanbul Büyükşehir Bel. Park Bahçeler Müd. 2002)

Mevcut durum

Fethipaşa korusu 1856 yılında belediyeye devredilmiş ve bazı onarımların ardından halkın rekreasyonel taleplerine hizmet vermesi amacıyla kullanıma açılmıştır. Koru içerisinde iki ahşap köşk ve bazı sosyal tesisler yer almaktadır.

Şekil 5.156 Fethi paşa korusunun Boğziçi'nden görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2004)

Fethipaşa korusu devamındaki Hüseyin Avni Paşa ve Demirdağ Koruları ile beraber oluşturdukları yeşil doku siluetin bu kısmında bitkiler arasındaki kile boşluk ilişkisiyle ve renk bütünlüğüyle yumuşak bir doku oluşturmaktadır. Koru, oluşturduğu doku ve renk ile Boğaziçi siluetinde landmark noktalarındandır. Korunun kıyı şeridinde geçmişte Ahmet Fethipaşa yalısı bulunmaktaydı ve Koru bu yalının dış bahçesi olarak düzenlenmiştir. Günümüze, bu yalı kompleksinden sadece harem kısmı ulaşabilmiştir.

Fethipaşa Korusunun iki ana girişinin yanı sıra üç tali girişi ile berber toplam 5 girişi mevcuttur. Bu kontrolsüz girişler nedeniyle alan kapasitesinin üzerinde bir kullanıma maruz kalmakta ve bu da mevcut flora ve faunayı olumsuz etkileyerek ekolojik yapı üzerinde deformasyonlara neden olmaktadır. Bu yoğun ve kontrolsüz kullanımı engellemek için girişlere belirli bir ücret karşılığı izin verilerek alanın kullanımı kontrol altına alınarak sınırlandırılmalıdır.

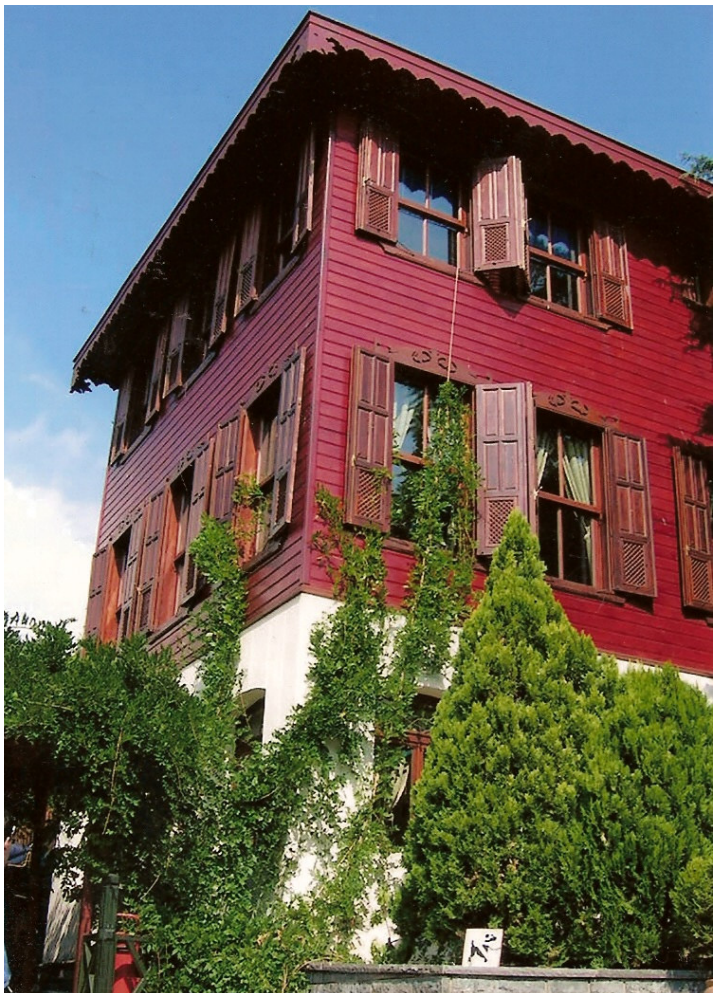

Şekil 5.157 Kafeterya olarak kullanılan ahşap bina (Eyüpreisoğlu, 2004)

Şekil 5.158 Kafeteryanın giriş kısmı (Eyüpreisoğlu, 2004)

Koru içerisindeki ahşap binalardan ikincisi olan yapı, geçmişte yangın sonucu harap olan köşkün yerine inşa edilmiştir ve kafeterya olarak hizmet vermektedir. Üç katlı olarak inşa edilmiş olan Türkevi tipindeki yapının çatılarında ve panjurlarının kenarlarındaki işlemeler dikkat çekmektedir. Yapı etrafında düzenlemiş olan yarı kapalı teraslar ağaçlar ve sarmaşıklarla çevrelenerek doğal yapıya uyması sağlanmıştır.

Şekil 5.159 Fethipaşa Korusunda bulunan ve restorant olarak kullanılan yapı (Eyüpreisoğlu, 2004)

Koru içerisinde bulunan iki ahşap yapıdan biri olan yapının yerinde, Sedat Hakkı Eldem (1976)'e göre geçmişte Fethi Ahmet Paşa'nın damadına ait bir köşk bulunmaktaydı. Geçirdiği yangın sonrası harap olan köşkün yerine günümüzde restoran olarak kullanılan bu ahşap yapı inşa edilmiştir. Yüksek bir subasman üzerinde iki katlı olarak inşa edilmiş olan ahşap yapı Türkevi tipinde olup giriş katına at nalı şeklindeki merdiven ile ulaşılmaktadır. Merdiven arasında oluşan alanda fıskiyeli bir gölet vardır.

Oldukça eğimli bir alanda yer alan korunun, Türk evi tipindeki Köşklerden birinin bahçesi otopark olarak düzenlenmiştir. Diğer köşk ise eğimli alanda yer almasından dolayı iki farklı kodda düzenlenmiş oturma mekanı dışında bahçeye sahip değildir. Köşklerin çevreleri, doğal ve tarihi yapıya uygun düzenlenmemiştir.

Şekil 5.160 Koru içerisinde bulunan sosyal tesislere ait otoparklar

Koru içerisinde bulunan restoran ve kafeteryalara hizmet veren, biri korunun sahil yolu girişinde diğeri korunun Münire Ertegün Sokak girişinde olmak üzere iki adet otopark yer almaktadır ve bunlar doğal yapı içerisinde büyük sert zeminler oluşturarak, hem yeşil alanın parçalanmasına hem de estetik olmayan bir görüntünün oluşmasına neden olmaktadırlar. Otopark alanlarının küçültülmesi ve döşemesinde kullanılan malzemenin tarihi dokuya uygun seçilmesi gerekir.

Şekil 5.161 Koru içerisinde bulunan tarihi sarnıç ve çay bahçesi olarak kullanılan çevresi

Çay bahçesi olarak düzenlenmiş olan sarnıcın aydınlatma elemanları, aydınlatma kabloları, ön kısımda görülen donatı elemanları ve sarnıcın zeminle olan kot farkını kapatmak için platform, renk, malzeme ve biçim olarak yanlış olup tarihi yapının görünümüne zarar vermektedir.

Fotoğrata Fethipaşa Korusu içerisinde yer alan ve bazı eklemelerle çay bahçesi haline dönüştürülen tarihi sarnıç görülmektedir. Bu sarnıcın bulunduğu alan Üsküdar-Kuguncuk sahil yoluna çok yakın olup, sahil yolundan alana direkt bir tali giriş mevcuttur. Alan hemen

sarnıcın ön kısmında bulunan anıt ağaçların bulunduğu mevkide boğaz manzarasına hakim bir noktadır. Fakat bu alan hem bu tarihi bahçe olarak adlandırabileceğimiz koruya hem de tarihi bir sarnıcın bulunduğu alandaki tarihi dokuya hiç uymayan bir düzenlemeye sahiptir. Fotoğrafta da görüldüğü gibi tarihi sarnıcın bahçesinin düzenlenme hem renk hem malzeme hemde tarz açısından yanlış olup tarihi dokuya uymamaktadır. Bahçede yer alan demir konstrüksiyonlu ve bir çok renkten oluşan çocuk oyun alanı hem estetik hem de fonksiyonel olarak tarihi dokuya uymamaktadır.

Fotoğrafta sarnıcın bahçesinde anıt ağaçların altında düzenlenmiş olan oturma mekanlarında boğaz manzarası görülmektedir. Bu alanda ahşap malzemeden oluşan oturma mekanları malzeme olarak uysa da kullanılan pembe, yeşil ve lila renkler tarihi dokuyu negatif etkilemektedir.

Şekil 5.162 Sarnıcın bulunduğu bahçenin girişi (Eyüpreisoğlu, 2004)

Fotoğrafta, tarihi sarnıcın bulunduğu mekana direkt ulaşımı sağlayan giriş ve yol görülmektedir. Bu yolda kullanılan bordürler hem renk olarak hem de biçim olarak doğal yapıya uymamaktadır. Ayrıca yol güzergahında bulunan ağaç önemsenmeyip doğal taşlar arasında sıkıştırılarak bitkinin yaşam koşulları sınırlandırılmıştır. Buradaki yol aksının topoğrafik yapıya ve mevcut bitkilerin konumuna uygun şekilde oluşturulması gerekir. Kullanılan bordürlerin, yeşil alanla yol arasına hem zemin şekilde oluşturulması doğal yapıya uygun olur. Yolun üst kısmındaki eğimli alan dikkate alınarak burada 10-15 cm lik ahşap malzemeden bir istinat oluşturulabilir.

Şekil 5.163 Şelaleli bahçede bulunan çocuk oyun kompleksi (Eyüpreisoğlu, 2004)

Fotoğrafta Fethipaşa Korusunda bulunan 3. çocuk alanı bulunmaktadır ve, bu alanlar malzeme açısından doğal yapıya ve tarihi dokuya uymamaktadır. Herhangi bir kent parkında görülebilecek çocuk oyun komplekslerinin koru içerisinde uygulanması yanlış bir düzenleme olup doğal ve tarihi dokunun tasarım ilkelerine aykırıdır.

Şekil 5.164 Şelaleli bahçe yakınanda yer alan seyir terası ve bahçe içerisindeki Kiosk ve çevresi (Eyüpreisoğlu, 2004)

Fethipaşa Korusunun şelaleli bahçe olarak adlandırılan kısmında kafeterya mevcuttur. Kiosk şeklindeki yapı tek katlı ve betonarme olup çim derzli doğal taş döşemeli geniş bir bahçe içerindedir. Yılın belli zamanlarında kullanılan mekan oldukça bakımsız bir görünüm sergilemektedir. Bu yapının hemen ardında demir malzemeleri çocuk oyun alanı mevcuttur. Yine bu mekana adını veren yapay şelale bulunmaktadır.

Şelaleli bahçe yakınında manzaraya hakim bir noktada seyir terası oluşturulmaya çalışılmış, yanlış malzeme seçimi ve donatı elemanlarının eksikliği nedeniyle etkisiz ve işlevsiz bir mekan oluşturulmuştur.

Şekil 5.165 Yapay şelalenin gölet kısmı ve önden görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2004)

Geçmişte kaskatlı bir havuz olduğu bilinen bu mekan, Fethipaşa Korusunun İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmesinin ardından 1987 yılında restore edilmiştir. Fakat malzemenin yanlış seçim, be restorasyonun geçmişte ki haline uygun olmayıp abartılı hale gelmesi, doğal ve tarihi yapıya uygun olmayan yapay bir görüntü oluşmasına neden olmuştur. Yapay şelale günümüzde abartılı görünümünün yanı sıra bakımsız bir görüntü sergilemektedir.

Şekil 5.166 Dilruba bahçesi, havuzu ve etrafındaki anıtsal boylara ulaşmış ağaçlar (Eyüpreisoğlu, 2004)

korunun en yüksek kodlarında yer alan ve Dilruba bahçesi diye adlandırılan mekan manzaraya hakim bir noktada olup restoran olarak kullanılmaktadır. Bahçesinin ortasında dikdörtgen şeklindeki havuz, ölçülerinin çok büyük yapılması nedeniyle fonksiyonsuz ve estetikten uzak bir örüntü sergilemektedir. Bu bahçenin çevresinde bulunan geniş tepe tacına sahip anıt ağaçlar, bu mekanın yoğun kullanımı ve geniş sert zemin nedeniyle gereği gibi korunamamaktadır ve yaşam şartları zorlanmaktadır.

Şekil 5.167 Korunun yamacında ki seyir teraslarını görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2004)

Korunun Kuzguncuk Tepesine yakın sırtında ki eğimli alan, boğaz manzarasına hakim bir noktada olması sebebiyle bu alan manzara seyir alanı olarak düzenlenmiştir. Fakat yapılan düzenlemenin insanları yönlendirici ve sınırlayıcı biçimde olmaması ve bu alanın çok yoğun bir şekilde kullanılması zeminin doğal yeşil örtüsünün yok olmasına sebep olmuştur.

Fotoğrafta alan içerisinde kullanılmış olan kent mobilyaları, tarz olarak birbirleriyle ve alanın doğal ve tarihi yapısıyla uyumsuzluk göstermektedir. Koru içerinde bütünlüğün sağlanabilmesi ve mekanın doğru algılanabilmesi için koru içerisinde kullanılan donatı elemanlarının doğal, tarihi ve mimari yapısına uygun seçilmesi gerekmektedir.

Oturma mekanları düzenlenirken yeşil doku arasında belirli bir yönlendirme ve sınırlandırma olmaması zemin örtüsünün yok olmasına ve yeşil dokunun olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

Şekil 5.168 Koru içerisindeki doğal vejetasyon (Eyüpreisoğlu, 2004)

Şekil 5.169 Koru içerisinde yer alan ve anıtsal boylara ulaşmış ağaçlar (Eyüpreisoğlu, 2004)

Şekil 5.170 Koru içerisindeki doğal vejetasyon (Eyüpreisoğlu, 2004)

Harita 5. 11 Fethi Paşa Korusu Analiz Paftası

Bitkisel yapı

Koruda en çok görülen ağaç türleri: *Quercus coccifere* (Kermes Meşesi), *Laurus nobilis* (Defne), *Phillyrea latifolia* (Akçakesme), *Pistacia atlantica* (Atlas Sakızağacı), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Tilia tomentosa* (Gümüşi Ihlamur)'dır. Bunlardan bir maki türü olan ve en fazla 4-5 m boya ulaşan *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi) bu koruda 16-18 m'ye kadar ulaşmaktadır. (Yaltırık vd., 1997)

Korunun yukarı kısımlarında, sırt ve düzlüklerde sıralar halinde dikilmiş *Pinus brutia* (Kızılçamlar), *Pinus pinea* (Fıstık Çamları), *Cedrus deodora* (Sedirler) ve giriş kapısının önündeki düzlük alanda yer alan *Pistacia atlantica* (Atlas Sakızağacı) büyük çap ve boylara ulaşmış anıtsal nitelikte ağaçlardır. (Şekil 168)

Koruda ayrıca *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Quercus robur* (Saplı Meşe), *Morus alba* (Akdut), *Diospyros kaki* (Trabzon Hurması), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Magnolia grandiflora (Büyük Çiçekli Manolya), Juglans regia* (Ceviz), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Fraxinus ornus* (Çiçekli Dişbudak), *Taxus baccata* (Porsuk), *Ruscus aculeatus* (Dikenli mersin), *Pinus nigra* (Kara Çam), *Castanea sativa* (Kestane), *Celtis australis* (Atlantik Sediri), *Ilex aquifolium* (Çoban Püskülü), *Viburnum tinus* (Herdem Yeşil Kartopu), *Cornus mas* (Kızılcık), *Euonymus japonicus* (Japon Taflanı), *Cryptomeria japonica 'Elegans'*(Japon Kadife Çamı) bulunmaktadır.

Şekil 5.171 Fethi Paşa korusunun sınırında yer alan izinsiz yapılaşme ve oluşturduğu kötü görünüm (Eyüpreisoğlu, 2004)

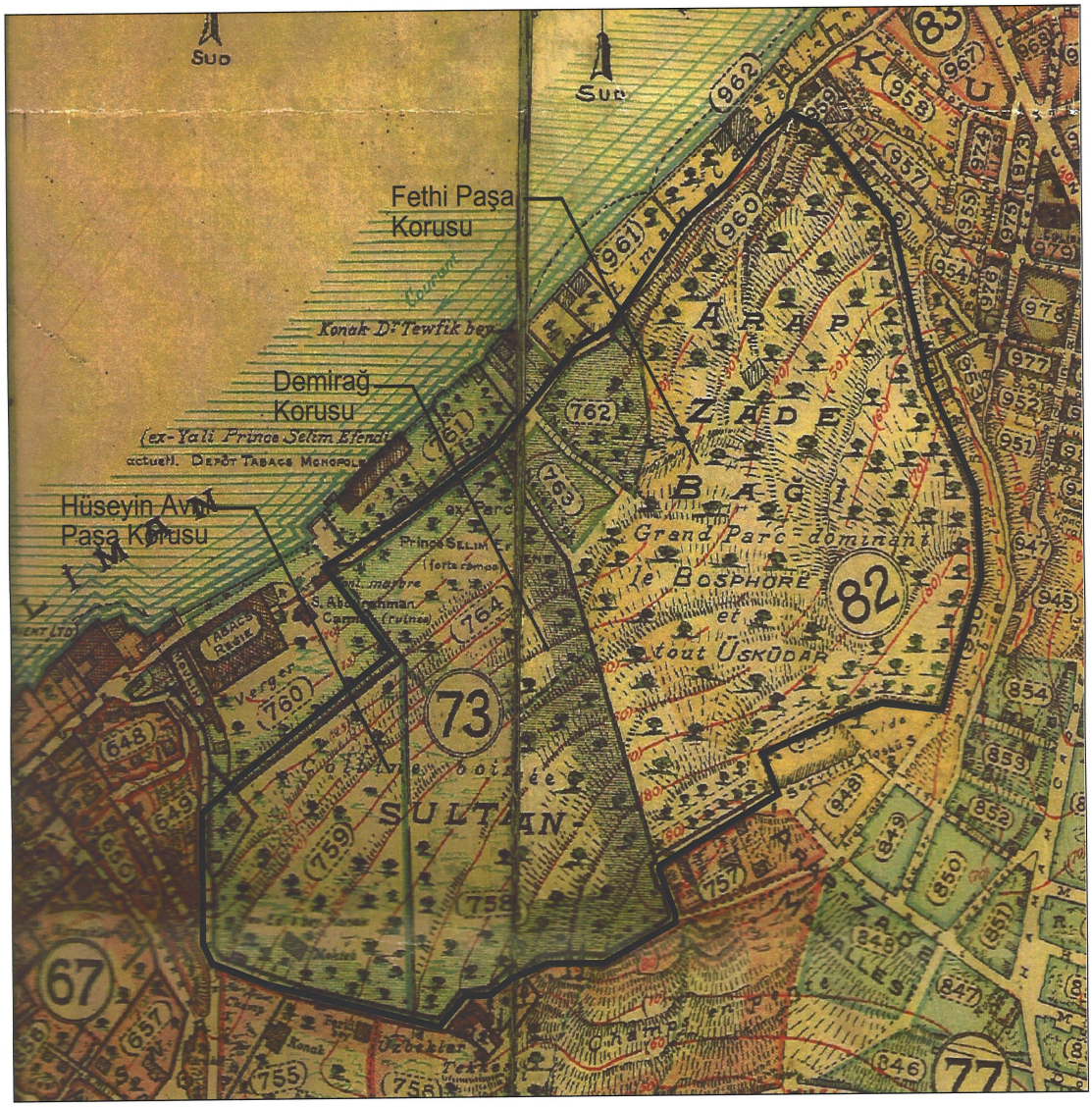

Harita 5. 12 Pervititch tarafından çizilen haritada Fethi Paşa, Demirağ, Hüseyin Avni Paşa Koruları

5.2.12 Demirağ Korusu

Üsküdar, Paşalimanı üstü; Fethi Paşa Korusu ve Hüseyin Avni Paşa Korusu arasında yer almaktadır. Özel mülkiyete ait olup yüzölçümü 10 hektar kadardır.

Girift kapalı ve bakımlı bir korudur. Dış sınırları çevrelenmiş olan korunun girişi Paşalimanı Caddesinde dir. Fethi Paşa Korusu ile sınırdaş olan korunun bitkisel yapısı oldukça sık olup, yatay kapalılığı yüsektir.

Şekil 5.172 Demirağ Korusu'nun sahil yolundan görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Bitkisel yapı

Ağaç türü kombinasyonu Fethipaşa Korusu'ndaki gibidir. Koruda en çok görülen ağaç türleri: *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Pistacia atlantica* (Atlas Sakızağacı), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Phillyrea latifolia* (Akçakesme), Tilia tomentosa (Gümüşi Ihlamur), Pinus brutia (Kızılçam), Pinus pinea (Fıstık çamı), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), Robinia pseudoacacia (Yalancı akasya), *Laurus nobilis* (Defne), Ruscus aculeatus (Dikenli mersin), *Quercus fainetto* (Macar Meşesi), *Quercus İlex* (Pırnal Meşesi), *Quecus robur* (Saplı Meşe) dir.

5.2.13 Hüseyin Avni Paşa Korusu

Hüseyin Avni Paşa Korusu, Üsküdar, Hacıhesnahatun Mahallesi, Paşalimanı caddesi üzerinde Fethipaşa ve Demirağ Koruları'nın bir devamı olup Demirağ Korusu'ndan bir duvarla ayrılmıştır. Özel mülkiyete ait olan korunun yüzölçümü, 4,4 hektar kadardır.

Tarihi yapı

Hüseyin Avni Paşa Korusu, adını 19. yüzyılın ikinci yarısında Mekteb-i Harbiyeyi Şahane Nazırlığı (1854), Girit Kumandanlığı (1867), Seraskerlik (1868), İzmir ve Bursa Valilikleri ve Bahriye Nazırlığı (1873), gibi yüksek devlet görevlerinde bulunmuş bir Osmanlı paşasından almaktadır ve içerisinde iki eski köşk kalıntısı, su sarnıçları, su kuyuları mevcuttur. Bir süre arazi ve köşk Halide Edip Adıvar'ın babası Edip Bey'in mülkiyetine geçmiştir. Son 20 yıl öncesine kadar bakımlı ve ağaçlı bir koru iken, sahiplerinin Amerika'da olması nedeni ile çevre duvarları yer yer yıkılmış, yakın çevre halkının baskısı altına girmiştir. Son yıllarda koru içinde ağaç kesimleri yapılarak oyun alanı ve futbol sahası yapılmıştır.

Şekil 5.173 Hüseyin Avni Paşa Korusunun Paşalimanı caddesinden görünüşü (Eyüpreisoğlu, 2006)

Bitkisel yapı

Koruda bulunan türler; *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Quecus robur* (Saplı Meşe), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Laurus nobilis* (Defne), *Carpinus betulus* (Gürgen), *Cedrus deodara* (Himalaya Sediri), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), Karaağaç, Cehri, Yabani zeytin, Gümüşi ıhlamur, Ailanthus altissima (Kokarağaç), *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Pinus nigra* (Karaçam), *Taxus baccata* (Porsuk), çok yaşlı *Pistacia atlantica* (Atlas Sakızağacı) ve Ficus carica (İncir)'dir (Yaltırık vd., 1997).

5.3 Değerlendirme

"İstanbul, tüm doğal ve tarihi değerleriyle birlikte, gerek ülke içinde ve gerekse uluslar arası düzeyde çok yönlü sektörleri ve onlara bağlı fonksiyon alanlarıyla önemli özelliği bulunan bir metropoldür". Bu önemli metropol içerisinde yer alan, Asya ve Avrupa kıtasını birbiriden ayıran Boğaziçi mekanı, coğrafi, morfolojik, stratejik bakımdan, özellikli bir alan olması itibariyle geçmişten günümüze her dönem önemini korumuştur (Atabay, 2005).

Koruluklar; Boğaziçi'nin topoğrafik yapısının ortaya koyduğu çeşitliliklere bağlı olarak, İstanbul Boğazı'nın her iki yakasında, farklı yükselti ve bakılarda konumlanarak, İstanbul Boğaziçi mekanın doğal ve tarihi kimliği içerisindeki dominant öğelerden biri olmuştur. Fiziki yapıyla uyumlu bu yerleşme, dar kıyılarda yalılar, vadilerde köyler ve bütün sırt ve yamaçlarda yeşil alanlarıyla kendine özgü bir Boğaziçi peyzajı oluşturmuştur. Sahilde yer alan birkaç katlı ahşap yalıların ardında yükselen ve yalının bir dış bahçesi şeklinde oluşturulmuş koruluklarıyla, topoğrafik yapıya uyumlu bu yerleşim yapısını yılarca korumuştur. Fakat 20.yy'ın ortalarından itibaren hızlı kentleşme, nüfusun artması, içgöçler, yasal boşluklar, ekonomik ve sosyo-ekonomik yapının etkisiyle Boğaziçi özgün yapısını koruyamamıştır. Özellikle 1960'lı yıllarda sanayileşmenin gelişimiyle, endüstri alanları artmış bunlara bağlı olarak izinsiz yapılaşma Boğaziçi'nde yer almaya başlamıştır. Rant kaygısı ve siyasal politikalar nedeniyle izinsiz yapılaşmalar yasal hale gelmiş ve Boğaziçi mekanında yeşil alanların yerlerini lüks villalar, kooperatifler ve gecekondular almaya başlamıştır. Boğaziçi mekânı ile beraber Boğaziçi koruları da bu baskılara maruz kalmış ve zarar görmüştür.

Çok eski devirlerden itibaren sık ormanlarla kaplı olan Boğaziçi, Bizans döneminde de doğal yapısını korumuş, önemli ticaret yolu üzerinde olması sebebiyle korunaklı koylarında köylerin, yamaçlarında manastırların, sahillerinde imparator yazlık saraylarının yer aldığı, güvenlik nedeniyle belirli yerlerin yerleşime açıldığı bir mekân olmuştur. Türklerin İstanbul'u fethinden sonra ise Boğaziçi imar edilmiştir ve Bizans dönemindekinin aksine, İstanbul'un sürekli bir parçası haline gelmiştir. İki kıtayı birbirinden ayıran, koyların karşısında burunların yer aldığı paralellikte devam eden sıra dışı suyolunun oluşturduğu eşsiz topografya, kendine özgü bir yerleşim alanının oluşmasına neden olmuştur. Vadi ağızlarında oluşan köyler, kıyı boyunca uzanan birbiriyle uyumlu fakat birbirinden farklı yalılar, yamaçlarda koruluklar ve arasında köşkler, kasırlarla, topoğrafik yapıya uyumlu, özgün bir yerleşim yapısı oluşmuştur.

Bilindiği gibi Türkler bahçeye her dönem önem vermiş ve özenle düzenlemişlerdir. Boğaziçi yerleşiminde de bahçe, yerleşimi yönlendiren önemli faktörlerden olmuştur. Belirli kurallara

uygun bahçeler yapmak yerine, bahçenin oluşturulacağı alanın topografyasına, iklimine, hidrolojik yapısına, morfolojisine yani doğal koşullarına uygun çözümler getirilerek düzenlenen Osmanlı bahçe yapısı, Boğaziçi'nde de etkisini göstermiştir. Kıyılarda inşa edilen yalıların, yamaçlarda inşa edilen köşk ve kasırların yanında yer alan iç bahçeler ve ardında yamaç boyunca yükselen dış bahçe şeklinde koruluklar oluşturulmuştur. Bu bahçelerde sarmaşıklı çardaklar, bahçe köşkleri, kameriyeler, setler, duvarlar, fıskiye, çeşme ve sebiller, çiçek tarhları düzenlenmiş olup özellikle dış bahçe şeklinde düzenlenen koruluklarda, geniş çim alanları, çiçek tarhları, fıskiyeli su elemanlarına yer verilmiş ve serinlik, sadelik, doğallık ilkeleriyle biçimlendirilmiştir.

Birçok padişahın ilgi gösterdiği Boğaziçi'nde yapılan kasırlar, köşkler, av sahaları cirit bahçeleri düzenlenen koruluklar için, yurt dışından özel bitkiler getirtilmiştir. Öyle ki aslında İstanbul bitki örtüsünün doğal türü olmayan bu bitkiler artık doğal yapıya uyumlu hale gelmişler ve hatta Boğaziçi siluetinin karakteristiklerinden olmuşlardır. Örneğin Akdeniz bölgesi türlerinden olan Cercis siliquastrum (Erguvan) çiçeklenme döneminde Boğaziçi siluetinde oluşturduğu vurgu ile Cupressus sempervirens "Piramidalis" (Ehrami Serviler) piramidal formlarıyla siluette oluşturdukları hareketlilikle, Pinus pinea (Fıstık Çamları) özel formlarıyla Boğaziçi siluetinin belirleyicilerinden olmuşlardır.

Bu hızlı kentleşmeyi sınırlamak ve Boğaziçi mekanının korunması amacıyla imar planları ve kanunlar hazırlanmıştır. 1971'de sahil şeridinin korunmasıyla ilgili yasa ve 1973'te eski eserler yasası Korularda yapılaşmayı sınırlandırmış, 1975'de Boğaziçi SİT alanı olarak ilan edilmiş, 1977'de Boğaziçi turizm ve rekreasyon alanı olarak gelişimi hedeflenmiştir. Fakat 1982'de hazırlanan imar planında Boğaziçi dört bölüme ayrılmış ve aynı zamanda özel koruların içinde yeni konut önerilerek bir çok korunun yerleşim alanına dönüşmesine neden olmuştur[*]. Tez çalışmasının 3. bölümünde irdelenmiş olan Boğaziçi mekanını etkileyen yasa ve yönetmeliklerde yeterince başarılı olunamamış ve Boğaziçi kendine özgü kimliğini zamanla yitirmiştir.

[*] GEAYK bu plana itiraz ederek 3 ay içerisinde durdurulmasını sağlamış fakat ne yazık ki kanunun resmi gazetede yayımlanmasına kadar geçen sürede alınan ruhsatlarla birçok özel mülkiyetli koru, villalar ve kooperatiflerle işgal edilmiştir. 1983 yılında yeni nazım planı ile koruma geliştirme planı yapılmıştır. Boğaziçi'nde tarihsel ve kültürel yapıyı oluşturan bütün parçaları bir bütün halinde korumayı amaçlayan bu planlar, daha önce özel mülkiyete ait korularda konut yapımına izin veren planı geçersiz kılmıştır.

Çizelge 5. 1 Boğaziçi Öngörünüm Sınırında yer alan korular ve mevcut durumları

Avrupa Yakası Korıları	Tarihçesi	Büyüklüğü Yeri ve Mülkiyeti	Güncel durumu	Özellikleri	Bitkisel Yapısı
Naile Sultan Korusu	1884-1957 yılları arasında yaşamış olan Naile Sultan II.Abdülhamit'in kızıdır. Hanedan mensubu olduğu için Cumhuriyetin ilanından sonra 1924'de yurt dışına çıkmak zorunda kalmış 1952'de Türkiye'ye dönmüştür. O tarihlerde mülkünü kumaş tüccarı olan Namık Özsoy'a satmıştır.	4,9 hektardır. Ortaköy-Kuruçeşme arasında, Defterdar Burnu'ndaki sahiliyolundan kuzey batıya doğru yükselen, oldukça dik eğimli yamaç ve tepeye doğru düzleşen bir arazide yer almaktadır. Özel mülkiyete aittir.	1980'li yıllarda korunun büyük bir kesiminde iki katlı köşk ve villalar inşa edilmiştir ve imara açılan alan koru vasfını kaybetmiştir.	Koruluk alanda 13 adet ikiz villa bulunmaktadır. Ayrıca Naile Sultan'a ait olan görkemli köşk yeniden inşa edilmiştir.	Korudan mevcut ağaçlar, *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak) ve *Magnolia grandiflora* (Beyaz çiçekli manolya) ve *Taxus baccata* (Adi porsuk), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Pinus pinea* (Fıstıkçamı), *Cedrus ssp.* (Sedir), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı akasya), *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur)'dır.
Naciye Sultan korusu (Enver Paşa korusu)	Adı koru ile bütünleşen Emine Naciye Sultan, Sultan Abdülmecit'in oğlu Şehzade Süleyman efendi'nin kızıdır ve Harbiye nazırı, Osmanlı generali Enver Paşa ile evlenmiştir.	Ortaköy-Kuruçeşme arasında sahil yolundan (Defterdar Burnundan) batıya doğru yükselen ve tepede sonlanan bir arazide yer alır. Yaklaşık büyüklüğü 3.3 hektardır.	1980'li yıllarda korunun büyük bir kesiminde iki katlı köşk ve villalar inşa edilmiştir ve imara açılan alan koru vasfını kaybetmiştir.	Enver Paşa Köşkü olarak bilinen ahşap yapı restore edilmiştir. Köşkün ana giriş kapısının iki yanında boylanmış şimşirler, ve nar ağaçları mevcuttur.	Korıda, *Pistacia atlantica* (Sakız ağacı), *Cedrus deodara* (Himalaya Sediri) , *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Cupressus sempervirens* (Mavi Servi), *Pinis brutia* (Kızılçam), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Olea europaea* (Zeytin), Albizzia julibrisin (Gülibrişim), *Laurus nobilis* (Defne) yer almaktadır.
Halide Hanım Korusu	Koru içerisinde, 1083 yılında çıkarılan 2960 sayılı yasanın 47.maddesinden faydalanılarak villalar inşa edilmiştir. Naile Sultan Korusu, Naciye Sultan Korusu ve Halide Hanım korusunda bu yasa sonucu yeşil alanların yerlerine vaillalar inşa edilmiştir.	Ortaköy-Kuruçeşme arasında, sahil yolundan doğuya doğru yükselen ve tepede sonlanan bir arazide yer alır. Naciye Sultan Korusuna bitişiktir. Yaklaşık büyüklüğü 3.3 hektardır.	1980'li yıllarda yasallığı hala tartışılan bir kanunla ruhsat alınarak korunun büyük kısmında, iki katlı köşkler inşa edilmiştir. Köşklerin inşası sırasında koruda var olan ağaçların hemen hemen tamamı kesilmiştir ve alan koru vasfını kaybetmiştir.	Boğaziçi siluetinde, Naile Sultan - Naciye Sultan ve Vakıf - Şeyhülislam korularının oluşturduğu yeşil doku arasında sürekliliği bozarak olumsuz etki yaratmaktadır.	Koruda yer alan ağaçlardan bazıları *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Cupressus sempervirens* (Mavi Servi), *Pinis brutia* (Kızılçam), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Albizzia julibrissin* (Gülibrişim), *Laurus nobilis* (Defne), *Ailanthus altidissima* (Kokarağaç) tır.
Vakıf Korusu (Prens Sabahattin Korusu)	Sultan Abdülhamit'in kızkardeşi Seniha Sultan'ın oğlu Prens Sabahattin'e annesinden intikal etmiştir.	2,2 hektardır. Kuruçeşme sahil yolu ile Ulus'taki TRT binası arasında kalan alandadır. Vakıflar Bölge Müdürlüğü mülkiyetindedir.	Uluslararası tüzüklerde, tarihi bahçelerinin koruma, bakım ve onarımının yapılması gerekliliği vurgulandığı halde, kendi haline terk edilmiş olan koru bakımsız ve kullanılmaz durumdadır.	Koruda herhangibir bakım ve onarım çalışmalarının yapılmaması nedeniyle tohumdan ve sürgünden gelişen bireylerle bitkisel doku grift bir hal almıştır.	Koruda mevcut olan bitkilerden bazıları; *Laurus nobilis* (Defne), *Phillyrea latifolia* (Akçakesme), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Pistacia atlantica* (Sakız ağacı), *Quercus coccifera* (Yalancı Akasya), *Quercus robur* (Saplı Meşe), Fraxinus angustifolia (Dişbudak), *Tilia argentea* (Ihlamur).
Şeyhülislam Korusu (Emin Erkayinlar Korusu)	Geçmişte sultanlara ve devlet erkanına ait yalı ve bahçelerin yer aldığı Kuruçeşme semtine adını veren çeşme bu Koru yakınındadır.	Yaklaşık büyüklüğü 10 hektardır. Kuruçeşme'de Vakıf Korusu'nun bitişiğinde, sahil yolu ile Ulus'taki TRT arazisi arasında yer alır. Özel mülkiyete aittir.	Sahibinin ölümünün ardından varisler arasında anlaşma sağlanamaması nedeniyle kullanılmamakta ve bakım ve onarımı yapılmamaktadır.	Koruda bulunan iki eski köşk harap olmuş ve biri de yanmıştır. Korı duvarlarına gömülü su sarnıçları bulunmaktadır. Bu su sarnıçlarına eklemeler yapılarak konut amaçlı kullanılmaktadır.	Korunun bitki örtüsü, *Laurus nobilis* (Defne), *Fraxinus angustifola* (Dişbudak), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Pistacia atlantica* (Sakız ağacı), *Quercus coccifera* (Kesme Meşe), *Quercus robur* (Saplı Meşe), *Tilia argentea* (Ihlamur), *Ailanthus altidissima* (Kokarağaç), *Phillyrea latifolia* (Akçakesme), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya) türlerinden oluşur.
Arnavutköy Robert Kolej Korusu	16.yüzyılda İstanbul'un en ünlü mesirelerinden biri olan Arnavutköy'de bağ, bahçe ve koruluklar bulunmaktaydı. Bu korulardan günümüze ulaşabilen tek korudur.	Arazi, Kuruçeşme - Arnavutköy arasında, sahilden Ulus Mahallesi'nin bulunduğu sırta kadar uzanmaktadır	Arnavutköy Robert Kolejı'ne ait eğitim yapılarının yer aldığı kamptüs alanı olarak kullanılmaktadır.	Yapıların yakın çevresi, yapıların mimari stillerinin bir yansıması olarak formel düzenlanmış olup dış çevrede doğal yapı hakimdir.	Kampuste yer alan hakim türler; *Ailanthus altissima (Kokarağaç), Arbutus unedo, Cedrus deodora* (Toros Sediri), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Cercis siliquastrum* (Erguvan) dır.
İpar-Kortel Korusu	Koru ve içindeki daha sonra yanan iki ahşap köşk, Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın kızı Zeynep Hanım'ın mülkiyetindeydi. Koruya ismini veren İstanbul milletvekili Hüsnü Kortel, koruyu Zeynep Hanım'ın varislerinden satın almıştır.	Yaklaşık büyüklüğü 6 hektar kadardır. Arnavutköy-Bebek arasında, sahilden güneybatıya doğru yükselen alanı kaplayan koru özel mülkiyete aittir.	Oldukça eğimli bir alanda yükselen koru alanı içerisinde yer yer villalar inşa edilmiş olmasına rağmen alan yeşil dokusunu tamamen yitirmemiştir.	Koru içerisinde yer alan yapıların çevresi hem yapısal hem bitkisel açıdan bakımlı olup, yapıların yakın çevresi haricindeki yeşil alanlar bakımsız durumdadır.	Koruda en çok görülen türler; *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak), *Tilia argentea* (Gümüşi ihlamur), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı) dır.

Avrupa Yakası Koruları	Tarihçesi	Büyüklüğü Yeri ve Mülkiyeti	Güncel durumu	Özellikleri	Bitkisel Yapısı
Ayşe Sultan Korusu	1942 yılına kadar koru Abdülhamit'in kızı Ayşe Sultan mülkiyetinde kalmış, daha sonra bir iş adamına satılmıştır. 1960 yılında koru parsellenmiş ve ağaçların yerini yapılar almıştır.	6 hektar kadar olan koru, Bebek-Rumelihisarı sahil yolundan başlayıp Boğaziçi Üniversitesi korusunda sonlanır.	1983 yılında çıkarılan ve sonra tekrar iptal edilen kanundan istifade edilerek 20 kadar iki-üç katlı evler inşa edilmiş, inşaat sırasında ağaçların büyük bölümü kesilmiştir.	Ev ve apartmanlar arasında kalan müşterek alanlar üzerinde korudan birkaç bitki kalmıştır.	Korudan kalmış ağaçlardan bazıları; *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Pistacia atlantica* (Sakız Ağacı)dır.
Arifi Paşa Korusu	İsmi koru ile bütünleşen Arifi Paşa elçiliklerde bulunmuş, Hariciye Nazırlığı ve Sadrazamlık yapmıştır. Bu koru 1930'lu yılların başında varisleri arasında taksim edilmişse de, 1952 ye kadar koru vasfını devam ettirmiştir. 1952-1960 yılları arasında koruda 6 katlı apartman blokları inşa edilmiştir.	2,2 hektar Bebek-Rumelihisarı arasındaki sahil yolundan Boğaziçi Üniversitesi korusu ve kampüsüne doğru yükselen yamaçta yer alır.	1983 yılında çıkarılan ve sonra tekrar iptal edilen kanundan istifade edilerek özel mülke ait olan koruda 6 katlı apartman blokları inşa edilmiştir. İnşaat sırasında ağaçların hemen hemen tümü kesilmiş alan koru vasfını yitirmiştir.	Koru, içerisindeki apartmanların inşası sırasında bitki varlığını kaybetmiş ve koru vasfını yitirmiştir.	Korudan günümüze sadece, yapılar arasında kalan ortak alanlarda soliter halde bulunan ağaçlar kalmıştır. *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), bunlardan bazılarıdır.
Boğaziçi Üniversitesi Korusu	XVII. yy'ın ikinci yarısında, Kaptan-I Derya Deli Hüseyin Paşa Bağı olarak bilinen bu arazi üzerinde 1871'de Dr.Cyrus Hamil'in çabaları ile bir bina yaptırılmış ve Robert Kolej eğitim ve öğretimine burada başlanmıştır. 1971 yılında ise	23 hektar Bebek-Rumelihisar Sahil yolundan oldukça dik bir eğimle yükselen, kuzeydoğu, doğu ve güneybatı yönlerine bakan yamaçlardan, tepecik ve vadilerden oluşan bir arazi parçasıdır. Boğaziçi Üniversitesi'ne aittir.	Kampüs alanı olarak kullanılan koruda, yapıların yakın çevresi yapıların mimari stillerine uygun olarak aksial formlarda düzenlenmiştir.Koru, bakımlı olup son 10 yılda açık alanlar iğne yapraklı ağaçlar ile ağaçlandırılmıştır.	Boğaziçi Üniversitesi Korusu, Rumelihisarı devamında olup, hisar çevresindeki yeşil dokuyu tamamlayarak, hisarın vurgusunu arttırmakta ve Rumelihisarı ile beraber, Boğaziçi siluetinde landmark oluşturmaktadırlar.	Korudaki bitkilerden bazıları; *Acer negundo* (Dişbudak Yap. Akçaağaç), *Acer pseudoplatanus* (Çınar Yap. Akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Biota orientalis* (Doğu Mazısı), *Cedrus atlantica* (Atlas Sedeiri), *Cedrus deodara* (Himalaya Sediri), *Celtis australis* (Çitlenbik), *Cercis siliquastrum* (Erguvan) *dir.*
BaltaLimanıKorusu	Sultan II.Selim döneminde Baltalimanı Çayırlığı bir mesire yeri olarak kullanılmıştır. Koruluk Mustafa Reşit Paşa tarafından yaptırılan ve bugün Kemik Hastalıkları Hastanesi olarak kullanıllan yapının dış bahçesi olarak düzenlanmiştir.	Baltalimanı'nda yer alan koru alanı Baltalimanı Hisar caddesi sahil yolundan başlayıp tepede sonlanmaktadır. Özel mülkiyete ait olup yaklaşık büyüklüğü 25 hektar kadardır.	Koru içerisinde tepede bir adet villa ve sahil yolu girişinde iki adet konut olarak kullanılan yapı mevcuttur. Yoğun bitki örtüsüne sahip olan koruda restorasyon yapılıp korunması gereken tarihi yapılar da mevcuttur	Koru içerisinde eskiden Silah fabrikası olarak kullanılan bir tarihi yapı ve artık sadece baca kısmı kalmış olan tarihi hamam kalıntısı vardır.	Koruda hakim bitki örtüsü: *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur), *Prunus domestica* (Erik), *Laurus nobilis* (Defne), *Cercis siliquastrum* (Erguvan) ve *Cupressus sempervirens* (Servi).
Emirgan Korusu	19.yy'ın ikinci yarısında Sultan Abdülaziz, Emirgüne Köyü'nün gerisindeki büyük arazi parçası ile koruluğu Mısır Hidivi İsmail Paşa'ya vermiştir. Hidiv, kıyıdaki büyük ahşap saraydan başka, sarayın arka bahçesi durumunda olan korulukta 3 köşk yaptırmış, bunların çevresini de özenle tanzim ettirmiştir.	47,2 hektardır. Emirgan Korusu Baltalimanı ile İstinye arasında yer alan Emirgan semtinin kuzeybatısındaki yamaçlar ve sırt üzerinde yer almaktadır. Büyük Şehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü'ne aittir ve bir şeflik tarafından bakımı ve idaresi yapılmaktadır.	Koruda Sarı Köşk, Pembe Köşk ve Beyaz Köşk olmak üzere 3 adet tarihi yapı mevcuttur. Uluslar arası tüzüklerde Tarihi bahçelerin pasif yeşil alan olarak kullanılması gerekliliği vurgulandığı halde Emirgan Korusu çocuk oyun alanları spor alanları gibi aktif yeşil alan olarak düzenlenmiş ve kullanılmaktadır.	Büyükşehir belediyesine bağlı bir şeflik tarafından idare edilen koruda her yıl "Lale Bayramı" düzenlemektedir. Yüksek duvarlarla çevriliolan koruda İngiliz Natüralistik İngiliz bahçe stili hakimdir. Özellikle Sarıköşk bahçesinde bu etki açıkça görülebilmektedir.	Korulukta yer alan ağaç türlerinin sayısı 120 den fazladır. Bu türlerden bazıları, *Acer negundo* (Dişbudak Yap. Akçaağaç), *Acer platanoides* (Çınar Yap. Akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Cedrus deodara (Himalaya Sediri), Cedrus libani (Lübnan Sediri), Celtis australis (Çitlenbik), Fraxinus angustifolia (Dişbudak), Pinus pinea (Fıstık Çamı), Quercus robur (Saplı Meşe), Robinia pseudoacacia (Yalancı Akasyadır.*
Misbah Korusu	16.yüzyılın ortalarında kurulmaya başlanan İstinye'de sahilde yalılar ve bahçeler, devamında ise koruluklar bulunmaktaydı.	İstinye'de sahilden başlayıp yükselen koruluk alandan günümüze sadece yapılar arasındaki ortak yeşil alanlar ulaşabilmiştir.	Korudan günümüze yapıların arasında kalan parçacıl yeşil alanlar ulaşabilmiştir. Bu alanlarda da izinsiz yapılaşma mevcuttur.	Korudan günümüze ulaşabilen parçacıl yeşil alan içerisinde gecekondu inşa edilmiş ve çevresi de tellerle sınırlandırılmıştır.	Koruda, parçacıl yeşil alanlarda özellikle anıtsal boylara ulaşmış *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri) ve *Cedrus libani* (Lübnan Sediri)
Said Halim Paşa Korusu (Yapı ve Kredi Yeniköy Korusu	1863-1921 yılları arasında yaşamış olan Said Halim Paşa, Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın tornudur;1908'den sonra Belediye Reisliği yapmıştır; 1913'te Sadrazamlığa getirilmiştir.	Yaklaşık alanı 9,2 hektar olan koruluk, sahilde Sait Halim Paşa caddesinden başlayıp Yeniköy sırtlarında sonlanmaktadır. Mülkiyeti Yapı ve Kredi Bankasına aittir.	Yeniköy korusu, Yapı ve Kredi bankasına ait olup, halka açık değildir. Bakımlı olan koru içerisinde yürüyüş yolları oturma alanları mevcuttur.	Bakımlı olan koru içerisinde bulunan ve geçmişte Rum İlkmektebi olarak kullanılmış olan tarihi yapı günümüzde konut olarak kullanılmaktadır.	Koruda *Platanus occidentalis* (Çınar), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Cedrus deodora* Himalaya sedirleri, *Pinus pinea* (Fıstık Çamları), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak) türleri yer alır.

Avrupa Yakası Koruları	Tarihçesi	Büyüklüğü Yeri ve Mülkiyeti	Güncel durumu	Özellikleri	Bitkisel Yapısı
Avusturya Elçiliği Korusu	Osmanlı-Avusturya dostluğunun bir nişanesi olarak koruluk, II.Abdülhamit'in emir ile kamulaştırılmış ve Avusturya-Macaristan imparatoru II.Fransız Joseh'e 1898'de hediye edilmiştir.	Yaklaşık büyüklüğü 5,5 hektardır. Yeniköy sahilinde, denize cepheli Elçilik Yazlık Köşk binası ardında devam eden alandadır.	Avusturya elçiliği yazlık saray binasının arkasındaki dört set üzerinde oluşturulmuş ağaçlıklı alandır.	Boğaziçi siluetinde etkili bir görünüm arz etmektedir.	Koruda yer alan ağaçlar; *Tilia argentea* (Gümüşi Ihlamur), *Acer campestre* (Akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Cupressus arizonica* (Arizona Servisi).
Huber Korusu **Cumhurbaşkanlığı Yazlık Köşk Korusu**	Doğal bir liman olan Tarabya, 18.yüzyılda boğazın en güzel mesire yerlerinden biri olmuştur.	6,4 hektar'lik alanı kaplar. Tarabya Koyu'nun güneyinde, Yeniköy-Tarabya sahil yoluna cephesi olan Huber köşkün ardında yükselen yamaç ve tepeleri kaplayan koruluktur.	Yüksek duvarlarla çevrili olan Koru içerisinde Cumhurbaşkanlığı Yazlık Köşkü yer almaktadır. Cumhurbaşkanlığı devamındaki Alman Konsolosluğu Yazlık köşk korusu Boğaziçi siluetinde önemli vurgu alanlarıdırlar.	Koruluk, Natüralistik İngiliz Bahçe konseptini yansıtan doğal ve pitoresk düzenlemesi, nişli ve grottolu setleri ve çok çeşitli ağaç türlerine sahiptir.	*Tilia argentea* (Gümişi Ihlamur), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Quercus Ilex* (Pırnal Meşesi), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudak), *Pinus pinea* (Fıstık Çamları), *Pinis brutia* (Kızıl Çam), *Taxus baccata* (Porsuk), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Laurus nobilis* (Defne) koruda mevcut türlerden bazılarıdır.
Alman Elçilik Korusu	Eski Tarabya Kasrı ve Korusunun bulunduğu yerdir.	Yaklaşık büyüklüğü 17 hektardır. Yeniköy-Tarabya sahil yolu üzerinde denize cephesi olan köşklerin arkasında yer alan koruluktur.	Huber korusunun devamında yer alan Koruluk, Alman Elçilik Yazlık Köşk Korusu olarak kullanılmaktadır. Yapıların yakın çevresi aksiyal düzenlemeye sahip olup, devamında doğal yapı hakimdir.	Koruda I.Dünya savaşında şehit düşen askerler ile Maraşal Von Der Goltz için yaptırılan mezarlık bulunmaktadır.	Korudaki hakim bitki örtüsü; *Abies bornmuelleriana* (Uludağ Göknarı), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Castanea sativa* (Kestane), *Celtis australis* (Atlantik Sediri), *Cedrus deodara* (Himalaya Sediri), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak) dır.
Fransız Elçiliği Korusu	1807'de II.Selim tarafından dönemin Fransız büyük elçisi Sebastiani'ye, elçiliğin yazlığı olarak kullanılmak üzere verilmiştir.	7,5 hektar kadardır. İpsilanti Yalısı'nın arkasında iki set halinde yükselen ağaçlıklı alandır.	Fransız Elçiliği Yazlık Köşkü olarak kullanılan Koruluk Yüksek duvarlarla çevrilidir.	İpsilantiler tarafından 18.yüzyılda yaptırılmış olan Yalı, 1989'dan bu yana Marmara Üniversitesi Fransızca Kumu Yönetimi Bölümü Binası olarak kullanılmaktadır.	*Acer campestre* (Ova Akçaağacı), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Pinus pinea* (Fıstık Çamı), *Pinus nigra* (Kara Çam), *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yap. Çınar), *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), koruda yer alan bitkilerden bazılarıdır.
İngiliz Elçiliği Korusu	Eski dönemde Tarabya Korusu'ndan günümüze ulaşabilen Koruluklardandır.	2,7 hektardır. Tarabya'da, sahil yoluna cephesi olan yazlık binanın arkasında yükselen ağaçlıklı alandır.	Iki set halinde düzenlenen bahçe'nin üst seti Fıstık çamlarıyla çevrelenmiştir.	Fransız Elçilik Korusunun devamında yer alan Koruluk, Boğaziçi siluetinde etkili görünüm oluşturmaktadır.	Koruda hakim ağaçlar; *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Tilia argentea* (Ihlamur), *Platanus occidentalis* (Çınar), *Cupressus sempervirens* (Servi), *Quercus robur* (Saplı meşe), *Albizzia julibrissin* (Gülibrişim), *Pinus pinea* (Fıstık çam), *Acer campestre* (Ova Akçaağacı), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç).
İspanyol Elçiliği Korusu		1hektar kadardır. Büyükdere'de sahil yoluna cephesi olan ahşap köşkün arkasında yükselen ağaçlıklı alandır.	İspanyol Elçiliği Yazlık Köşk Korusu olarak kullanılmaktadır.	Köşkün iki yanında simetrik bir şekilde Aesculus hipocastaneum ağaçları bulunmaktadır. Köşkün ardında koruluk yer alır.	*Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Carpinus betulus* (Gürgen), *Castanea sativa* (Kestane), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Cedrus libani* (Lübnan Sediri), *Chamaecyparis lawsoniana* (Yalancı Lavson Servisi), *Chamaerops excelsa* (Tüylü Palmiye), *Laurus nobilis* (Defne).
Rus Elçiliği Korusu		16,6 hektardır. Büyükdere'de sahil yoluna cephesi olan ahşap yalının arkasından batıya doğru yükselen vadi ve tepelik üzerindeki ağaçlık alandır.	Rus Elçiliği Yazlık Köşk Korusu olarak kullanılmaktadır. Ahşap köşkler oldukça bakımsız durumdadır.	Sahil yoluna cephesi olan Köşklerin ardında eğimli bir alanda koruluk yükselir.	Anıtsal niteliğe ulaşmış ağaçların başında *Tilia ssp.* (Ihlamurlar), *Aesculus hippocastanum* (Atkestaneleri), *Pinus pinea* (Fıstık çamları), *Cercis siliquastrum* (Erguvanlar), *Fraxinus ssp.* (Dişbudaklar), *Celtis* (Çitlenbikler) *Platanus x acerifolia* (Akçaağaç Yapraklı Çınar), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi) gelir.

Asya Yakası Koruları	Tarihçesi	Büyüklüğü Yeri ve Mülkiyeti	Güncel durumu	Özellikleri	Bitkisel Yapısı
Beykoz Kasrı Korusu	19.yy'ın ortasında Mısır Hidivi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından Sultan Abdülmecit'e hizmet ve sadakat arz etmek amacıyla bir kasr inşa ettirilmiştir. İnşaat 1851'de başlamış 11 yılda Hidiv'in oğlu Said Paşa tarafından tamamlanmıştır.	8 hektardır.Beykoz ilçe sınırları içerisinde olan koru, Hünkar iskelesinin güneyinde bir zamanlar Yalıköy'e uzanan çayır ile sahil arasında kalan tepeciktedir.	Beykoz kasrı, Çocuk ve göğüs hastalıkları hastanesi olarak hizmet vermektedir. Milli Saraylar Dairesi'ne bağlı olan kasırda restorasyon çlışmaları yapılmaktadır.	Kasrın bahçesinde grottolu kaskadlar, mağaralar, fiskiyeli havuzlar yer almaktadır.	Koruda *Cedrus deodara* (Himalaya sedirleri), *Quercus robur* (Fıstk çamları), *Cupressus sempervirens* (Serviler), *Acer pseudoplatanus.* (Dağ Akçaağaçları), *Magnolia grandiflora* (Manolyalar), *Tilia argentea* (Ihlamur ağaçları), *Taxus baccata* (Porsuklar) türleri mevcuttur.
Abraham Paşa Korusu	Koruya adını veren Abraham Paşa'nın bu araziyi padişahla tavla oynarken kazandığı söylenir. Koru, 1887'de askeri önemi nedeniyle kamulaştırılarak hazineye devredilmiştir. II.Meşrutiyetin ilanından sonra(1908), bir bölümü "hürriyet Bahçesi"adıyla halkın ziyaretine açılmıştır. Korunun Boğaziçi yamaçlarına bakan parkını Abraham Paşa, Fransız bahçe mimarlarına düzenletmiş; bu bölüme köşkler, havuzlar, kuşhaneler yaptırmıştır.	Yaklaşık büyüklüğü 27,9 hektar kadardır.Beykoz ilçesi sınarları içerisinde, Beykoz ile Paşabahçe sırtlarından başlayarak Karadeniz'e Riva'ya uzanan geniş bir alana yayılmıştır. Büyük Şehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürküğü'nün mülkiyetindedir.	Uluslar arası tüzüklerde Tarihi bahçelerin pasif yeşil alan olarak kullanılması gerekliliği vurgulandığı halde Koru, çocuk oyun alanları, spor alanları gibi aktif yeşil alan olarak düzenlenmiş ve kullanılmaktadır. Koru içerisinde restoran, iki sera, iki otopark, bir açık spor alanı, çocuk bahçesi, oturma terasları ve piknik alanları bulunmaktadır.	Korunun yoğun ağaçlık alanına o zamana kadar Türkiyede yetiştirilmeyen ağaçlar Avrupa'dan getirtilerek dikilmiştir. Koru içerisinde iki büyük mağara, beş havuz, üç grotta (yapay kayalık) ve bir saray kalıntısı vardır.	Abraham Paşa, koruya o zamana kadar Türkiyede yetişmeyen bitkiler, ağaçlar diktirmiştir. Koruda yer alan hakim ağaç türleri; *Abies bornmuelleriana* (Uludağ Göknarı), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Acer pseudoplatanus (Dağ Akçaağacı), Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Acer platanoides* (Çınar Yapraklı Akçaağaç), *Cupressus sempervirens* (Adi Servi), *Fraxinus angustifolia* (Sivri Meyveli Dişbudak), *Fraxinus ornus* (Çiçekli Dişbudak)
Hidiv İsmail Paşa Korusu (Çubuklu Korusu)	Koru adını Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın torunu, İlk Mısır Hidivi İsmail Paşa'dan almıştır. Ilk zamanlar Osmanlı padişahları tarafından av sahası olarak kullanılmıştır. 1930'lu yıllara kadar Hidiv ailesi tarafından kullanılan kasır ve koruluğu 1937'de İstanbul Belediyesi'ne geçmiştir. Korunun güney yamaçları inşaata açılarak korunun doğal karakteri kaybolmuştur.	17,2 hektar kadardır. Kanlıca'nın yaklaşık 1,5 km kuzeyindeki dik yamaçları ve srtın büyük bir bölümünü kaplar ve Çubuklu vapor iskelesinin yakınlarında son bulur.	1982 yılında Türkiye Turing ve Otomobil kurumu tarafından Hidiv Köşkü restore edilmiş ve çevresi bitkilendirilmiştir.Hidiv Korusu içerisindeki Köşk, restoran olarak kullaanılmakta ve nikah, toplantı gibi, bazı organizasyonlara ev sahipliği yapmaktadır.	Korunun Hidiv Kasrı çevresi park olarak düzenlenmiş, isviçre ve Fransa'dan ağaçlar getirtilmiştir. Koru içerisinde sarnıç ve su yolları mevcuttur.	Yapraklı ağaç türlerince zengin olan koruda önemli ağaç türleri şunlardır: *Pinus pinea* (Fıstık çamı), *Pinus brutia* (Kızılçam), gruplar halinde dikilmiş olan *Cupressus sempervirens ssp.* (Ehrami serviler), *Quercus robur* (Saplı meşeler), *Tilia argentea Cedrus deodora ssp.(*Atlas sedirleri, Toros sedirleri), *Fraxinus angustifolia* (Dişbudaklar), *Robinia pseudoacacia* (akasya),
Mihrabad Korusu Mihrabat Ormanı	Korunun adı,Kanlıca tepesinde Nevşehirli İbrahim Paşa'nın Sadrazamlığı sırasında Sultan II.Mahmut için yaptırdığıı, sonradan yıkılan "Mihrabat Kasrı"ndan gelmektedir. Bu arazi bir sure vecihi Paşa'nın mülkiyetine geçmiş, sonar terk edilmiş, daha sonar Mısır Prensesi Rukiye'nin mülkü olmuştur.	25 hektardır. Kanlıca'da Boğaziçi'ne hakim batı, güneybatıya dönük yamaçlar ve tepe üzerinde yer elır. Orman Bakanlığı'na aittir. Alemdağ Orman İşletme Müdürlüğünün idaresindedir.	Halka açık rekreasyon alanı olarak kullanılan Korunun içerisinde seyir terasları, piknik alanları, gastronomi mekanları ve otopark mevcuttur.	Tür çeşitliliği açısından zengin olan Korulkta, anıtsal boylara ulaşmış Fıstık Çamları ve Servi ağaçları mevcuttur.	Anıtsal boyutlasra ulaşmış Cedrus (Serviler), Pinus pinea (Fıstık çamları) koruda hakim ağaç türleidir. Ayrıca *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Laurus nobilis* (Defne), *Cedrus deodora* (Himalaya Sediri), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Quercus robur* (Kermes meşesi), *Platanus occidentalis* (Batı Çınarı) aygın türlerdendir.
Amcazade Hüseyin Paşa Korusu	Koruda yer alan ve yalı, Köprülü Mehmet Paşa'nın yeğeni Amcazade Hüseyin Paşa (1644-1702) için 1699'da inşa edilmiştir. Bir çok önemli olaya ev sahipliği yapmış olan yalıdan günümüze sadece selamlık köşkü ulaşabilmiştir.	5,3 hektarlıkalanı kaplar. Anadoluhisarı'nın kuzeyinde, Boğaz'ın en eski yalısının ardında batıya yönelik yamaç üzerinde yer alan ağaçlık alandır.	Korunun kuzey kısmında 12 adet villa inşa edilmiştir. Korunun Boğaziçi sahilinde yer alan Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı günümüzde yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.	1699 yılında inşa edilen ve boğazın en eski yalısı olan Amcazade Hüseyin Paşa yalısının ardında yükselen Koruluktur.	Hakim ağaç türleri; Tilia tomentosa (Gümüşi Ihlamur), Aesculus hippocastanum (Atkestanesi), Fraxinus excelsior (Dişbudak), Robinia pseudoacacia (Yalancı Akasya), Laurus nobilis (Defne), Phillyrea latifolia (Akçakesme), Quercus coccifera (Kermes Meşesi) dır.
Cemil Filaber (Cemile Sultan Korusu)	Osmanlı döneminde Kandilli Korusu olarak bilinen Koruluk zamanla küçülerek, parçalanmıştır. Cemile SultanKorusu ve Kandilli Kıs Lisesi Korusu, Kandilli Korusundan günümüze ulaşan Korulardır.	Yaklaşık büyüklüğü 13 hektar kadar olan koru, sahil yolundan başlayıp, oldukça eğimli bir alnda devam ederek Kandilli tepesinde sonlanır.	İstanbul Ticaret odasına kiralanmış ve İstanbul Ticaret Odası Koru Tesisleri olarak kullanılmaktadır. Içerisinde sosyal yapı, seyir terası, otopark, spor alanları, bulunmaktadır.	Oldukça eğimli bir arazide yükselen koruluk, yoğun bitki örtüsüne sahiptir.	Anıtsal boylara ulaşmış, *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi), *Magnolia grandiflora* (Büyük Çiçekli Manolya), *Laurus nobilis* (Defne), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Tilia tomentosa* (Gümüşi Ihlamur), korunun önemli ağaç türlerini oluşturur.
Kandilli Kız Lisesi Korusu	Sultan II.Mahmud'un kızı için 1876 yılında yaptırılmış olan sarayın bahçesidir. 1909 tarihinden itibaren kandilli Kız Lisesi olarak hizmet gören tarihi bina 1986 yılında yanarken çevresindeki ağaçlar da zarar görmüştür.	2 hektar kadardır. Kandilli'de, Akıntı Burnu'nun Sırtındaki düzlükte yer alır.	Eğitim amaçlı kullanılan alanda Koruluk, sınırlı bir alanda yer alır.	Koru bakımsız durumda olup, içerisinde hasta ağaçlar mevcuttur.	Koruda mevcut ağaçların bazıları; *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Fraxinus angustifolia* (Dışbudak), *Quercus robur* (Saplı meşe), *Pinus brutia* (Kızılçam), *Cupressus sempervirens* (Servi) dir.

Asya Yakası Koruları	Tarihçesi	Büyüklüğü Yeri ve Mülkiyeti	Güncel durumu	Özellikleri	Bitkisel Yapısı
Vaniköy Rasathane Korusu	XIX.yy'ın başlarında İcadiye Teoesi üzerinde çiflik arazisi üzerinde Kenan Efendi bir kasr Yaptırarak Sultan II.Mahmud'a hediye etmiştir. Padişah"İcadiye" adını verdiği kasrı çok sevmiştir. Köşk Kırım savaşı sırasında içinde İngiliz askerlerinin bulunduğu sırada çıkan bir yangın sonucu kül olmuştur.	Yaklaşık büyüklüğü 9,2 hektardır.Vaniköy'ün Boğaz'a hakim tepesinde yer alır.	1911 yılından itibaren rasathane olarak kullanılan alan Boğaziçi Üniversitesine bağlı Eğitim ve Araştırma Merkezi olarak kullanılmaktadır.	Korunun açık alanları 1970 yılında Sarıçam, Kızılçam, Sedir ve Karaçam fidanları ile ağaçlamdırılmıştır.	*Koru 19780 yılında Pinus sylvestris* (Sarıçam), *Pinus nigra* (Karaçam), *Pinus brutia* (Kızılçam) ve *Cedrus ssp.* (Sedir) türleriyle bitkilendirilmiştir. Koruda hakim ağaç türlerinden bazıları, *Cercis siliquastrum* (Erguvanlar), *Quercus robur* (Saplı Meşe), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya)
Vaniköy Korusu (Eski Papaz Korusu	Kandilli Bahçesi'nin güneyinde, Sultan IV.Mehmet tarafından Hoşablı Vani Mehmet Efendi'ye bağışlanan ve ondan sonar da "Vaniköy Bahçesi" diye anılan alanda "Papaz Korusu" yer alır.	Yaklaşık büyüklüğü 13 hektar kadar olan koru özel mülkiyete aittir.	Korunun bir kısmında iki-üç katlı villalar yer almaktadır.	Korunun denize dik olması setli ve kademeli bahçe mimarisini ortaya çıkarmıştır.	*Cedrus deodora* (Himalaya sediri), *Tilia ssp.* (Ihlamur), Cedrus libani (Lübnan Sediri), Cercis siliquastrum (Erguvan), *Pinus pinea* (Fıstık çamı), *Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Sophora japonica* (Sofora), koruda yer alan ağaç türlerinden bazılarıdır.
Vahdettin Korusu	Korudaki ilk yapı1800 yılında inşa edilmiş olan Köçeoğlu Kçşkü'dür. Sultan Abdülmecit, İstanbul'u ve Boğaz'I panoromik olarak gören köşkü ve bahçesini satın alarak oğlu Şehzade Kemalettin Efendiye vermiştir. Köşk daha sonra, II.Abdülhamid devrinde Şehzade Vahdettin Efendi'ye geçmiştir.	Yaklaşık büyüklüğü 5 hektar olan koru vakıflar mülkiyetine aittir. Üsküdar Kuleli Mahallesinde yer alır.	Koru 49 yıllığına otel olarak kullanılmak üzere kiralanmıştır ve halen restorasyon çalışmaları devam etmektedir.	Koru içerisinde bir çok ahşap köşk yer alır ve bu köşklerden birinin bahçesinde dikdörtgen formlu havuz bulunmaktadır.	Koruda anıtsal boyutlara ulaşmış Cedrus libani (Lübnan Sediri), Cedrus deodora (Himalaya Sediri), Pinus pinea (Fıstık çamı) mevcuttur. Koruda görülen hakim bitki örtüsü; Tilia tomentosa (Ihlamur), *Quercus robur* (Saplı Meşe), Fraxinus excelsior (Adi Dışbudak), Taxus baccata (Porsuk)
Üryanizade Cemil Molla Korusu		9 hektar kadardır. Üsküdar, Abdullahağa Mahallesi, Nakkaştepe Mezarlığı ile Gümüşyolu arasında kalan ağaçlık alandır.	Haritalarda mülkiyetinin devlet demir yollarına ait olduğu gösterilen koru alanı askeri alan olarak çevrilmiş durumdadır.		Pistacia lenticus (Sakız Ağacı), Laurus nobilis (Defneler),Pinus pinea (Fıstık Çamları), Pinus brutia (Kızılçamlar), Cedrus deodora (Himalaya sedirleri), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), ve birçok çalı türleri yer almaktadır
Fethi Paşa Korusu Kuzguncuk Korusu	Adını Tophane Müşiri Fethi Ahmet Paşa'dan alan Koru, Ahmet Fethi Paşa'nın Ölümünden sonra varisleri arasında paylaşılmıştır. Ahmet Fethi Paşa'nın Torunlarından olan Avukat Şevket Mocam kendi hissesini 1952 yılında belediyeye devretmiştir. Daha sonra İstanbul belediyesi diğer Hisseleri de peyderpey alarak korunun bugünki sınırlarına ulaşmasının sağlamıştır.	16 hektardır. Üsküdar'ın kuzeyinden başlayarak bütün sırt ve dik yamaçları kapladıktan sonra Kuzguncuk Tepesi'nde sonlanır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü'ne bağlıdır.	Halka açık rekreasyon alanı olarak kullanılmaktadır. Koru içerisinde bulunan iki ahşap köşk resaurant olarak kullanılmaktadır.	Yoğun bir bitki örtüsüne sahip olan korunun etrafı yüksek duvarlarla çevrelenerek emniyet altına alınmaya çalışılmıştır. Fakat körunun denetimsiz girişleri nedeniyle kapasitesinin üzerinde kullanıcı baskısına maruz kalmaktadır.	Koruda en çok görülen ağaç türleri: *Quercus coccifere* (Kermes Meşesi), *Laurus nobilis* (Defne), *Phillyrea latifolia* (Akçakesme), *Pistacia atlantica* (Atlas Sakızağacı), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Tilia tomentosa* (Gümüşi Ihlamur)'dır. maki türü olan *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi) bu koruda 16-18 m'ye kadar ulaşmaktadır.
Demirağ Korusu	Fethi Paşa Korusu'ndan bir duvarla ayrılan Koru, Ahmet Fethi Paşa korusunun devamıdır. Ahmet Fethi Paşa 'nın Ölümünden sonra varisleri arasında paylaşılmıştır.	Özel mülkiyete ait olan koru yaklaşık 10 hektardır. Üsküdar, Paşalimanı üstü, Fethi Paşa Korusu'nun devamıdır.	Özel mülkiyete ait olan Koru nispeten doğal yapısını korumaktadır. Koru içerisinde iki köşk bulunmaktadır.	Fethi Paşa ve Hüseyin Avni Paşa Korularının arasında yer almaktadır. Grit kapalı ve bakımlı bir korudur.	Koruda en çok görülen ağaç türleri: *Platanus orientalis* (Doğu Çınarı), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Pistacia atlantica* (Atlas Sakızağacı), *Acer negundo* (Dişbudak Yapraklı Akçaağaç), *Phillyrea latifolia* (Akçakesme)
Hüseyin Avni Paşa Korusu	Adını 19yy.'ın ikinci yarısında Mektep-I Hayriyeyi Şahane Nazırlığı, Girit Kumandanlığı, Seraskerlik, İzmir ve Bursa Valilikleri ve Bahriye Nazırlığı gibi yüksek devlet görevlerinde bulunmuş bir Osmanlı Paşasından almaktadır. Bir sure Halide Edip Adıvar'ın babası Edip Bey'e geçmiş ve köşk uzun sure, halk arasında Edip Bey Köşkü olarak anılmıştır.	4,45 hektardır.Üsküdar Hacı Hesna Hatun Mahallesi, Paşalimanı caddesi üzerinde, Fethi Paşa ve Demirağ Korularının bir Devamıdır. Özel mülkiyete aittir.	Son 25 yıl öncesine kadar bakımlı bir koru olmasına rağmen, sahiplerinin yurt dışında olması nedeniyle duvarları yıkılmış ve çevre halkının baskısına maruz kalmıştır. Son yıllarda bir kısım alandaki ağaçlar kesilerek oyun sahalarına dönüştürülmüştür.	Koru içerisinde köşk kalıntıları, su sarnıçları, ve su kuyuları mevcuttur. Çevre halkının baskısına maruz kalan koru sınırında iki yeni yapı tespit edilmiştir.	*Robinia pseudoacacia* (Yalancı Akasya), *Cercis siliquastrum* (Erguvan), *Quecus robur* (Saplı Meşe), *Quercus coccifera* (Kermes Meşesi), *Laurus nobilis* (Defne), *Carpinus betulus* (Gürgen), *Cedrus deodara* (Himalaya Sediri, *Pinus brutia* (Kızılçam), ağaçları bitki örtüsünü oluşturan türlerdendir.

Boğaziçi Öngörünüm Alanı içerisinde, bir kısmı özel mülkiyette, bir kısmı Vakıf mülkiyetinde, bir kısmı yabancı ülkelerin elçiliklerine bağlı, bir kısmı ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi mülkiyetinde olup Park ve Bahçeler Müdürlüğüne bağlı şefliklerce idare edilmekte olan, Avrupa Yakasında 21, Asya Yakasında 14 adet olmak üzere toplam 35 adet koru mevcuttur. Fakat bunlardan bir kısmı yerleşime açılmış olup koru vasfını yitirmişlerdir.

Çalışma alanı içerisinde yer alan Naile Sultan, Naciye Sultan (Enver Paşa Korusu) ve Halide Hanım Korusu özel mülkiyette olup içerisinde iki katlı villalar inşa edilmiştir. İstinye de yer alan Misbah Korusu içerisinde de yer yer villalar, yer yer gecekondular yer almıştır. Yine Avrupa yakasında yer alan Ayşe Sultan ve Arifi Paşa Koruları 1982 yılında getirilen imar kararının izniyle imara açılmış olup içerisinde yer yer iki katlı villalar, yer yer ise üç-beş katlı apartmanlar inşa edilmiştir. Yeşil dokularını büyük ölçüde kaybetmiş ve koru vasfını yitirmişlerdir.

Boğaziçi'nin Avrupa yakasında yer alan Arnavutköy Robert Kolej Korusu, Boğaziçi Üniversitesi Korusu ve Anadolu yakasında yer alan Vaniköy Rasathane Korusu ve Kandilli Kız Lisesi Korusu eğitim amaçlı, kampüs alanı olarak kullanılmaktadırlar. Eğitim yapılarının yakın çevresi haricindeki alanlar büyük ölçüde yeşil dokularını korumaktadırlar. Kandilli Kız Lisesi Korusu ise parçacıl yeşil alan olarak kalmış olup bitki örtüsü bakımsız durumdadır.

Baltalimanı Korusu, Hüseyin Avni Paşa Korusu ve Demirağ Koruları şahıs mülkiyetinde olup, içlerinde sadece bir yada iki adet köşk - konut mevcuttur ve korular yeşil dokularını muhafaza etmektedirler. Bu açıdan henüz doğal özelliklerini yitirmemiş olan bu koruların doğal ve tarihsel kimliklerini devam ettirebilecek şekilde tasarım kriterlerine uygun düzenlenmeli ve korunarak kullanılmalıdır.

Avusturya, Fransa, İngiliz, Alman, İspanyol, Rus Elçiliği Yazlık Köşk Koruları ve Cumhurbaşkanlığı Köşkü Yazlık Köşk Korusu Boğaziçi Mekânı'nın Avrupa yakasında yer almaktadırlar. Güvenlik nedeniyle halka kapalı olan koruların yapısal ve bitkisel yapıları korunmuştur.

Emirgan, Abraham Paşa, Hidiv İsmail Paşa (Çubuklu) ve Fethi Paşa Koruları ise Büyükşehir Belediyesi mülkiyetinde olup, Park ve Bahçeler Müdürlüğüne bağlı şefliklerce idare edilmektedirler. Halka açık rekreasyon alanı olarak kullanılan korular kent parkı konseptinde düzenlenmekte, işlevlenmekte ve kullanılmaktadırlar. Korular içerisinde bulunan tarihi köşk ve Kasırlar restoran, kafeterya gibi gastronomik alanlar olarak kullanılmalarının yanı sıra nikah, toplantı, konferans gibi organizasyonlara da ev sahipliği yapmaktadırlar.

Yeniköy korusu Yapı ve Kredi Bankası mülkiyetinde olup bakımlı durumdadır. Fakat halka açık olmayan koru içerisindeki geçmişte Rum İlk mektebi olarak kullanılan ve günümüzde restorasyona ihtiyaç duyan tarihi yapı, konut olarak kullanılmakta olup yapının tarihsel kimliği olumsuz etkilenmektedir.

Vakıflar mülkiyetinde olan Cemile sultan Korusu İstanbul Ticaret Odası Sosyal Tesisleri olarak kullanılmakta, Vahdettin Korusu ise otel olarak kullanılmak üzere 49 yıllığına, kiraya verilmiş olup koruda restorasyon çalışmaları sürmektedir.

Yapıldıkları dönemin mimari stillerini, içerisinde yer alan yapılarla ve bahçeleriyle günümüze taşıyan, Boğaziçi siluetinin belirleyicilerinden olan korular, tarihsel ve kültürel değerlere sahip olmalarının yanı sıra, kent ekolojisi üzerinde de çok yönlü olumlu etkileri vardır. Tez çalışmasının 3. bölümünde detaylı olarak incelenen bu fonksiyonlar koruların, planlanmalarına ve kullanımlarına bağlı olarak değişmektedir.

Çizelge 5. 2 Boğaziçi Korularının kent içerisinde üstlendikleri fonksiyonların çizelge halinde

	KENT İÇERİSİNDE ÜSTLENDİKLERİ İŞLEVLER																	
		EKOLOJİK										PEYZAJ						
		İKLİM ÜZERİNDEKİ OLUMLU ETKİLERİ																
	BOĞAZİÇİ ÖNGÖRÜNÜM ALANINDA YER ALAN KORULAR	Oksijen Üretme	Sera Etkisinin Azaltılmasına	Karbon Birikimi	Hava Sirkülasyonu Üzerinde Etkileri	Nem Üzerinde	Işıma Üzerinde Etkileri	Sıcaklık Üzerine	Toz Tutma	Gürültü Kirliliğini Önleyici Etkileri	Suyu Ve Toprağı Koruma İşlevleri	Biyolojik Çeşitliliğin Devamı Üzerine Etkileri	Fonksiyon Ayırıcı ve Bağlayıcı Özellikleri	Rekreatif Fonksiyonları	Estetik Değerleri	İnsan Psikolojisi Olumlu Etkileri	Koruların Boğaziçi Siluetine etkileri	Tarihi çevreyle bütünleşme
AVRUPA YAKASINDA YER ALAN KORULAR	Naile Sultan Korusu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
	Naciye sultan (Enver paşa)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
	Halide Hanım Korusu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0
	Vakıf Korusu (Prens Sabahattin Korusu)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	0
	Şeyhülislam Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1
	Arnavutköy Robert Kolej Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1
	İpar-Kortel Korusu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0
	Ayşe Sultan Korusu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0
	Arifi Paşa Korusu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0
	Boğaziçi Üniversitesi Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1
	Said Halim Paşa Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2
	Emirgan Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	Misbah Korusu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0
	Yapı Kredi Korusu (Yeniköy Korusu)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1
	Avusturya Elçiliği Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1
	Huber Korusu Cumhurbaşkanlığı Yazlık Köşk Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1
	Alman Elçilik Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1
	Fransız Elçiliği Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1
	İngiliz Elçiliği Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1
	İspanyol Elçiliği Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1
	Rus Elçiliği Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1
ASYA YAKASINDA YER ALAN KORULAR	Beykoz Kasrı Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2
	Abraham Paşa Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	Hidiv İsmail Paşa Korusu(Çubuklu Korusu)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
	Mihrabad Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1
	Cemil Filaber Korusu Cemile Sultan Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	1
	Kandilli Kız Lisesi Korusu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	Vaniköy Rasathane Korusu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0
	Vaniköy Korusu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	0
	Vahdettin Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	2
	Üryanizade Cemil Molla Korusu	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1
	Fethi Paşa Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
	Demirağ Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1
	Hüseyin Avni Paşa Korusu	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	0	2	2	2	1

0 Etkisi yok, 1 Etkili, 2 Çok Etkili

Boğaziçi Koruları, sıcaklık, nem, oksijen, karbondioksit, hava sirkülasyonu, ışıma gibi faktörler üzerinde olumlu etki yaparak iklimi iyileştirici işlevler üstlenirler. Ayrıca, gürültü kirliliğini engelleme, suyu ve toprağı koruma ve sahip oldukları flora ve fauna ile biyolojik çeşitliliğin devamını sağlayarak ekolojik yönden bir çok faktör üzerinde iyileştirici etki yaparlar. Tez çalışmasının üçüncü bölümünde ayrıntılı bir şekilde ele alınan bu fonksiyonların yerine getirilebilmesi için koruların doğal dengelerinin bozulmadan sürdürülebilmesi gerekmektedir.

Oluşumu uzun yıllar süren korular kent ekosistemi içerisinde bir çok faktörü olumlu yönde etkilemekle beraber bir çok faktörden de etkilenmektedirler. Doğal yapılarına uymayan fonksiyonlar, düzenlemeler, kullanımlar ile korulara gerilecek herhangi bir zarar korunun kendi içindeki dengenin bozulmasını yol açacak ve dolayısıyla bu zarar şehir ekolojisine de yansıyacaktır. Koru üzerinde etkili olan olumsuz her gelişme, kent ekolojisine de zarar verecektir.

Günümüzde korular, tarihsel yapıları ve açık müze alanı olma potansiyelleri göz ardı edilerek şehir parkı olarak tanımlanmakta, bu yanlış tanımlamalar beraberinde yanlış fonksiyonlar getirmekte ve korunun doğal ve tarihsel yapısı deformasyonlara uğramaktadır. Korularda kullanılacak olan, aydınlatma elemanları, döşeme malzemeleri, çöp kutuları, oturma bankları gibi donatı elemanlarının doğal ve tarihsel mekanların düzenlenme kriterlerine uygun olmalıdır.

Boğaziçi, uzun yıllar boyunca bulundukları alanın morfolojik, klimatik, hidrolojik, topoğrafik yapısına uygun olarak düzenlenmiş, sahilde yalıları yer yer köşk ve kasırları ve yapıların etrafında başlayıp tepede sonlanan yeşil alanlarıyla özel bir yapıda gelişmiştir. Boğaziçi'nin bu yapısı zamanla nüfus artışı, iç göçler, sanayi, sosyoekonomik yapı gibi faktörlerin etkisiyle karakteristik yapısı zarar görmüş, korunamamıştır. Fakat Boğaziçi Koruları bu karakteristik yapıyı kısmen de olsa günümüze taşıyan mekanlardır. Bütün ekolojik ve estetik değerlerinin yanı sıra salt bu etkileri nedeniyle bile önemle ve ivedilikle korunması gereken alanlardır.

Bu nedenle Boğaziçi korularının sürdürülebilir korunması ve kullanılması ekolojik, tarihsel, kültürel, sosyolojik, rekreatif gibi bir çok açıdan elzemdir. Koruların sürdürülebilir korunması ve kullanılabilmesi için öncelikle doğru tanımlanmalı ve buna bağlı olarak da doğru işlevlendirilmelidir.

6. SONUÇ

İstanbul Boğaziçi korularının, bitkisel, biyolojik, şehir ekolojisi ve tarihi açılardan fonksiyonlarının tanımlanması İstanbul şehri genelinde ve Boğaziçi özelinde önem taşımaktadır. Ancak günümüzde İstanbul metropolünün yeterli olmayan yeşil alan donatıları nedeniyle tarihi koruların şehir parkı olarak kullanılma istem ve girişimleri, tarihi sit ve özgün peyzajların ortadan kalkmasına neden olmaktadır.

Araştırma konusunu içeren Boğaziçi mekânında Avrupa yakasında 21 adet ve Asya yakasında 14 adet olmak üzere toplam 35 adet koru, arazi kullanım açısından irdelendiğinde 7 ana gruba ayrılmaktadır. Bu korulardan Avrupa Yakasında yer alan Naile Sultan, Naciye Sultan, Halide Hanım, Ayşe Sultan, Arifi Paşa, Misbah koruları ve Asya Yakasında yer alan Vaniköy, Amcazade koruları konut yerleşimlerine ayrılmıştır. Avrupa yakasında Baltalimanı korusu, Asya yakasında Hüseyin Avni Paşa, Demirağ koruları özel mülkiyete ait olup konut bahçesi işleviyle kullanılmaktadır. Arnavutköy Robert Kolej, Boğaziçi Üniversitesi, Kandilli Kız Lisesi, Vaniköy Rasathane koruları eğitim amaçlı kampus, Beykoz Kasrı Korusu araştırma hastanesi olarak kullanılmaktadır. Avrupa yakasında Emirgan, Asya yakasında Abraham Paşa, Çubuklu, Mihrabat, Hidiv, Fethi Paşa koruları halka açık rekreasyon alanı olarak kullanılmaktadır. Avrupa yakasında yer alan Huber korusu Cumhurbaşkanlığı Yazlık Köşk olarak, diğer korular ise Avusturya, Alman, İngiliz, Fransız, İspanyol, Rus Elçilik koruları olarak kullanılmaktadır. Avrupa yakasında Yeniköy, Asya yakasında Cemile Sultan, Vahdettin, koruları sosyal tesis olarak belirli kurumların kullanımındadır. Avrupa yakasında Vakıf ve Şeyhülislam koruları herhangi bir kullanım olmadan kendi haline terk edilmiştir (Çizelge 6.1).

Çizelge 6.1 Boğaziçi Korularının Üstlendikleri Güncel Alan Fonksiyonları

Boğaziçi korularından yerleşim amaçlı kullanılan ve özel mülkiyete ait olan Naile Sultan, Halide Hanım, Naciye Sultan, Misbah korularında 2-3 katlı köşk ve villalar, Ayşe Sultan, Arifi Paşa korularında ise köşklerin yanı sıra 5-6 katlı apartmanlar yer almıştır. Bu korular yeşil dokularının büyük kısmının sert zemine dönüşmesi nedeniyle koru vasfını yitirmiş olsalar da korudan günümüze ulaşabilen ağaçların Boğaziçi siluetinde yapıların oluşturduğu olumsuz etkiyi yumuşatarak siluete olumlu katkılarda bulunmaları nedeniyle yeşil dokularının korunması ve geliştirilmesi gereklidir. Bu korularda, yerleşim alanları arasında kalan parçacıl yeşil alanlarda bulunan çok yıllık Pinus pinea, Cupressus sempervirens, Cedrus deodora, Platanus orientalis, Cercis siliquastrum gibi Boğaziçi siluetinde önemli etkiye sahip olan ağaçların korunması, hastalık ve zararlılarla mücadelesi, biyolojik ömrünü tamamlamış bireylerin yenilenmesi ve düzenli bakımının yapılması sözkonusudur.

Yapıların inşası sırasında hemen hemen tüm bitkisel dokusunu kaybeden Halide Hanım korusunda, yapıların yakın çevresinde yer alan, Boğaziçi'nin doğal yapısına uymayan yabancı menşeili ağaççık ve çalı türleri Boğaziçi tarihi peyzaj siluetini yabancılaştırmaktadır. Bu nedenle Halide Hanım korusunun oluşturduğu olumsuz etkinin giderilebilmesi için, yapılar arasında kalan alanlarının Pinus pinea, Cercis siliquastrum, Cedrus deodora, Cedrus himalaya, Aesculus hippocastanum, Cupressus sempervirens, Platanus orientalis, Robinia pseudoacacia, Tilia tomentosa, Acer pseudoplatanus gibi Boğaziçi'nin tarihi peyzajında bulunan türler kullanılarak bitkilendirilmesi tarihi peyzaj siluetini az da olsa onaracaktır. Böylece Naile, Naciye Sultan koruları ve Vakıf, Şeyhülislam koruları arasındaki yeşil dokunun devamı sağlanmış ve Halide Hanım korusunun Boğaziçi siluetinde oluşturduğu olumsuz etki kısmen giderilebilir.

İpar-Kortel ve Vaniköy korularında, zamanla doğal vejetasyonun yerini yapılar almakta ve izinsiz yapılaşma artmaktadır. Koruların doğal vejetasyonlarının devamı için imara açılmasını engelleyecek yasal mevzuatın geliştirilmesi söz konusu olmaktadır. Yapıların yakın çevresinde korunun doğal yapısına uygun olmayan Crategus oxcantha, Cryptomeria japonica Elegantissima, Phonıex canariensis, Berberis thunbergi Atropurpurea, Fatsia japonica, ve benzeri ağaç, ağaççık ve çalı türlerinin uzaklaştırılarak yerlerine alanın tarihi peyzajında yer almış olan Cercis siliquastrum, Robinia pseudoacacia, Platanus orientalis, Cedrus deodora, Pinus pinea, Aesculus hippocastanum, Cupressus sempervirens gibi türler getirilmelidir. Yapıların yakın çevresi haricindeki bitki örtüsü bakımsız durumda olup tohumdan ve sürgünden gelişen bireylerle beraber sık bir doku oluşturmaktadır. Bu sıklığın giderilmesi için öncelikle alt örtüde aralama ve seyreltme, üst örtüde budama işlemlerinin yapılması ve bitki

örtüsünün düzenli bakım altında tutulması, Boğaziçi'nin tarihi peyzajının sürdürülebilirliğinin sağlanması için gereklidir.

Konut dış bahçesi olarak kullanılan ve özel mülkiyete ait olan ve içerisinde bir köşk ve iki adet izinsiz yapı bulunan Baltalimanı korusu, iki köşk bulunan Demirağ ve Hüseyin Avni Paşa koruları, alansal olarak yeşil dokularını muhafaza etmiş korulardır.

Baltalimanı korusunda, işlevsizlik ve bakımsızlık nedeniyle yok olan yol, duvar, merdiven gibi mimari yapıların korunun doğal ve tarihi yapısına uygun olarak yeniden düzenlenmesi gereklidir. Ayrıca koruda yer alan, tarihi sarnıç, hamam, yapı, duvar gibi tarihi kalıntılar uzman ekipler tarafından aslına uygun bir şekilde restore edilmelidir. Korunun bitki örtüsü bakımsız durumda olup sık yer örtücü ve çalı grubu ile kaplı, geçirimsiz bir yapıdadır. Tohumdan ve sürgünden yetişen bitkilerin oluşturduğu bu sıkışık yapının giderilebilmesi için seyreltme ve aralama çalışmaları yapılmalıdır.

Çevrenin baskılarına maruz kalmakta olan Hüseyin Avni Paşa korusunun Münir Ertegün Sokağına sınır olan kısmında oyun ve futbol sahası olarak kullanılmak üzere bitki örtüsü tahrip edilerek açık alan oluşturulmuştur. Bu açık alanın tekrar doğal vejetasyonuna kazandırılabilmesi için korunun tarihi yapısına uygun, Cercis siliquastrum, Quercus coccifera, Pinus pinea, Pistacia terebinthus gibi ağaç türleriyle bitkilendirilmelidir.

Arnavutköy Robert Kolej, Boğaziçi Üniversitesi, Kandilli Kız Lisesi, Vaniköy Rasathane koruları eğitim amaçlı kampus olarak kullanılmaktadır.

Boğaziçi Üniversitesi korusunun bitki örtüsü, özel formları ile Pinus pinea, çiçeklenme döneminde oluşturdukları renklenmeler ile Cercis siliquastrum, sütun formları ile Cupressus sempervirens gibi Boğaziçi siluetinin karakteristiği olan ağaç türlerine sahiptir. Bu özel bitki örtüsü ile beraber Rumeli Hisarının etrafındaki yeşil dokuyu tamamlayarak hisarın vurgusunu arttırmakta ve Boğaziçi siluetinin sürdürülebilirliği gibi önemli işlevler üstlenmektedir. Boğaziçi Üniversitesi korusu bitki örtüsünün bu özelliklerinin sürdürülebilir korunabilmesi için, zararlılardan koruma, diri örtü ile mücadele, budama, aralama ve doğal ve biyolojik ömrünü tamamlamış bireylerin yenilenmesi gibi bakımlarının düzenli olarak yapılması gereklidir.

Vaniköy Rasathane korusu 1970 yılında Pinus sylvestris, Pinus nigra, Pinus brutia ve Cedrus ssp. türleriyle ağaçlandırılmıştır. Koruda yapıların çevresinde mevcut olan açık alanların manzara formlu yaprak döken ve korunun tarihi peyzajında yer almış olan Cercis siliquastrum, Tilia tomentosa, Sofora japonica, Robinia pseudoacacia, Celtis australis

türleriyle ağaçlandırılması hem ekolojik açıdan hem de iğne yapraklı türlerin oluşturduğu hareketli formlar etrafında fon oluşturarak Boğaziçi siluetinde önemli işlevler üstlenecektir.

Kandilli kız Lisesi korusu bakımsız durumda olup sağlıksız bitkilerin zararlılarla mücadele yapılarak sıhhileştirilmesi ve düzenli olarak diri örtü ile mücadele, budama, aralama ve biyolojik ömrünü tamamlamış bireylerin yenilenmesi gibi bakımlarının yapılması gereklidir.

Koruların açık mekanlarında kullanılan yol döşemeleri, oturma bankları, havuz ve çit gibi mimari elemanların malzeme, doku, tekstür ve mimari stilleri, tarihindeki izlerini taşımalarına özen gösterilmesi önem taşımaktadır.

Halka açık rekreasyon alanı olarak kullanılan ve belediye mülkiyetinde olan Emirgan, Abraham Paşa, Çubuklu, Fethi Paşa koruları, kent içerisinde yeterli olamayan yeşil alan ihtiyacının giderilebileceği alanlar olarak değerlendirilmesi koruların işlevlerine ve özelliklerine uygun olmadığı gibi Floransa Tüzüğünün 18-19- 20- 21. maddelerinde belirtilen tarihi yeşil alan kullanım ilkelerine de uymamaktadır. Bu nedenle koruların oturma, dinlenme, yürüyüş, seyir gibi pasif rekreasyona hizmet vererek, doğal ve tarihsel değerlerini öne çıkaracak yapısal ve bitkisel restorasyon çalışmaları yapılarak fiziksel dokuları ve kültürel kimlikleri korunmalıdır.

Emirgan korusunda bilinçsiz yapılan restorasyon çalışmaları, korunun ilk düzenlendiği dönemden günümüze ulaşabilen döşeme örneklerinin, asfalt malzemeyle kaplanarak bir çok tarihi izlerin yok olmasına neden olunmuştur. Korunun geçmiş döneminden günümüze ulaşabilen mimari üniteler restorasyon çalışmaları ile tekrar açığa çıkarılmalı ve onarımı yapılmalıdır. Koruda yer alan, lokanta ve kahve gibi kullanılan tarihi yapıların, ebru, hat, minyatür, işlemecilik, nakış, dokuma gibi Türk el sanatlarının ve orta oyunları, karagöz gösterileri, kukla gösterileri gibi Türk görsel sanatının sergilendiği, Klasik batı müziği, Türk sanat müziği gibi Osmanlı Saray müziklerinin icra edildiği, Türk sanatının ve kültürünün yansıtıldığı sanat galerileri gibi işlevler öngörülerek korunun tarihsel kimliğine uygun kültürel rekreasyon ve turizm alanı olarak kullanılması sağlanmalıdır.

Abraham Paşa korusunda, girişte yer alan ve alana sonradan getirilen kaskatlı şelale, malzeme, form, ölçü, tekstür ve renk bakımından korunun doğal ve tarihsel yapısına uygun olmaması nedeniyle kaldırılmalıdır. Ayrıca korunun girişlerinin sınırlandırılmaması nedeniyle oluşan yoğun ve yanlış kullanımlar sonucu bir çok alanda toprak üstü örtünün bozulmasına neden olmuştur. Bu alanlarda bitkisel onarım yapılarak toprak üstü örtünün geri kazandırılması sağlanmalıdır. Ayrıca koruda yer alan ve futbol sahası olarak kullanılan açık

alanın, Cupressus sempervirens, Cedrus deodora, Pinus pinea, Cercis siliquastrum, Platanus orientalis, Tilia tomentosa, Aesculus hippocastanum gibi ağaç türleriyle tekrar doğal bitki örtüsünün geri kazanılması sağlanmalıdır.

Çubuklu korusunda yer alan yapısal düzenlemede Hidiv kasrının yakın çevresi aksiyal, diğer alanlarda arazi morfolojisine uygun olarak devam eden ulaşım aksları, asfalt malzeme ile kaplanmıştır. Ulaşım akslarında kullanılan asfalt döşemenin kaldırılarak yerine doğal ve tarihsel yapıya uygun olan döşeme malzemeleri kullanılmalıdır. Koruda doğal yapının hakim olduğu, Hidiv Kasrı'nın yakın çevresi haricindeki alanlarda bitki örtüsü bakımsız ve karmaşık bir yapı kazanmıştır. Yatay ve düşey kapalılığı yüksek olan koruda mevcut kapalılığın giderilmesi için seyreltme ve yüksek aralama yapılmalıdır.

Fethi Paşa korusunda da diğer belediye mülkiyetinde olan korularda olduğu gibi doğal ve tarihsel yapının bozulmasına neden olabilecek yanlış kullanımların yerine pasif rekreasyona hizmet verecek açık müze alanı olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca koruda yanlış restorasyon sonucu oluşan şelale biçimindeki yapay su yapısının aslına uygun tarihsel peyzajı geri kazandırılmalıdır. Koru genelinde ve özellikle kahve olarak kullanılan tarihi sarnıç çevresinde kullanılan yol döşemeler, oturma bankları, aydınlatma elemanlarının malzeme, form, doku, tekstür ve renk bakımından mekanın tarihsel peyzajına uygun hale getirilmesi gereklidir.

Avrupa yakasında yer alan Huber korusu Cumhurbaşkanlığı Yazlık Köşk korusu olarak, Avusturya, Alman, İngiliz, Fransız, İspanyol, Rus Elçilik koruları elçiliklerin yazlık köşkleri olarak kullanılmaktadır ve bu yapıları korunmalıdır**.**

Vakıf mülkiyetinde olan korular Avrupa yakasında Yeniköy Korusu, Asya yakasında Cemile Sultan ve Vahdettin koruları, sosyal tesis olarak kullanılmaktadır.

İstanbul Ticaret Odası Sosyal Tesisleri olarak kullanılan Cemile Sultan korusunda yer alan, tarihi bahçelerin işlevlerine ve özelliklerine uygun olmayan aktif rekreasyon alanlarının Floransa Tüzüğünde belirtilen kriterlere uygun olarak kullanımına imkan verecek biçimde düzenlenmelidir. Korunun yüksek topoğrafik yapıya sahip kısımlarında hakim olan bitki örtüsünün, bakımsız ve sık yapısının onarımı için aralama ve seyreltme çalışmaları yapılmalıdır. Sosyal tesislerin yakınında yer alan ve genç bireylerden oluşan meyve bahçesinin yerine korunun tarihi peyzajında yer almış olan Pinus pinea, Cercis siliquastrum, Cedrus deodora gibi ağaç türlerinin yetişmiş bireyleri öngörülerek Boğaziçi siluetinin sürekliliği sağlanmalıdır.

Vakıf mülkiyetindeki Vahdettin korusu doğal ve tarihsel yapısına zarar verebilecek otel

işleviyle kullanılmak üzere kiraya verilmiştir. Vahdettin korusunda bulunan tarihi yapıların ve Boğaziçi siluetinde önemli yere sahip Pinus pinaster, Cedrus deodora, Cedrus himalaya, Cupressus sempervirens türlerinin önemli bireylerinin zarar görmemesi için koruda halen devam etmekte olan restorasyon çalışmalarının, uzman ekipler tarafından düzenli denetiminin yapılması gereklidir.

Vakıf mülkiyetinde olan Vakıflar korusu ve özel mülkiyette olan Şeyhülislam korusu kullanılmamakta olup bakımsızlığa terk edilmiştir. Bakımsızlık nedeni ile zarar görmüş olan her iki koru, alansal olarak yeşil dokularını muhafaza etmektedirler.

Vakıf korusunun doğal ve tarihsel yapısına zarar vermeyecek şekilde, oturma ve seyir amaçlı pasif rekreasyona hizmet edecek yapıda düzenlenerek işlerlik kazandırılmalıdır. Kendi doğal haline terk edilmiş olan koruda zamanla bozulmalara uğrayan yapısal dokunun aslına uygun biçimde restore edilmelidir. Korunun, tohumdan ve sürgünden gelişen bireylerle, yatay ve düşey kapalılığı yüksek, karmaşık bir yapıda olan bitki örtüsünün alçak aralama yapılarak alt örtünün sıklığı giderilmeli, budama diri örtü ile mücadele ve tamamlama gibi bakımlarının yapılması gereklidir.

Şeyhülislam korusu içerisinde yıkık bir köşk kalıntısı ve eklemelerle baraka haline getirilmiş olan tarihi sarnıçlar mevcuttur. Koruda yer alan, geçmişten günümüze ulaşan fakat bakımsızlık nedeni ile yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan tarihi yol, merdiven, duvar gibi mimari ünitelerin aslına uygun şekilde restore edilerek, özgün yapısına kavuşturulmalıdır. Koruda alçak ve yüksek aralama yapılmalı ve diri örtü ile mücadele edilerek kapalı yapıda olan korunun bitki örtüsü sıhhileştirilmelidir.

Tarihi bahçelerin geçmişten günümüze ulaşan miras oluşu ve bu mekanların uzman ekipler tarafından onarım, koruma ve bakımının yapılmasının yanı sıra tarihi ve kültürel yapılarına uygun işlevlendirilmesinin önemi, Floransa Tüzüğünün 23-24 ve 25. maddelerinde vurgulandığı halde yapılan analitik çalışmalarda mevcut korulardan belediye mülkiyetinde olanlarının, sadece tarihi köşk ve kasırların yakın çevresinin bakımının yapılması, bunun dışında kalan koruluk alanlarda ise bakım ve onarım çalışması yapılmaması, tarihi peyzaja uygun olmayan bitkilerin dikilmesi, koruların doğal ve kültürel yapılarının devamı açısından büyük sakınca yaratmaktadır.

Koru alanlarında gerçekleştirilecek planlamalarda, koruma ilkesinin esas alınması gerekmektedir. Hangi koruların hangi oranda halkın kullanımına açılacağı ve hangi oranda ve ne çeşit kullanımların gerçekleştirilebileceğinin tespitinin yapılabilmesi için, tarihçi,

arkeolog, peyzaj plancı, peyzaj mimarı, mimar, ekolog, bitki sosyoloğu, botanikçi gibi uzman ekipler tarafından tarihsel yapıları, ayrı ayrı ve detaylı olarak incelenmeli, her korunun sahip olduğu tarihsel ve bitkisel dokusuna uygun planlamalar yapılmalıdır.

Koruların Boğaziçi tarihi peyzajında önemli yeri olması nedeniyle koru alanlarının çevresinin sınırlandırılması ve kapasiteyi aşan kullanım nedeniyle oluşan doğal ve tarihsel bozulmaların önlenmesi gerekmektedir. Kamu, özel ve vakıf mülkiyetinde olan tüm Boğaziçi korularının tek elden yönetimi sağlanarak, koruma, onarım ve bakımının aslına uygun olarak doğru bir şekilde uygulanabilmesi için Venedik, Floransa Tüzükleri ve Avrupa Peyzaj Sözleşmesi gibi uluslar arası sözleşmelere ve tüzüklere dayalı yasal düzenlemelerin yapılması önem taşımaktadır.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesinde doğal ve kültürel mirasların kültürel, ekolojik, ekonomik, sosyolojik, açıdan önemli olması nedeniyle sürdürülebilir korunması, planlanması ve yönetiminin önemi vurgulanmaktadır. Yine bu sözleşmede sıra dışı peyzaj alanlarının sadece yerel ölçekte değil, uluslararası düzeydeki öneminden ve yaşatılması gerekliliğinden bahsedilmektedir. Ülkemizin 2003 yılında katıldığı Avrupa Peyzaj Sözleşmesinde, doğal ve kültürel mirasların kimliklerini yitirmeden yaşatılabilmeleri için bölgesel ve şehir planlama politikaları, sosyal ve ekonomik politikalar ve peyzaj üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen tüm politikaların, özel peyzaj alanlarının korunması gerekliliği göz önüne alınarak düzenlenmesinin gerekliliği belirtilmesine rağmen çalışma alanı olan Boğaziçi mekânının kimliğini yansıtan koruların sürdürülebilir korunabilmesi için gerekli kanun ve yönetmeliklerin yeterli olmadığı yapılan tez çalışmasında tespit edilmiştir.

Floransa tüzüğünün 11-12-13 ve 14. maddelerinde, tarihi yapı ve bahçelerinin tarihsel peyzajının, bitkisel yapılarının bütünlük oluşturması gerektiği ve bu dokuların sürekliliği için koruma gerekliliği ifade edildiği halde bu durumun Boğaziçi korularında uygulanmadığı araştırmalarda saptanmıştır. Korularının yapısal ve bitkisel düzenlemelerinin parçacıl olup koru genelinde bütünlük arz etmediği ve bitkisel yapısının yasalarda belirtilen kurallar çerçevesinde korunamadığı ve bakımının yapılamadığı izlenmektedir.

Floransa tüzüğünün 18-19-20. maddelerinde tarihi alanların pasif rekreasyona uygun olduğu, getirilecek kullanımların alanın tarihi, fiziksel ve kültürel yapısına uygun olması gerekliliği ve olabilecek bozulmalara karşın uzman denetiminde korunmasının ve yönetiminin sağlanmasının gerektiği belirtilmiştir.

Doğal ve tarihi yapılarıyla, kültürel ve tarihi mirasın önemli bir parçası olan, Boğaziçi ve onun siluetinde dominant öğeleri olarak Boğaziçi peyzaj değerini arttıran Boğaziçi korularının, korunarak gelecek nesillerle aktarılmasının çok büyük önem taşıması nedeniyle korular orijinal izlerine bağlı kalınarak planlanmalı ve kullanılmalıdır.

Korular Boğaziçi'nin tarihi ve kültürel kimliğini günümüze taşıyabilen açık müze alanları olarak sürdürülebilir korunmaları için merkezi ve yerel yönetimlerin bilinçlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Ağat, N., (1963) Boğaziçi'nin Turistik Etüdü, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul

Arpınar, S.,(1972) "İstabul'da Mesire Yerleri" Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Cilt.9-10 Sayı:55 Nisan 1972

Arslan, N. (1992), Gravür ve Seyahatnamelerle İstanbul Büyükşehir belediyesi Kültür işleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul

Artan T. (1994) Tarihte Boğaziçi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını Cilt 2 Sayfa 282-286, İstanbul

Asan Ü., Destan S., Özkan U.Y., (2002) "İstanbul korularının Karbon Depolama, Oksijen Üretme ve toz tutma Kapasitesinin Kestirilmesi", Orman Amenajmanı'nda Kavramsal Açılımlar ve Yeni Hedefler Sempozyumu, İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul, 18-19 mayıs 2002, Sayfa 194-202

Aslan, D., (1989) Peyzaj Planlaması Açısından İstanbul Boğazının Yeşil Dokusunun Tarihi Süreci Ve Halkın Kullanımına Açılmış Rekreatif Alanların İrdelenmesi, Yüksek Lisana Tezi, Y.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Atabay S., (1988), Peyzaj Tasarımı ve Yeşil Alan Planlaması İlişkileri, Yıldız Üniversitesi Yayını, İstanbul

Atabay, S., (1991), "Doğal Çevreye Uyumlu Planlama", Cumhuriyet Gazetesi, sf:5-8, 5 Kasım 1991, İstanbul.

Atabay, S., (1992), "Avrupa Ekonomik Topluluğunun Çevre Koruma Mevzuatı ve Türkiye", Çevreye Uyumlu Planlama Araçları ve Politikaları Sempozyumu, Ed. Prof. Dr. Semra Atabay, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Atabay, S., (1994), "Peyzaj Planlama" YTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayını, SP. 372, 18,89,94

Atabay, S., (1995), "Küreselleşme-Yerelleşme Sürecine Uyum ve Ekolojik Bölge Planlama Kavramı", Bölge ve Bölge Planlamanın Değişen Anlamı Kongresi, ODTÜ-Ankara.

Atabay, S., (1996), "Kentlerin Entegre Yönetimi ve Ekolojik Planlama Stratejileri" Habitat II STK , İTÜ Konferans Salonu, İstanbul.

Atabay, S., (1997), "Peyzaj Planlama Eğitiminin Önemi, Güncel Durumu ve Geleceği" Mimarlık Fakültesinde Eğitim Semineri, Y.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dekanlığı, İstanbul.

Atabay, S., (1997), "Bölge Şehir ve Yerel Alan Planlamaları Sürecinde ÇED Kullanımının Optimizasyonu", Çevresel Etki Değerlendirme Çalışmaları Uluslararası Sempozyumu, İTÜ ve Alman Kültür Merkezi İşbirliği İle, İstanbul.

Atabay, S., (1998), "Ekolojik Temele Dayalı Bölge Planlamasının Küreselleşme Açısından Yaklaşım" Ekolojik Temele Dayalı Bölge Planlama Uluslararası Sempozyum Kitabı, Ed. Prof.Dr. Semra Atabay, İstanbul.

Atabay, S.,Kansu, H., (1998), "Turizm Hukukunun Temel Yasalarından 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun Çevre ile İlişkisi" 21. Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları Sempozyumu, Ed. Prof. Dr. Semra Atabay, İstanbul.

Atabay, S., Özügül, M.D., (2000), "Sürdürülebilir Kalkınma ve Ekolojik Planlama", 2000 GAP Çevre Kongresi Kitabı, 2. Cilt, Harran Üniversitesi Mühendislik ve Ziraat Fakülteleri, Şanlıurfa.

Atabay S., (2001), "Şehirsel Tasarım ve Şehir Mobilyaları İlişkileri", I.Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu, Yıldız Sarayı Şale köşkü, İstanbul, 15-17 Kasım 1984, s.86-88

Atabay, S., (2003), "Avrupa Birliği Eğitim Mevzuatına Uyum Çerçevesinde Türkiye'de Peyzaj Planlama Eğitiminin Geleceği", Avrupa Peyzaj Sözleşmesi ve Türkiye Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ed. Prof. Dr. Semra Atabay, YTÜ Mimarlık Fakültesi Basım Merkezi, İstanbul.

Atabay, S., (2004), "Sürdürülebilir Koruma ve Kullanma Bağlamında Kapadokya Bölgesi Turizm Kaynaklarının Ekolojik Planlaması", Yeni Bin Yılda Turizm Politikaları Yeni Eğilimler ve Yapısal Değişmeler Uluslararası Sempozyum Bildiriler Kitabı, Ed. Prof. Dr. Semra Atabay, YTÜ Basım-Yayın Merkezi, İstanbul.

Atabay, S., (2003), Yeşil Alan Planlaması Ders Notları, Yıldız Tekinik Üniversitesi, İstanbul.

Atabay, S., (2004), Ekolojik Planlama Ders Notları, Yıldız Tekinik Üniversitesi, İstanbul.

Atabay, S., (2005), "Stratejik Çevre Etki Değerlendirmesi ve Fiziki Planlama İlişkileri", I. Çevre ve Ormancılık Şurası, TC Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara.

Atabay, S., (2005), Boğaziçi Gelişmeler-Sorunlar-Yaklaşımlar Paneli, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 27 Ocak 2005 İstanbul

Atabay, S., (2005), "Planning and Policiy of the Gren Space System of İstanbul", City development and Gren Space System, Ed. Wolfgang Wende Mensch&Buch Verlang, Berlin and İstanbul

Atabay, S., (2006), Sözlü görüşmeler

Atasoy, N., (2002), Hasbahçe; Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek, Koç Kültür Sanat Tanıtım, İstanbul

Aydemir, S., (1998) Açık Yeşil Alanlar ve Rekreasyonel Kentsel Yeşil Alanlar, Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, İstanbul

Aysu, Ç., (1973), "Doğal Ortam ve Sonuçları", İstanbul Boğazı ve Çevresi Sorunları Sempozyumu, 12-15 Kasım 1975, İstanbul

Aysu, Ç., (1994), "İstinye, Tarabya", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Ortak Yayını Cilt 3-5, İstanbul

Balcı, P., (1980) Eski İstanbul Evleri ve Boğaziçi Yalıları, Apa Ofset Basımevi, İstanbul

Berger, A. (1998) Tarih İçinde Beşiktaş, Dünden Bugüne Beşiktaş, Beşiktaş Belediye Başkanlığı Yayını sayfa 13-16, İstanbul

Bucaklı Z., (1999) İstanbul Metropoliten Alanının Yeşil Alan Sistem Analizi, Yüksek lisans Tezi, Y.T.Ü. fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Çubuk, M., (1971) Boğaziçi Mekanının Düzenlenmesinde Bazı İlkeler, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul

Çubuk M. (1994), Boğaziçi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür bakanlığı ve tarih vakfı Ortak Yayını Cilt 2 Sayfa 266-281, İstanbul

Çepel N., (2003) Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri, TÜBİTAK Yayını, Ankara

Dağdelen, İ., (2005) İstanbul Rumeli Ciheti Haritaları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, Cilt 1-2, İstanbul

Gönen G., (1987) İstanbul'un Tarihi Yeşil Alanları ve Özellikle İlk Düzenlenen Parkların Gelişim Sürecinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Y.Ü. Fen bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Ekinci O., (1998) Boğaziçi Yasası, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür bakanlığı ve tarih vakfı Ortak Yayını Cilt 2 Sayfa 290-2

Eldem, S. H.,(1974), Köşkler ve Kasırlar, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümü Röleve Kürsüsü Milli Eğitim Basınevi, İstanbul

Eldem, S. H.,(1976), Türk Bahçeleri, Kültür Bakanlığı Türk Sanat Eserleri Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, İstanbul

Eldem, S. H.,(1979), Boğaziçi Anıları, Alarko Eğitim Yayınları, İstanbul

Erdoğan M., (1958), Osmanlı Döneminde İstanbul Bahçeleri, Vakıflar Dergisi, 4, s.149-182

Erdem N.,(1996) İstanbul Boğaziçi Yeşil Alan Sistemlerinin Belirlenmesi, Doktora Tezi, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Erinç, S., (1973), "Doğal Ortam ve Sonuçları", İstanbul Boğazı ve Çevresi Sorunları Sempozyumu, 12-15 Kasım 1975, İstanbul

Erdener O. (1993) Boğaziçi Sahilhaneleri İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul

Erses S. M., (1999) Kent Kimliği ve Kuruluşundan Günümüze Metropolleşme Süreci İçinde İstanbul'un Kimlik analizi, Doktora Tezi, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Evyapan, G.A., (1972) Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri, O.D.T.Ü.Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara

Eyice S. (1973) "Bizans Devrindeki Boğaziçi Hakkında Bazı Görüşler", İstanbul Boğaz Çevresi Bitki Örtüsü Özellikleri ve Fonksiyonları", İstanbul Boğazı ve Çevresi Sorunları Sempozyumu, 12-15 Kasım 1975, İstanbul

Fınke L., (1980) Kent Planlaması Açısından Yeşil Alanların Kent İklimi ve Kent Havasını İyileştirme Yetenekleri (Çev: İ.Aslanboğa), İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Cilt:30, İstanbul

Gökbilgin M.T., (1992) Boğaziçi, İslam Ansiklopedisi Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Cilt 6 Sayfa 251-262, İstanbul

Gülersoy Ç., (1970) Boğaziçi Koruları, İstanbul Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul

Gülersoy Ç., (1982) Boğaziçi Sorunlar-Çözümler, İstanbul Kitaplığı Yayını, İstanbul.

Gürenli E., (1982) Tarihi bahçeler Koruma ve Restorasyonları, Röleve ve restorasyon Dergisi (Özel Sayı), s.35-39

Gravürlerle Türkiye, İstanbul Cilt 1,2,3 Kültür Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı 1996, Ankara

Gönensin K.S., (2000) İstanbul'un Avrupa Yakasının Yeşil Alan Sistem Analizi, Doktora Tezi, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Güloğlu Ö., (2004) İstanbul Tarihi Saray bahçelerinin Restorasyon İlkelerinin Saptanması, Yüksek Lisans Tezi, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Gülersoy, N. Z., Selçuk, F. Z. , (2004) Boğaziçi'nin Ekolojik Peyzaj Planlaması İçin Bir Değerlendirme Yöntemi, İtü dergisi/Mimarlık, Planlama, Tasarım Cilt:3, Sayı:1, 89-102 Mart 2004

İşözen E., (1998) Osmanlı Dönemi, Dünden Bugüne Beşiktaş, Beşiktaş Belediye Başkanlığı Yayını sayfa 16-23 , İstanbul

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü Fethipaşa Korusu İşletme Şefliği Amenajman-Silvikültür Planı, 2002

Kayra C. (1990) İstanbul Haritaları Ortaçağdan Günümüze, Türkiye sanayi Kalkınma Bankası,

Kayra C. (1990) Eski İstanbu'un Eski Haritaları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul

Kayra C. (1990) İstanbul Mekanlar ve Zamanlar,Ak Yayınları Kültür Ve Sanat Kitapları

Kamış, Ö., (1991), Boğaziçi mekanında Yasal Yönetimsel Planlama Sürecinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Y. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Kuban D., (2001) Ahşap Saraylar, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul

Kuban D., (1996) İstanbul Bir Kent Tarihi, TETTV, İstanbul

Öztan Y., Yazgan M., (1985), "Milli Saraylarımızın Park ve Bahçelerinin Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Öneriler ve Dış Ülkelerden Bazı Örnekler", TBMM Milli Saraylar Sempozyumu, Yıldız Sarayı Şale Köşkü, İstanbul, 15-17 Kasım 1984, s.108-115

Özerdem, İ., (1989) Boğaziçi ve Çevresinde Yerleşme Ve Kentleşme Olayları, Sorunları ve Önlemler, Lisans Tezi, M. S.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul

Pamay B., (1978), Kentsel Peyzaj Planlaması, İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul

Pamay B., (1975) Kentlerde Yeşil Alan Tesisleri , İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, İstanbul

Selçuk, Z. F., (2003) İstanbul Boğaziçi alanının Ekolojik Peyzaj Planlanması İçin Bir Değerlendirme Yöntemi, Doktora Tezi

Sözen, M., (1991) Devletin Evi Saray, sandoz Yayınları, İstanbul

Şehsuvaroğlu, H.Y., (1986) Boğaziçi'ne Dair, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, İstanbul

Taşçıoğlu, T. ve Özgen, Z.T., (1994) Boğaziçi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını Cilt 3 Sayfa130-132, İstanbul

Ülgen A., (1997) Boğaziçi Sarayları, İstanbul Armağanı 2, İstanbul

Yaltırık ve Diğerleri, (1997), Tarih Boyunca İstanbul'un Park Bahçe ve Koruları, Egzotik Ağaç ve Çalıları, İBB İsfalt Yayını, İstanbul

Yaltırık F. ve Uluocak N.; "İstanbul Boğaz Çevresi Bitki Örtüsü Özellikleri ve Fonksiyonları", İstanbul Boğazı ve Çevresi Sorunları Sempozyumu, 12-15 Kasım 1975, İstanbul

Yaltırık F. (1994) Korular, İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını Cilt 5 sayfa 70-75

Yoldaş, Y., (1977) İstanbul Mimarisi İçin Kaynak Olarak Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul

Yazgan N., (1996) İstanbul Batı Yakası Vadilerinin Şehirleşme Süreci İçinde Ekolojik Açıdan İncelenmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,

Yazıcıoğlu, L., (1980) Boğaziçi Kıyı Yapıları, Doktora tezi, Y.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul

İNTERNET KAYNAKLARI

[1]www.ibb.gov.tr

[2] www.kultur.gov.tr

[3] www.millisaraylar.gov.tr

[4] www.allofistanbul.gov.tr

[5] www.tarihvakfi.org

[6] www.kenthaber.gov.tr

[7] www.tbmm.gov.tr

[8]www.azizistanbul.com

[9] www.robertkolej.com

[10]http://www.boun.edu.tr/about/history_tur.html

[11] (www.beltur.com.tr/emirgan_korusu.htm)

[12] http://www.beltur.com.tr/1_hidiv_kasri.htm

EKLER

Ek 1 Venedik Tüzüğü

Ek 2 Floransa Tüzüğü

Ek 3 Boğaziçi Kanunu

Ek 1 Venedik Tüzüğü

Madde 1 : Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz,bunun yanında belli bir uygarlığın,önemli bir gelişmenin,tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar.Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil ,ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.

Madde 2 : Anıtların korunması ve onarımı için,mimari mirasın incelenmesine ve korunmasına yardımcı olabilecek bütün bilim ve tekniklerden yararlanılmalıdır.

Madde 3 : Anıtların korunmasında ve onarılmasındaki amaç, onları bir sanat eseri olduğu kadar ,bir tarihi belge olarak da korumaktır.

Madde 4 : Anıtların korunmasındaki temel tutum ,korumanın kalıcı olması,sürekliliğin sağlanmasıdır.

Madde 5 : Anıtların korunması,her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir.Bunun için bu tür kullanma arzu edilebilir ,fakat bu nedenle yapının planı yada bezemeleri değiştirilmemelidir.Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklik tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.

Madde 6 : Anıtın korunması,ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır.Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye,yok etmeye ,ya da değiştirmeye izin verilmemelidir.

Madde 7 :Bir anıt , tanıklık ettiği tarihin içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır.Anıtın tümünün , ya da bir parçasının başka bir yere taşınmasına -anıtın korunması bunun gerektirdiği ,ya da çok önemli ulusal veya uluslar arası çıkarların bulunduğu durumlar dışında-izin verilmemelidir.

Madde 8 : Anıtın tamamlayıcı öğeleri sayılan heykel,resim gibi süslemeler,ancak bunları korumanın başka çaresi yoksa kaldırılabilir.

Madde 9 : Onarım uzmanlık gerektiren bir iştir. Amacı anıtın estetik ve tarihi değerlerini korumak ve ortaya çıkarmaktır. Onarım kendine temel olarak aldığı özgün malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlanır.Faraziyelerin başladığı yerde onarım durmalıdır ;yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyondan farkı anlaşabilmeli ve gününün damgasını taşımalıdır.Herhangi bir onarım işine başlamadan önce ve bittikten sonra ,anıtın arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapılmalıdır.

Madde 10 : Geleneksel tekniklerin yetersiz kaldığı yerlerde ,koruma ve inşa için bilimsel verilerle ve deneylerle geçerliliği saptanmış herhangi çağdaş bir teknik kullanılarak anıt sağlamlaştırılabilir.

Madde 11 : Anıta mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir ; zira onarımın amacı üslup birliği değildir.Bir anıt üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa ,alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda -yok edilen malzemenin önemi azsa ,açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi,arkeolojik, ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir.İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üzerinde kararı vermek ,sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılamaz.

Madde 12 : Eksik kısımlar tamamlanırken ,bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır ;fakat bu onarımın ,aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için,özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir.

Madde 13 :Eklemelere ,ancak yapının ilgi çekici bölümlerine,geleneksel konumuna ,kompozisyonuna,dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir.

Madde 14 : Anıtların bulundukları yerler ,bütünlüğün korunması,sağlıklı kılınıp,yaşanır şekilde ortaya konması için özel bir dikkat gerektirir.Böyle yerlerde yapılacak koruma ve onarım çalışmalarında ,daha önceki maddelerde açıklanan ilkelerden esinlenilmelidir.

Madde 15 : Kazılar 1956 yılında UNESCO tarafından kabul edilmiş arkeolojik kazılarda uygulanması istenilen uluslar arası ilkelerle tanımlanan kararlara ve bilimsel standartlara uygun olarak yapılmalıdır.

Yıkıntılar korunmalı ,mimari unsurların ve buluntuların sürekli olarak korunması için gerekli önlemler alınmalıdır. Bundan başka ,anıtın anlaşılmasını kolaylaştıracak ve anlamını hiç bozmadan açığa çıkartacak her çareye başvurulmalıdır.

Bütün yeniden inşa işlemlerinden peşinen vazgeçilmelidir.Yalnız anastylosis'e yani mevcut fakat birbirinden ayrılmış parçaların biraraya getirilmesine izin verilebilir.Birleştirmede kullanılan madde her zaman ayırt edilebilecek bir nitelikte olmalı ve bu .anıtın korunmasını sağlamak ve eski haline getirmek için mümkün olduğunca az kullanılmalıdır.

Madde 16 : Bütün koruma ,onarım ve kazı işlerinde her zaman çizim ve fotoğraflarla açıklık kazanmış çözüm getirici ve eleştirici raporlar halinde kesin belgeler hazırlanmalıdır.

Temizlemenin,sağlamlaştırmanın,yeniden düzenlemenin ve birleştirmenin her safhası çalışma sırasında ortaya çıkan, tanımlanmış biçimsel ve teknik özellikler göz önünde tutularak raporda gösterilmelidir.Bu belgeler bir resmi kurumun arşivine konmalı ve araştırıcılar bundan yararlanabilmelidir. Bu raporların yayınlanması tavsiye edilir.

Ek 2 Floransa Tüzüğü

Uluslar arası Tarihi Bahçe Komitesi 21 Mayıs 1881'de Floransa'da toplanmış, yerleşmelerin ismini taşıyan tarihi bahçelerin korunması üzerine bir tüzük düzenlenmesine karar verilmiştir . buradaki kararlar komite tarafından ve Venedik Tüzüğü'ne ek, konuyla ilgili ayrıntıları içererek şekilde tasarlanmış ICONOS tarafından 15 Aralık 1982'de kaydedilmiştir.

Madde 1 Tarihi bahçe, tarihi ve estetik bakış açısından genele doğru ilginin mimarı ve bahçeye ait kompozisyonudur. Bunun için anıt olarak düşünülür.

Madde 2 Tarihi bahçe , parçaları öncelikle bitkisel, yaşayan, başka bir deyişle bozulabilir ve yenilenebilir mimari bir kompozisyondur. Nitekim, tarihi bahçenin görünümü, mevsimlerin değişimi ve büyüme ile doğanın bozulması ve sürekli bir şekilde değişmeden bahçeyi korumak için sanatçı ve emekçilerin istekleri arasındaki kalıcı dengeyi yansıtmaktadır.

Madde 3 Esas olarak tarihi bahçe, Venedik Kararları'nın içeriği gereğince korunmalıdır. Çünkü tarihi bahçeler yaşayan anıtlardır ve bunların korunması, şimdiki kararların konusu olan ayrıntılı kararlar tarafından yapılmalıdır.

Madde 4 Tarihi bahçenin mimari kompozisyonu şunları içermektedir.

- Tarihi bahçenin plan ve topoğrafyası
- Tarihi bahçedeki bitkilerin türleri, oranları, renk şemaları, dizilişlerini, kendi yükseklikleri
- Tarihi bahçeni tarihi ve dekoratif özellkleri
- Tarihi bahçedeki gökyüzünü yansıtan akar yada durgun su alanları

Madde 5 Doğa ve medeniyet arasındaki direkt ilişkinin ifadesi ile derin ve sessizlik ve derin düşüncelere dalmaya uygun zevk alanları olarak bahçeler, kusursuz dünya imajı ile kainata ait anlam kazanmaktadır. Bahçe cennet olarak adlandırılmış, kültür, stil, çağ ve çoğunlukla yaratıcı sanatçının orijinalliğine tanıklık etmektedir.

Madde 6 Tarihi bahçe ifadesi hem küçük bahçeler, hem de büyük parklar, hem formel , hemde informel düzenlemeler için uygundur.

Madde 7 Tarihi bahçe yapıyla birleştirilmiş olsun yada olmasın her durumda ayrılmaz tamamlayıcıdır. Tarihi bahçe kentsel yada kırsal, doğal yada yapay olan kendi öel çevresinden soyutlanamaz.

Madde 8 Tarihi alanlar unutulmaz olaylarla özel bir peyzajdır ki; bunlar önemli tarihi olaylar, iyi bilinen efsaneler, destansı savaşların yaşadığı yerler ve ünlü resimlerin olduğu yerler olabilir.

Madde 9 Tarihi bahçenin korunması kimliklerine ve bitki listemelerine bağlıdır. Tarihi bahçeler çeşitleri türde eylemleri yani bakım, koruma ve restorasyon işlemlerini işlerler. Belli koşullarda bahçeyi yeniden inşa önerilebilir. Tarihi bahçelerin özgünlüğü çoğunlukla tasarım ve çeşitli bölümlerinin ölçeğe bağlı olduğu kadar bahçenin dekoratif özelliklerine , bitkilerin ve her bir bölüm için adapte edilmiş cansız materyalin seçimine bağlıdır.

Bakım, Koruma, Restorasyon, Yeniden İnşa :

Madde 10 Tarihi bahçelerin bakım, koruma, restorasyon ya da yeniden inşa çalışmaları yada bütün bunların dışında tüm parçaların özellikleri aynı zamanda birbirleriyle ilişkilidir. Farklı işlemlerin ayrılması bütünü oluşturan birimlere zarar verir.

Madde 11 Tarihi bahçelerin sürekli bakımı büyük önem taşır. Çünkü esas metaryal bitkiseldir. Değişmeyen şartlarda bahçeyi koruma hem gerekti zaman hızlı yerinde koyma yı, hem de uzun dönem peryodik yenileme programını gerektirir. (Kesilen ağaçların yerine olgunlaşan örneklerin yeniden dikimi.

Madde 12 Peryodik bir şekilde eski yerleştirilen bu ağaçlar, çalılar, ot ve çiçeklerin türleri tesis edilirken özenle seçilmelidir. Bunlar hem botaniksel, hem de bahçıvanlığa ait bölgelerdeki uygulamalarda başlangıçta yetişen türleri belirlemek ve bunları korumak amacıyla tanınmalıdır.

Madde13 Tarihi bahçenin tamlayıcı bölümleri şekillendirilen taşınmaz yada taşınabilir mimari, heykelsel yada dekoratif özelliklerinin yerlerinin değiştirilme yada yok edilme gereği yalnızca bunların koruma yada restorasyonu için can alıcı önem taşıdığı zaman geçerlidir. Bu şekilde tehlikeye atılmış özelliklerin yenilenme ya da resrorasyonu Venedik Kararları'ndaki prensiplerin gereğince yerine getirilmeli ve her bir bitmiş yerine koymanın tarihi gösterilmelidir.

Madde 14 Tarihi bahçe çevresiyle uyum için korunmalıdır. Ekolojik dengeyi tehlikeye atacak fiziksel çevrede ki her bir değişiklik yasaklanmalıdır. Bu çalışmalar iç ve dış alanlarda ki yapılaşmaların tüm yönlerinde uygulanabilir (drenaj çalışmaları, sulama sistemleri, yollar, otoparklar, çitler, bakım imkanları, ziyaretçi hizmetleri.)

Restorasyon ve Yeniden İnşa:

Madde 15 Üzerinde restorasyon ve bundan ziyade yeniden inşa çalışmaları olmayan tarihi bahçeye, önceden yapılması gereken titiz çalışmalar olmaksızın da sorumluluk yüklenmelidir. Bunu nedeni de arkeolojik kazılardan, konu olan ve benzer olan bahçelerle ilgili belgelerin toplanmasına kadar her şeyi gerektiren böyle

çalışmaların bilimsel olarak yapılmasın sağlamaktadır. Uygulama çalışmaları başlamadan önce proje, araştırmanın belirlediği esaslara göre hazırlanmalı ve ortak inceleme ve izin için uzman bir gruba sunulmalıdır.

Madde 16 Restorasyon çalışması, bahçeyle ilgili gelişimin birbirini izleyen aşamalarını dikkate almalıdır. Prensip olarak yalnızca bir periyod diğerlerinden daha fazla önem taşımaz. Ancak bahçenin belirli bir bölümünü etkileyen, hasar yada yıkım derecesine göre istisnai durumlar diğer peryodlardan ayrı tutulmalıdır. Böyle durumlarda yeniden inşa ya geri kalan kalıntılar ve o dönemi aydınlatıcı yazılı kaynaklar esas alınarak verilmelidir. Yeniden inşa çalışmaları tasarımda bahçenin önemini ortaya çıkartmak amacıyla özellikle binaların yakın çevrelerini içeren bahçenin bölümlerini içeren bahçenin bölümleri hakkında kabul edilmelidir.

Madde 17 Bahçenin tamamıyla yok olduğu veya bahçenin birbirini izleyen aşamalarının olası belgelerinden başka bir şey bulunmadığı yerlerde, yeniden inşa tarihi için düşünülmemelidir.

Kullanım:

Madde 18 Her bir tarihi bahçe gezilip görülmek, içinde yürümek için tasarlanırken, sahanın içine giriş sınırlandırılmalıdır. Bu alanın boyutu ve bozulma olasılığı nedeniyle istenmiştir. Böylece tarihi bahçenin fiziksel dokusu ve kültürel mesajı korunabilir.

Madde 19 Amacı ve doğası nedeniyle tarihi bahçe insan ilişkilerine sessizliğe ve doğanın farkında olmaya neden olan sakin mekanlardır. Tarihi bahçenin her gün kullanılması düşüncesiyle tarihi bahçenin festival düzenlediği seyrek ve uygun zamanlardaki rolü çelişmektedir. Bu nedenle tarihi bahçenin böyle zaman zaman olan kullanım şartları açık bir şekilde tanımlanmalıdır. Öyle ki festivaller, tarihi bahçeyi bozması ve zarar vermesine rağen görsel etkisini arttırmak amacıyla yapılmalıdır.

Madde 20 Tarihi bahçeler günlük olaylar gibi sessiz oyunlar için uygun olabilirken, aktif ve canlı oyun ve sporlar için uygun olan ayrılmış alanlar tarihi bahçeye yakın olarak planlanabilmektedir. Böylece kamu ihtiyaçları peyzaj ve bahçelerin korunmasına zarar vermeden bu noktada karşılanabilir.

Madde 21 Mevsimlere göre belirlenen zamanlarda bakım ve koruma çalışmaları ile bahçenin özgünlüğünü iyileştirilmeye çalışan kısa operasyonlar her zaman kamu kullanımının ihtiyaçları içinde öncelik taşımalıdır. Tarihi bahçelerin ziyaretçileri için yapılan tüm düzenlemeler, korunan mekanın anlamını güvence altına alan

kurallara dayandırılmalıdır.

Madde 22 Bahçe duvarlarla çevrilmişse bahçenin duvarları bütün olası sonuçların daha önceki incelemeleri olmaksızın, bahçenin korunmasını etkilemesine ve bahçenin atmosferini değiştirmesine yol açacağı için kaldırılmamalıdır.

Yasal ve idari koruma:

Madde 23 Tarihi bahçelerin tesit edilmesi, listelenmesi ve korunması için nitelikli uzmanların tavsiyeleri doğrultusunda uygun yasal ve idari önlemlerin benimsenmesi sorumlu otoritelerin görevidir. Böyle bahçelerin korunması arazi kullanım planlarının yapılması ile sağlanmalıdır. Ayrıca böyle önlemlerle, bölgesel ve yerel planlarla ilgili dokümanlarda uygun bir biçimde yer verilmelidir. Ayrıca nitelikli uzmanların tavsiyeleri ile tarihi bahçelerin bakım, koruma ve restorasyon ve gerekli olduğu yerlerde yeniden inşasını kolaylaştıracak olan mali önlemlerin kabul edilmesi de sorumlu otoritelerin görevidir.

Madde 24 Tarihi bahçenin bir özelliği miras oluşudur ki, hayatta kalması doğası nedeniyle eğitimli uzmanlar tarafından yoğun ve devamlı özen gerektirir. Bu yüzden uygun yaptırımlar tarihçiler, mimarlar, peyzaj mimarları, bahçıvanlar, botanikçiler gibi uzman kişiler tarafından hazırlanmalıdır.

Madde 25 Tarihi bahçelerden yararlanma bunların değerlendirilmesi ve bilgi geliştirmeyi amaçlayan ve mirasın parçası olan tarihi bahçenin doğru özelliklerini öne çıkarabilen her çeşit aktiviteler tarafından teşvik edilmelidir. Bunu yapma yolları şunlardır: bilimsel araştırmaları teşvik etme, bilgilerin uluslar arası değişimi ve dolaşımı genel halk için tasarlanmış çalışmaları içeren yayınlar, tarihi miras ve doğaya gereken saygı için duyulan ihtiyacın bilincinde olmayı geliştirmek için medyanın kullanımı ve uygun kontrol altında halk girişini teşvik etme. En önemli seçkin tarihi bahçelerin dünya miraslar listesine dahil edilmesi önerilmelidir.

Ek 3 Boğaziçi Kanunu*

Madde 1- Bu kanunun amacı ; İstanbul Boğaziçi Alanının kültürel ve tarihi değerlerini ve doğal güzelliklerini kamu yararı gözetilerek korumak ve geliştirmek ve bu alandaki nüfus yoğunluğunu arttıracak yapılanmayı sınırlamak için uygulanacak imar mevzuatını belirlemek ve düzenlemektir.

Madde 2- Bu Kanunda kullanılan bazı terimlerin tanımları aşağıda gösterilmiştir.

Boğaziçi Alanı; Boğaziçi kıyı ve sahil şeridinden, öngörünüm bölgesinden, geri görünüm bölgesinden ve etkilenme bölgelerinden oluşan ve sınırları ve koordinatları bu kanuna ekli krokide işaretli ve 22.7.1983 onay tarihli nazım planda gösterilen alandır.

Boğaziçi sahil şeridi; Boğaziçi kıyı kenar çizgisi ile 22.7.1983 tarihli 1/5000 ölçekli nazım planda gösterilen hat arasında kalan bölgedir.

Öngörünüm bölgesi; Boğaziçi sahil şeridine bitişik olan ve 22.7.1983 tarihli 1/1000 ölçekli imar uygulama planında gösterilen bölgedir.

Geri görünüm bölgesi; öngörünüm bölgesine bitişik olan ve 22.7.1983 tarihli 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen coğrafi bölgedir.

Etkilenme bölgesi; öngörünüm ve geri görünüm bölgeleri dışında 22.7.1983 tarihli ve 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen ve Boğaziçi sahil şeridi, öngörünüm ve geri görünüm bölgelerinden etkilenen bölgedir.

Madde 3 - Boğaziçi alanının korunması ve geliştirilmesinde ve imar mevzuatının uygulanmasında aşağıdaki hususlar esas alınır.

Boğaziçi alanında yer alan kültürel ve tarihi değerler ve doğal güzellikler muhafaza edilir ve doğal yapı korunur.

Boğaziçi alanı bu kanunun amaçlarına uygun olarak doğal ve tarihi çevreye uyumu gözetilerek güzelleştirilir ve geliştirilir.

Boğaziçi alanında tarihi ve milli kültürümüze dayanan yaşamın yeniden canlandırılması, mesire yerlerinin geliştirilmesi ve ve gezinti alışkanlıklarının sürdürülmesi teşvik edilir.

Boğaziçi Alanındaki kültür ve tabiat varlıklarının onarımına öncelik verir.

Boğaziçi Alanındaki yapılar bu Kanun hükümlerine ve imar planları esaslarına göre yapılır, aykırı olanlar derhal yıkılır veya yıktırılır.

---

* Kanun No: 2960 Kabul tarihi : 18 Kasım 1983 Yayını: 22 Kasım 1983 tarih ve 19229 sayılı Resmi gazete

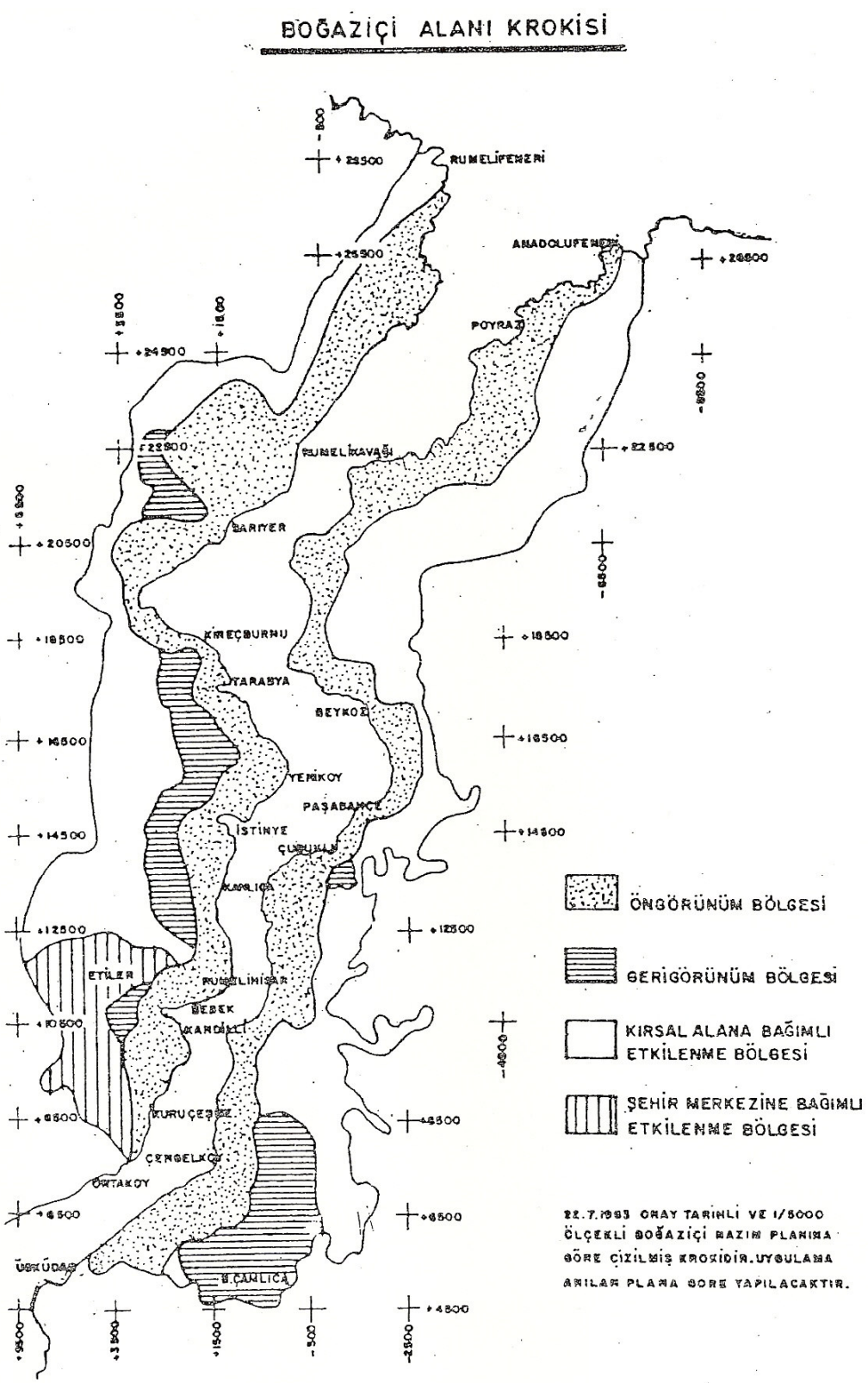

22.7.1983 ONAY TARİHLİ VE 1/5000 ÖLÇEKLİ BOĞAZİÇİ NAZIM PLANI'NA GÖRE ÇİZİLMİŞ KROKİDİR. UYGULAMA ANILAN PLANA GÖRE YAPILACAKTIR.

Boğaziçi sahil şeridi ve öngörünüm bölgesinde turizm ve rekreasyon amacı ile ayrılan alanlara toplumun yararlanmasına ayrılan yapı yapılır ve bu husus tapu sicillerine işlenir. Toplumun yararlanmasına ayrılan bu yapılar amaç dışı kullanılmaz.

Boğaziçi Alanında kıyılar ancak kamu yararına kullanılır.

Boğaziçi sahil şeridinde ancak toplumun yararlanacağı dinlenme, gezinti ve turizm tesisleri imar planlarına uygun olmak şartı ile yapılabilir.

Boğaziçi Alanında kıyıda ve sahil şeridinde boşalanlar ve boşaltılacak sahalar "j" fıkrasındaki esaslara göre değerlendirilir.

Boğaziçi Alanında kömür ve akaryakıt depoları, tersaneler ve sanayi tesisleri kurulamaz.

Boğaziçi su yolunda hurda gemi ve benzeri araçlar bırakılamaz.

Boğaziçi Alanında imar planında parseller için belirlenen kullanım kararları tapu sicillerine işlenir.

Boğaziçi Alanında kamu hizmet ve tesislerine ayrılan alanlarda geçici inşaat müsaadesi verilmez. Ancak; Boğaziçi öngörünüm, geri görünüm ve etkilenme bölgelerinde kamu hizmet ve tesislerine ayrılan alanlarda 40 m^2'yi geçmeyen bekçi kulübesi, büfe, çay ocağı gibi yapılara imar uygulama programı uygulanana kadar Boğaziçi İmar İdare Heyetince müsaade edilir.

Madde 4 – Boğaziçi Alanı sınırları içinde devlet orman Statüsüne alınacak yerler, Boğaziçi İmar Yüksek Koordinasyon Kurulunca kararlaştırılır ve kamu kurum ve kuruluşlara ait olanlar bedelsiz olarak Hazineye devredilir. Özel mülkiyete ait olanlar ise Tarım ve Orman Bakanlığınca kamulaştırılır.

Devlet ormanı statüsüne alınan bu yerler , Tarım ve Orman Bakanlığınca hazırlanacak proje ve programa göre Boğaziçi Alanının doğal yapısına uygun olarak düzenlenir, ağaçlandırılır, parklar ve mesire yerleri yapılır ve bunların bakımı, işletilmesi ve muhafazası sağlanır. Devlet ormanı statüsüne alınan bu yerlerde 6831 sayılı Orman Kanununun 2. maddesi uygulaması yapılamaz.

Boğaziçi alanı içindeki ormanlarda intifa ve irtifak hakkı tesis edilemez. Ancak bu kanunun amacına uygun intifa ve irtifak hakkı, Boğaziçi İmar İdare Heyetinin teklifi üzerine ilgili bakanlıkça tesis edilebilir.

Madde 5 – Boğaziçi alanında orman sayılmayan kamu kurum ve kuruluşlarına veya özel

mülkiyete ait koru, koruya katılacak alan, çayır, mesire yeri, bostan ve benzeri alanlar yeşil alan sayılır ve bitki varlıkları geliştirilerek muhafaza edilir. Bu alanlardaki ağaç varlıklarının yok edilmesi veya tahrip edilmesi yasaktır.

Yeşil alanlardaki sayılan yerlerde mahalli mahsullerin yerleştirilmesine devam edilir. İmar planında yeşil alan olarak belirlenen arsalar ağaçlandırılması için gerekli tedbirler Boğaziçi İmar Müdürlüğünce alınır. Boğaziçi Alanındaki yabancı ülke temsilciliklerine ait koruların bu nitelikleri korunur.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	10.07.1979	
Doğum yeri	Pazar/Rize	
Lise	1992-1995	Pazar Lisesi
Lisans	1996-2000	Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fak. Peyzaj Planlama Bölümü
Yüksek Lisans	2003-2007	Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Bölge Planlama Anabilim Dalı, Peyzaj Planlama Programı

Çalıştığı kurum(lar)

2005–2006	Karyota Botanik
2006-2007	Ata İnşaat